

แนวความคิดและภาพสะท้อนสังคมในเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย : การศึกษาเชิงวิเคราะห์

ปริญญานิพนธ์
ของ
พิเชษฐ คงโต

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

มีนาคม 2546

ลิขสิทธิ์เป็นของ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

895.91301

พ6๑411

๓.3

แนวความคิดและภาพสะท้อนสังคมในเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย : การศึกษาเชิงวิเคราะห์

บทคัดย่อ
ของ
พิเชษฐ คงโต

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย
มีนาคม 2546

นายพิเชษฐ คงโต. (2545), แนวความคิดและภาพสะท้อนสังคมในเรื่องสั้นของประชาคม

ลุนาชัย : การศึกษาวิเคราะห์. ปริญญาโท กศ.ม.(ภาษาไทย). กรุงเทพฯ :

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม :

รองศาสตราจารย์ ดร.อัมพร สุขเกษม ประธาน , อาจารย์พรธาดา สุวัธนวิช

กรรมการ

ปริญญานิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้นของ ประชาคม ลุนาชัย ด้านการเสนอแนวความคิดและภาพสะท้อนสังคม ผลการศึกษาพบว่า ประชาคม ลุนาชัย เสนอแนวความคิดในเรื่องสั้น 4 ด้าน คือ แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับสังคม แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับมนุษย์ แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับการดำเนินชีวิต แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับสังคม ผู้เขียนเสนอว่า สังคมมีผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์ ในเรื่องการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และก่อให้เกิดปัญหาที่นับเป็นปรากฏการณ์ของสังคม แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับมนุษย์ ผู้เขียนเสนอว่า มนุษย์ควรมีหน้าที่ที่ต้องกระทำและควรปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างมีน้ำใจ แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับการดำเนินชีวิต ผู้เขียนเสนอว่า มนุษย์ควรดำเนินชีวิตด้วยความเรียบง่ายและเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความหมาย ส่วนแนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้เขียนเตือนให้มนุษย์ตระหนักถึงคุณประโยชน์ต่อธรรมชาติและภัยที่มนุษย์จะได้รับจากการทำลายสิ่งแวดล้อม

ในด้านภาพสะท้อนสังคม ประชาคม ลุนาชัย เสนอภาพสะท้อนในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมความเป็นอยู่ ในด้านสังคม ผู้เขียนสะท้อนภาพเมืองที่ไม่น่าอยู่ ปัญหาจากกลุ่มอาชีพชาวประมง โสเภณี ผู้ใช้แรงงาน และข้าราชการ ตลอดจนปัญหาที่มีในสังคม ได้แก่ ปัญหาการล่องละเมิดทางเพศ ปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหาความยากจน และปัญหาสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ผู้เขียนสะท้อนภาพเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ด้านการเมือง ผู้เขียนสะท้อนภาพพฤติกรรมด้านลบของนักการเมืองที่ทำให้ประชาชนขาดศรัทธา ส่วนในด้านวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ ผู้เขียนสะท้อนภาพครอบครัว ค่านิยม ความเชื่อ ความดี มนุษยธรรมและความไว้มนุษยธรรม มลภาวะและสิ่งแวดล้อม

CONCEPT AND THE REFLECTION OF THE SOCIETY IN PRACHAKHOM
LUNACHAI'S SHORT STORIES : AN ANALYSIS STUDIES

AN ABSTRACT
BY
PICHEAT KHONGTO

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Thai
at Srinakharinwirot University
March 2003

Picheat Khongto. (2002). *Concept and the Reflection of the Society in*

Prachakhom Lunachai's short stories : An analysis studies. Master Thesis,
M.Ed.(Thai). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor
Committee: Assoc. Prof. Dr. Amporn Sookasem , Porntada Suvattanavanich.

This brief academic thesis was written for the purpose of studying and analyzing Prachakhom Lunachai's concept in his proposal with respect to his reflection on society and in this study found that Prachakhom Lunachai's proposal has been divided into four categories, as follows : the concept of human behaviour in society, human interacting with each other, people conducting the everyday affairs of their lives, and human concerned with nature and the environment. In terms of the concept of human behaviour in society, the writer has proposed that society is affected by everyday life, as well as changes to the political and economic mechanisms, which have sparked a phenomenon that could adversely affect the course of the nation's history. While in terms of the human interacting with each other, the writer has proposed that any individual should conduct themselves in society with sincerity, although in terms of the human conducting their everyday affairs of their lives, the writer has proposed that everyone should for all intents and purposes conduct their lives prudently and confidently toward one another, but more importantly, everyone should cherish their everyday lives by justifying their actions, nevertheless in terms of people concerned with environmental issues, the writer has warned that society must realize how beneficial safeguarding the environment is and the dire consequences that will visited upon the nation if the environment is irreparably damaged.

Nevertheless in terms of his reflection upon society, Prachakhom Lunachai's proposal an in depth study on the social, economic , political and culture. The writer touches on the unsanitary condition of the nation's capital , the problem from any career : fisherman , prostitution, labour, and civil officer, sexual harassment in the work place, as well as and problem about the happening in Thai social , there are the developmental problems among the nation's youth, poverty and environmental problems. With respect to economic

issues, the writer touches on the emergence of consumerism and capitalism, which is one of the reasons for Thailand's economic meltdown. Yet with respect to the political , the writer points out an apparent lack of ethics among politicians that has led to the public losing their faith in their lawmakers. Still particular attention should be given to be the dramatic change in the nation's culture , and the way people conduct their lives , the writer discusses how materialism among family members has damaged the family unit as a whole. In the final analysis , it is apparent that today's society has forgotten about the importance of doing a good deed for the sake of humanity , and a lack of concern about the problems caused by environmental pollution.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

แนวความคิดและภาพสะท้อนสังคมในเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย : การศึกษาเชิงวิเคราะห์

ของ
นายพิเชษฐ คงโต

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.นภาพร หะวานนท์)
วันที่ 6 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2546

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.อัมพร สุขเกษม)

..... กรรมการ
(อาจารย์พรธาดา สุวัธนนิช)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์นิตยา บุญสิงห์)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์พิมพาภรณ์ บุญประเสริฐ)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยได้อย่างสมบูรณ์ เพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาเป็นอย่างสูงจากรองศาสตราจารย์ ดร.อัมพร สุขเกษม ประธานกรรมการ และอาจารย์พรธาดา สุวัธนนิช กรรมการที่ปรึกษา ท่านอาจารย์ทั้งสองได้กรุณาให้แนวคิดและคำแนะนำอันมีค่ายิ่ง ตลอดจนสละเวลาในการตรวจแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดีตลอดมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของท่านทั้งสองเป็นอย่างสูง และขอกราบขอบพระคุณอาจารย์นิตยา บุญสิงห์ และอาจารย์พิมพาภรณ์ บุญประเสริฐ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ทำหน้าที่เป็นกรรมการสอบปากเปล่า อีกทั้งให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อปริญญานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบคุณคุณคุณสิรภัทร มุ่งอัมกลาง ที่ได้ช่วยเหลือผู้วิจัยในการจัดพิมพ์รูปเล่มและแก้ไขข้อบกพร่อง ตลอดจนปิยะมิตรทุกท่านที่เป็นกำลังใจและช่วยเหลือผู้วิจัยในด้านต่างๆ ระหว่างการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุนการศึกษาของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่มอบทุน เพื่อใช้จ่ายในการทำปริญญานิพนธ์ และทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ และขอกราบขอบพระคุณผู้สำคัญยิ่งในชีวิตคือ บิดามารดา พี่น้อง ผู้เป็นกำลังใจ ตลอดจนให้คำแนะนำในยามท้อแท้ จนทำให้ผู้วิจัยมีร่างกาย แรงใจ ต่อสู้จนปริญญานิพนธ์สำเร็จลุล่วงลงได้

อนึ่งคุณประโยชน์ที่พึงมีพึงได้จากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบไว้บูชาพระคุณของบิดา-มารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ช่วยวางรากฐานการศึกษาให้แก่ผู้วิจัยเป็นสำคัญสืบมา

พิเชษฐ คงโต

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการวิจัย	2
	ความสำคัญของการวิจัย	2
	ขอบเขตของการวิจัย	2
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
2	วิเคราะห์แนวความคิดในเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย.....	11
	1. แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับสังคม.....	12
	1.1 ปัญหาการเมืองการปกครอง.....	12
	1.2 ปัญหาเศรษฐกิจ.....	15
	1.3 ปัญหาที่เป็นปรากฏการณ์ของสังคม.....	21
	2. แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับมนุษย์.....	40
	2.1 มนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคล.....	40
	2.2 มนุษย์ในฐานะพลเมืองของสังคม.....	68
	3. แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับการดำเนินชีวิต.....	80
	3.1 มนุษย์กับความเชื่อมั่นในการดำรงชีวิต.....	80
	3.2 มนุษย์กับการดำเนินชีวิตด้วยความเรียบง่าย.....	82
	3.3 มนุษย์กับการปฏิบัติหน้าที่.....	84
	3.4 มนุษย์กับการต่อสู้เพื่อความดีงามของสังคม.....	85
	3.5 มนุษย์กับวัตถุนิยม.....	87
	4. แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.....	91
	1. การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.....	91
	2. การทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.....	93
3	ภาพสะท้อนสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย.....	102
	1. สังคม.....	102
	1.1 สภาพสังคม.....	102
	1.2 อาชีพ.....	107

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
3 (ต่อ)	
1.3 ปัญหาสังคม.....	132
2. เศรษฐกิจ.....	143
3. การเมือง.....	147
4. วัฒนธรรม.....	150
4.1 ครอบครัว.....	150
4.2 ค่านิยมและความเชื่อ.....	155
4.3 ความมีมนุษยธรรม.....	160
5. มลภาวะและการทำลายสิ่งแวดล้อม.....	162
4 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	166
สรุปผล.....	166
อภิปรายผล.....	170
ข้อเสนอแนะ.....	171
บรรณานุกรม.....	172
ภาคผนวก.....	175
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	179

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

วรรณกรรมเป็นงานเขียนที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมาจากจินตนาการ อารมณ์ และความคิดที่ผู้แต่งมุ่งจะให้สาระความบันเทิง ความรู้ ประสบการณ์ ตลอดจนแง่คิดต่างๆ ทั้งยังมุ่งที่จะช่วยยกระดับสติปัญญา และจิตใจ นอกจากนี้ความรู้สึกของนักเขียนย่อมมีความสัมพันธ์กับสังคม เพราะมีบทบาทต่อการสร้างสรรค์วรรณกรรม วรรณกรรมจึงเปรียบเสมือนกระจกเงาส่องสังคม ดังที่สุชาติ สวัสดิ์ศรี ได้กล่าวว่าปรากฏการณ์ที่เราไม่อาจจะปฏิเสธได้ คือวรรณกรรมสะท้อนสังคม และชีวิตผู้คนในสังคมแต่ละยุคสมัย แสดงความเป็นไปทางการเมือง ความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา และการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งสะท้อนออกมาให้เราเห็นไม่ทางตรงก็ทางอ้อม (สุชาติ สวัสดิ์ศรี. 2518 : คำนำ)

นอกจากวรรณกรรมสะท้อนให้เห็นภาพของสังคมแล้ว สังคมยังมีส่วนสร้างจินตนาการ และความรู้สึกของนักประพันธ์ ความคิดเห็นของกวีอาจเป็นตัวแทนความคิดของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือของสังคมทั้งหมดอาจเป็นความคิดที่คล้อยตาม หรือรักษาความคิดของสังคม หรือคัดค้านความคิดของสังคมที่ตนดำรงอยู่ก็ได้ เนื่องจากวรรณกรรมเป็นเครื่องมือสื่อสารความนึกคิดของมนุษย์อย่างหนึ่ง กวีย่อมแสดงทัศนะของตนผ่านทางวรรณกรรม (กระแสร มัลยาภรณ์ และชุตา จิตพิทักษ์. 2523 : 101-102) ทั้งนี้ความคิดเห็นจากกวีอาจจะเป็นความคิดที่คล้อยตาม หรือเป็นความคิดที่คัดค้านในลักษณะหลังนี้กวีอาจสร้างสรรค์ความคิดใหม่ขึ้นจากการคิดค้น และประสบการณ์ของนักเขียนเอง หรือได้รับกระแสความคิดจากสังคมหรือวัฒนธรรมอื่น (ดวงมน จิตจำนงค์. 2523 : 56)

เมื่อสภาพของสังคมมีผลต่อความรู้สึกนึกคิด และอารมณ์ของนักเขียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงสร้างทางสังคมอันประกอบด้วยสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา และสถาบันการเมืองการปกครอง ในทางกลับกันวรรณกรรมก็ย่อมมีอิทธิพลต่อสังคมและความรู้สึกนึกคิดของนักเขียนเช่นเดียวกัน เพราะวรรณกรรมมีส่วนในการสร้างค่านิยมในสังคม ผู้อ่านมักจะซาบซึ้งหลงใหลเกิดความรู้สึกสะเทือนใจไปกับวรรณกรรมของผู้แต่ง (รินฤทัย สัจจพันธุ์. 2532 : 56) หรือนักเขียนที่ยิ่งใหญ่มักจะเป็นนักเขียนที่มีพรสวรรค์ในการสร้างวรรณกรรมให้มีชีวิต โน้มน้าวจิตใจผู้อ่าน ดังที่ยุริฉัตร บุญสนิท กล่าวว่า นักเขียนเป็นผู้ที่มีพรสวรรค์ในการสร้างสรรค์วรรณกรรม และมีความสามารถโน้มน้าวจิตใจของผู้อ่านได้เป็นอย่างดี (ยุริฉัตร บุญสนิท. 2533 : 719)

นอกจากคุณลักษณะดังกล่าวมาแล้วนักเขียนยังได้รับการยอมรับว่ามีทัศนะที่กว้างไกลกว่าคนธรรมดา ทั้งนี้ส่วนหนึ่งนักเขียนเป็นผู้ที่มีความเข้าใจ และเข้าถึงสภาพของมนุษย์ และสังคม นักเขียนสามารถเข้าใจโลก และมองสภาพความเป็นจริงได้ลึกซึ้งกว่าคนทั่วไปมองเห็น (ตรีศิลป์ บุญขจร. 2523 : 10-11) ในวรรณกรรมที่มุ่งสะท้อนสภาพสังคม นักเขียนจะวิพากษ์วิจารณ์สังคมโดยนำเสนอให้ผู้อ่านได้เห็นถึงสภาพของสังคมที่พึงปรารถนา หรือนำข้อบกพร่องและปัญหาในสังคมไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอแบบใดก็นับเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่น่าสนใจทั้งสิ้น

ในบรรดานักเขียนที่สร้างสรรค์วรรณกรรมเพื่อมุ่งเสนอแนวความคิดและสะท้อนภาพของสังคมนั้น ประชาคม ลุนาชัย เป็นนักเขียนเรื่องสั้นที่น่าสนใจผู้หนึ่ง เพราะงานเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัยนั้นได้สะท้อนภาพของการดำรงชีวิตของผู้คนที่ทนทุกข์และการการดิ้นรนต่อสู้ในสังคมเพื่อหาทางไปสู่ชีวิตที่ดีกว่า

สิ่งที่โดดเด่นคือ การให้ความหวังและเสนอแนะทางออกของปัญหา ตลอดจนให้ตระหนักถึงคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์และสังคมที่มนุษย์อยู่ร่วมกันด้วยการแบ่งปัน

นอกจากนี้เรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย ยังได้นำเสนอเรื่องราวของมนุษย์ที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นกลุ่มของชาวประมง ผู้ใช้แรงงาน คนในสังคมเมือง ฯลฯ โดยเข้าถึงชีวิตจิตใจของผู้คนเหล่านั้นอย่างลุ่มลึก สำนวนภาษาที่ประชาคม ลุนาชัย ใช้บรรยายมีความชัดเจนทั้งรายละเอียด ความเป็นไปของเรื่องราวและการให้ภาพที่สะท้อนอารมณ์เมื่อประกอบกับเนื้อหาซึ่งให้ความหวังกับการดำรงชีวิตของมนุษย์เสริมให้เรื่องสั้นของเขามีคุณค่า

วรรณกรรมเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย มีจุดเด่นทั้งในด้านการเสนอปัญหาในสังคมในแง่มุมต่างๆ การใช้สำนวนภาษาที่มีความสละสลวย พรรณนาได้งดงาม ก่อให้เกิดความสะท้อนอารมณ์ สื่อความได้ชัดเจนและมีความสอดคล้องกับเนื้อเรื่องเป็นอย่างดี ให้ข้อคิดทางปัญญาคุณสมบัติเหล่านี้เองที่ทำให้ผลงานของประชาคม ลุนาชัย ที่ได้รับรางวัลต่างๆ เช่น

- เรื่องสั้น “ชะตากรรมของคนเถื่อน” ได้รับรางวัลดีเด่นจากการประกวดของนิตยสารชีวิตต้องสู้ ปีพ.ศ. 2538
- เรื่องสั้น “กฎเหล็กข้อที่ห้า” ได้รับรางวัลชมเชยจากสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย
- รวมเรื่องสั้นชุด “ลูกแก้วสำรอง” ได้รับรางวัลดีเด่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. 2540
- รวมเรื่องสั้นชุด “นาฏกรรมแห่งชีวิต” ได้รับรางวัลดีเด่นจากสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. 2543

ทั้งหมดนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่างานเขียนของประชาคม ลุนาชัยเป็นงานที่มีคุณค่าควรแก่การศึกษา โดยเฉพาะแนวความคิดและภาพสะท้อนสังคม ซึ่งนำเสนออย่างมีกระบวนการ นับเป็นการแสวงหาทางออกเพื่อการดำรงอยู่ของมนุษย์และโลกอย่างไม่สูญเสียความหวังโดยสิ้นเชิง นอกจากนั้นการศึกษาแนวความคิดและภาพสะท้อนทางสังคมจากเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย ยังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างนักเขียนกับวรรณกรรมและสังคมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อวิเคราะห์แนวความคิดและภาพสะท้อนสังคมในเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลการศึกษาทำให้ทราบถึงแนวความคิดในเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย ที่มีต่อสังคมในแง่มุมต่างๆอันจะทำให้มองเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างนักเขียนวรรณกรรมและสังคม รวมทั้งทำให้ทราบถึงสภาพความเป็นไปของสังคมตามที่ผู้เขียนนำเสนอ

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย คือรวมเรื่องสั้นจำนวน 3 เล่ม จำนวน 37 เรื่อง และเรื่องสั้นที่ไม่ได้รวมเล่มจำนวน 62 เรื่อง รวมเรื่องสั้นที่นำมาศึกษาวิเคราะห์ครั้งนี้จำนวนทั้งสิ้น 99 เรื่อง ดังนี้

1. รวมเรื่องสั้นชุด "ลูกแก้วสำรอง" จำนวน 15 เรื่อง ดังนี้
 1. ลูกทะเล ปี 2537
 2. เคนน้ำเค็ม ปี 2539
 3. ผังสุดท้าย ปี 2536
 4. นิยายจากชายฝั่ง ปี 2538
 5. คนโซ ปี 2539
 6. สิ้นน้ำใจ ปี 2538
 7. สายฝนและคำคืน ปี 2536
 8. กฎเหล็กข้อที่ห้า ปี 2537
 9. ผู้หญิงหลายชั้น ปี 2537
 10. บ้านขานเมือง ปี 2538
 11. หมูบ้านไก่อ้น ปี 2536
 12. โศกนาฏกรรม ปี 2539
 13. คนหันสมัย ปี 2536
 14. สุสานทะเลทราย ปี 2536
 15. ลูกแก้วสำรอง ปี 2537
2. รวมเรื่องสั้นชุด "ตัวละครตกสมัย" จำนวน 12 เรื่อง ดังนี้
 1. ตัวละครตกสมัย ปี 2540
 2. นักชกกลับบ้าน ปี 2540
 3. เรือนไม้ชรา ปี 2540
 4. พันธุ์พื้นถิ่น ปี 2541
 5. สงคราม ปี 2539
 6. อาญาเถื่อน ปี 2541
 7. เพื่อนเล่น ปี 2537
 8. ผีฟุ้งได้ ปี 2540
 9. เกาะกลางเมือง ปี 2539
 10. กลางป่าคอนกรีต ปี 2539
 11. ในมุมมืด ปี 2539
 12. ยอดเขาและห้วงเหว ปี 2540
3. รวมเรื่องสั้นชุด "นาฏกรรมแห่งชีวิต" จำนวน 10 เรื่อง ดังนี้
 1. อีสราภาพ ปี 2541
 2. อสรพิษ ปี 2537
 3. อิทธิปาฏิหาริย์ ปี 2541
 4. ผู้แพ้ ปี 2541
 5. เพลงคลื่น ปี 2540
 6. สุดฝั่งขอบฟ้า ปี 2539
 7. ชายในห้องเงียบ ปี 2537

8. ภาพเกียรติยศ	ปี 2539
9. บ่วงไฟ	ปี 2542
10. มหกรรมแห่งชีวิต	ปี 2541
4. เรื่องสั้นที่ไม่ได้รวมเล่ม จำนวน 62 เรื่อง ดังนี้
1. หมู่บ้านสองฝั่งคลอง	ปี 2536
2. รูปปั้นดินเหนียว	ปี 2536
3. แม่ของผม	ปี 2536
4. สายรุ้งสีม่วง	ปี 2536
5. หน้าที่	ปี 2536
6. ที่พึ่งสุดท้าย	ปี 2536
7. กรรมของพี่ที่ทิ้งไว้ให้ผมรับ	ปี 2536
8. บังอรกับบุษบา	ปี 2537
9. รอยบาป	ปี 2537
10. ไอ้ค่อม	ปี 2537
11. หนี้ชีวิต	ปี 2537
12. เฒ่าทะเลภูผาหิน	ปี 2537
13. ปลายทางของสาวใช้	ปี 2537
14. หาบแร่ หญิงบ้าและสถานีรถไฟ	ปี 2537
15. วันที่เขากลับมา	ปี 2537
16. วิสามัญฆาตกร	ปี 2537
17. คนตกสำรวจ	ปี 2537
18. ขนம்பึง	ปี 2537
19. บ้านเก่า คนแก่และเมืองไกล	ปี 2537
20. ไอ้ตัวร้าย	ปี 2537
21. ฆาตกรรมของคนเถื่อน	ปี 2537
22. ขาปลอมของปู่	ปี 2537
23. ฝนหลงฤดู	ปี 2538
24. ภาพฝันที่หายไป	ปี 2538
25. เล่นกับเป็ดลือก	ปี 2538
26. อาณาจักรมลายา	ปี 2538
27. ยามเช้า	ปี 2538
28. กลางม่านมรสุม	ปี 2538
29. คนต่างสี	ปี 2538
30. นอกกำแพง	ปี 2538
31. ดอไม้	ปี 2538
32. เศษสำนึก	ปี 2538
33. รางกรรม	ปี 2538

34. หมอคุณธรรม	ปี 2539
35. ทางคลื่น	ปี 2539
36. บนถนนสายธุรกิจ	ปี 2539
37. ทางวิกฤต	ปี 2539
38. เดือนสิบสอง	ปี 2539
39. งานชิ้นเอก	ปี 2539
40. บทเพลงข้างถนน	ปี 2539
41. น้ำกับเรือ	ปี 2539
42. คนหอมหมื่น	ปี 2539
43. อาชญากร	ปี 2539
44. คนหูเล็ก	ปี 2540
45. ชายสามคนบนเกาะไร้ชื่อ	ปี 2540
46. ใต้กัง	ปี 2540
47. กลางสวนร้างยามค่ำ	ปี 2540
48. บ้านในเมือง	ปี 2540
49. ขุนโจรนอกตำนาน	ปี 2541
50. ผู้แรมมิต	ปี 2541
51. เมื่อผมซื้อกรุงเทพ	ปี 2541
52. ทางสี่เทา	ปี 2542
53. ก่อนจะถึงปลายทาง	ปี 2542
54. นักฝัน	ปี 2542
55. คนฝันคืนมั่ง	ปี 2542
56. ปลอกคอ	ปี 2542
57. ช่างรองเท้า	ปี 2542
58. เหนือดวงตาที่ปิดสนิท	ปี 2542
59. สิ่งที่ยาไป	ปี 2542
60. นางระบำ	ปี 2542
61. รถไฟเที่ยวสุดท้าย	ปี 2542
62. ไม้เท้ายอดทอง	ปี 2543

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าและการวิจัยเอกสาร โดยดำเนินการเป็นลำดับดังนี้

1. ศึกษางานเขียนเรื่องสั้นทั้ง 99 เรื่องของประชาคม ลุนาชัย
2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์แนวความคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพสะท้อนสังคม เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ครั้งนี้
3. ศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดในเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย โดยจัดกลุ่มความคิด

ต่างๆที่ปรากฏในเรื่องสั้นทั้ง 99 เรื่อง เพื่อศึกษาเนื้อหาสาระของแต่ละแนวความคิดอย่างละเอียด

4. ศึกษาภาพสะท้อนสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย โดยพิจารณาในประเด็นต่างๆ เช่น เหตุการณ์ในสังคม วัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ สังคมในอุดมคติ
5. เสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

การวิเคราะห์เรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย นั้น ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์วิจารณ์เรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิด
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์แนวความคิด
4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมกับสังคม

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์วิจารณ์เรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย

ประชาคม ลุนาชัย เป็นนักเขียนที่สร้างสรรค์ผลงานออกมาอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องโดยเฉพาะเรื่องสั้น จึงได้มีผู้ศึกษาวิเคราะห์วิจารณ์ผลงานของประชาคม ลุนาชัยไว้พอสมควร ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารบทความ และบทวิจารณ์ที่กล่าวถึงงานเขียนของประชาคม ลุนาชัยไว้ดังนี้

วัลยา วิวัฒน์ศรได้ศึกษางานเขียนของประชาคม ลุนาชัย สรุปว่า “ เรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย เป็นลักษณะการเสนอแนวคิดที่เกี่ยวกับสังคมด้วยการตีแผ่ความไม่ยุติธรรมในสังคม มนุษย์ และความเป็นไปของชีวิต เศรษฐกิจ แต่ใช้ว่าประชาคม ลุนาชัยจะมองโลกในแง่ร้ายเพียงด้านเดียวประชาคม ลุนาชัย ยังนำเสนอความสำเร็จ ความดีงามของมนุษย์ในสังคมรวมอยู่ด้วย ” (วัลยา วิวัฒน์ศร. 2540 : 104-108)

ยูเดอร่า เวลดี ได้เขียนบทความวิจารณ์เรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย สรุปว่า “ ประชาคม ลุนาชัย ได้ใช้ศิลปะในการเขียนและการใช้ภาษาที่เหมาะสม ชัดเจน ตรงไปตรงมา มีรายละเอียด สาระต่องในเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย มีเอกภาพ นอกจากนี้ยังได้เสนอปัญหาของชุมชนชนบทกับชุมชนเมือง แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยม สังคมเมือง เป็นต้น ” (ยูเดอร่า เวลดี. 2540 : 71-72)

นอกจากแนวความคิดที่ปรากฏในเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย แล้วประสบการณ์ก็เป็นปัจจัยหนึ่งในการสร้างสรรค์เรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย ดังที่อาจินต์ ปัญจพรรค์ กล่าวว่า “ประชาคม ลุนาชัย เป็นนักเขียนที่ใช้ภาษาเรียบง่าย กระชับ แต่มีความชัดเจนและคมลึก ถ่ายทอดประสบการณ์ที่อาศัยจินตนาการยกระดับขึ้นสู่งานศิลปะแห่งการเล่าเรื่อง ” (อาจินต์ ปัญจพรรค์. 2540 : 19)

รีนฤทัย สัจจพันธุ์ ได้กล่าวถึงผลงานของประชาคม ลุนาชัย ไว้ว่า “งานเขียนของประชาคม ลุนาชัย เป็นเรื่องสั้นที่มีวรรณศิลป์ ทั้งถ้อยคำภาษา การวางโครงเรื่องและการดำเนินเรื่องที่แยบยล ตลอดจนการเสนอแนวความคิดที่ชัดเจนและมีชั้นเชิง ” (รีนฤทัย สัจจพันธุ์. 2540 : 72)

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์วิจารณ์เรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย เหล่านี้ได้แสดงให้เห็นถึงทัศนะและความคิดเห็นตลอดจนความสนใจของประชาคม ลุนาชัย ในการเสนอแนวความคิดในงานเขียนที่มีต่อโลก สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง และชีวิตในแง่มุมต่างๆโดยที่ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอแนวความคิดในเรื่องสั้นได้อย่างน่าสนใจและต่างจากนักเขียนเรื่องสั้นคนอื่นๆ

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดในวรรณกรรม

ในการศึกษาเรื่องแนวคิดและแนวความคิดได้มีเอกสารที่กล่าวถึงแนวคิดและแนวความคิดในเรื่องสั้นไว้ดังนี้

บุญยงค์ เกศเทศ ให้คำจำกัดความของแนวคิดว่า แนวคิดหมายถึงความคิดที่สำคัญที่สุดของเรื่อง ที่นักประพันธ์ต้องการแสดงในหนังสือเล่มนั้น ๆ ความคิดนี้เปรียบเสมือนแนวในการดำเนินเรื่องของนักประพันธ์ด้วย นักประพันธ์จะแสดงแนวคิดของเขาโดยอาศัยตัวละคร นอกจากนี้ยังอาศัยบทสนทนาระหว่างตัวละครและนักประพันธ์ก็จัดเหตุการณ์ สถานการณ์ในเรื่องเพื่อย้ำแนวคิดนั้นด้วย แนวคิดมักมองเห็นง่ายถ้าปรากฏในเรื่องที่มีทำนองแต่งเป็นเชิงสอนหรือในเรื่องที่แฝงไว้ด้วยข้อธรรมะและสั่งสอน ผู้อ่านจะเห็นแนวคิดได้ไม่ยาก (บุญยงค์ เกศเทศ. 2536 : 30)

อุดม หนูทอง กล่าวถึงแนวคิดว่าเป็นสาระ หรือสัจจะที่ผู้ประพันธ์ยังเห็น เชื่อถือ หรือยึดถือ และประสงค์จะสื่อสารไปยังผู้อ่าน งานเขียนทุกเรื่องย่อมมีแนวคิดสำคัญอย่างหนึ่งเสมอ แนวคิดสำคัญจะปรากฏในลักษณะที่เป็นข้อสรุปของเรื่องต้องอ่านเรื่องนั้น ๆ ทั้งหมดแล้วประมวลสรุปความคิดออกมา ความคิดที่ปรากฏโดยส่วนรวมเรียกว่า แนวคิดหลักและในองค์ประกอบย่อยของเรื่องผู้ประพันธ์อาจแฝงแนวความคิดเอาไว้เช่นเดียวกัน ในเรื่องหนึ่ง ๆ อาจแฝงแนวคิดไว้หลายแนวคิด ทราบได้จากการสรุปในส่วนย่อยของเรื่อง เรียกว่าแนวคิดย่อย (อุดม หนูทอง. 2522 : 111-114-114)

สุภารัตน์ เสรีรัตน์ ได้ให้ความหมายของแนวคิดไว้ว่า “แนวคิด คือความคิดหรือทัศนะหรือสภาพสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ผู้แต่งต้องการเสนอหรือสื่อถึงผู้อ่าน” (สุภารัตน์ เสรีรัตน์. 2520 : 30)

สุริวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ กล่าวถึงแนวคิดว่าเป็นสารัตถะของบันเทิงคดี ทัศนะหรือสาระที่ผู้เขียนต้องการส่งให้ผู้อ่านทราบ โดยใช้โครงเรื่องและตัวละครเป็นสื่อ ใช้บทสนทนา ฉาก และบรรยายภาพเป็นเครื่องปรุงแต่ง (สุริวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. 2520 : 94)

นอกจากนี้กุหลาบ มัลลิกะมาส กล่าวถึง แนวความคิดว่า เป็นทัศนะของผู้เล่าเรื่อง หรือเรื่องนี้เล่าตามทัศนะของใคร (กุหลาบ มัลลิกะมาส. 2525 : 116)

จะเห็นได้ว่าการใช้คำว่าแนวคิดนี้ ในความหมายที่ต่างกัน 2 แนวทาง แนวทางแรก แนวคิด หมายถึง ความคิดสำคัญอันเป็นแก่นของเรื่อง แนวที่สอง แนวคิด หมายถึง ความคิดที่แสดงไว้ในงานเขียน

เพื่อให้ทิศทางในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ชัดเจน ผู้วิจัยจึงใช้คำว่า แนวความคิดในความหมายว่าเป็นทัศนะ หรือความคิดเห็น (concept) ของผู้เขียนที่มีต่อสังคม และมนุษย์

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์แนวความคิด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์แนวความคิดของนักเขียนที่ปรากฏในวรรณกรรมนั้นได้มีผู้ให้ความสนใจ และศึกษาไว้ ดังนี้

ชิตหทัย นุตสถาปนา ได้ศึกษาวิเคราะห์นวนิยายของ สด คุรุมะโรหิต พบว่า นวนิยายของ สด คุรุมะโรหิต เสนอแนวความคิดเพื่อชีวิตของมนุษย์ ความยุติธรรมทางสังคม รวมไปถึงการสะท้อนความเป็นอยู่ของคนในสังคมชนบท นอกจากนั้นแนวความคิดทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ เป็นเรื่องของ การต่อสู้เพื่ออุดมการณ์ทั้งนี้ได้เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา เพื่อประโยชน์ของประชาชน ส่วนแก่นเรื่อง

ในนวนิยายของ สด คุรุมาโรหิต เสนอความเป็นจริงในสังคม รวมทั้งการสร้างตัวละครที่สมจริง กลวิธีการแต่งในการสร้างความขัดแย้งเป็นการจูงใจผู้อ่าน มีการสร้างจากการบรรยายภาพและเหตุการณ์ทำได้อย่างชัดเจน (ชิตหทัย นุตสถาปนา. 2525 : 11-19)

ต่อมา สมภาพ นาคพันธ์ ได้ศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้นของอิงอร พบว่าเรื่องสั้นของอิงอร เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสังคม ซึ่งกำลังถูกอิทธิพลของชาวตะวันตกเข้าครอบงำให้มีความสำคัญกับวัตถุมากกว่าจิตใจ นับถือผู้ที่มีฐานะทางสังคม ยกย่องคนที่ร่ำรวยและคนในสังคมเมืองมักจะมีสิ่งที่แตกต่างและมีความวุ่นวายแก่งแย่งชิงชัย ชิงดีชิงเด่น ซึ่งจะแตกต่างจากคนในชนบทโดยสิ้นเชิง (สมภาพ นาคพันธ์. 2534 : 239-295)

พิสมัย สิงห์แก้ว ได้ศึกษางานของมนัส จรรย์รงค์ พบว่าเรื่องสั้นของมนัส จรรย์รงค์ ส่วนมากสะท้อนให้เห็นแก่นแท้ของชีวิต โดยเฉพาะชีวิตในชนบทมีแนวความคิดเกี่ยวกับจิตใจมนุษย์ ในเรื่องของความรัก ความต้องการ ความเสียสละ ทำให้เข้าถึงและหยั่งถึงธรรมชาติของมนุษย์ได้อย่างลึกซึ้ง และกว้างขวาง นอกจากนี้เรื่องสั้นของมนัส จรรย์รงค์ ยังเป็นสื่อแสดงให้เห็นถึงปัญหา และสภาพของสังคมไทยได้อย่างเด่นชัดบางครั้งยังเสนอแนวความคิดในเชิงเสียดสีสังคมไว้ด้วย (พิสมัย สิงห์แก้ว. 2519)

กรรณิกา ฤทธิเดช ได้ศึกษาวิเคราะห์งานของยาขอบ พบว่างานเรื่องสั้นของยาขอบได้สะท้อนประสบการณ์ของตนเอง และเหตุการณ์ของสังคมทั้งในด้านรูปธรรม และนามธรรม ตลอดจนการนำเสนอแนวความคิดที่เกี่ยวกับประเพณี จารีต ขนบธรรมเนียมของสังคมเก่าและสังคมใหม่ การแข่งขันชั้นทางสังคม การแต่งงาน ความรัก สภาพชีวิตของบุคคลระดับต่างๆ ในสังคม ตลอดจนคุณค่าทางวัฒนธรรมและสังคม (กรรณิกา ฤทธิเดช. 2522)

นอกจากนี้ว่าสนา ไชยรัตน์ ได้ศึกษาเรื่องสั้นของสุรัชย์ จันทิมาธร โดยศึกษาแนวความคิดที่ปรากฏในเรื่องสั้นพบว่าสุรัชย์ จันทิมาธร ได้เสนอทัศนะในด้านสังคม การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ ชีวิตมนุษย์ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นถึงปัญหาและข้อบกพร่องของสังคมที่ควรจะต้องได้รับการแก้ไขหรือปรับปรุง ได้แก่ ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบ แนวความคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจ ได้เสนอถึงความเหลื่อมล้ำของคนในสังคม นายจ้าง ลูกจ้าง อำนาจการต่อรอง และผู้คนในสังคมมักที่จะแบ่งชนชั้นกันด้วยฐานะทางเศรษฐกิจ สุดท้ายและแนวความคิดเกี่ยวกับชีวิตซึ่งเป็นเรื่องของความต้องการตามธรรมชาติของมนุษย์ (ว่าสนา ไชยรัตน์. 2534 : 311)

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาดังกล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นแนวความคิดที่นักเขียนสะท้อนไว้ในวรรณกรรมนั้นย่อมมีความสำคัญและสัมพันธ์กับสภาพความเป็นจริงในสังคมเสมอๆ เพราะสภาพความเป็นจริงในสังคมนั้นย่อมที่จะมีบทบาทที่สำคัญต่อการสร้างแนวคิดในวรรณกรรมของนักเขียนด้วยถ้าเป็นไปได้ นอกจากนี้นี่ยังนำมาให้มองเป็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับนักเขียนได้อย่างเด่นชัดอีกประการหนึ่ง

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมกับสังคม

4.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมกับสังคม

4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมกับสังคม

4.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมกับสังคม

วรรณกรรมเป็นผลผลิตของสังคม และถือเป็นผลผลิตร่วมกันของบุคคลในสังคม ในสังคม เพราะวรรณกรรมที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานทัศนคติต่อโลกและชีวิตของนักเขียนในฐานะสมาชิกของสังคมได้อย่างสอดคล้องสัมพันธ์กัน วรรณกรรมเป็นรูปแบบหนึ่งที่ผสมผสานระหว่างโลกสมมติกับโลกของความเป็น

จริง วรรณกรรมเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของจินตนาการของนักเขียนกับสภาพของสังคมที่ซับซ้อน

ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมนั้นเป็นสิ่งที่แยกออกจากกันได้ยากด้วยเหตุที่ว่านักเขียนเป็นสมาชิกหนึ่งในสังคม ดังนั้นจึงยากที่จะหลีกเลี่ยงความสัมพันธ์ดังกล่าวได้ ความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับสังคมนั้น อาจจะเป็นไปได้ในหลายลักษณะ ดังที่ตรีศิลป์ บุญขจร ได้กล่าวว่าความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมสรุปได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนสังคม กล่าวคือการสะท้อนสังคมของวรรณกรรมมิใช่เป็นการสะท้อนอย่างบันทึกเหตุการณ์ แต่เป็นภาพสะท้อนประสบการณ์ของผู้เขียน และเหตุการณ์ส่วนหนึ่งของสังคม วรรณกรรมจึงเป็นความจริงของสังคมสอดแทรกอยู่ วรรณกรรมอาจสะท้อนสังคมทั้งในด้านรูปธรรมและนามธรรม ด้านรูปธรรมหมายถึง เหตุการณ์โดยทั่วไปที่เกิดขึ้นในสังคม ส่วนด้านนามธรรมหมายถึง ค่านิยมในชีวิตจิตใจของคนในสังคม ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของนักเขียน

ลักษณะที่ 2 สังคมย่อมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรม หรือต่อนักเขียน เนื่องจากนักเขียนอยู่ในสังคมย่อมมีอิทธิพลจากสังคม ทั้งในด้านวัฒนธรรม ขนบประเพณี ศาสนา ปรัชญา และการเมือง สภาพการณ์ของปัจจัยเหล่านี้ย่อมเป็นสิ่งกำหนดโลกทัศน์ และชีวิตทัศน์ของนักเขียน

ลักษณะที่ 3 วรรณกรรมหรือนักเขียนมีอิทธิพลต่อสังคม ซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งในด้านอิทธิพลภายนอก เช่นการกระทำตามอย่างในวรรณกรรม และอิทธิพลภายใน คืออิทธิพลทางความคิด การสร้างค่านิยมรวมทั้งความรู้สึกนึกคิด (ตรีศิลป์ บุญขจร. 2523 : 6-12)

กระแสร มัลยาภรณ์ และชุตา จิตพิทักษ์ ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมว่า วรรณกรรมย่อมสะท้อนให้เห็นภาพของสังคม เพราะว่าสังคมนั้นมีส่วนในการสร้างจินตนาการ และความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียน วรรณกรรม และสังคมย่อมมีอิทธิพลต่อกัน ความคิดเห็นของผู้เขียนอาจเป็นตัวแทนความคิดของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมโดยรวม อาจเป็นความคิดที่คล้อยตาม หรือรักษาความคิดของสังคมของผู้เขียนเองได้ (กระแสร มัลยาภรณ์ และชุตา จิตพิทักษ์. 2528 : 101-102)

ชลธิรา กลัดอยู่ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวรรณกรรมกับสังคมว่า วรรณกรรมนอกจากจะเป็นงานที่ผู้แต่งสร้างสรรค์ขึ้นมา เพื่อสนองความต้องการทางอารมณ์ส่วนตัว โดยธรรมชาติ และโดยที่ผู้แต่งอาจไม่รู้ตัว หรือไม่เจตนา วรรณกรรมจะเห็นภาพสะท้อนของสังคม คำว่า “สังคม” ในที่นี้ความหมายกว้างขวางครอบคลุมถึงสภาพสังคม ลักษณะโครงสร้างของสังคม ปัญหาสังคม และค่านิยมของผู้คนในสังคม ฯลฯ เพราะผู้แต่งแต่ละคนต่างก็เป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ความนึกคิด ประสบการณ์ สภาพแวดล้อม ความสัมพันธ์ทางสังคม สังคมมีอิทธิพลลึกซึ้งต่อมนุษย์ รวมทั้งนักคิดนักเขียนที่ต้องการจะมีส่วนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่งเขามีชีวิตอยู่ (ชลธิรา กลัดอยู่. 2518 : บทนำ)

จากความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมที่นำมาศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยจะนำมาเป็นหลักวิเคราะห์แนวความคิดและภาพสะท้อนสังคมจากเรื่องสั้นของ ประชาคม ลุนาชัย ต่อไป

4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมกับสังคม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมกับสังคม พอสรุปได้ดังนี้ เรณู มหาวนา ได้ศึกษาเรื่องภาพสะท้อนสังคมในเรื่องสั้นของ นิมิตร ภูมิถาวร พบว่าเรื่องสั้นของ นิมิตร ภูมิถาวร นั้นได้สะท้อนภาพสังคมใน 5 ลักษณะ คือ ด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สภาพความเป็นอยู่ สภาพวัฒนธรรมและค่านิยม โดยเน้นหนักไปในด้านสภาพของความเป็นอยู่ของคนในสังคมชนบท และได้ใช้

วรรณกรรมในการวิพากษ์วิจารณ์สังคม พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาของสังคมด้วย (เรณู มหาวนา. 2529)

ลาวัลย์ สังขพันธ์านนท์ ได้ศึกษาภาพสะท้อนสังคมไทยจากเรื่องสั้นร่วมสมัย พบว่าเรื่องสั้นส่วนใหญ่จะเน้นเสนอปัญหาข้อบกพร่อง หรือสภาพที่เลวร้ายของสังคมในด้านต่างๆ เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการเมือง การปกครอง ปัญหาการศึกษาของประชาชน และเสนอภาพความเป็นอยู่ของประชาชนโดยทั่วไป การสะท้อนภาพของความยากจน การเอารัดเอาเปรียบการกดขี่ขูดรีด การถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุน เป็นต้น โดยนักเขียนได้ใช้วรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นนี้เป็นการวิพากษ์วิจารณ์สังคมและเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาไว้ด้วย (ลาวัลย์ สังขพันธ์านนท์. 2529)

ต่อมา ขวัญเนตร ครุฑานุช ได้ศึกษางานของสีฟ้า พบว่าสีฟ้า ได้เสนอให้เห็นภาพความเป็นจริงของสังคม และปัญหาสังคมต่างๆที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเป็นวัตถุดิบในการประพันธ์สีฟ้าสามารถถ่ายทอดความทุกข์ยาก ความไม่เป็นธรรมที่คนบางกลุ่มได้รับ เพื่อเป็นตัวแทนของคนเหล่านี้ให้สังคมของคนส่วนรวมได้รับรู้ถึงความสะเทือนใจ และเห็นใจต่อชีวิตของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน โดยพยายามให้มีการแก้ไข ปัญหาเหล่านั้น และช่วยซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังมีแนวคิดที่กว้างไกล และมีลีลาเป็นของตนเอง สามารถนำเรื่องจริง หรือประสบการณ์ของผู้แต่งมาบรรยายให้ปรากฏในงานประพันธ์ ได้อย่างกลมกลืนและสมจริงสมจัง (ขวัญเนตร ครุฑานุช. 2534)

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้มีผู้สนใจในการศึกษาวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมในงานวรรณกรรมต่าง ๆ จึงทำให้ผู้วิจัยประสงค์จะวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมที่ปรากฏในงานเขียน เรื่องสั้นของประชาคม ลูนาชัย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาต่อไป

บทที่ 2

วิเคราะห์แนวความคิดในเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย

เรื่องสั้นเป็นงานวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดีที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นจากจินตนาการ ความคิด และอารมณ์ความรู้สึก ผู้แต่งมุ่งที่จะเสนอสาระความบันเทิง ความรู้ ตลอดจนแง่คิดต่าง ๆ ทั้งยังช่วยยกระดับสติปัญญาและจิตใจของผู้อ่าน ฉะนั้นในการศึกษานวนิยายประเภทเรื่องสั้นนั้นนอกจากจะในด้านอื่น ๆ แล้วควรที่จะต้องพิจารณาถึงการนำเสนอแนวความคิดของผู้แต่งที่ต้องการสื่อมาถึงผู้อ่านโดยผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ในเรื่องสั้น นักวิจารณ์วรรณกรรมหลาย ๆ ท่านได้ให้ความหมายของคำว่า “แนวความคิด” ไว้ดังนี้

เอมอร์ นิรัญราช (2522 : 27) ได้กล่าวถึงแนวความคิดไว้ว่า

1. ผู้ประพันธ์อาจจะสะท้อนสภาพความเป็นจริงของสังคม และแสดงทัศนคติที่มีต่อสภาพสังคม
2. สะท้อนความคิดที่วิพากษ์วิจารณ์หรือความคิดซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงสังคม
3. เสนอภาพของสังคมในอุดมคติในความรู้สึกนึกคิดของผู้ประพันธ์โดยการแทรกลักษณะดังกล่าว

อย่างใดอย่างหนึ่งใน 3 ประการนี้

นอกจากนี้ยังกล่าวเพิ่มเติมไว้ว่าวรรณกรรมแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและแสดงทัศนะทางสังคม รวมทั้งแทรกแนวความคิดของผู้แต่งเองเกี่ยวกับสภาพสังคมที่เป็นอยู่และสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นการสื่อความคิดเห็นของผู้ประพันธ์ที่มีต่อสังคมไปยังผู้อ่านและในวรรณกรรมบางเรื่องยังเสนอแนวความคิดทางสังคมเป็นแนวความคิดหลักอีกด้วย

กุหลาบ มลลิกะมาส (2525 : 105) กล่าวว่าความนึกคิดที่ผู้แต่งต้องการจะเสนอต่อผู้อ่าน คือแนวความคิด หรือปรัชญาของเรื่อง ผู้แต่งย่อมมองดูโลกและชีวิตมนุษย์ในแง่มุมต่าง ๆ กัน และต่างก็มีแนวความคิดของตนที่มีต่อโลก ต่อสังคม และชีวิตมนุษย์แตกต่างกัน แนวคิดหรือปรัชญาของผู้แต่งจึงมีหลายแนว และต่างพยายามถ่ายทอดความคิดหรือปรัชญาต่าง ๆ นั้นในวรรณกรรมที่ตนแต่งขึ้นและสื่อความคิดมายังผู้อ่าน

คำว่าแนวความคิดในทัศนะของ เอมอร์ นิรัญราช และ กุหลาบ มลลิกะมาส จึงมีความหมายอย่างกว้าง ๆ ว่าเป็นทัศนคติที่ผู้เขียนแสดงในงานเขียน ต่างจากคำว่าแนวความคิดสำคัญหรือแก่นเรื่อง (Theme) ซึ่งจะหมายถึงจุดสำคัญของเรื่อง หรือเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ตั้งแต่ต้นเรื่องไปจนถึงปลายเรื่อง เป็นสิ่งเชื่อมโยงเรื่องทั้งหมดเข้าด้วยกัน (สุวรรณา เกรียงไกรเพชร, 2516 : 7) หรืออีกนัยหนึ่ง คือจุดสำคัญที่ผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านคิดค้นหา “สาร” ที่ผู้เขียนเสนอมา (สุวนีย์ มกราพันธ์, 2525 : 155)

การศึกษาความหมายของแนวความคิด เพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จึงกำหนดขอบเขตของความหมายว่า แนวความคิดคือ ทัศนคติที่ผู้แต่งต้องการเสนอแก่ผู้อ่าน โดยแสดงออกในรูปของความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ และความคิดเห็นต่อโลกและชีวิตมนุษย์

ในเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย มีการดำเนินเรื่องโดยอาศัยเหตุการณ์ของตัวละครเป็นหลัก และเหตุการณ์นั้นสะท้อนแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์โดยตรง ดังนั้นในการศึกษาแนวความคิดในเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย จึงวิเคราะห์โดยอาศัยแนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์เป็นเกณฑ์ โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภทด้วยกันคือ

1. แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับสังคม
2. แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับมนุษย์
3. แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับการดำเนินชีวิต
4. แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับธรรมชาติ

1. แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับสังคม

หมายถึง แนวความคิดที่แสดงถึงทัศนะที่ผู้เขียนมีต่อระบบต่าง ๆ ในสังคมอันเนื่องมาจากการที่มนุษย์อยู่รวมกันเป็นสังคม

ในการศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย ผู้วิจัยได้แบ่งแนวความคิดตามประเด็นปัญหาที่ผู้เขียนได้เสนอไว้ ดังนี้

- 1.1 ปัญหาการเมืองการปกครอง
- 1.2 ปัญหาเศรษฐกิจ
- 1.3 ปัญหาที่เป็นปรากฏการณ์ของสังคม

1.1 ปัญหาการเมืองการปกครอง

การเมือง คือกิจกรรมทางสังคม หรือความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับอำนาจสังคมมีแบบแผนต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกิจกรรม หรือความสัมพันธ์ทางอำนาจ ความสัมพันธ์ทางอำนาจหรือกิจกรรมทางการเมือง เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของชีวิตทางสังคมของมนุษย์ (จานง อภิวัฒน์สิทธิ์และคณะ : 87)

การเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับรัฐ หรือแผ่นดิน การบริหารประเทศ นโยบายในการบริการประชาชน กิจกรรมของคณะรัฐบาลหรือผู้ปกครอง หรือผู้มีอำนาจในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งเป็นเรื่องของการปกครองประเทศ ดังนั้นการเมืองจึงมีความสัมพันธ์กับมนุษย์ โดยเฉพาะบุคลิกภาพของมนุษย์ การเมืองได้ครอบคลุมชีวิตมนุษย์ในทุกลักษณะ การเมืองเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เพราะเป็นส่วนสำคัญของการที่อยู่รวมกันเป็นประชาคม

จากการศึกษาแนวความคิดของประชาคม ลุนาชัย พบว่าประชาคม ลุนาชัย เสนอปัญหาข้อบกพร่องทางการเมืองการปกครองไทยมีสองเรื่อง คือปัญหาพฤติกรรมของนักการเมืองที่หาเสียงโดยให้คำมั่นสัญญาลวง ๆ กับประชาชนในลักษณะต่าง ๆ และมีการซื้อเสียงกับปัญหาประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในการเมืองการปกครอง

1.1.1 พฤติกรรมของนักการเมือง

ในเรื่องชนมบัง ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอให้เห็นพฤติกรรมของนักการเมืองหาเสียงเพื่อต้องการให้ตนเองได้รับการรับเลือกตั้ง นักการเมืองเหล่านี้จะยอมกระทำการทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็น อื้อวตสรรพคุณ การแสดงกิริยาที่นอบน้อม การยกมือไหว้ชาวบ้านเพื่อขอคะแนน การให้คำมั่นลกับชาวบ้านในเรื่องต่าง ๆ ทั้งไฟฟ้า แหล่งน้ำ ถนนหนทาง ที่ดินทำมาหากินเป็นต้น ดังตัวอย่างจากเรื่องสั้นเรื่องชนมบัง ในตอนที่ผู้แทนราษฎรได้เดินทางมาหาเสียง และแสดงความเป็นกันเองกับชาวบ้าน

...ท่านลงจากเวทีมายกมือไหว้ทักทายชาวบ้านอย่างเป็นกันเอง ให้คำมั่นสัญญากับชาวบ้านหลายข้อ ซึ่งเขายืนฟังอยู่ด้วยพอจะจำได้คร่าว ๆ ว่า ท่านจะพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญ มีถนน มีไฟฟ้า มีแหล่งน้ำเพียงพอต่อการเพาะปลูกและบริโภค ท่านจะส่งเสริมอาชีพให้ชาวบ้านทุกคนมีงานทำ ไม่ต้องเร่ขายแรงงานยังต่างถิ่นเหมือนที่ผ่านมา...

(ชนมบัง : 31)

ประชาคม ลุนาชัย ยังได้เสนอให้เห็นถึงปัญหาทางด้านพฤติกรรมของนักการเมืองที่มักจะใช้วิธีการที่ไม่เหมาะสม เป็นต้นว่าการซื้อเสียงทำให้ผลของการเลือกตั้งขาดความยุติธรรม และไม่เป็นไปตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ถูกที่ควร ผู้ที่ได้เลือกตั้งจึงไม่ได้เป็นตัวแทนของประชาชนที่แท้จริง นอกจากนี้ผู้แทนราษฎรน่าจะได้เป็นผู้ที่ประชาชนไว้วางใจเลือกสรรเข้ามา แต่ในความเป็นจริงแล้วผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกจากประชาชนเป็นผู้ที่ใช้เงินซื้อเสียงจากประชาชน ดังคำอธิบายที่ว่า

พอกับแม่คือดีใจทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง ซึ่งครั้งนี้ครัวเรือนมีคนใช้สิทธิ์เพิ่มขึ้นยิ่งหมายถึงจำนวนเงินที่พอกับแม่จะได้รับจากหัวคะแนนเพิ่มขึ้น

(ชนมบัง : 31)

นอกจากปัญหาที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ประชาคม ลุนาชัย ยังได้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะของนักการเมืองที่ได้เปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง จากผู้แทนราษฎรมาเป็นนักการเมืองที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของตัวเอง จากเรื่อง ตัวละครตกสมัย ตอนที่ตัวละครหนุ่มได้กล่าวกับตัวละครชายชราถึงพฤติกรรมของบรรดานักการเมืองที่มาสนใจปัญหาของชาวไร่ ชาวนา แต่กลับไปสนใจพวกนายทุน นักธุรกิจ แทนว่า

“...แม้แต่พวกนักการเมืองที่เคยหากินกับความยากจนของชาวบ้านมาทุกยุคทุกสมัย ยังพากันเปลี่ยนเป้าหมายไปเอาอกเอาใจนักเล่นหุ้น นักลงทุนต่างชาติ นักธุรกิจ และคนในภาคอุตสาหกรรมยุคนี้ ชาวไร่ - ชาวนา ไม่ใช้กระดุกสันหลังของชาติอีกต่อไปแล้ว ความทุกข์ยากของคนเหล่านี้เปรียบเสมือนอากาศธาตุ ว้างเปล่าและไร้สาระ...”

(ตัวละครตกสมัย : 14)

ในเรื่องตัว ละครตบสมี ประชาคม ลูนาชัย ได้เสนอแนวความคิด
กรรมของผู้แทนราษฎรว่า พอมิเกียรติมีอำนาจกลับกลายเป็นอีกคนหนึ่ง ลืมคำมั่นสัญญา ลืมพันธ
ตนเองกลับกลายเป็นผู้ที่ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม ต่อประชาชน ไม่ยึดมั่นสัญญาที่ตนเคยกล่า
หาเสียง ดังคำบรรยายที่ว่า

พอมิเกียรติมีอำนาจ ข้าราชการน้อยใหญ่มอบนับเข้าหา เหยียดราและสายสะพายทำให้สันดาน
ของเขาเปลี่ยนไป ทั้งกำพิศเดิม อดอ้างภูมิหลังเพื่อหลอกชาวบ้านไปลงคะแนนให้ในช่วงเลือกตั้งเท่านั้น

(ตัวละครตบสมี : 32)

ตัวละครในเรื่อง หมอคุนทรรม ความคิดของชายชราดาเหล่ ได้สะท้อนถึงพฤติกรรม
ของนักการเมืองในทัศนะของประชาคม ลูนาชัย อย่างชัดเจนดังนี้

...เขาเป็นนักการเมืองร่ำรวยและมีอิทธิพลมากที่สุดในเมืองนี้ ได้รับการเลือกตั้งมาทุกสมัย เคยเป็นรัฐ
มนตรีมาหลายกระทรวง สมองของเขาใหญ่โตเกินไป แต่หัวใจเหลือนิดเดียว เขาเสพติดอำนาจมานาน เชื่อร้ายในเส้นเลือด
และต่อมความทะเยอทะยานกัดกร่อนหัวใจของเขาเล็กลงเรื่อย ๆ ไม่มียารวิเศษที่ไหนจะช่วยให้ พิชแห่งอำนาจ เชื่อร้ายแห่ง
ความมั่งคั่งใหญ่ไผ่สูง และกระดกปรกในความคิด ในจิตวิญญาณ กัดกินหัวใจของเขาจนไม่มีชิ้นดี...

(หมอคุนทรรม : 372-373)

พฤติกรรมของบรรดานักการเมืองไทยที่ประชาคม ลูนาชัย เสนอในเรื่องสั้น ได้แก่
การพุดจาโอ้อวด การให้คำมั่นสัญญากับประชาชน แต่เมื่อได้ตำแหน่งก็ไม่เหลียวแลประชาชน
ประชาคม ลูนาชัย ได้เสนอแนวคิดนั้นโดยผ่านตัวละครที่เป็นนักการเมือง และที่เป็นประชาชนกล่าวถึงหรือ
แสดงทัศนะต่อพฤติกรรมของนักการเมือง

1.1.2 ทัศนคติที่ประชาชนมีต่อการเมือง

ประชาคม ลูนาชัย มีความเห็นว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจใน
ด้านการเมืองการปกครอง ขาดความเข้าใจในสถาบันการเมือง แต่ประชาชนกลับไว้วางใจ และฝากความไว
ใจกับนักปกครอง ที่เข้ามาเป็นผู้แทนราษฎรมากกว่า เพราะเชื่อตามผู้ปกครองที่ส่วนมากจะพุดจาโอ้อวด
สรรพคุณ หรือการกล่าวเกินนโยบายที่มีอยู่จริง เน้นการสร้างภาพและให้ความหวังลม ๆ แล้ง ๆ แก่ประชา
ชนในการหาเสียงแต่ละครั้ง ในเรื่องขมบั้ง ตอนที่ท่านนายพลและภรรยาได้ไปหาเสียง และให้คำมั่น
สัญญากับชาวบ้านต่าง ๆ นานา แต่หลังจากที่ท่านนายพลและภรรยา ได้เป็นผู้แทนราษฎรแล้ว ชาวบ้านก็
ยังคงรอคอยการกลับมาและทำตามคำสัญญาที่เคยได้ให้ไว้

นอกจากนั้นการแสดงแนวความคิดที่เบื้อหน้าต่อพฤติกรรมของนักการเมืองที่เมื่อถึง
คราวเลือกตั้งในแต่ละครั้งก็จะให้ความหวังกับประชาชนแล้วไม่ปฏิบัติตามทำให้ประชาชนขาดความศรัทธาใน
ตัวนักการเมืองอันเนื่องมาจากการซื้อสิทธิ์ขายเสียง ใช้วิธีการที่สกปรกในการหาเสียง นักการเมืองส่วนมาก

ไม่ปฏิบัติตามที่ได้กล่าวไว้ ประพฤติตนไม่เหมาะสม ใช้อำนาจหน้าที่หรือตำแหน่งเอารัดเอาเปรียบประชาชน แทนที่จะเป็นที่พึ่งให้ความช่วยเหลือ หรือเป็นปากเป็นเสียงแทนประชาชนในยามที่ประชาชนต้องการ เหล่านั้นสะท้อนว่า ประชาชนไม่ศรัทธาในตัวนักการเมือง รวมไปถึงนักปกครอง และไม่เชื่อมั่นในระบบการเมืองการปกครองที่เน้นปกครอง

1.2 ปัญหาเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจหมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการอันไม่มีที่สิ้นสุดของมนุษย์ให้ได้มากที่สุด และอย่างประหยัดที่สุด (จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ : 87)

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาสภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด โดยเปลี่ยนจากเศรษฐกิจภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรม ซึ่งการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมมิได้ขยายตัวอย่างเด่นชัด ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาอย่างมากมาย ทั้งการกระจายรายได้ หนี้สินของรัฐบาล การบริการสังคมที่ยังไม่ทั่วถึง ยังผลให้ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศประสบกับความยากจนอดอยาก และขาดปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจดังกล่าวคือ การมุ่งเน้นพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมมากกว่าการพัฒนาทางด้านเกษตรกรรม พร้อมทั้งลดบทบาทของภาครัฐโดยได้เปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาดังกล่าว เป็นผลให้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมงอกงามขึ้นในประเทศไทย เนื่องจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนี้เน้นการแข่งขันการผลิต และความพอเหมาะพอควรของการจัดจำหน่าย จึงทำให้รัฐบาลไม่เข้ามาก้าวก่าย หรือควบคุมการผลิตของเอกชนมากนัก แต่จะควบคุมการกำหนดราคา และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้ถูกต้องและเป็นธรรม (จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ : 36) ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่เจริญเต็มที่ส่งผลให้นายจ้างเอารัดเอาเปรียบลูกจ้าง เพราะนายจ้างจะตีค่าทุกสิ่งทุกอย่างเป็นการลงทุน จนละเลยคุณธรรมผู้ประกอบการมุ่งผลิตสินค้าเพื่อหวังผลกำไรเพียงอย่างเดียว สะท้อนให้เห็นว่าระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้น แม้จะทำให้เกิดความเจริญทางด้านวัตถุอย่างเด่นชัด แต่กลับทำให้สภาพจิตใจของผู้คนในสังคมเสื่อมโทรมลง ผู้คนในสังคมขาดความเห็นอกเห็นใจกัน มีแต่การแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน มุ่งแต่จะเอาเปรียบโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเองเป็นสำคัญ

แนวความคิดของ ประชาคม ลูนาซย์ ที่มีต่อปัญหาระบบเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในสังคมไทย คือการแสดงทัศนะว่าระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนี้ เป็นสิ่งกำหนดความเคลื่อนไหวรวมถึงความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบให้เกิดปัญหา 2 ประการคือ

1.2.1 ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมทำให้วิถีชีวิตของบุคคลในสังคมเปลี่ยนแปลงไป

1.2.2 ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมทำให้นายทุนเอาเปรียบผู้ใช้แรงงานและผู้บริโภค

1.2.1 ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมทำให้วิถีชีวิตของบุคคลในสังคมเปลี่ยนแปลง

ไป

ประชาคม ลูนาชัย ได้เสนอว่า การที่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้เข้ามามีบทบาทต่อสังคมไทยนั้น ทำให้วิถีชีวิตของประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอันมาก กล่าวคือ จากสังคมชนบทที่มีชีวิตความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย ประกอบอาชีพเกษตรกรรม พอมีพอกิน มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ผู้คนมีน้ำใจไมตรีพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน อยู่กันฉันพี่น้อง หลังจากที่มีการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมขยายตัว สภาพสังคมได้เปลี่ยนไปเป็นสังคมเมือง สังคมอุตสาหกรรม ผู้คนต้องมีชีวิตอยู่รอดโดยคำนึงถึงตัวเองเป็นสำคัญ ความเจริญทางด้านวัตถุอันเนื่องมาจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ส่งผลให้มีการสร้างสถานประกอบการต่าง ๆ ของนายทุน การตัดถนนเชื่อมโยงสถานที่ต่าง ๆ ทั้งหมู่บ้าน ร้านค้า รวมทั้งการเพิ่มสาธารณูปโภคเพื่อความเจริญ ความสะดวกสบายของผู้คนแต่ผู้ได้ประโยชน์สูงสุดก็คือพวกนายทุน

ในเรื่อง เผ่าทะเลภูผาหิน ประชาคม ลูนาชัย ได้เสนอให้เห็นว่าการที่พวกนายทุนจากต่างถิ่นได้เข้ามาลงทุนทำสถานที่ท่องเที่ยว การสร้างตึก รีสอร์ท รองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังสถานที่ดังกล่าว ย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพของสถานที่และทัศนียภาพโดยรวมของสถานที่นั้น ๆ เกิดการแปรสภาพ เกิดมลพิษจากขยะที่มาพร้อมกับนักท่องเที่ยว ดังคำบรรยายที่ว่า

...บ้านเรือนหลังคาจากหายวับไปพร้อมทั้งมะพร้าวที่ถูกโค่นลง แทนที่ด้วยตึกสูงหลากสีเลียนชายฝั่ง และโผล่ผุดขึ้นตามไหล่เขา เรือที่เคยออกทะเลจับปลาหันมารับคนต่างถิ่นท่องเที่ยวทะเลชมเกาะ หาดทรายที่เคยสงบนิ่งทอดยาวเลียบริมฝั่งกลับพลุกพล่านด้วยผู้คน เม็ดทรายอันละเอียดขาวสะอาดถูกย่ำยี้ด้วยฝ่าเท้า ทารุณ ช้ำเค็มด้วยมวลขยะเกลื่อนกองผาไฉ่วเป็นอนุสรณ์...

(เผ่าทะเลภูผาหิน : 35)

ในเรื่อง หมอคูณธรรม ตัวละครชายชราที่ได้นั่งมองเห็นความเปลี่ยนแปลงของเมืองนี้มาตลอด ได้รำพึงกับตนเองถึงการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ที่ว่า

...เมืองนี้เปลี่ยนไปมาก สวนและทุ่งนากลายเป็นป่าคอนกรีต ไม่มีที่ดินว่างสำหรับเกษตรกรรมอีกต่อไป ผู้คนจากต่างถิ่นหลั่งไหลเข้ามาทำธุรกิจ ก่อตั้งโรงงานอุตสาหกรรม สร้างโรงแรมและสถานที่ท่องเที่ยว...

(หมอคูณธรรม : 372)

ประชาคม ลูนาชัย ยังชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมของนายทุนในเมืองที่ขับไล่ชาวบ้านที่พักอาศัยอยู่ในพื้นที่แถบชานเมืองออก เพื่อตัดถนนผ่าน และวางโครงการที่จะก่อสร้างหมู่บ้านจัดสรรและอาคารพาณิชย์ขึ้นแทน ทำให้ชาวบ้านที่มีเรือนสวนไร่ นาถูกถนนของนายทุนตัดผ่าน ได้รับความเดือดร้อนเนื่องจากขาดที่ดินทำกิน ส่งผลให้สังคมชนบทเกิดการเปลี่ยนแปลง เพราะถูกสังคมเมืองที่มีระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้ามามีบทบาทและเป็นผู้ทำลาย ดังตัวอย่างจากเรื่อง รอยบาป ที่นายทุนได้ตัดถนนผ่านที่ทำกินของชาวไร่ชาวนา ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงคือ

...ที่ตั้งโครงการติดถนนใหญ่ เป็นทางสายใหม่ที่เพิ่งตัดผ่านย่านนี้ได้ไม่ถึงห้าปี และเจ้าถนนสายนี้เองที่ทำให้เรือกลสวนไร่นาของชาวบ้านกลายเป็นหมู่บ้านจัดสรร อาคารพาณิชย์ ที่ก่อสร้างใหม่ผุดขึ้นเรียงรายไปตลอดสองฟากทาง...

(รอยบาป : 43)

การที่นายทุนได้กว้านซื้อที่ดินของชาวบ้านยังปรากฏในเรื่องภาพฝันที่หาย ตอนที่ได้นิยายทุนจากกรุงเทพฯเดินทางมาหาว่านล้อมและกว้านซื้อที่ดินทำกินของชาวบ้าน เพื่อนำไปทำธุรกิจโรงแรมและการท่องเที่ยว ดังคำบรรยายที่ว่า

มันเริ่มมาจากนายทุนมากว้านซื้อที่ดินสร้างบ้านตากอากาศรองรับนักท่องเที่ยวหลากหลายสิ่งและหลายอย่างตามมาทั้งโรงแรม สนามกอล์ฟ บ้านจัดสรร สถานเริงรมย์

(ภาพฝันที่หายไป : 131)

ประชาคม ลุนาชัย เสนอว่าระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้นได้ให้ความสำคัญทางด้านวัตถุทรัพย์สินเงินทอง มากกว่าคุณค่าทางด้านจิตใจของมนุษย์ จึงส่งผลให้การกระทำและพฤติกรรมของบุคคลในสังคมเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ เพื่อธุรกิจ โดยไม่คำนึงถึงจริยธรรมและคุณธรรมด้านจิตใจของบุคคล อันเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคมเพื่อความสงบสุข ซึ่งสภาพการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบให้บุคคลในยุคนิยมนั้นกลายเป็นบุคคลที่เห็นแก่ตัวมากกว่าที่จะทำอะไรเพื่อผู้อื่นและทำทุกอย่างเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ของตนเองที่จะได้รับจากบุคคลอื่นร่วมสังคมเดียวกันจนทำให้ความสัมพันธ์ทางจิตใจสูญหายไป กลายเป็นความสัมพันธ์กันเพียงเพื่อผลประโยชน์เท่านั้น

ในเรื่องลูกแก้วสำรอง มีลูกค้านคนหนึ่งมาว่าจ้างโรงงานหล่อลูกแก้ว และพร้อมที่จะจ่ายเงินตามที่เจ้าของร้านต้องการโดยไม่มีการต่อรองราคากันแต่อย่างใด ถึงแม้ความจริงลูกแก้วที่ลูกค้าต้องการนั้นมันจะเป็นลูกแก้วที่ทำได้โดยง่ายก็ตาม และอาจจะใช้เวลาในการหล่อหลอมไม่ถึงชั่วโมง แต่ด้วยนิสัยของพ่อค้าที่ต้องการผลกำไร จึงต้องถ่วงเวลาให้ล่าช้าลง เพื่อบอกให้ลูกค้ารู้ว่าลูกแก้วที่ต้องการนั้นมีใช้ทำกันง่าย ๆ ต้องใช้เวลานาน ดังนั้นราคาก็ย่อมสูงตามไปด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า

ถึงแม้เขาจะเป็นลูกค้าแสนดีเพียงใด แก่ไม่มีวันบอกให้เขารู้ความจริงหรือกว่าลูกแก้วที่เขาต้องการนั้นเล็ก ๆ ใช้เวลาหล่อไม่ถึงชั่วโมงก็แล้วเสร็จ ด้วยพ่อค้าเจตนาสั่งเวียนแกยังแกลังเตะถ่วงนัดให้เขารับในวันเวลาเดิม เพื่อให้เขาเข้าใจว่ามันทำยากและต้องใช้เวลา

(ลูกแก้ว : 208-209)

ในเรื่องมหรรรณแห่งชีวิต ซึ่งเป็นเรื่องของศิลปินหนุ่มผู้มีอุดมการณ์ที่แน่นอนแต่ก็ยอมพ่ายแพ้ให้แก่เกมทางธุรกิจของเหล่าบรรดานายทุนที่มุ่งหวังเพียงกำไรเท่านั้น ซึ่งในเรื่องนี้ประชาคม ลุนาชัยได้เสนอแนวความคิดว่า อุดมการณ์ก็ย่อมแปรเปลี่ยนได้เมื่อถูกระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้ามามีบทบาท

ในสังคม ทำให้ทุกอย่างเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของทุนนิยม ที่มุ่งหวังเพื่อผลประโยชน์ เพื่อความอยู่รอด มีแต่สิ่งจอมปลอม หลอกลวง ขาดความซื่อสัตย์สุจริต และไร้อุดมการณ์ในที่สุด

เพลงของเขาถือสินค้าชั้นแล้ว ตัวเขาเป็นศิลปินเพียงเปลือกผิว คนในบริษัทเทปนั้นเองช่วยกันย้อมปลอมแปลงหลอกลวงผู้คน อาศัยช่วงเวลาเหมาะสมเสนอตัวกับตลาด ช่มชืดประสาทรับฟังของสาธารณชนด้วยการโหมโฆษณา

(มหกรรมแห่งชีวิต : 185)

นอกจากนี้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมต้องมีการแข่งขันตลอดเวลา ดังนั้นนายทุนจึงต้องทำทุกวิถีทางที่จะให้สินค้าที่ตนนำเสนอติดตลาดไม่ว่าจะเป็นวิธีที่ชอบธรรมหรือไม่ ทั้งหลอกลวง แสสรัง แค่เพื่อผลกำไรแลความอยู่รอดในยุคทุนนิยมบริโภคนิยมเช่นนี้ ดังข้อความที่กล่าวว่า

ยามอยู่บนเวที การเคลื่อนไหวของเขาทุกอริยาบถถูกคนอื่นกำหนดไว้แล้ว ดีสีหน้าและกิริยาต่าง ๆ ตามที่ฝึกฝนไว้ พูดยกกับคนฟังตามที่ท่องจำมาจนขึ้นใจ ความภาคภูมิใจเยี่ยงหุ่นยนต์งองามขึ้น ในจิตใจของเขาทีละน้อย ดีสีหน้าท่าทางเป็นธรรมชาติมากขึ้น แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ รู้จักพูดให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนเพื่อให้ตนเองดูดี ถนอมแห่งความสำเร็จกวาดต้อนทรัพย์สินเงินทองมาสู่เขามันคือรางวัลที่คนฟังมอบให้ด้วยความเสนาหา เป็นความชอบธรรมยิ่งแล้วไม่ใช่ได้มาจากการฉ้อฉลปล้นชิง

(มหกรรมแห่งชีวิต : 183)

เมื่อระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมีบทบาทสำคัญในสังคมปัจจุบันนี้ ทำให้อุตสาหกรรมในประเทศเจริญก้าวหน้าและเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วจนทำให้วิถีชีวิตของผู้คนเกิดการเปลี่ยนแปลง วิถีชีวิตเปลี่ยนไปทำให้ผู้คนคำนึงถึงตนเองเป็นที่ตั้งหรือคิดถึงความอยู่รอดของตนเองก่อน จากเดิมที่เคยพึ่งพาอาศัยกันก็จะลดน้อยลงเนื่องจากทุกคนมีภาระต้องรับผิดชอบ ทุกคนทำเพื่อประโยชน์ส่วนตนเพื่อธุรกิจเท่านั้น

1.2.2 ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมทำให้นายทุนเอาเปรียบผู้ใช้แรงงานและผู้บริโภค

เมื่อระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเจริญขึ้นและให้เสรีภาพแก่ผู้ผลิตและผู้บริโภคอย่างเต็มที่ หากไม่อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมก็จะทำให้ผู้ซื้อเดือดร้อน ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเปิดโอกาสให้มีการแข่งขันกันทั้งการผลิตและการจำหน่าย ไม่มีการผูกขาดการผลิตและการจำหน่าย แต่ผู้ผลิตหรือนายทุนมักที่จะเห็นแก่ตัว เอาไว้เอาเปรียบผู้ใช้แรงงานและผู้บริโภค เพราะนายทุนจะเป็นผู้กำหนดเงื่อนไขการผลิตและเน้นที่คำตอบแทนให้กับผู้ใช้แรงงานโดยต้องการผลกำไรที่ได้จากการผลิตเป็นสำคัญ ดังนั้นผู้ใช้แรงงานและผู้บริโภคต้องเสียเปรียบนายทุนเสมอ ดังที่อุทัย ชูธรรมขจร ได้กล่าวว่า เมื่อสภาพการณ์ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมีลักษณะเช่นนี้ ทั้งผู้บริโภคและผู้ใช้แรงงาน ซึ่งเป็นมวลชนหมู่มาก จึงได้รับความเดือดร้อนจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนี้ (อุทัย ชูธรรมขจร. : 220)

ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอแนวความคิดว่าเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้นเมื่อได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในบ้านเมืองเรา การค้าขาย หรือธุรกิจต่าง ๆ ของนายทุนส่วนใหญ่มักจะเอารัดเอาเปรียบผู้บริโภค ตลอดจนผู้ใช้แรงงาน เพราะความไร้น้ำใจ ขาดมนุษยธรรม และคุณธรรม นายทุนจะกระทำทุกสิ่งทุกอย่างเพียงเพื่อผลกำไรเท่านั้น นอกจากนี้นายทุนยังคิดเอารัดเอาเปรียบผู้ใช้แรงงานในเรื่องต่าง ๆ เป็นต้นว่า ค่าจ้างแรงงานที่ต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำของกฎหมายกำหนด สวัสดิการต่าง ๆ การใช้แรงงานอย่างไม่เป็นธรรม เพราะนายทุนต้องการจะลดต้นทุนในการผลิตให้ต่ำที่สุด การกระทำเพื่อลดต้นทุนของพวกนายทุนดังกล่าวนี้เป็นการกระทำที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นหลัก ขาดความเป็นธรรมแก่ผู้ใช้แรงงานและผู้บริโภค และในขณะเดียวกันก็ทำให้ความรู้สึกรู้สึกของผู้ใช้แรงงานที่มีต่อผู้ผลิตหรือนายทุนเป็นไปในทางลบ ขาดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในหลายด้าน

ในเรื่องตัวละครตกสมัย ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอให้เห็นถึงสภาพของสังคมผู้ใช้แรงงานในยุคเศรษฐกิจแบบทุนนิยม รวมทั้งคำตอบแทนที่ไม่เป็นธรรม ขาดการดูแลเอาใจใส่ที่ดี สภาพความเป็นอยู่ที่แย่แย่ ขาดผู้รับผิดชอบในสวัสดิการแรงงาน จึงทำให้ต้องทำงานหนักโดยได้รับคำตอบแทนต่ำ ที่ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพในยุคภาวะที่เศรษฐกิจกำลังผันแปรอยู่ตลอดเวลา ยิ่งนายทุนจ่ายค่าจ้างแรงงานต่ำให้แก่ผู้ใช้แรงงาน ผู้ใช้แรงงานก็ไม่มีทางเลือกต้องทำงานหนักขึ้น ลำบากขึ้น และบางครั้งก็ไม่มีโอกาสได้หยุดพักผ่อน

เราต่างเคยทำงานหนักได้รับคำตอบแทนที่ไม่เป็นธรรม และไม่เคยได้รับการดูแลเอาใจใส่จากนายจ้างเท่าที่ควร ค่าแรงต่ำด้อยเปรียบเหมือนคนงานโรงงานห้องแถว และลูกจ้างในกิจการขนาดเล็กทั่วไปซึ่งแฝงตัวอยู่ทุกฟากถนนในเมืองหลวงของประเทศไทย คนเหล่านี้มีจำนวนมากเกินไป แต่ก็เหมือนไร้ตัวตนโดยสิ้นเชิง สังคมไม่เคยให้ความสำคัญ

(ตัวละครตกสมัย : 28-31)

ลูกจ้างที่ตกอยู่ในสภาพเลือกไม่ได้เพราะไม่ยอมตกงานก็ต้องทนทำ แม้ว่าจะงานนั้นจะลำบาก เช่นงานห้องเย็น “งานห้องเย็นลำบาก ค่าแรงน้อย ที่พักสกปรก ไม่มีวันหยุด และนายจ้างก็ปากรัย ”

(ตัวละครตกสมัย : 18)

ในเรื่องนอกกำแพง ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอทัศนะผ่านตัวละครที่เป็นเด็กสาวในโรงงานทอผ้า ที่มีนายจ้างโหดร้าย เอาเปรียบ ค่าแรงที่ต่ำกว่าความเป็นจริง ทั้งที่ผู้ใช้แรงงานต้องมีรายจ่ายที่ไม่สมดุลกับรายรับ สภาพความเป็นอยู่ที่เลวร้าย ทั้งอาหารการกินก็ยากลำบากทำให้มีร่างกายที่ซูบผอม เนื่องจากต้องทำงานล่วงเวลาอย่างไม่มีกำหนดที่แน่นอน ไม่มีวันหยุด ทั้งยังไม่มีอำนาจต่อรองกับนายจ้าง ดังคำบรรยายที่ว่า

หากเป็นช่วงงานเร่ง เวลาเลิกงานของพวกเธอก็จะถูกยึดไปถึงเที่ยงคืนหรือตีสอง และไม่มีวันหยุด

(นอกกำแพง : 51)

หรืออีกตอนหนึ่งในเรื่องเดียวกันที่ประชาคม ลูนาชัย ชี้ให้เห็นการเอารัดเอาเปรียบของพวกนายทุนที่มีต่อลูกจ้างในเรื่องอาหารการกินและที่อยู่อาศัย

สภาพที่แท้จริงของของคนงานที่เขาพบเห็น เป็นเพียงเด็กสาวตัวเล็ก ๆ วัยไม่ถึงยี่สิบ ทุกคนมีเนื้อตัวขาวซีด ผอมโซ สีหน้าเรียบเฉยเหมือนน้ำนิ่ง และนัยน์ตาเชื่องซึม เจ็บด้วยแววหม่นหมอง ได้ค่าแรงคนละเท่าไรต่อเดือน พวกเธอยังชีพด้วยอาหาร และค่าใช้จ่ายต่อเดือนที่มากพอควร รายจ่ายทุกบาททุกสตางค์ของคนงานจะถูกจดลงบัญชีอาหารและข้าวของทุกอย่างมีราคาแพงกว่าข้างนอกสามสี่เท่าและมีไว้ขายเฉพาะคนงานเท่านั้น

(นอกกำแพง : 52)

ในเรื่องมหกรรมแห่งชีวิต นายทุนเจ้าของบริษัทเทป ทำทุกอย่างเพื่อเป็นการดึงดูดผู้บริโภค แม้การกระทำนั้นจะละเมิดสิทธิเสรีภาพ จนทำให้พนักงาน-นักดนตรี เป็นเพียง “สินค้า” อย่างหนึ่งแทนที่จะเป็นบุคคล เพราะนายทุนนั้นหวังแต่ผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับเท่านั้น ดังคำบรรยายที่ว่า

คุณจะต้องมีบุคลิกที่เข้มกว่านี้เล็กน้อย เสื้อผ้าก็ควรปอนและสกปรกกว่านี้ผมของคุณยาวอยู่แล้วคงไม่มีปัญหาใช้ไหมหากคุณจะไม่โกนหนวดเคราอีกเลยนับตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป คุณควรเข้าใจด้วยว่า ศิลปินเพลงที่ประสบความสำเร็จมักมีเครื่องแบบพิเศษที่จะซื้อในตลาดผ้าไม่ได้ เป็นเสน่ห์เฉพาะตัวที่ดึงดูดความสนใจของผู้ฟัง คุณจะช่วยบริษัทคิดก็ได้ว่าในตัวคุณนอกจากความสามารถทางด้านดนตรี น้ำเสียงและมันสมองแล้ว คุณมีอะไรพิเศษพอที่จะเป็นจุดขายได้บ้าง จงค้นมันออกมาเพื่อให้โดดเด่นกว่าคนอื่น ๆ คุณเหมาะจะร้องเพลงเพื่อชีวิต เขายอมเสี่ยงเพื่อมันและเพื่อคุณ ใช่ เขาอาจหวังมากเกินไป บางทีอาจหวังไว้มากกว่าคุณเสียอีก เขาหวังเช่นนั้นหรือ เพลงเพื่อชีวิต เพื่อชีวิตของใครกัน

(มหกรรมแห่งชีวิต : 182)

ในเรื่องอาณาจักรมายา ประชาคม ลูนาชัย ได้แสดงแนวความคิดที่มีต่อระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่มีผลให้ผู้บริโภคถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกนายทุนหลอกลวงและทุจริต โดยการใช้สื่อในทางที่ผิด เพราะว่าผู้บริโภคยุคนี้เป็นทาสของสื่อ จึงใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการหลอกลวงผู้บริโภคให้หลงเชื่อ เห็นดีเห็นงามในธุรกิจของตน โดยไม่คิดถึงหลักจริยธรรมและคุณธรรม จากคำพูดของผู้จัดการหนุ่มกับแม่เด็กหนุ่มที่มาสมัครเป็นนักแสดง ที่ว่า

คุณไม่ต้องเป็นห่วงเรื่องนี้เลย คำว่าล้มเหลวไม่มีในพจนานุกรมชีวิตของนักแสดงรูปร่างหน้าตาดียุคทุนนิยม ก่อนหินก้อนดินกระดาดกระด้างเขายังเคยยอมสืบลอกขายผู้คนมาแล้วมากต่อมาก นับประสาอะไรกับคนที่สมองโตกว่าสัตว์สี่เท้า คุณน่าจะทราบดีว่าโลกยุคนี้อยู่ได้อิทธิพลของสื่อและสื่อที่เราใช้เป็นเครื่องมือก็มีอยู่รอบด้าน อย่าได้เป็นห่วงเลยคุณ

(อาณาจักรมายา : 5-6)

ในเรื่องฝนหลงฤดู ประชาคม ลุนาชัย ชี้ให้เห็นถึงชีวิตของชาวนานั้นยากลำบาก อันเนื่องมาจากสภาพดินฟ้าอากาศที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูก ทั้งยังขาดปัจจัยหรือทุนทรัพย์ในการประกอบอาชีพ ยิ่งไปกว่านั้นพ่อค้าคนกลางยังเอาเปรียบ ทำให้ชาวนาต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของระบบการตลาดอย่างช่วยไม่ได้ กล่าวคือชาวนาไม่มีโอกาสที่จะต่อรองราคาข้าวที่ตนเองปลูก แต่พ่อค้ากลับเป็นฝ่ายตั้งราคาขายเอง ดังตอนที่ตัวละครนำข้าวที่มีอยู่แบ่งไปขายเพื่อซื้อข้าวของเสื้อผ้าที่จำเป็น และโดนพ่อค้าตั้งราคาขายเอาเองโดยที่ตนเองไม่มีโอกาสพูดถึงต้นทุนการผลิตเลย ดังคำบรรยายที่ว่า

ข้าวที่ตัดใจแบ่งขายไปนั้นก็ไม่รู้จะได้เงินสักก็มากน้อย ราคาข้าวแต่ละปีไม่รู้ขึ้นลงอย่างไร แต่พอรู้ราคาข้าวนางแทบน้ำตาวิ่ง ข้าวที่นางกับสามีปลูกและดูแลมาอย่างยากลำบากนั้น แลกกับเงินได้นิดเดียว หวนนึกถึงข้าวเปลือกที่แบ่งขายให้เจ้าของโรงสีตอนเช้า ทั้งที่เป็นผลผลิตจากหยาดเหงื่อแรงงานของนาง แล้วทำไมนางถึงไม่มีสิทธิ์พูดถึงต้นทุน ทำไมข้าวที่นางปลูกมากับมือแท้ ๆ เมื่อถึงที่ขายกลับเป็นคนซื้อที่ตราราคาเอาตามใจชอบ

(ฝนหลงฤดู : 51)

ประชาคม ลุนาชัย ได้แสดงให้เห็นว่าระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเปิดโอกาสให้นายทุนเอารัดเอาเปรียบผู้ใช้แรงงานและผู้บริโภค โดยนายทุนจะนึกถึงเพียงผลกำไรที่ตนเองจะได้รับเท่านั้น ส่วนด้านอื่นๆนายทุนจะไม่คำนึงถึง ทำให้ผู้ใช้แรงงานตกอยู่ในฐานะผู้เสียเปรียบ และผู้บริโภคถูกเอาเปรียบ ทั้งผู้ใช้แรงงานและผู้บริโภคต่างเดือดร้อนจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนี้

1.3 ปัญหาที่เป็นปรากฏการณ์ของสังคม

“ สังคม ” สุพัตรา สุภาพ ได้ให้ความหมายของสังคมไว้ดังนี้ “ เป็นที่ที่ผู้คนอยู่จำนวนมากในพื้นที่หนึ่ง โดยต้องพึ่งพาอาศัยกันและกันทั้งทางเศรษฐกิจ การปกครอง และมีระบบสาธารณูปโภคพอประมาณ ตลอดจนมีการประกอบกิจกรรมและศาสนกิจ ” (สุพัตรา สุภาพ. : 85)

สภาพสังคมปัจจุบันถูกกำหนดด้วยสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นระบบเศรษฐกิจ ค่าครองชีพ สภาพความเป็นอยู่ จึงเป็นเหตุให้ผู้ที่อยู่ในสังคมต่างดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอด มีการแก่งแย่งชิงดีกัน ทั้งนี้การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอดนั้นทำให้สังคมเสื่อมถอย มนุษย์ขาดคุณธรรม และมนุษยธรรม ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา

ภิญโญ กองทอง ได้อธิบายว่า “ ความสัมพันธ์ของคนในสังคมมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ในเชิงซ้อน ต้องอาศัยสื่อต่าง ๆ มากกว่าจะเป็นการปะทะสังสรรค์โดยตรง ต่างคนต่างดำเนินชีวิตของตนไปตามวิถีทางไม่สนใจซึ่งกันและกัน เรียกได้ว่าเป็นสังคมแบบตัวใครตัวมัน ” (ภิญโญ กองทอง : 339)

นอกจากนี้สภาพสังคมมนุษย์ได้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา กล่าวคืออาจจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดก็ได้ทั้งด้านเจริญหรือเสื่อมถอย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมเมืองหลวงที่มีความซับซ้อนมากกว่าสังคมชนบท สังคมเมืองนั้นมนุษย์มักจะมีการแก่งแย่งแข่งขันแย่งชิงกันอยู่ตลอดเวลา ผู้ที่มีพลังกำลังเหนือกว่าหรือผู้ที่มีโอกาสดีกว่าบุคคลอื่นก็จะเป็นฝ่ายชนะในที่สุด บางครั้งสิ่งที่มนุษย์แย่งชิงกันนั้นมีสิ่งที่ไม่จำเป็นหรือสำคัญพอที่ช่วงชิงกัน แต่ทว่าการที่มนุษย์ช่วงชิงกันนั้นเพื่อความเป็นใหญ่ในสังคม และต้องการเป็นผู้ชนะหรือเพื่อคำว่า “ ศักดิ์ศรี ” โดยมีได้คำนึงถึงว่าสิ่งที่ตนได้แย่งชิงมานั้นมีค่าหรือทำประโยชน์ให้กับตัวเองได้มากน้อยเพียงใด

ดังนั้นในสังคมมนุษย์จะเกิดปัญหาที่แสดงถึงปรากฏการณ์อันเนื่องมาจากการอยู่ร่วมกัน การต่อสู้เพื่อความอยู่รอด และการแก่งแย่งชิงดีกัน ประชาคม ลุนาชัย ได้แสดงปัญหาที่เป็นปรากฏการณ์ในสังคมไทยดังนี้

- 1.3.1 ความไม่น่าอยู่ของสังคมเมือง
- 1.3.2 วัฒนธรรมและค่านิยมที่แปรเปลี่ยนไปในทางที่ไม่เหมาะสม
- 1.3.3 ความเห็นแก่ตัวและไร้มนุษยธรรม
- 1.3.4 ปัญหาหญิงบริการ
- 1.3.5 ปัญหาผู้ใช้แรงงาน
- 1.3.6 ปัญหาข้าราชการ

1.3.1 ความไม่น่าอยู่ของสังคมเมือง

ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอปัญหาอันเนื่องมาจากสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การย้ายถิ่นที่อยู่ของมนุษย์จากชนบทไปสู่เมือง เป็นผลให้นิสัยและพฤติกรรมของมนุษย์เปลี่ยนไปจากเดิม ตามค่านิยมของสังคมเมือง ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอแนวความคิดในเรื่องนี้ไว้ในเรื่องสั้นคือ

เรื่องคนทันสมัย ประชาคม ลุนาชัย เสนอความคิดผ่านตัวละครซึ่งเป็นเด็กหนุ่มเดิมที่ใช้ชีวิตอยู่ในชนบท ต่อมาได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาต่อในเมืองที่กรุงเทพฯ เขาได้เห็นว่าสภาพความเป็นอยู่ของเมืองนั้นมีความแตกต่างจากสภาพสังคมชนบทของเขาเป็นอันมาก การกระทำของเขากลายเป็นสิ่งที่น่าตลกขบขันในสายตาของคนเมืองเป็นเหตุให้เขาต้องอับอาย ดังคำบรรยายที่ว่า

เมื่อครั้งอยู่บ้านนอกผมไม่เคยห่วงเรื่องความเป็นเซยของตัวเอง ทั้งไม่ต้องคอยระมัดระวังว่าจะทำอะไร หลุด ๆ หลวม ๆ ให้ผู้คนหัวเราะเยาะเอาได้ แม้จะเผลอทำอะไรห่าแต้มไปบ้างแต่เสียงหัวเราะของผู้คนที่บ้านนอกก็มีแต่ความเป็นกันเอง แฝงด้วยความเห็นอกเห็นใจ ไม่ซ้ำเติมถากถางและไม่มีการเสียดสีรุนแรงให้เก็บไปนอนคิดจนสะดุ้งผวาเป็นวันเป็นคืน

(คนทันสมัย : 179)

ข้อความดังกล่าวสะท้อนความคิดของประชาคมว่าพฤติกรรมของคนชนบทแตกต่างจากคนเมืองหลวงตรงที่เมื่อทำอะไรผิดพลาด คนชนบทจะให้อภัยไม่ซ้ำเติม และมีความเอื้ออาทรต่อกัน ต่างกับคนเมืองที่ขาดความเห็นอกเห็นใจกันส่งผลให้ตัวละครในเรื่องต้องปรับค่านิยมให้เข้ากับสังคมเมืองดังที่ว่า

ผมต้องคอยเตือนตัวเองมิให้เผลอโผล่ ปรับจิตใจ และความรู้สึกใหม่หมด คำนึงของบ้านนอกเอามา
ใช้ในเมืองไม่ได้หรอก มาตราวัดมันคนละชนิดกัน

(คนทันสมัย : 183)

นอกจากนี้ประชาคม ลุนาชัย ได้บรรยายสภาพของสังคมเมืองที่ได้เติบโตอย่างไร
ระเบียบทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ทั้งปัญหามลพิษ แหล่งเสื่อมโทรมเต็มไปด้วยปัญหาสังคม โสเภณี การพนัน
และอื่น ๆ ดังในเรื่องเมื่อผมซื้อกรุงเทพ ฯ ผู้เขียนได้สะท้อนความไม่น่าอยู่ของกรุงเทพ ฯ ไว้อย่างชัดเจนดังนี้

เมืองใหญ่ผู้คนมากเต็มไปด้วยเครื่องจักรกลและสิ่งปลูกสร้าง เมืองที่เติบโตอย่างไรการควบคุม มัง
เมืองขาดแบบแผน ผู้คนไร้วินัย เมืองซึ่งมีภาพลักษณ์เสื่อมเสียหลายด้าน สกปรกติดอันดับโลก มลพิษทางอากาศร้ายแรง
เกินสิ่งมีชีวิตจะทนได้ถึงห้าเท่า เมืองที่เต็มไปด้วยอาชญากรรม โสเภณี บ่อนการพนันผิดกฎหมาย และสายสารพัดประเภท
เมืองแห่งคลองน้ำเน่าและฝูงยุง เมืองซึ่งกำลังจะไม่เหลือที่ว่างให้กับความปลอดภัยแก่ชีวิต แม่น้ำลำคลองทุกสายเต็มไปด้วย
เชื้อโรค ผู้คนขาดสำนึกและไร้ความรับผิดชอบต่อสังคม

(เมื่อผมซื้อกรุงเทพ ฯ : 50)

เมื่อสภาพสังคมเมืองแปรเปลี่ยนไปสภาพเดิมเคยเป็นที่ดินสำหรับเกษตรกรรม ไร่ นา
กลับกลายเป็นตึกสูง ถนนคับคั่งไปด้วยยวดยานที่ส่งเสียงดังและสร้างมลพิษในอากาศเช่นเดียวกับโรงงาน
อุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมยังส่งผลให้มนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและพฤติกรรม
ดังที่แสดงไว้ในเรื่องหมอคูณธรรม ดังนี้

ตึกสูงระฟ้าแข่งกันเสียดยอคอยู่ทั้งสองฟากแม่น้ำ ถนนคอนกรีตแข็งแรง และกว้างขวางก่อกำเนิดขึ้น
หลายสาย สะพานข้ามแม่น้ำโค้งยาว และเต็มไปด้วยสายระโยงระยาง รถยนต์เนื่องแน่นราวกับคาราวานมดปลวก ผู้คน
เปลี่ยนไปโดยไม่มีรอยยิ้ม คำพูดก็ห้วนกระชับ และไร้ความรู้สึกสีหน้ากระด้างเย็นชา บัดนี้มีไอควันสีดำจากปล่องโลหะลอย
ขึ้นเป็นสายเปลี่ยนเมืองแห่งรอยยิ้มและมิตรภาพเป็นเมืองใต้หมอกควันประหลาด เมืองทั้งเมืองเต็มไปด้วยเสียงอึกทึกไม่เคย
หลับไหลแม่น้ำที่ เหมือนว่าทุกหนทุกแห่งกลายเป็นสมรภูมิการแก่งแย่ง

(หมอคูณธรรม : 372)

สภาพสังคมเมืองที่แปรเปลี่ยนไปนั้น ส่งผลให้ผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมืองเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย
ไม่ว่าจะเป็นนิสัยหรือพฤติกรรม ทำให้เกิดปัญหาต่างๆตามมามากมาย เช่น ปัญหามลพิษ แหล่งเสื่อมโทรม
การพนัน เป็นต้น

1.3.2 วัฒนธรรมและค่านิยม

วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นในด้านต่าง ๆ ทั้งความรู้ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ตลอดจนสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ และมีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง ตามระยะเวลาที่เปลี่ยนไป

วัฒนธรรมนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ของยุคสมัย การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาจกล่าวได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของมนุษย์ หรือจารีต ศาสนา ประเพณี กฎหมาย และสิ่งประดิษฐ์ รวมทั้งวัตถุอื่น ๆ ในชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะค่านิยม การที่วัฒนธรรมเน้นหนักที่ความรู้ ความเชื่อ การรับรู้ ความเข้าใจ ฯลฯ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจของมนุษย์ และย่อมกระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมออกมา (ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์ : 14)

ในเมื่อสภาพสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นย่อมส่งผลให้วัฒนธรรมต่าง ๆ เกิดการปรับเปลี่ยนตามไปด้วย แต่ขณะที่บุคคลในสังคมหรือสถาบันทางสังคมเป็นผู้ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับสภาพสังคม ก็ยังมีรากเหง้าของวัฒนธรรมที่เกิดจากอิทธิพลของความเชื่อบางประการที่ยากจะเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้

ประชาคม ลูนาชัย ได้เสนอให้เห็นว่าวัฒนธรรมที่ดั้งเดิม ได้เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาของยุคสมัยซึ่งน่าเสียดายยิ่งนัก โดยได้สะท้อนผ่านตัวละครหนุ่มในเรื่อง คนทันสมัย ที่ได้เข้ามาศึกษาต่อในเมืองโดยใช้บริการรถเมล์ เพื่อเดินทางไปยังสถานศึกษา แต่เมื่อเวลาได้เปลี่ยนแปลงไปตัวละครหนุ่มได้มีความเข้าใจถึงวัฒนธรรมคนเมืองที่ปฏิบัติต่อกัน ดังคำกล่าวที่ว่า

จากข้อความ “ โปรดเอื้อเฟื้อแก่เด็ก สตรี คนชรา ” ผมเข้าใจได้ทันทีว่าเป็นกฎกติกา มารยาทที่คนเมืองยึดถือเป็นขนบอย่างเคร่งครัด ใครละเมิดถือว่าสอพลอจรรยาตออย่างไม่น่าให้อภัย และถูกใครต่อใครหยามหมิ่นว่าเป็นคนป่าเถื่อน ไร้อารยธรรมอย่างช่วยไม่ได้ หลังผ่านการใช้รถประจำทางมาหลายสิบเที่ยว ผมค่อยซึ่งในแก่นแท้ของสังคมว่า ข้อความแสนเก่าบนรถประจำทางชราภาพนั้นถูกเบียดตกจากยุคสมัยปัจจุบันไปแล้ว ไม่มีใครสนใจให้ความสำคัญ และรถประจำทางรุ่นใหม่ก็ไม่ได้ติดข้อความดังกล่าวไว้อีก

(คนทันสมัย : 181-182)

เมื่อเป็นดังนั้นวัฒนธรรมที่คนกลุ่มหนึ่งยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดจนดูเหมือนเป็นขนบธรรมเนียมที่ผู้คนส่วนใหญ่ต้องปฏิบัติตามนั้น ในบางครั้ง หรือต่างสถานการณ์ กลับใช้การไม่ได้ และผู้ที่ได้ปฏิบัติก็ย่อมที่จะถูกผู้คนหมู่มากมองว่าเป็นสิ่งที่ล้าสมัย เซยไม่เหมาะสมกับยุคสมัย ดังคำบรรยายที่ว่า

ความเซยหลากหลายอย่างที่บ้านนอกถือเป็นขนบธรรมเนียม เช่น หลีกทางให้คนสูงอายุ หรือคนพิการ ช่วยจูงมือคนตาบอดข้ามถนนหรือช่วยเหลือคนชรายกข้าวของขึ้นลงรถ ถือเป็นหน้าที่ของคนแข็งแรงต้องเกื้อกูลผู้ด้อยกว่า เป็นธรรมชาติและธรรมเนียมเคยชินของคนบ้านนอก แต่ในมหานครแห่งนั้นใครขึ้นปล่อยไ้ทำหำดั้มแบบนี้เข้าคงถูก

สาธารณะชนมองอย่างหมิ่นแคลนในความเล่อล้ำหลัง

(คนทันสมัย : 183)

ส่วนในเรื่องของประเพณีของท้องถิ่นนั้น ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอให้เห็นถึงขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดติดต่อกันมาและยังคงอยู่จนถึงปัจจุบันจากเรื่องอาญาเถื่อน ประชาคม ลุนาชัย ได้กล่าวถึงขนบธรรมเนียมประเพณีในการปฏิบัติต่อผู้หญิงชาวบ้านต่างถิ่น ซึ่งเป็นประเพณีของบรรพบุรุษที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมายาวนานเมื่อชายใดกระทำผิดได้เสียกับผู้หญิงชาวบ้านจะต้องปฏิบัติตามประเพณี โดยที่ฝ่ายชายจะเสียค่าสินไหมทดแทนหรือต้องแต่งงานอยู่กับเงินสามมี ภรรยา ดังคำกล่าวที่ว่า

ประเพณีบ้านเราไม่เหมือนในเมือง ถ้าทำอะไรพลาดลงไปในเรื่องผู้หญิงหากไม่ยอมเสียเงินก้อนโตก็ต้องแต่งงานมีเมียกันที่นี่

(อาญาเถื่อน : 112)

ดังนั้นแม้ว่าวัฒนธรรมทางความคิดของคนในเมืองจะเปลี่ยนไป แต่ในค่านิยมดั้งเดิมที่ชาวชนบทยึดถือ ประชาคม ลุนาชัย ได้แสดงให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่ดำรงและควรค่าแก่การรักษา

นอกจากนั้น ประชาคมยังได้สะท้อนค่านิยมและความเชื่อบางอย่างในสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของคนในสังคม ได้แก่ ค่านิยมของการส่งบุตร-หลานเข้าเรียนในโรงเรียนฝรั่งที่มีชื่อเสียงโด่งดังแทนโรงเรียนวัดที่นำคูหมิ่นในสายตาของบุคคลในยุคสมัยปัจจุบันนี้ จากคำบรรยายในเรื่องทางสี่เทา

เด็กยุคใหม่ที่ต้องมีความพร้อมสำหรับโรงเรียนฝรั่ง โรงเรียนนานาชาติที่ลูกชาย-ลูกสะใภ้ของนางนิยมชมชื่นยิ่งนัก ไม่ใช่โรงเรียนวัดอย่างที่นางและพวกเขาเคยเข้าเรียน " โรงเรียนวัดนะระอะ นางได้ยืมลูกชายทั้งสามเอ่ยถึงอย่างคูหมิ่น และทำหน้าที่ขะแยงราวมีกิ่งกือตัวใหญ่มาเกาะที่ปลายจมูก นางไม่เข้าใจเลยว่าทำไมลูก ๆ ถึงเหยียดหยามโรงเรียนที่ตนเคยเรียน ปู ยา ตา ยาย ของพวกเขาก็ล้วนแล้วแต่ผ่านสถาบันอันต่ำต้อยนี้มาทั้งนั้น หากโรงเรียนวัดเพาะปมสิ่งเลวร้ายแก่นักเรียนที่จบมา โลกทั้งโลกคงจะถูกทำลายไปจนย่อยยับแล้ว "

(ทางสี่เทา : 5)

ประชาคม ลุนาชัย ยังชี้ให้เห็นถึงเรื่องค่านิยมของคนไทยที่มีต่อการเลือกอาชีพในเรื่องรูปปั้นดินเหนียว ที่เขาได้นำเสนอแนวความคิดผ่านตัวละครพ่อ-แม่ของเด็กหนุ่มคนหนึ่งที่เป็นความหวังของทุกคนในตระกูลที่จะเจริญรอยตามการประกอบอาชีพแพทย์เหมือนพ่อ-แม่ ซึ่งถือเป็นสิ่งที่วงศ์ตระกูลต้องการและมีความภาคภูมิใจมากที่สุด ดังคำพูดของพ่อเด็กหนุ่มคนนี้ว่า

“ พยายามให้สุดชีวิตเชียวนะลูก ” ไม่ใช่เพียงพอกับแม่เท่านั้นที่อยากเห็นผมเป็นหมอ แต่มันเป็นปณิธานของตระกูลเราทีเดียว

“ ลูกคนเดียวเท่านั้นที่จะกอบกู้ความภาคภูมิใจกลับมาให้พ่อ-แม่ ”

(รูปปั้นดินเหนียว : 1)

ส่วนความเชื่อที่สืบทอดกันมาโดยปราศจากเหตุผลที่ชัดเจนนั้น ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอไว้ในเรื่อง คนหูเล็ก เป็นเรื่องของเด็กทารกคนหนึ่งที่เกิดมามีลักษณะใบหูที่เล็กผิดปกติ คนเฒ่าคนแก่มีความเชื่อว่า บุคคลที่มีลักษณะใบหูที่เล็กผิดธรรมชาติเช่นนี้ มักจะมีอายุไม่ยืนยาว หรืออายุสั้นนั่นเอง ดังคำกล่าวที่ว่า

“ หูมันเล็ก เขาว่าคนหูเล็กอายุไม่ยืน คนหูเล็กมีอายุสั้น... มันเล็กผิดปกติอย่างพ่อหมอว่าจริง ๆ นั้นแหละ... แหมพ่อหมอช่างสังเกตสังการจริงจังจริง คนหูเล็กต้องอายุสั้นแน่นอนและเป็นคนไม่มีบุญ... เป็นความจริงที่ต้องยอมรับ ไม่มีทางเป็นอื่นได้เลย ลูกชายของสมมาตรกับมาลีหูเล็ก แม่โคชินเป็นหนุ่มเขาก็จะหูเล็กที่สุดในหมู่เพื่อนวัยเดียวกัน เขาจะต้องถูกมองว่าเป็นคนบาป อายุไม่ยืนยาวนัก ชะเน่นอน เขาเป็นคนไม่มีบุญอาภัพภัยภักย์ เกิดมาเพื่ออยู่บนโลกใบนี้เพียงไม่นาน พ่อหมอไม่เคยทำนายผิด ”

(คนหูเล็ก : 202-203)

แต่ในความเป็นจริงเหตุการณ์มิได้เป็นเช่นนั้น เพราะปู่ของเด็กทารกคนนี้ก็หูเล็ก แต่กลับมีชีวิตยืนยาวจนเกือบ 90 ปี

ในเรื่อง ดอกไม้ ประชาคมได้เสนอให้เห็นถึงอำนาจของความเชื่อที่มีต่อบุคคลที่มีความศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิปาฏิหาริย์ของสิ่งต่าง ๆ ที่ตนเองยึดถือว่าจะคลี่คลายสิ่งต่าง ๆ ให้บุคคลนั้น ๆ สมปรารถนาได้ แม้จะเป็นเพียงดอกไม้ ดังคำกล่าวที่ว่า

“ เมื่อเห็นมีผ้าแดง ผืนใหญ่พันรอบดอกไม้พร้อมรูปเทียน และข้าวของเซ่นไหว้กลิ่นธูปเทียนตลบแรงๆ เป็นคนแก่คนเฒ่าเข้ามา ต่อมาทั้งพ่อบ้านแม่บ้านวัยกลางคนหนุ่มสาวและเด็ก ๆ ทุกคนกราบไหว้ดอกไม้เหมือนมันเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เด็กบางคนถึงกับหวาดกลัวไม่กล้าเข้าใกล้ คล้ายมันแฝงมนต์อำนาจลึกลับ ”

(ดอกไม้ : 52)

ประชาคม ลุนาชัย ได้แสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมและค่านิยมที่ฝังรากลึกลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เกิดวัฒนธรรมและค่านิยมใหม่ๆที่ไม่เหมาะสม เช่น การอายุที่จะแสดงน้ำใจ การไม่เคารพขนบประเพณีเดิม การอวดร่ำอวดรวย อย่างไรก็ตามได้เสนอความเชื่อที่ไม่มีเหตุผลสมควรไว้ด้วย

1.3.3 ความเห็นแก่ตัวและไร้มนุษยธรรม

สังคมที่ผู้คนต่างแข่งขันกันในทุกรูปแบบ และต่างดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอด จนบางครั้งต้องการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น ทำให้ผู้มีพลังกำลังมากกว่า หรือผู้ที่มีโอกาสดีกว่าก็จะเป็นฝ่ายชนะ สิ่งนี้เป็นสาเหตุสำคัญให้คนในสังคมเสื่อมถอยในด้านคุณธรรมและมนุษยธรรมที่มนุษย์ปฏิบัติต่อกัน ดังเช่นข้อความในเรื่องคนทันสมัย ประชาคม ลุนาชัย ได้ชี้ให้เห็นว่าถึงลักษณะของสังคมที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัตถุมากเกินความจำเป็น ทำให้ผู้คนมีความเสื่อมถอยในด้านของจิตใจ เนื่องจากบุคคลในสังคมขมหมักย่องผู้ที่มีอำนาจ มีทรัพย์สินสมบัติว่าเป็นบุคคลที่ดีงาม ผลที่ตามมาคือสังคมจะเต็มไปด้วยบุคคลที่เรียกว่าเห็นแก่ตัว เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง ไม่นึกถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม ดังคำพูดของชายหนุ่มที่ว่า

- สังคมทันสมัยไม่มีใครคิดถึงส่วนรวมกันหรอก ขอให้มันมีเงินไม่ตกเป็นเบี้ยล่างให้คนอื่นกดขี่ ความหมายชีวิตของผู้คนยุคใหม่อยู่ที่ตรงนี่เอง ขอให้คุณมีเงินมีอำนาจต่อรองสูง สังคมก็จะนับหน้าถือตาว่ามีเกียรติไปเอง...ความสำเร็จวัดกันด้วยวัตถุ โลกยุคใหม่ไม่มีคนเชื่อถือกับคนอีกต่อไปแล้ว เหลือเพียงคนโกงกับคนฉลาดเท่านั้น และคนสองจำพวกนี้มีฐานะความเป็นอยู่แตกต่างกันราวฟ้ากับดินและ...คนโง่ยอมตกเป็นเหยื่อ ไม่มีศักยภาพพอจะต่อสู้ และไม่มีทั้งอำนาจต่อรองด้วยประการทั้งปวง ผมซาบซึ้งดี ว่าศาสนาองค์ปัจจุบันของมนุษย์คือโคตรทรัพย์อันพึงมีพึงได้ ลัทธิใหม่นี้ไม่ต้องมีคำภีร์ หรือคำสอน แต่ได้รับการเชื่อถือบูชาจากคนทั้งโลก "

(คนทันสมัย : 183-185)

ประชาคม ลุนาชัย มักจะเสนอความเห็นแก่ตัวของบุคคลในสังคมเมืองเป็นสำคัญ ที่เห็นแก่ตัว ไร้หัวใจ แม้เป็นเรื่องที่ตัวเองไม่ได้เสียผลประโยชน์ใดๆเลยเช่นเรื่องเกาะกลางเมือง ชายชราที่เดินทางมาเยี่ยมหลานระหว่างทางเกิดพายุฝน ชายชราเข้าไปหลบฝนที่หน้าบ้านหลังหนึ่ง แต่เมื่อเจ้าของบ้านเห็นเข้าก็ปล่อยให้สุนัขหลายตัวออกมาไล่ชายชราที่นั่งหลบฝนอยู่ ดังคำบรรยายที่ว่า

"เสียงประตูเหล็กเลื่อนลั่น ตามมาด้วยเสียงเห่าของฝูงหมา ชายเฒ่าสะดุ้งตื่นผวาแน่นิ่งตัวตรง หมาสามตัวรุมล้อมแกล้งอย่างประสกร์ร้าย แกล้งดุ๊กขึ้นยืนอย่างระแวงภัยกระต๊อบเท้าและเหวี่ยงแขนทั้งสองข้าง ชายเฒ่าถูกรุมหัวต่อหนึ่ง กระต๊อบเท้าจนหมายับถอยห่าง แล้วแกล้งเลียบมองไปทางหญิงสาวเจ้าของบ้าน นางยืนเปิดประตูซึ่งเปิดออกเพียงน้อยมองมาที่แกล้งด้วยสายตาเย็นชา แล้วค่อย ๆ เบือนหลบไปอีกทาง "

(เกาะกลางเมือง : 164-165)

ในเรื่องบนถนนสายธุรกิจ หญิงชราเดินทางมาเยี่ยมลูกชายที่กรุงเทพ ในระหว่างทางตะกร้าและข้าวของถูกขโมย หญิงชราจึงถามคนข้าง ๆ ซึ่งนางก็ได้คำตอบที่น่าเจ็บปวดที่สุด ดังคำสนทนาที่ว่า

นางความหาตะกร้า กระพริบตาถี่ ๆ ติดต่อกันหลายครั้ง หัวใจเหมือนหล่นจากอกเมื่อพบว่ามันหายไปอย่างไร้ร่องรอยนางตัดสินใจเอ่ยถามคนนั่งข้าง ๆ

"ไม่เห็นมีตะกร้าเลยนี่ยาย ตอนฉันมาก็เห็นยายนั่งหลับอยู่คนเดียวไม่มีข้าวของอะไรเลยนี่ " เด็กหนุ่มซึ่งนั่งอยู่ทางขวามือตอบ

นางถามคนชายและคนถัดไป ต่างได้รับคำตอบทำนองเดียวกัน หญิงชราใจหายวาบ เลือดฝาด กระป๋องสตางค์ และทุกสิ่งทุกอย่างของนางอยู่ในตะกร้าใบนั้น จดหมายลูกชายนั้นด้วย

"ข้าวของแถวนี้เปลือยได้ที่ไหนละยาย คนร้อยพ่อพันแม่ ไปหลับที่ไหนล่ะ "

คนซึ่งมีคำตอบก็เหยียดมองนางด้วยสายตาคูหมีน ไร้ความเห็นอกเห็นใจ นางเดินคอดกออกจากใต้หลังคาหมดหวังจะได้ตะกร้ามาสมบัดนี้คืน

(บนถนนสายธุรกิจ : 2)

นอกจากนี้ประชาคม ลุนาชัย ยังได้เสนอให้เห็นพฤติกรรมกระทำของนายทุน นายจ้างและผู้ประกอบการที่นอกจากจะคำนึงถึงแต่ผลประโยชน์ตอบแทนจนเอาเปรียบผู้บริโภคและคนงาน ดังที่กล่าวมาแล้วในข้อ 1.2.2 แล้วนั้น นายทุนและนายจ้างเหล่านั้นยังขาดคุณธรรม มีความเห็นแก่ตัว และไร้มนุษยธรรม ทำเหมือนพวกลูกจ้างผู้ใช้แรงงานเหล่านั้นเป็นทาสใช้ทำงานที่หนัก กักขังหน่วงเหนี่ยว ตลอดจนการทำร้ายร่างกาย ดังบทสนทนาของนายจ้างที่กล่าวกับยามรักษาการณ์ในเรื่องนอกกำแพง ที่กล่าวว่า

"พวกมันหนึ่กันบ่อย ผู้คุมคนก่อน ๆ ชอบกินเหล้า เมาแล้วเผลอหลับ บางคืนก็หลบไปนอน ไม่ได้เรื่องได้ราวสักคน "

"พี่เหิมไม่ต้องไปทำญาติกับพวกมัน ทำหน้าเหี้ยมเข้าไว้ หากเห็นใครลงมาข้างล่างดึก ๆ ดื่น ๆ ทำลับ ๆ ล่อ ๆ มีพิรุณ พี่เหิมจัดการได้เลยไม่ต้องถาม "

"พี่เหิมไม่ต้องกลัว หวดพวกมันได้เต็มที่ เจ็บตายขึ้นมาฉันรับประกันเอง "

"น้ำเหิมอย่าไปสงสาร หวดมันแข็งขาหักไปสักคนสองคนไต่ยิ่งดี พวกที่เหลือจะได้ไม่คิดหนี "

(นอกกำแพง : 51)

นายจ้างที่ลงโทษลูกจ้างด้วยการทำร้ายร่างกายและจิตใจแสดงให้เห็นถึงการกระทำไร้มนุษยธรรมและการทารุณ ซึ่งปรากฏในเรื่องปลายทางของสาวใช้ อย่างชัดเจนดังตอนต่อไปนี้

" นวล แกดูลูกสาวของฉันยังไปถึงปล่อยให้อยู่กั "

" เลี้ยงเสียข้าวสุก " คุณผู้หญิงตวาดจิกผมนวลกระซากเต็มแรง แล้วคงหน้าใจเลียบมือยาวแหลมของคุณผู้หญิงชืดข่วนแก้มซ้ายของนวลสุดแรง

" กลับไปอยู่กับควายที่บ้านนอกโน้นไป "

(ปลายทางของสาวใช้ : 244)

ในเรื่องสินน้ำใจ ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอให้เห็นถึงพฤติกรรมเห็นแก่ตัว ไร้น้ำจิตน้ำใจ ไม่เว้นแม้แต่คนในสังคมเกษตรกรรม ประชาคม ลุนาชัย เสนอผ่านตัวละครชายชราที่ประกอบอาชีพปลูกหอม ในตอนแรกผลผลิตของชายชราได้ดีมีกำไร แต่ต่อมาผลผลิตกลับลดน้อยลงจนถึงขั้นขาดทุนไม่มีเงินจ่ายค่าแรงให้ลูกจ้าง จึงต้องบากหน้าไปพึ่งพ่อค้าคนกลางก็ไม่ได้รับความช่วยเหลือ ลูกเขยหรือแม้แต่ลูกสาวแท้ ๆ ของชายชราเองก็ไร้น้ำใจ ดังคำบรรยายที่ว่า

“ พกความแค้นเต็มอกกลับบ้าน สันตริทชาติต่อน้ำจิตน้ำใจคนร่วมโลก เข้าใจเจตนาลูกเขยได้แจ่มแจ้งก็วันนี้เองที่มันอยู่ให้แกทำไรก็เพราะไม่อยากแบบภาระหนี้สินแทนแกนี่เอง...ลูกสาว ลูกเขยแกไม่คิดอะไรกับไอ้เดียวเล้ง พอได้ดีมีเปรียบเข้าไม่มีเสียละที่มันจะหวนนึกถึงความหลังครั้งเก่า เมื่อคนเราคิดถึงแต่ตัวเองกันทั้งโลก แล้วทำไมแกต้องคิดถึงคนอื่น...จนกระทั่งทบทวนถึงน้ำจิตน้ำใจที่คนอื่นปฏิบัติต่อแก ไม่ว่าไอ้เดียวเล้ง ลูกเขยเจ้าความคิด หรือแม้แต่ลูกสาวในไส้แท้ ๆ ลุงสงวเกิดมีดวงตาเห็นธรรมขึ้นมาทันที เมื่อคนอื่นเขาเป็นกันอย่างนี้ แล้วแกจะยังมโง่งมอีกทำไม ไม่ใช่ผลพวงจากที่แกหลงใหลคนอื่นมากกว่าตัวเองนั่นหรือหือหรือ ถึงได้มีหนี้สินท่วมหัวอยู่ในเวลานี้ ”

(สินน้ำใจ : 91-92)

ในเรื่องเพื่อนเล่น และเรื่องโศกนาฏกรรม ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอให้เห็นว่า แม้แต่เจ้าหน้าที่บ้านเมือง ข้าราชการ ผู้ที่เป็นที่นับถือของคนในสังคมก็แสดงพฤติกรรมที่เห็นแก่ตัว ไร้มนุษยธรรม เพียงหวังผลประโยชน์ที่ตนเองและพวกพ้องจะได้รับโดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น ดังเช่นในเรื่องเพื่อนเล่น เป็นเรื่องของครูใหญ่และพวกครูด้วยกันหลอกลวงชาวบ้านให้หลงเชื่อยอมมอบโฉนดที่ดินของตนไปจำนองกับธนาคารจนในที่สุดพวกชาวบ้านก็กลายเป็นลูกหนี้ธนาคาร ดอกเบี้ยเงินกู้ของธนาคารก็นับวันจะเพิ่มพูนขึ้นจนไม่มีทางใช้ได้หมด ดังคำบรรยายที่ว่า

“ ครูใหญ่โรงเรียนเก่าของหม่นเองคือตัวการ สมคบกับครูน้อยอีกสามสี่คน เทียวชักจูงชาวบ้าน ทุกคนเชื่อครูและเห็นดีเห็นงามไปกับผลประโยชน์ที่จะได้รับ ยอมมอบโฉนดที่ดินของตนให้ครูนำไปจำนองกับธนาคารในนามเจ้าของรีสอร์ทแห่งหนึ่ง ”

(เพื่อนเล่น : 129)

ในเรื่องโศกนาฏกรรม ประชาคม ลุนาชัย เสนอความคิดว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐหาผลประโยชน์จากผู้คนที่ยากไร้และเจ็บป่วยด้วยโรคประหลาด อย่างนางน้อยแม่ของเชียม โดยการนำไปออกงานวัดในต่างจังหวัดเพื่อหาเงินจากการเก็บค่าผ่านประตูผู้คนที่เข้าไปชมความแปลกประหลาดของนางน้อย ดังคำบรรยายที่ว่า

“ ท่านเจ้าเมืองเอาอี๋น้อยเข้าจังหวัด ” ผู้ใหญ่บอก ก่อนจูงมือนำเตี๋น้อยไปคุยกันสองต่อสอง
“ มันเอาแม่มึงไปออกงานประจำปีของจังหวัด ” สีหน้าของฟ้าเดือนเหมือนคนปวดร้าวอย่างที่สุด

(โศกนาฏกรรม : 173)

และข้อความที่ว่า

“ เจ้าเมืองคงเก็บเงินค่าผ่านประตูได้ไม่น้อย เขาจะแบ่งให้พ่อหรือเป่ล่านะ คงแบ่งให้บ้างหรอก และคงซื้อเหล้าให้พ่อดื่มทุกวัน บางทีก็อาจพาพ่อไปเลี้ยงอาหารดี ๆ แล้วพูดเพราะ ๆ เอาใจพ่อ ทำให้พ่อหลงเริงความสุขจนไม่ยากพาแม่กลับมา ”

(โศกนาฏกรรม : 175)

ประชาคม ลุนาชัย ยังเสนอให้เห็นถึงจิตใจของบุคคลในสังคมเมืองที่นับวันจะมีแต่เสื่อมลง ขาดความเห็นอกเห็นใจ กระด้างเย็นชา มีพฤติกรรมที่ขาดคุณธรรม ขาดความรับผิดชอบต่อบุคคลและสังคม ดังเช่นในเรื่องคนทันสมัย ที่ประชาคม ลุนาชัย ได้ชี้ให้เห็นพฤติกรรมของตัวละครชายหนุ่มที่ขับรถชนคนแล้วจะขับหนีความผิดแต่เกรงว่าคนเจ็บจำหน้าและรถของตนเองได้จึงได้ถอยรถมาทับคนเจ็บ เพื่อไม่ให้รอดชีวิตมากล่าวโทษตน นับเป็นการกระทำที่โหดเหี้ยมและไร้มนุษยธรรมอย่างที่สุด และกระทำโดยไม่สะทกสะท้านแม้แต่น้อย

หากเป็นเมื่อสิบปีก่อนนี้ความเขยยังติดค้างสันดาน ผมคงรีบลงจากรถไปดูอาการ แล้วนำคนทั้งสองส่งโรงพยาบาล แต่ในขณะนี้ผมคิดอย่างเดียวว่า จะต้องขับรถหนีไปให้เร็วที่สุด

“ เขาจำเลขทะเบียนรถเราได้ละคุณ ” เสียงหล่อนกร้าวดวงตาหันสมัยฉายฉานในความมืด ผมพยักหน้าช้า ๆ รู้ว่าควรจัดการอย่างไรดี ผมบรรจงหมุนพวงมาลัยปรับทิศทางเข้าเกียร์เดินหน้าเร่งเครื่องบังคับให้รถแล่นผ่านร่างทั้งสองอย่างแรง อาการกระตุกเล็กน้อยของตัวรถอย่าให้ผมแน่ใจว่าไม่พลาดเป้า ”

(คนทันสมัย : 188)

ในเรื่องคนต่างสี ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอให้เห็นถึงความแบ่งแยกของมนุษย์ในสังคมโดยใช้สีของเสื้อผ้ามายบ่งบอกว่าเป็นชนชั้นใดในสังคม แสดงให้เห็นว่าคนในสังคมนับวันยิ่งจะมีความแปลกแยกกันมากขึ้น ด้วยความเจริญทางด้านวัตถุนิยม มีผลทำให้จิตใจของบุคคลเสื่อมลง กลายเป็นสังคมที่ไร้มนุษยธรรม อยู่แบบตัวใครตัวมัน ไม่มีการพึ่งพาอาศัย ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ผู้คนขาดคุณธรรมและจริยธรรม จิตใจแข็งกระด้างเย็นชา ไม่มีความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ดังคำบรรยายที่ว่า

“ เมื่อประตูรถถูกจัดอำออกมา คนเจ็บสองสามคนคลานออกมาชูมือร้องขอความช่วยเหลือด้วยร่างที่เปียกชุ่มเลือด เด็กและผู้หญิงกำลังเคลื่อนไหวช่วยตัวเองอยู่ในรถนั้นอีกหลายคน และแม้คนเหล่านั้นจะมีเลือดอาบแดงฉานไปแทบทั้งตัว แต่ก็ยังไม่สามารถปิดเปลือกหกลกสีที่สวมอยู่ คนขับถอยแล้วถูด เด็กร่างผอมริบวิ่งลงลานกลับขึ้นรถ ก้องและผู้โดยสารอีกทั้งแปดก็เช่นเดียวกัน ”

(คนต่างสี : 51)

อย่างไรก็ตามประชาคม ลุนาชัย ได้แสดงทัศนคติต่อพฤติกรรมเห็นแก่ตัว ไร้มนุษยธรรม ในน้ำเสียงคำหยาบไม่เห็นด้วยกับพฤติกรรมดังกล่าวเสมอ เท่ากับเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ว่าหากมนุษย์ไม่มีพฤติกรรมเช่นนี้ ก็จะไม่เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้น ประชาคม ลุนาชัย ต้องการเสนอความคิดว่า พฤติกรรมเห็นแก่ตัว และไร้มนุษยธรรมนั้นน่ารังเกียจเพียงใด นั่นเอง

1.3.4 ปัญหาหญิงบริการ

จากการศึกษาเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย พบว่าประชาคม ลุนาชัย ได้แสดงแนวความคิดเกี่ยวกับหญิงบริการไว้ในเรื่องสั้นหลาย ๆ เรื่อง โดยได้กล่าวถึง เหตุผลของการเป็นหญิงบริการ สภาพความเป็นอยู่ของหญิงบริการ ในเรื่องของเหตุผลที่หญิงบริการได้ยึดอาชีพนี้

ประชาคม ลุนาชัย ได้แสดงความคิดในเรื่องสั้นถึงเหตุผลที่หญิงบริการได้ยึดอาชีพนี้ ส่วนใหญ่มาจากความยากจนที่บีบบังคับ สภาพความยากจนบีบบังคับให้พ่อแม่ถึงกับยอมขายลูกสาวของตนให้กับคนที่มาซื้อถึงที่บ้านเพื่อนำตัวมาขายเป็นหญิงบริการทั้งที่พ่อแม่เองก็รู้ ดังในเรื่อง มหรกรรมแห่งชีวิต ตัวละครหญิงได้ถูกพ่อแม่ของตนเองขายมาเป็นหญิงบริการตั้งแต่อายุน้อย และได้ถูกขายต่อ ๆ กันมาเรื่อย ๆ จนเธอเองก็ไม่รู้ชะตากรรมของตนเอง ดังคำกล่าวที่ว่า

นางจากบ้านเกิดมาเมื่ออายุสิบสอง พ่อแม่ขายนางให้กับคนอื่น ไม่รู้ว่าอนาคตข้างหน้าของตนจะเป็นอย่างไร นางเป็นเพียงชีวิตกระຈ้อยร่อย ถูกขายไปมีชีวิตอยู่ได้ขายคาคคนอื่น

(มหรกรรมแห่งชีวิต : 174)

นอกจากความยากจนทำให้พ่อแม่ต้องปฏิบัติต่อลูกเยี่ยงสินค้าที่ขายได้ ความจำเป็นทางเศรษฐกิจก็จะทำให้ผู้หญิงบางคนตัดสินใจประกอบอาชีพหญิงบริการ เช่นในเรื่อง โนมมมิต ได้แสดงถึงสาเหตุที่ตัวละครเลือกมาเป็นหญิงบริการดังนี้

ก่อนที่จะมาเป็นผู้หญิงหากินพี่ก็จากบ้านมาหางานทำ ลำบากและอดหิวแทบเอาชีวิตไม่รอด คนเราไม่มีทางเลือก อยากเป็นคนดีแต่มันไม่จ่าย ผู้หญิงหลายคนตกที่นั่งเดียวกันกับพี่

(โนมมมิต : 192)

มีเรื่องสั้นเพียงเรื่องเดียวที่ประชาคม ลุนาชัย แสดงทัศนะว่า ความคิดแบบวัตถุนิยม ทำให้ผู้หญิงบางคนยอมนำตัวเองมาเป็นสินค้า เป็นเมียน้อยหรือนางบำเรอ ดังในเรื่อง ผู้หญิงหลายชั้น ตัวละครเด็กสาวที่มีอาเสียเป็นชาวญี่ปุ่นเลี้ยงดู ทั้งเช่าอพาร์ตเมนต์ ส่งเสียค่าเล่าเรียน ดังคำบรรยายที่ว่า

“ เธอออกจากตึกแต่เช้าตรู่ในเครื่องบินนักเรียนมัธยมมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง...เขามองตามหลังเธอแล้วส่ายหน้าไปมา แค้นยี้มกับเครื่องบินสวยสะอาดที่เธอสวมใส่...บางคนเรียนระดับปริญญาโทแต่ยังต้องพึ่งทุนจากผู้ขายมากหน้าหลายตา...เขาคิดว่าเธอเองก็ยังไม่แฉฉ่ว กลางวันมีฉากหน้าที่สวยงาม พอแสงสีคำคืนเปล่งประกาย เธอก็คงสวม

วิญญาณผีเสื้อวารีโอบหาเหยื่อ กลายเป็นนักล่าแก่จืด ไม่เหลือความอ่อนเยาว์ไว้เพียงสถานที่เคยเห็นในตอนกลางวัน แม้แต่น้อย

(ผู้หญิงหลายชั้น : 127)

และอีกข้อความหนึ่งที่กล่าวว่า

...เธอมาพร้อมกับชายสูงวัย หน้าตาศีรษะพรณของชายคนนั้นไม่น่าจะเป็นคนได้ ศีรษะ รูปร่างเตี้ย เขาคิดว่าคงไม่ใช่พ่อของเธอแน่นอน แต่คงเป็นญาติผู้ใหญ่...แต่ทว่าชายสูงวัยที่มากับเธอพูดไทยไม่ได้เพราะเป็นชาวญี่ปุ่น " ที่นี้เจียบน่าอยู่ดีนะครับ " โซเฟอร์หนุ่มทักทาย " อพาร์ตเมนต์ไหนก็เป็นหยั่งรึทั้งนั้น คงมีคนจ่ายค่าเช่าให้อยู่ทั้งนั้นสินะ อย่างญี่ปุ่นเจ้านายผมนี่ก็เหมือนกัน เช่าห้องให้ผู้หญิงถึงห้าหกแห่ง เดือน ๆ หนึ่งไม่รู้หมดเงินเลี้ยงนางบำเรอไปเท่าไร แต่เด็กคนนี้นิสัยดี เจ้านายหลงมากทีเดียว ปีใหม่พาไปเที่ยวถึงญี่ปุ่น "

(ผู้หญิงหลายชั้น : 132)

ส่วนสภาพความเป็นอยู่ของหญิงบริการนั้น เนื่องจากหญิงบริการเป็นอาชีพของผู้ที่หมดทางเลือก ได้เงินจากการขายตัวก็เพื่อประทังชีวิต ดังนั้นความเป็นอยู่จึงแร้นแค้นในสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ในเรื่องในมุมนิด ตัวละครหญิงบริการเล่าเรื่องที่พ่อกาตัยของตนให้เด็กหนุ่มฟังว่าสภาพความเป็นอยู่ที่ไม่เลือกไม่ได้ เพราะอาชีพหญิงบริการนั้นมีรายได้ไม่แน่นอน จึงต้องทนอยู่ในสภาพที่สกปรก อึดอัด และคับแคบ ดังคำบรรยายที่ว่า

เด็กหนุ่มนึกถึงย่านสลัม กลิ่นน้ำครำที่เหม็นอับ สภาพความแออัดเหมือนป่าทึบ สกปรกและเต็มไปด้วยเชื้อโรค ที่ซึ่งชีวิตผู้คนเหมือนแมลงวันไร้ค่านาขยะแขยง

(ในมุมนิด : 192-193)

หรือข้อความในเรื่องมหรรรณแห่งชีวิต ที่กล่าวว่า

นางพาศีวิตกระเจียร้อยซึ่งมีโรคร้ายเกาะอยู่ไปอาศัยซุกหัวนอนในห้องเช่าสกปรกคับแคบ

(มหรรรณแห่งชีวิต : 177)

ปัญหาที่หญิงบริการต้องประสบคือ การตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ ในบางครั้งก็ยังไม่ทราบว่าเป็นพ่อของเด็กในท้องด้วยซ้ำ และปัญหาที่จะตามมาก็คือเด็กเหล่านี้จะกลายเป็นเด็กที่ไร้อนาคต เป็นเด็กจรจัด ตลอดจนเป็นปัญหาของสังคมต่อไป ดังคำกล่าวในเรื่องในมุมมืด ที่กล่าวว่า

พี่ไม่เคยคิดหรอกว่าจะมีลูก ไม่กล้าหวังด้วยซ้ำ ความคิดเช่นนี้เองทำให้พี่ประมาทคิดว่ามีเด็กก็ท้องได้สัปดาห์แล้ว เพื่อน ๆ แนะนำให้ไปเอาออก เขาก็บอกว่าคนอย่างเราไม่ควรจะมีลูก ชีวิตเราไม่เคยพร้อมสำหรับเป็นแม่คน...

(ในมุมมืด : 193)

ผลสุดท้ายทำให้นางต้องเลี้ยงดูเด็กเหล่านี้ต่อไป แต่อนาคตของเด็กเหล่านี้ยังไม่แน่นอน เพราะขาดผู้นำครอบครัว ขาดการอบรมเลี้ยงดูที่ดีพอ บางทีอาจจะกลายเป็นหาสังคมต่อไป

ปัญหาในบั้นปลายท้ายสุดของอาชีพของโสเภณี คือ เมื่อร่างกายร่วงโรยไปตามวัย โสเภณีเหล่านี้ก็จะไม่สามารถที่จะทำงานหาเงินได้อีก บางคนยังมีโรคภัยรุมเร้า บางคนไม่มีเงินเก็บ หรือบางคนตอนสาว ๆ เคยขายได้ราคาดีต่อมากลายเป็นของเก่าที่ไม่нау ราคาที่ตกต่ำเหลือเพียงไม่เท่าไร ดังคำบรรยายในเรื่องมหรกรรมแห่งชีวิต ที่กล่าวว่า

สายน้ำเชี่ยวที่มองไม่เห็นพัดพาออสวไรแรงพัดขึ้นลงได้ไปเรื่อย ๆ ผ่านเมืองที่นางไม่รู้จักเมืองแล้วเมืองเล่า และสิ้นคำในตำนานผ่านการซ้ำเร้นครั้งไม่ถ้วน คำตำนานลดต่ำลงจนเทียบได้กับวราคาปลาในตลาดสด

(มหรกรรมแห่งชีวิต : 177)

ประชาคม ลุนาชัย ได้แสดงทัศนะที่เห็นอกเห็นใจหญิงบริการมากกว่าจะตำหนิ โดยได้เสนอภาวะความกดดันต่างๆของหญิงบริการ แต่เป็นที่สังเกตว่าผู้เขียนไม่ได้เสนอทางแก้ปัญหาแต่อย่างใด

1.3.5 ปัญหาผู้ใช้แรงงาน

ดังที่ได้กล่าวไว้ในเรื่องหัวข้อ 1.2 ว่า ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอย่างในสังคมปัจจุบันนี้ ผู้เป็นเจ้าของหรือนายทุน เป็นผู้กำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ขึ้นมา รวมทั้งค่าตอบแทนแก่ผู้ใช้แรงงานที่ไม่เป็นธรรม เพราะนายทุนต้องการเพียงผลกำไร ไม่ได้นึกถึงผลตอบแทนที่ผู้ใช้แรงงานจะได้รับ เมื่อเป็นเช่นนี้ นายทุนส่วนใหญ่จึงเอารัดเอาเปรียบผู้ใช้แรงงานด้วยวิธีการต่าง ๆ นานา ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอภาพของผู้ใช้แรงงานโดยเน้นที่ชาวประมงเป็นส่วนใหญ่ ผู้ที่ต้องทำงานอยู่ในท้องทะเล อาชีพชาวประมงนั้นต้องตกแดดตากลม หิวหนอยอดไม่ได้ งานหนักค่าตอบแทนน้อย และยิ่งถูกพวกนายทุนเอาเปรียบอีก ดังที่ปรากฏในเรื่องสั้นหลาย ๆ เรื่องของประชาคม ลุนาชัย ในเรื่องลูกทะเล ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอแนวความคิดผ่านตัวละครที่ชื่อโด่ง โด่งเห็นการทำงานคืออาชีพชาวประมงของพ่อมาตั้งแต่เล็ก และตลอดเวลาครอบครัวเขาไม่เคยได้รับความสุขสบายเลยลำบากตลอดเวลาทั้งการกินการอยู่ แต่ส่วน

นายทุนกลับได้รับผลประโยชน์ ผลกำไร ความร่ำรวยด้วยน้ำพักน้ำแรงของเขาและพ่อ โด่งคิดว่าไม่มีความยุติธรรมเสียเลย ดังคำบรรยายที่ว่า

“ โด่งเห็นว่าชาวประมงพื้นบ้านที่อยู่กันมาตั้งแต่มีทะเลนั้น ไม่มีใครมั่งคั่งร่ำรวยจนเป็นเจ้าของเรือใหญ่ คนที่เป็นเจ้าของแฟปลา โรงงาน ห้องเย็น ล้วนเป็นคนที่มาจากที่อื่นทั้งนั้น พวกเขามาฉกฉวยเอาความสุขความสบายจากคนท้องถิ่นไปครอบครองไว้หมดสิ้น ชั่วชีวิตของชาวประมงจึงต้องทำงานหนักเหมือนทาส เพื่อให้คนจากถิ่นอื่นมาเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ แล้วในที่สุดก็เป็นฝ่ายสร้างเงื่อนไขขึ้นกดขี่ให้ชาวประมงพื้นบ้านตกอยู่ใต้อำนาจและอิทธิพล โด่งเห็นว่าไม่ยุติธรรมเอาเสียเลย ชาวเรือเสี่ยงออกทะเลหาปลามาได้อย่างยากลำบาก แต่คนร่ำรวยจากการค้าปลากลับเป็นคนที่อยู่บนฝั่ง ไม่เคยรู้รสกลิ่นลม ไม่เคยสัมผัสเปลวแดด และไม่เคยมีบาดแผลจากทะเล ”

(ลูกทะเล : 20)

ในบรรดาเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย ที่นำเสนอเรื่องราวของผู้ที่ประกอบอาชีพชาวประมง สะท้อนให้เห็นว่าอาชีพชาวประมงนั้นเป็นอาชีพที่ลำบากทั้งกายและใจ ค่าตอบแทนน้อยนิด และขาดหลักประกันที่แน่นอน หากเกิดเป็นอะไรขึ้นมาหนี้หมายถึงต้องรับผิดชอบด้วยตนเองหรือครอบครัวเพียงตามลำพัง

ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอแนวความคิดของผู้ใช้แรงงานผ่านตัวละครที่มีอาชีพเป็นชาวประมง อาชีพที่มีความเสี่ยงภัยสูง ตรายตรางานหนักเป็นเวลานาน หรือเป็นปี ๆ ค่าตอบแทนที่น้อย ไม่มีความปลอดภัย ไร้หลักประกันที่แน่นอน ขาดผู้ที่ดูแลให้ความช่วยเหลือเอาใจใส่ ซึ่งสอดแทรกอยู่ในเรื่องสั้นหลาย ๆ เรื่อง ดังในเรื่อง ชาปปลอมของปู่ ตัวละครหนุ่มที่มีอาชีพเป็นชาวประมงสืบทอดจากคนรุ่นก่อน ๆ โดยไม่มีทางเลือกอื่น แล้วเกิดอุบัติเหตุจนทำให้เสียขาไปข้างหนึ่ง ชายหนุ่มต้องแบกรับภาระเองทั้งหมด ไม่มีใครช่วยเหลือทั้งค่ารักษาพยาบาล สวัสดิการอื่น ๆ ทำให้เห็นว่าอาชีพประมงเป็นอาชีพที่ไร้หลักประกันที่มั่นคงเพียงพอ เมื่อได้เปรียบเทียบกับอาชีพอื่น ๆ ดังที่ประชาคม ลุนาชัย ได้บรรยายไว้ว่า

“ ผมไม่ได้รับอะไรจากนายจ้างเลยในระหว่างเจ็บป่วย ชี้อำริรักษายาบาลทุกบาทต้องหามาจ่ายเอง พวกเขาแสดงความเห็นและชี้แนะผมหลายประการ บ้างก็ถกเถียงกันถึงข้อกฎหมายว่าเรือที่มีคนงานถึงสามสิบสี่สิบคนเช่นนี้ ก็ควรเข้าข่ายเป็นสถานประกอบการเหมือนโรงงานอุตสาหกรรมได้เช่นกัน...งานทะเลไม่เหมือนงานฝั่งที่เขานำไปเปรียบ การจ้างงานตกลงกันด้วยปากเปล่า เจ้าของเรือที่เป็นนายจ้างไม่รู้จักชื่อและจำนวนลูกเรือที่แท้จริงของตนด้วยซ้ำ ”

(ชาปปลอมของปู่ : 71)

นอกจากนี้ประชาคม ลุนาชัย ยังได้เสนอให้เห็นถึงการทำงานของพวกชาวเรือประมงที่ไม่มีวันเวลาที่แน่นอน ดังบทสนทนาของเพื่อนคนไข้ในโรงพยาบาลกับเด็กหนุ่มที่ขาขาด ที่ว่า

“ ทำงานวันละกี่ชั่วโมงล่ะ ” พวกเขาถาม

“ กำหนดไม่ได้หรอกคุณ สามวันสี่คืนไม่ได้หยุดพักก็ยิ่งเคย ” ผมตอบ

“ มีค่าล่วงเวลาไหม ” ผมนึกขบขันในใจก่อนตอบ “ งานทะเลไม่มีค่านี้หรอกคุณ ”

...ลูกเรือจำนวนมากถูกจับไปติดคุกประเทศเพื่อนบ้าน หรือหายไปกับเรื่องที่ยับยั้งลง พวกเขาพากันถามถึงค่าชดเชยที่ญาติพี่น้องควรได้รับ ผมตอบเขาไปตามจริงว่าไม่มี...

(ชาติพลอมของปู่ : 71)

หรือเรื่องราวของตัวละครผู้มีอาชีพชาวประมง ในเรื่องคนตกสำรวจ ที่ประชาคม ลูนาชัย เสนอแนวความคิดที่ว่า อาชีพชาวประมงนอกจากจะต้องทำงานหนัก ค่าแรงต่ำแล้ว การถูกประเทศเพื่อนบ้านจับตัวไปขังคุกไม่ว่าจะเป็นคุกเวียดนาม คุกพม่า คุกเขมร ล้วนเป็นสิ่งที่บรรดาลูกเรือต่างหวาดกลัว ดังบทสนทนาที่ว่า

“ แต่แล้วโชคชะตาก็เล่นตลก เรือโดนเวียดนามจับ ผมกับไอ้โหดติดคุกต่างประเทศถึงสามปี ชะตากรรมกลั่นแกล้งพลิกผันอีกครั้ง เรือถูกจับคุกพม่าห้าปีในคุกขังที่ไร้อิสระภาพโหดร้าย เราถูกจับอีกครั้งที่เขมร ครึ่งละสองสามเดือน กลายเป็นนักโทษจนถูกเย้ายยการถูกจับ ไม่หว่าดกลัวต่อดินแดนน้ำของชาติไหนอีกต่อไป ”

(คนตกสำรวจ : 31)

หรือข้อความในเรื่องเพลงคลื่น ที่ประชาคม ลูนาชัย เสนอให้เห็นถึงความทุกข์ยากเมื่อต้องโทษจากประเทศเพื่อนบ้านเพราะการลำน่านน้ำ ดังบทสนทนาของชงกับหญิงสาวผู้หนึ่ง ที่ว่า

“ พ่อแกอยู่ที่พม่า ” ชงเผลอบีบมือตัวเองเอื่อยตามเสียงสั่น “ ไปได้ก็ปีแล้ว ”
 “ เกือบสามปีเต็มแล้วมั้ง ” “ ผมก็เคยไปอยู่ที่นั่นปีครึ่ง ”
 หล่อนจ้องหน้าเขา “ ตอนนั้นเขาเพิ่มโทษ ”
 “ ใช่เขาเพิ่มโทษ ” ชงผงกหน้า ผมจึงไม่อยากเสียงแบบนั้นอีก มาอยู่กับเรือเล็กหากินไปวัน ๆ
 “ พ่อเจ้าลอยไม่ยอมหรงอก เขาบอกว่าเรือเล็กได้เงินน้อย ”
 “ น้องได้ข่าวคราวเขาบ้างไหม ”
 หล่อนส่ายหน้าเบา ๆ “ คุกพม่าเขาว่าลำบากมาก ”
 “ ถูกบังคับให้ทำงานหนักทั้งวัน ” ชงพูด “ ไม่เคยได้กินอิ่ม ห่วงขังสกรปรก ไปอยู่ที่นั่นปีครึ่งกลับมาเนื้อตัวเหมือนไม่ใช่ผุคน ”

(เพลงคลื่น : 92)

ส่วนภาพของผู้ใช้แรงงานในอาชีพอื่นที่ปรากฏ เช่นในเรื่องตัวละครตกสมัย ตัวละครชายชราผู้ที่ทำงานมาหลายอย่าง และสุดท้ายเข้ามาทำงานแบกก้อนปลาในห้องเย็นแห่งหนึ่ง งานที่ทำนั้นเป็นงานที่หนัก เหนื่อย และได้ค่าแรงต่ำ ขาดคุณภาพชีวิตที่ดี ดังคำบรรยายที่ว่า

เราต่างเคยทำงานหนักได้รับค่าแรงที่ไม่เป็นธรรม และไม่เคยได้รับการดูแลเอาใจใส่จากนายจ้างเท่าที่ควร ค่าแรงต่ำด้อยของเขามาทางก็เหมือนกับคนงานในโรงงานห้องแถว และลูกจ้างในกิจการขนาดเล็กทั่วไป ซึ่งแฝงตัวอยู่ทุกฟากถนนในเมืองหลวงของประเทศนี้

(ตัวละครตกสมัย : 28-30)

ผู้ใช้ชีวิตในเมืองหลวงมีชีวิตทุกข์ยากลำบาก ด้วยต้องแบกภาระต่าง ๆ ทั้งค่าที่พักอาศัย ค่าอาหาร เงินเดือนที่ได้รับก็จำกัด เมื่อเทียบกับรายจ่ายที่มากมาย นอกจากนี้ยังถูกเอารัดเอาเปรียบจากเจ้าของกิจการอีก ดังข้อความในเรื่องสายฝนและคำคืน

ในโรงแรมที่ผมทำงานมีกฎระเบียบมากมาย ล้วนบัญญัติขึ้นด้วยมันสมองของฝ่ายบริหาร รวมทั้งอัตราค่าจ้างที่แสนจะถูกและต่ำกว่าที่อื่น ๆ มีรายการหักเงินเดือนจุกจิกอยู่บนใบรายการ

(สายฝนและคำคืน : 102)

ผู้ใช้แรงงานตามโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ มีความเป็นอยู่ยากลำบาก เนื่องด้วยนายทุนหรือนายจ้างได้เอารัดเอาเปรียบผู้ใช้แรงงานเหล่านี้ ทั้งค่าแรง ที่พักอาศัย สภาพของสถานประกอบการที่ไม่ได้มาตรฐาน และเสี่ยงอันตราย ชาติผู้ควบคุมดูแลรับผิดชอบ ซึ่งประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอแนวความคิดเหล่านี้ในเรื่องสั้นหลาย ๆ เรื่อง

ในเรื่องนอกกำแพง ตัวละครเป็นเด็กหญิงที่ถูกใช้แรงงานและยังทำงานหนักอยู่ตลอดเวลา ทั้งค่าแรงและที่พัก ก็ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากนายจ้าง นอกจากนี้ยังถูกกักขังหน่วงเหนี่ยวให้อยู่แต่ในโรงงาน จะเห็นได้ว่านายจ้างได้ละเมิดการใช้แรงงานเด็ก และยังเอารัดเอาเปรียบลูกจ้างอีกด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า

“ แต่ทว่าสภาพแท้จริงของคนงานที่เราพบเห็นเป็นเพียงเด็กสาวตัวเล็ก ๆ วัยไม่ถึงสิบปี ทุกคนมีเนื้อตัวขาวซีด ผอมโซ สีหน้าเรียบเฉยเหมือนน้ำนิ่ง และนัยน์ตาเชื่องซึม เจ็บด้วยแววหม่นหมอง พวกเธอช่วยกันล้างถ้วยของขึ้นรถตู้ ซึ่งเป็นมัดกางเกงยีนส์ เสื้อยืด และแจ็กเก็ตยีนส์ที่เสร็จสมบูรณ์แล้ว ทำทางเดินหินของพวกเธอเหมือนหุ่นไร้ชีวิต เคลื่อนไหวตามคำสั่งลูกหลานเจ้าของโรงงานที่ยืนคุมอยู่ใกล้ ๆ ได้ค่าแรงคนละเท่าไรต่อเดือน ทราบเพียงว่าพวกเธอยังชีพด้วยอาหารและมีค่าใช้จ่ายต่อเดือนมากพอสมควร รวมจ่ายทุกบาททุกสตางค์ของคนงานจะถูกจดลงบัญชีอาหารและข้าวของทุกอย่างมีราคาแพงกว่าข้างนอกสามสี่เท่าและมีไว้ขายเฉพาะคนงานเท่านั้น ”

(นอกกำแพง : 52)

ผู้ใช้แรงงานส่วนมากจะเป็นผู้ที่มีความรู้ต่ำ ดังนั้นจึงไม่มีโอกาสหางานได้มากนัก งานที่ใช้แรงงานเข้าแลกก็เป็นกรรมกรในโรงงานอุตสาหกรรม กรรมกรก่อสร้าง ยามรักษาความปลอดภัย และสาวใช้ตามบ้าน ซึ่งล้วนเป็นงานที่หนัก ค่าจ้างถูก และยังถูกนายจ้างเอารัดเอาเปรียบในรูปแบบต่าง ๆ กัน โดยผู้ใช้แรงงานเหล่านี้ไม่มีโอกาสใด ๆ ที่จะต่อรองกับนายจ้าง ในเรื่องเศษสำนึก ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอให้เห็นถึงอาชีพผู้รักษาความปลอดภัย ที่มีชีวิตความเป็นอยู่ขัดสน เงินเดือนน้อย ถูกเอารัดเอาเปรียบจากบริษัทยาม หักค่าใช้จ่ายเกินความจำเป็น ดังข้อความที่ว่า

“ ระเบียบวินัยอันจุกจิก ทุกเดือนมักจะมีค่ามัดให้ถูกหักเงินอยู่ไม่เว้น แม้ไม่เคยทำอะไรผิด แต่เงินเดือนก็ถูกหักเป็นค่าชุด ค่าประกัน ค่าครูฝึก และค่าอะไรอีกหลายอย่างที่ไม่หวาดไหว ในแต่ละเดือนจึงรับเงิน

เดือนเหลือจากการถูกหักเพียงน้อยนิด และมันก็หมดไปเพียงชั่วไม่ถึงสัปดาห์ หากต้องบากหน้าเข้าบริษัทขอถูกเงิน สักเวลายดอกเบียร์ร้อยละสามสิบต่อเดือนอย่างไม่มีทางเลือก สิบวงจรวลร้ายอยู่เช่นนี้ เหมือนนักชกมวยที่ถูกมัดมือชก "

(เศษสำนึก : 52)

นอกจากนั้นบริษัทรักษาความปลอดภัยยังเอาเปรียบลูกจ้างในเรื่องที่อยู่อาศัย ดังข้อความที่ปรากฏในเรื่องหน้าที่ว่า

ค่าปล่อยจึงเงินค้ำประกันออกเวอร์เข้าสู่ห้องพักในหมู่บ้านที่ทางบริษัทมาเช่าไว้ให้พนักงานพักอาศัย เพื่อบริษัทจะได้ค้ำกำไรอีกทางหนึ่ง โดยบริษัทจะหักค่าบ้านเดือนละสองร้อยจากพนักงานสิบสองคนเป็นเงินสองพันสี่ ขณะที่บริษัทจ่ายให้เจ้าของบ้านแค่พันสอง

(หน้าที่ : 61)

กรรมการก่อสร้างและสาวใช้ก็เป็นผู้ใช้แรงงานอีกรูปแบบหนึ่งที่พบเห็นได้ทั่ว ๆ ไปในสังคม ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ของผู้ใช้แรงงานทั้งสองประเภทนี้ ในเรื่อง รอยบาป ได้เสนอให้เห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ใช้แรงงานหรือกรรมการก่อสร้างที่มีที่อยู่พักอาศัยไม่แน่นอนถาวรต้องเคลื่อนย้ายไปตามที่ต่าง ๆ เมื่องานเสร็จ ดังข้อความที่ว่า

พวกเราว่าสี่สิบคนขนย้ายกันอย่างเหงาหงอยเช่นทุกครั้งที่หมดงานในหน้าที่การโยกย้ายเดินทางคือวงจรชีวิต ไม่ต่างกับดาวเคราะห์กลิ้งบนเส้นชีวิตที่เสมือนเป็นส่วนหนึ่งในลมหายใจเข้าออก กรรมการหนุ่มหรือหลังคาสังกะสีจิดฝ่าบ้านที่ละชั้น ๆ เศษสิ่งของเก่า ๆ นี่เองคือสมบัติที่พวกเราเป็นเจ้าของได้อย่างแท้จริง มันติดตามเราไปทุกหนทุกแห่งถูกรื้อและประกอบขึ้นใหม่ครั้งแล้วครั้งเล่า แทบเท่าจำนวนโครงการที่ตรารอยหยาบกร้านไว้บนฝ่ามือ

(รอยบาป : 43)

ประชาคม ลุนาชัย เสนอแนวความคิดว่าเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้นมีผลทำให้ผู้ใช้แรงงานในสังคมต้องถูกนายทุนเอารัดเอาเปรียบ ไม่ว่าจะเป็นค่าตอบแทน หรือสวัสดิการต่างๆที่ผู้ใช้แรงงานจะได้รับ ความเหลื่อมล้ำกันในหลายๆด้าน เป็นต้น เป็นเหตุให้ผู้ใช้แรงงานมีชีวิตอยู่อย่างแร้นแค้นและยากลำบาก

1.3.6 ปัญหาข้าราชการ

ประชาคม ลุนาชัย เสนอความคิดเกี่ยวกับข้าราชการซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐได้กินเงินเดือนจากภาษีอากรของราษฎร แต่แทนที่จะให้ความช่วยเหลือหรือบริการประชาชน กลับสร้างความเดือดร้อนด้วยการใช้อำนาจหน้าที่ในทางไม่ถูกไม่ควร หรือหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง และพวกพ้อง

ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอแนวความคิดว่าข้าราชการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจหน้าที่ในทางไม่ถูกไม่ควร ในเรื่องโคกนาฏกรรม เจ้าหน้าที่บ้านเมืองทั้งผู้ใหญ่บ้านก็รู้เห็นเป็นใจที่จะนำนางน้อยซึ่งป่วยเป็นโรคประหลาดเข้าจังหวัดแต่มิได้นำไปรักษากลับนำไปออกแสดงเก็บค่าดูในงานประจำปีของจังหวัด ดังคำบรรยายที่ว่า

มีรถยนต์หกล้อคันใหญ่มาจอดหน้าบ้านคนที่มาเป็นชายล้วนๆเกือบสิบคนบางคนสวมชุดสีก็มีแถบสีเหลืองทองบนไหล่ บางคนสวมเสื้อสีเทาทั้งชุดทุกคนผิวขาวซีด คนที่ดูมีอายุมากที่สุดรูปร่างอ้วนกลมเหมือนลูกหมู ท่าทางพวกเขาใหญ่โตและมีอำนาจไม่น้อย แม้แต่ผู้ใหญ่วัยชราผู้ช่วยยังกลัวจะออกมาต้อนรับ พูดด้วยอย่างพินอบพิเทา เข้มงวดกระตือรือร้นไปถามผู้ใหญ่ “จะเอาแม่ผมไปไหน”

ป้าเดือนวิ่งลงลานมาถามอีกคน เข้มกับป้าเดือนมองหน้าพวกคนเหล่านั้นอย่างไม่ไว้วางใจ

ผู้ใหญ่นอกเขมมาให้อยู่เฝ้าบ้านป้าเดือนว่าอย่าอะอะไวยาย “ท่านเจ้าเมืองจะเอาอีกน้อยเข้าเมือง” ผู้ใหญ่บอกก่อนจูงมือป้าเดือนไปคุยกันสองต่อสอง

เขมมาใจชื้นด้วยความหวังเข้าใจว่าเจ้าเมืองคงพาแม่ไปรักษาที่โรงพยาบาล แต่แล้วเขาต้องหันหลังด้วยความผิดหวังเมื่อทราบความจริงจากปากป้าเดือน

“มันเอาแม่ไปออกงานประจำปีของจังหวัด” สีหน้าป้าเดือนเหมือนคนปวดร้าวอย่างที่สุด

(โคกนาฏกรรม : 171-173)

และข้อความที่กล่าวไว้ว่า

“เจ้าเมืองคงเก็บเงินค่าผ่านประตูได้ไม่น้อย เขาจะแบ่งให้พ่อหรือเป่ล่านะคงแบ่งให้บ้างหรือคงและคงซื้อเหล้าให้พ่อดื่มทุกวัน บางทีอาจพาพ่อไปเลี้ยงอาหารดีๆ แสร้งพูดเพราะๆเอาใจพ่อทำให้พ่อหลงใหลความสุขจนไม่อยากจะพามา”

(โคกนาฏกรรม : 175)

ประชาคม ลุนาชัย ยังได้เสนอให้เห็นถึงข้าราชการปฏิบัติต่อประชาชนในทางไม่ถูกไม่ควร เช่นบังคับขู่เข็ญ หากินกับประชาชนผู้ที่มาติดต่อราชการหรือมาขอความช่วยเหลือในเรื่องชะตากรรมของคนเดือน บุญถมต้องการบัตรประจำตัวประชาชนเพื่อเข้าไปทำงานในเมือง แต่เนื่องจากตนเองจากบ้านเกิดไปนานหลายสิบปีทำให้ค้นหาคำขึ้นทะเบียนทหารยากแต่แท้ที่จริงเป็นหน้าที่ของสัสดีจะต้องหาหลักฐานให้ แต่ไม่ยอมทำให้เพราะต้องการเรียกเงินจากบุญถมนั่นเอง ดังบทสนทนาที่ว่า

บุญถมนำเรื่องปรึกษาผู้ใหญ่บ้าน “ชื่อในทะเบียนบ้านยังมี คงทำได้ไม่มีปัญหาบัตรเดิมไม่ต้องเอาไปหรือ แฉงเป็นบัตรหายก็สิ้นเรื่อง” ผู้ใหญ่พูดหลังจากให้บุญถมเลี้ยงเหล้าและเรียกเงินอีกจำนวนหนึ่ง

บุญถมหน้าซีดเหงื่อตกพลั้กด้วยรู้ตัวว่าไม่ได้เกณฑ์ทหาร ผู้ใหญ่พาเขาเข้าหาสัสดีหวังค้นไปขึ้นทะเบียนทหารกองเกินและขอใบรับรองจากสัสดี สัสดีอารมณ์ไม่ดีสับสนค้นหาชื่อเขาในบัญชีทหารอย่างเสียไม่ได้

“ไม่มีหรือคงอยู่ที่อำเภอเก่าโน่น” สีหน้าสัสดีบึ้งตึง น้ำเสียงกระแทกกระทั้น

“มันก็ต้องเสียเงินให้เขานั้นแหละ” ผู้ใหญ่บ้านแนะนำทางออกสุดท้าย

“ไม่ได้มาเกณฑ์ทหารไม่ใช่รี” สัสดีเสียงเข้ม แค้นอึด จ้องหน้าเขาด้วยสายตาหมิ่นๆ

“ครับ เอ้อ....ผมออกเรือตั้งเกตุกเวียคนามจับ” เขาพยายามอ้างเหตุผล

“มีหลักฐานอะไรมาแสดงหรือเปล่า”

“ไม่มีครับ”

“งั้นก็ต้องติดคุกไทย ฐานหลักเลียงเกตุกเวียทหาร” สัสดีจ้องหน้าเขาเขม็ง

“ทำบัตรแล้วจะไปเรือลากนอกหรือไง”

“เปล่าครับอยากได้หลักฐานไปสมัครงานที่กรุงเทพฯ”

“จะทำได้ยังไงไม่ได้เกตุกเวียทหารนี่ รับรองให้ไม่ได้หรอก” สัสดีโคลงศีรษะไปมา รวบเอกสารเข้าแฟ้ม

ขณะบุญถมปาดเหงื่อหน้าผาก

“ช่วยผมหน่อยไม่ได้หรือครับ” เขาวิงวอน

“อ้อ....” สัสดีตรงเบาๆ สายหน้าข้าง “ไม่ได้ขึ้นช่วยอ้วกติดคุณะนี่ยังคืนะที่เขาไม่เขม็งวดเหมือน
ก่อน ไม่งั้นลื้อติดคุกหัวโตทีเดียว”

“งั้นผมต้องทำอะไรเล่าครับ” เสียงเขาเศร้าเหมือนทอดอาลัย

สัสดีนั่งลงเผชิญหน้ากับเขม็งแล้วเอ่ยถามเขาเบาๆ “ออกเรือเขาว่าเงินดีไม่ใช่หรือ”

“ก็ดี...ครับ” เขาตอบไปโดยไม่เฉลียวใจ

“อยากให้อ้วช่วย แล้วลื้อช่วยอ้วได้ก่อนหรือเปล่านั้น”

“ช่วยอะไรครับ”

“อ้อ...ไม่น่าถาม คนบ้านลื้อรู้จักดีนี่นา พ่อแม่ไม่ยอมให้ลูกติดทหารเขาทำกันอย่างไรละ บุญถม

โพล่งถาม “เท่าไรครับ”

“เบาๆ เดียวคนอื่นได้ยินเข้า” สัสดีเหลียวซ้ายแลขวา ก่อนจะกระซิบเบาๆ “หนึ่งหมื่น”

บุญถมสะดุ้งโหยง นั่งคิดครุ่นหนึ่งก่อนเอ่ยต่อรองของความเห็นใจ

“ไม่ได้หรอกต้องแบ่งกันหลายคน น้อยกว่านี้ก็ไม่คุ้ม ลื้อต้องเข้าใจว่าหลักฐานนี้ต้องส่งเข้ามหาดไทย
ผิดพลาดมาอ้วเดือดร้อนมากกว่าลื้อ”

“ผมจะพยายามหามาครับ แต่ต้องขอเวลาผมบ้าง” เขาพูดนอบน้อม สัสดียิ้มพวยพุดกับเขาอย่างใจ
กว้าง “เมื่อไหร่ก็ได้เร็วได้ก็จะเป็นผลดีลื้อจะได้มีบัตรประชาชน”

(ชะตากรรมของคนเถื่อน : 29)

ประชาคม ลุนาชัย ยังเสนอให้เห็นถึงการใช้อำนาจหน้าที่ของข้าราชการและพนักงาน
เจ้าหน้าที่ของรัฐในทางไม่ถูกไม่ควร ดังในเรื่องหน้าที่ ตัวละครเป็นยามรักษาความปลอดภัยซื้อค่าปล่อย
ขณะปฏิบัติหน้าที่มีรถบรรทุกดินจะผ่านทางไปยังบ้านของปลัดเพื่อนำดินไปถมแต่ค่าปล่อยไม่ยอมให้ผ่านทาง
คนขับรถบรรทุกจึงอ้างชื่อเสียงและใช้อำนาจหน้าที่ของปลัดออกมาขู่ค่าปล่อยเพื่อจะได้ผ่านทางไปโดยสะดวก
สะท้อนให้เห็นว่าถ้าเป็นข้าราชการระดับสูงอำนาจอิทธิพลก็สูงตามจนชั้นลูกน้องก็สามารถนำชื่อมาขอแบ่งไม่
รักษากฎได้

ในเรื่องเพื่อนเล่น ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอให้เห็นถึงพฤติกรรมของข้าราชการหรือ
พนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐคือครูผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นบุคคลที่คอยอบรมสั่งสอนคนให้ประพฤติดีกระทำความดีแต่ตนเองกลับ
เป็นผู้ที่กระทำในทางไม่ดีเสียเอง โดยใช้อำนาจหน้าที่ความไว้วางใจของผู้คนเป็นเครื่องมือในการหลอกลวง
บ้านให้หลงเชื่อและยอมกระทำตามที่ตนต้องการ ดังคำกล่าวที่ว่า

“หลายครอบครัวสูญเสียที่นา และที่ดินสิ้นสุดท้ายอันเป็นที่อยู่อาศัยก็ง่อนแง่นเต็มที่ โฉนดวางจำหน่ายอยู่กับธนาคาร เพราะเราไม่มีเงินนั้นแหละ เราไวใจคนอื่น เขาไม่ได้เป็นคนอย่างที่เราคิด ครูใหญ่โรงเรียนเก่าของผมนั้นเองคือตัวการ”

(เพื่อนเล่น : 129)

ข้าราชการในความคิดของ ประชาคม ลุนาชัย คือบุคคลที่น่าจะเป็นที่พึ่งของประชาชน ทำหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบเต็มกำลังความสามารถ แต่ในความเป็นจริงมิได้เป็นเช่นนั้นข้าราชการใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ผิด ข่มขู่ บังคับ และเรียกสินบนจากประชาชนในการติดต่อราชการดังในเรื่องสั้นที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

2. แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับมนุษย์

เมื่อมนุษย์มาอยู่ร่วมกัน จะเกิดปฏิสัมพันธ์กับมนุษย์ด้วยกันเอง ขณะเดียวกันก็ยังคงลักษณะเฉพาะตนเองไว้ ดังนั้นการวิเคราะห์แนวคิดระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ในเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย จึงได้แสดงถึงมุมมองของแนวความคิดนี้สองประเด็นดังนี้

2.1 มนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคล

2.2 มนุษย์ในฐานะพลเมืองของสังคม

2.1 มนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคล

ในการพิจารณามนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคล สิทธิ บุตรอินทร์. (2532) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ มนุษยนิยมว่ามนุษย์เป็นผู้ที่มีคุณค่า มีศักยภาพในตนเอง มีเจตจำนงอิสระ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ตลอดจนความรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง มนุษย์เป็นผู้ควบคุมและบงการชะตาชีวิตของตนเอง สามารถปรับเปลี่ยนความหมายของโลกและชีวิตให้เป็นไปในลักษณะต่าง ๆ ได้ไม่เห็นแก่ประโยชน์ของตน เพียงฝ่ายเดียวแต่เป็นมนุษย์ที่ดำเนินเพื่อประโยชน์สุขของกลุ่มชน การพัฒนาปรับปรุงชีวิตนั้นควรจะกลมกลืนกันระหว่างความพอใจแห่งตนกับความสมหวังของผู้อื่นที่จะอำนวยประโยชน์สุขแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

จากการศึกษาเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย พบว่าประชาคม ลุนาชัย ได้พิจารณา มนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคลตามคำกล่าวข้างต้น ดังต่อไปนี้

2.1.1 ความเป็นตัวของตัวเองและการกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง

ความเป็นตัวของตัวเองที่มนุษย์มีอยู่หมายถึงความมีอิสระในการเลือกกระทำหรือละเว้น การกระทำในบางสิ่งบางอย่าง เพราะมนุษย์แต่ละคนต่างก็มีหนทางในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันออกไป ดังในเรื่อง ยอดเขาและห้วงเหว ประชาคม ลุนาชัย ได้ชี้ให้เห็นว่ามนุษย์เรานั้นล้วนแต่ต้องแบกรับภาระต่าง ๆ ไว้มากมาย นอกจากนั้นมนุษย์แต่ละคนย่อมที่จะมีวิถีทางของตน แต่ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมจะต้องพบกับ

อุปสรรคความยากลำบากด้วยกันเสมอ แต่เมื่อเราผ่านอุปสรรคเหล่านั้นมาได้เราก็มักมองเห็นว่ามันเป็นเพียงแค่เรื่องเล็กน้อย และเราก็จะพบแต่ความสุขใจ

แม้บางครั้งชีวิตจะดำเนินไปอย่างยากลำบาก แต่ประชาคม ลูนาซัย ก็ได้เสนอให้เห็นในเรื่องลูกทะเล ว่าในความยากลำบากนั้นก็ยังทำให้มนุษย์มีความสุขในหนทางที่ตนได้เลือก ดังคำบรรยายที่ว่า

ก่อนนั้นโศกซาตเขลาเกินเข้าใจ จุดหมายของพ่อไม่ได้อยู่ที่ความสุขสบายฉาบฉวย พ่อไม่เคยหวังในลาภผลที่ไม่ได้มาจากหยาดเหงื่อแรงงานของตน พ่อมีความสุขความมั่นใจในวิถีทางที่พ่อได้เลือกแล้ว

(ลูกทะเล : 24)

มนุษย์ทุกคนต้องการความเป็นตัวของตัวเอง แต่บางครั้งถูกสภาพแวดล้อมกำหนดการกระทำ แต่ความเป็นตัวของตัวเองนั้นมิได้หดหายไปไหนเพียงแต่รอโอกาสที่เหมาะสมที่ตนจะได้มีโอกาสกระทำในสิ่งที่ตนเองปรารถนา ดังในเรื่องรูปปั้นดินเหนียว ประชาคม ลูนาซัย ได้เสนอให้เห็นถึงการเลี้ยงดูลูกในสมัยปัจจุบันที่พ่อแม่ส่วนใหญ่มักจะกำหนดลูกให้มีชีวิตดังที่พ่อแม่ต้องการหรือตั้งใจให้เป็น ซึ่งผลที่ตามมาก็คือเด็กจะไม่มีความสุขเพราะไม่สามารถทำในสิ่งที่ตนเองต้องการ กดดันเพราะต้องทำในสิ่งที่พ่อแม่คาดหวัง เด็กจึงขาดความเชื่อมั่นและขาดความเป็นตัวของตัวเอง ดังคำบรรยายที่ว่า

พ่อคงผิดหวังในตัวผมมาก แม่และพี่ชายพี่สาวก็คงมีความรู้สึกเดียวกัน ทุกคนจะเห็นผมเป็นตัวอะไร เมื่อผมกลับถึงบ้าน ด้วยภาระความหวังของทุกคนที่ผมแบกรับไว้นั้นมันพังทลายลงเป็นเจ้าตุลึงเพียงชั่วพริบตา

“พยายามให้สุดชีวิตเขียนะลูก ไม่ใช่เพียงพ่อกับแม่เท่านั้นที่อยากเห็นผมเป็นหมอ แต่มันเป็นปณิธานของตระกูลเราที่เดียว...”

เมื่อตัดสินใจเลือกสอบเข้าคณะตามความประสงค์ของผู้ให้กำเนิด แม่คอยกำชับผมเสมอในการดูหนังสือเตรียมสอบ ผมเองไม่ค่อยมีความมั่นใจเลยสักนิด มันเป็นเพราะไม่ใช่สาขาวิชาที่ผมถนัด แต่ผมไม่อาจขัดใจผู้มีพระคุณทั้งสองได้ หวังเพียงว่าเมื่อผมสอบติดและเรียนจบ คงได้ทำงานในสาขาที่ผมรักและถนัดในสักวัน

(รูปปั้นดินเหนียว : 1-2)

นอกจากมนุษย์ควรจะมีความเป็นตัวของตัวเองแล้ว ประชาคม ลูนาซัย ยังได้เสนอแนวความคิดโดยไม่เกี่ยวข้องกับอำนาจเหนือธรรมชาติหรืออิทธิปาฏิหาริย์ใด ดังในเรื่องยอดเขาและห้วงเหวที่ว่า

คนเรามีวิถีทางของตนเอง มนุษย์จะถูกกำหนดไม่ได้ ไม่มีอำนาจอะไรจะมาหยุดยั้งการแสวงหาเสรีภาพของมนุษย์ เหมือนต้นไม้บนยอดเขาที่เสียดยอดเขาที่เสียดยอดสูงชัน ถึงแม้ว่าจะตกเป็นเป้ากระหน่ำของพายุร้าย

(ยอดเขาและห้วงเหว : 213)

เมื่อเป็นดังนั้น ประชาคม ลุนาชัย จึงเชื่อมั่นว่าความเพียรพยายามนำมาซึ่งความสำเร็จ สะท้อนให้เห็นจากตัวละครในเรื่องลูกทะเลที่ประสบความสำเร็จเพราะความเพียรพยายาม ความมานะบาก บั่น ความอดทนอดกลั้น ดังคำบรรยายที่ว่า

ด้วยความมานะ ในที่สุดพ่อก็มีเรือเป็นของตนเองจนได้ พ่อได้เป็นได้ทั้งและเป็นเจ้าแห่งแล้ว

(ลูกทะเล : 19)

หรือข้อความที่กล่าวว่า

อย่างไรก็ตามความสำเร็จมิได้เป็นรางวัลแห่งความเพียรพยายามเสมอไป พ่อยังต้องเป็นหนี้สินเพื่อตัด แปลงเรือ แต่โค้งที่เลือกทางเดินชีวิตไปแสวงโชคในเมือง แล้วในที่สุดก็กลับมาเป็นชาวประมงอีกครั้งและโค้งก็ประสบความสำเร็จในที่สุด

มรสุมร้อยฤดูกาลจะผ่านมามองบทเรียน บาดแผลในเส้นทางแสวงหาจะพิสูจน์ธาตุทรหดและธาตุแท้ ความเป็นลูกทะเลผืนน้ำสี่ครามกว้างใหญ่ไพศาลซ่อนมนต์ขลังไว้ทุกอนุของของความเค็ม วันนี้โค้งชิมซับเสนาหาแห่งท้องทะเล อย่างรู้ซึ่งถึงแก่นแท้ป่าแสม และปากอ่าวถูกทิ้งไว้เบื้องหลัง รั้วคลื่นเดิมดอกดวงโตขึ้นตามลำดับ โค้งจับพวงมาลัยแน่น บังคับเรือหันหัวสู่คลื่นที่โถมกกระแทกกระทั้นเข้ามาเป็นระลอก

(ลูกทะเล : 24)

ประชาคม ลุนาชัย เสนอแนวความคิดที่ว่ามนุษย์แม้จะต้องลำบาก ทุกข์ยากจากการ กระทำสักเพียงใดก็ตาม แต่เป็นหนทางที่มนุษย์ได้เลือกกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง ทำให้มนุษย์เป็นตัว ของตัวเอง

2.1.2 การมองโลกในแง่ดีและการเชื่อมั่นในด้านดีของมนุษย์

ประชาคม ลุนาชัย เป็นนักเขียนผู้หนึ่งที่แสดงทัศนะการมองโลกแง่ดีสะท้อนผ่านเรื่อง สั้นที่ให้ความหวังกับสังคมและเชื่อมั่นว่าคุณธรรมของมนุษย์ที่ปฏิบัติต่อกันจะช่วยแก้ปัญหาได้และยังพอมีหน ทางที่จะเห็นสังคมเกิดความสงบสุข ดังในเรื่องกฎเหล็กข้อที่ห้าที่เจ้าของบ้านตั้งกฎสำหรับผู้อยู่อาศัยไว้ห้าข้อ และข้อที่ห้าที่ว่าถ้าใครมีเด็กอ่อนต้องย้ายออกทันที ซึ่งตัวละครในเรื่องได้ทำผิดกฎจึงทำให้ตนคิดว่าต้องย้าย ออกในทันที แต่ความจริงเจ้าของบ้านผู้เข้มงวดยอมยกกฎข้อที่ห้าออกไป ดังคำกล่าวที่ว่า

รมย์ประคองภรรยาถึงหน้าบ้านใด หล่อนหยุดก้าวและขึ้นรั้งไม่ยอมขึ้นบันไดจนเขาเห็นผิดสังเกต หล่อนแหงนหน้ามองป้ายระเบียบบ้านเข้ามึงงั้น พลอยให้เขาแหงนมองตามอย่างเสียไม่ได้ แผ่นกระดาษใบเก่าที่ติดไว้นานเป็น ปีถูกแกะออกไปแล้ว แทนที่ด้วยกระดาษแผ่นใหม่เอี่ยม ตัวอักษรสีแดงบอกถึงระเบียบเก่าๆที่ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง นอก

จากกฎเกณฑ์ที่นำมาติดใหม่นั้นเหลือเพียงสี่ข้อ รมย์หันไปยิ้มกับภรรยา หล่อนอุ้มลูกน้อยขึ้นกระชับแนบอก เขากางแขนโอบประคองหล่อนก้าวขึ้นบันไดรู้สึกถึงกระแสนอบอุ่นสายหนึ่งแผ่ซ่านลึกเข้าไปถึงหัวใจ

(กฎเหล็กข้อที่ห้า : 120)

ประชาคม ลุนาชัย ก็ยังชี้ให้เห็นด้านที่ดั่งใจของมนุษย์ที่แสดงต่อมนุษย์ด้วยกัน ดังเรื่องในมุขมิตได้เสนอให้เห็นสภาพของสังคมเมืองที่มีคนต่างถิ่น มุ่งหน้าเข้ามาหางานทำในเมือง แต่ส่วนมากยังจะไม่ได้งาน และยังโดนหลอกซ้ำซาก ทำให้บุคคลเหล่านี้หวาดระแวงไม่ไว้วางใจผู้อื่น เนื่องจากกลัวโดนหลอกอีกนั่นเอง แต่ในสภาพสังคมที่เลวร้ายดังกล่าว ประชาคม ลุนาชัยยังนำเสนอแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ในด้านที่ดั่งใจ ความมีน้ำใจ ทำทุกอย่างด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่หวังผลตอบแทนใดๆจากการกระทำของตน ดังคำสนทนาที่ว่า

“ช่วงนี้งานหายาก” หล่อนพูด “คนต่างจังหวัดมากันเยอะ”

“พ่ungsให้พ่อหนุ่มต้องระวังตัวสักหน่อย ถ้าสะพายกระเป๋าเดินอยู่แถวนี้เดี๋ยวจะถูกพวกสำนักจัดหางานมันหลอกเอา” หล่อนเตือนเขา

“คืนนี้ไปนอนบ้านพี่ก็ได้นอนที่นั่นน่ตราย ข้าวของจะถูกขโมยดีไม่ดีตำรวจจะหาเรื่องจับไปขัง”

(ในมุขมิต : 187-188)

หรือบทสนทนาที่ว่า

“ทำใจให้สบาย” หล่อนพูด “แล้วค่อยกินข้าวด้วยกัน”

“กินข้าวกันดีกว่า” หล่อนว่า “น้องคงหิวล่ะสิกินซะกินให้อิ่ม”

“พี่รู้ว่าน้องหิวคนมาจากบ้านนอกใหม่ๆไม่ค่อยมีเงินติดตัวกันหรอก”

เขายกเย้ยขบคุณหล่อน แต่ล้าคอเหมือนต้นตันจนทำให้พูดติดๆขัดๆ “พี่สาว...พี่สาวดีกับผมมากพี่เป็นคนดี”

(ในมุขมิต : 190-191)

แม้ว่าสิ่งแวดล้อมหรือสังคมจะทำให้ความดีในมนุษย์เปลี่ยนไปหรือทำให้คนอื่นมองไม่เห็นความดีนั้น แต่ประชาคม ลุนาชัยก็เชื่อว่าไม่ใช่ผู้อ่านเชื่อในด้านดีของมนุษย์และผู้เขียนยังย้ำเสมอว่ามนุษย์ควรเชื่อในด้านดีของกันและกัน และควรเชื่อในด้านดีของตนเองด้วยดังเรื่องคนโซ่ที่ลูกเรือสองคนได้บังเอิญมาพบกันครั้งแรกและการที่อีกฝ่ายหนึ่งแสดงน้ำใจก่อนทำให้มิตรภาพก่อตัวขึ้น ดังบทสนทนาที่ว่า

“หาเรือลงหรือเพื่อน” “มาจากไหนล่ะ” เขาเอ่ยถามอีก

ผมตอบหัวงว่มาจากภาคใต้ “นายล่ะมาจากไหน” ผมเป็นฝ่ายถามบ้าง

“เรามาจากแหลมฉบัง” เขาตอบ “นายหิวข้าวไหม” เขาขยับลุกขึ้น

“ไม่เป็นไรหรอกเราอดได้ พ่ungsให้เข้าค้อยไปกินที่เรือ” ผมปราม

“เดอะนาเราหาแถวๆนี้เอง เราก็กินเหมือนกัน” ข้าวปลาในเข่งสงสัยแหมมันคาบไปกินหมด ไม่เหลือไว้เลยกินน้ำรองท้องหน่อยก็ดี รองมาจากก๊อกข้างกำแพงนี้เองไม่ต้องซื้อ” เขาวាយ้มๆ

ผมยกวัดน้ำขึ้นดื่มแก้กระหายหลังสบตาเขา แม้ น้ำที่ดื่มเข้าไปไม่ได้ช่วยให้หายหิวข้าวแต่ผมรู้สึกอุ่นใจขึ้นมาอย่างประหลาด

(คนโซ : 76-77)

ประชาคม ลูนาชัย เสนอแนวความคิดว่าการมองโลกในแง่ดีและการเชื่อมั่นในด้านดีของมนุษย์ การทำความดี ความมีน้ำใจ และการทำทุกอย่างด้วยความจริงใจไม่มีสิ่งใดแอบแฝง ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข

2.1.3 ความพึงพอใจในชีวิต

ประชาคม ลูนาชัย เสนอให้เห็นว่าความสับสนวุ่นวายต่างๆในสังคมเกิดจากความไม่พึงพอใจของมนุษย์ที่มีความอยากได้ อยากมี อยากเป็น ประชาคม ลูนาชัยได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ไว้ในเรื่องสั้นหลายๆเรื่องว่าการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนั้นไม่ได้ซับซ้อนอะไร เพียงแต่เริ่มต้นที่ความพึงพอใจในชีวิต เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วปัญหาในสังคมดังกล่าวก็จะคลี่คลายหรือเบาบางลงไปได้ ในเรื่อง ต่อไม้ ได้กล่าวถึงอาชีพนักข่าวที่เขาารู้สึกว่ามันเป็นอาชีพที่สับสนหาความสงบได้ยาก ทำให้ตัวละครหนุ่มของเรื่องพยายามหาทางออก โดยการละทิ้งอาชีพนักข่าวที่เขาค้นพบว่า ตลอดห้าปีเต็มนั้นมีแต่ความหลงกลวงหาความจริงได้ยาก เป็นอาชีพที่รองรับหรือเป็นเครื่องมือของบุคคลกลุ่มอื่นๆเขาออกเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆตามแต่ใจปรารถนาและชายหนุ่มก็ค้นพบความสุขที่แท้จริงของชีวิตในที่สุด ดังคำบรรยายที่ว่า

ชายหนุ่มนี้รักความสมถะแห่งชีวิตชนบทความเรียบง่ายนั้นดึงดูดใจเหลือเกินชายหนุ่มคุ้นเคยกับชาวบ้านกลุ่มนี้อย่างรวดเร็ว ด้วยอัธยาศัยคนบ้านนอกที่เปิดเผยจิตใจไม่มีนอกมีในลึกซึ้ง ชอบความตรงไปตรงมาไม่ร้อยเล่ห์พันกลของชาวบ้านที่นี่ ตลอดห้าปีเต็มของชีวิตนักข่าวชายหนุ่มรำคาญตัวเองด้วยความอดสูว่า หน้าที่นักข่าวคือ กระโถนรองความโปปดคนกลุ่มนั้น แล้วสื่อผ่านสู่สาธารณะชนแหละหรือ คำพูดกลบกลอนนั้นหรือคือเท็จจริงที่น่าสนใจ

(ต่อไม้ : 52)

ผลจากการที่ชายหนุ่มปลื้มตัวทั้งห่างอาชีพนักข่าวนั้นมาใช้ชีวิตอยู่ในชนบท ทำให้ชายหนุ่มผู้นี้ได้รับความสุขทั้งกายและใจอย่างแท้จริง เขาได้เรียนรู้ว่าถ้ามนุษย์เรามีความพึงพอใจในสิ่งที่ตนได้กระทำตามความปรารถนาก็ย่อมได้รับความสุขในที่สุด

ในทางตรงข้ามหากมนุษย์ไม่พอใจในสิ่งที่มีอยู่ สร้างความอยากจะนำมาซึ่งความทุกข์ ดังที่ประชาคม ลูนาชัย ได้แสดงแนวความคิดในเรื่อง ไอ้ตัวร้าย สภาพความอยากได้อะไรก็มีก่อให้เกิดปัญหาในครอบครัวหนึ่ง ทั้งให้มีภาระหนี้สินจากการผ่อนส่งสินค้ามากมาย จนครอบครัวเกือบล่มสลาย

· ประชาคม ลูนาชัย ชี้ให้เห็นว่ามนุษย์ควรที่จะหาความสุขจากความพอใจในสิ่งที่ตนมี และเป็น นอกจากนี้ยังเสนอแนวความคิดที่ว่าเราจะหาความสุขในชีวิตที่แท้จริงได้ถ้ารู้จัก “ความพอดี” หากใช้ชีวิตได้พอเหมาะพอควร ความพอใจในชีวิตก็จะเกิดขึ้น และความสุขก็จะตามมาในที่สุด ดังเช่นในเรื่อง กรรมของพี่ที่ทิ้งไว้ให้ผมรับ ตัวละครในเรื่องได้รับมรดกเป็นบ้านสวนหลังหนึ่งมีบรรยากาศร่มรื่นสร้างความพอใจให้กับตัวละครซึ่งมีความสุขอยู่แล้ว ดังคำบรรยายที่ว่า

ในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยมลพิษของกรุงเทพฯ การที่ผมได้มาอยู่บ้านสวนอันร่มรื่นนับเป็นโชคมหาศาล รู้สึกสบายกว่าตอนอยู่บ้านย่านแออัด เพราะความเป็นคนสมถะหลังจากมาพบบรรยากาศของบ้านสวนทำให้ผมหลงใหลความร่มรื่นที่พอมีเอกลักษณ์ธรรมชาติให้สุดคัมบัง

(กรรมของพี่ที่ทิ้งไว้ให้ผมรับ : 26)

เรื่องสั้นของประชาคม ลูนาชัย ที่กล่าวมาข้างต้นล้วนแสดงความคิดว่า มนุษย์ถ้าไม่รู้จักความพึงพอใจหรือพอเพียงและทำทุกอย่างเกินความพอดีปัญหาก็จะเกิดตามมามากมาย จนทำให้มนุษย์หาความสุขจากการดำรงชีวิตได้ยาก ความสุขที่มนุษย์จะหาได้ ก็เกิดขึ้นจากความพึงพอใจในสิ่งที่ตนมี ตนเป็นนั่นเอง

2.1.4 ความเป็นอนิจจังของชีวิต

ประชาคม ลูนาชัย เสนอว่า มนุษย์เองควรที่จะตระหนักในความเป็นอนิจจังของชีวิต ความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของสรรพสิ่งในโลก มนุษย์จะมีความสุขกับชีวิตได้นั้นต้องเข้าใจและยอมรับความเป็นไปเหล่านี้

ในเรื่อง นักชกกลับบ้าน ประชาคม ลูนาชัย ได้เสนอแนวความคิดในเรื่องของความเป็นอนิจจังของชีวิต โดยผ่านชีวิตของตัวละครที่เป็นนักมวยแชมป์โลกเหรียญทองมีความรุ่งเรืองขึ้นทันตาเห็นหลังจากได้รับตำแหน่ง ไม่ว่าจะเป็นโล่ห์เกียรติยศ เหรียญ และถ้วยรางวัลต่างๆมากมายตามมาด้วยความมีหน้ามีตาในสังคม พร้อมผู้หญิงสวย แต่ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมแปรเปลี่ยนไปตามกาลเวลา เหลือไว้เพียงความทรงจำอันเลือนลางของผู้เป็นเจ้าของเท่านั้น ดังคำบรรยายที่ว่า

เขากลับไปเสียนานแทบลืมบ้านหลังนี้ ไม่คิดว่าจะได้หวนกลับมาในสภาพที่เหลือสมบัติเพียงกระเป๋าสตางค์เดียว กลับมาสู่บ้านที่ถูกทิ้งร้างและก้าวเดินไปสู่อนาคตซึ่งยากจะทำนาย เขากวาดสายตาไปตามผาบ้าน มองภาพถ่ายเก่าๆ ของตัวเอง ภาพถ่ายขาวดำครั้งได้เหรียญทองมวยนักเรียนชดเชยไปมากแล้ว ในกรอบภาพขนาดใหญ่ถ่ายตอนเขาเข้ารับรางวัลจากบุคคลระดับสูง ประตุนิคมเปิดกว้าง ข้างในเต็มไปด้วยภาพถ่าย เหรียญ และถ้วยเกียรติยศอีกมากมาย เขามองเห็นภาพถ่ายแห่งอดีตและรางวัลชีวิตได้เพียงรางวัลถ้วยของเขาใกล้บอดสนิทตาขามองเห็นได้ในระยะใกล้ๆ เหลือเพียงความทรงจำเท่านั้นที่พอจะค้นคว้าเรื่องราว ทุกครั้งที่หวนนึกถึงความหลังภาพแห่งความสำเร็จเหมือนได้ฟื้นคืนกลับมีชีวิตอีกครั้งเพียงหลับตาลงเขาก็เห็นภาพตัวเองยืนเด่นเป็นสง่าอยู่บนผืนผ้าใบท่ามกลางเสียงโห่ร้องเอาใจช่วยของแฟนมวย เสียงเหล่านั้นเป็นแรงกระตุ้นให้เขาฝ่าดงหมัดคู่ต่อสู้เพื่อเก็บเกี่ยวชัยชนะสู่อย่างลึบความเจ็บปวดและถวายเป็นชีวิต กลิ่นสาบหอม

เกียรติยศอันหอมหวาน การต่อสู้ที่นำมาทั้งความเจ็บปวด และความปลานปลื้มหากเป็นเมื่อหลายปีก่อนเขาคงจำมันได้ดีทุกบทรทุกตอน แต่ทว่าบัดนี้เขานั่งย่นหัวคิ้วหรือตามองผ้าซีริวซึ่งใช้ทำความสะอาดห้องวางกองอยู่ข้างๆมันมาจากเสื้อสามารถซึ่งเขาจำไม่ได้แล้วว่าเคยได้รับมอบจากมืออันสูงเกียรติของใคร

(นักชกกลับบ้าน : 48-52)

ในเรื่องฝั่งสุดท้ายชายชราที่ตกอับไม่มีหนทางจะไปก็แสดงถึงความเป็นอนิจจังของชีวิต ดังที่กล่าวว่า

ท่ามกลางสายตาสงสารที่มองแก่ด้วยความฉงนแฉงนหมยหมันเสมือนเป็นส่วนเกินที่ไร้ประโยชน์ ภาพรัวคลื่นอาบแสงจันทร์คืนเพ็ญ ภาพแสงทองแห่งวันใหม่ที่แย้มกลิ่นตะวันโผล่พ้นของน้ำอย่างชุ่มชื้นนั้นจะลัดเลาะไปจากการรับรู้ ทุกสิ่งทุกอย่างจะปลาสนาการจากชีวิตของแก หลงเหลืออยู่ก็เพียงความเปลี่ยวเหงาที่คอยกัดกร่อนหัวใจของชายชรา ค่อยๆเกาะเกาะชีวิตที่เหลืออยู่ไม่มากนักของแกลงทีละนิดๆ สุดท้ายเผ่าทะเลไร้ค่าก็ล้นลงเหมือนหมาแก่ตัวหนึ่ง

(ฝั่งสุดท้าย : 49)

ประชาคม ลุนาชัย ยังแสดงให้เห็นความเป็นอนิจจังของชีวิตมนุษย์ที่หาความมั่นคงแน่นอนอะไรไม่ได้ ดังในเรื่องหมู่บ้านไก่ชนที่กล่าวถึงนักมวยอาชีพที่มีฝีมือการชกเป็นเลิศจนหาคู่ชกได้ยากยิ่ง แต่ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมพ่ายแพ้ต่อกาลเวลา เมื่อมีรุ่งก็ย่อมที่จะมีโรยเป็นธรรมดาของชีวิต เพียงแต่ว่าผู้คนจะสามารถทำใจยอมรับเหตุการณ์ดังกล่าวได้มากน้อยเพียงใด ผู้เขียนได้แสดงการเปรียบเทียบระหว่างนักมวยต่างยุคต่างรุ่นกันดังนี้

ผมกำลังรุ่งเฟื่องกำลังโรย เป็นภาพแตกต่างกันเหมือนทางขึ้นลง ทั้งผลการชก เงินค่าตัว และการเอาใจใส่จากทางค่าย พี่ตัวในวัยสามสิบสี่ไม่ต่างหมาไล่เนื้อเขี้ยวเล็บผู้กร่อน ชกแพ้มากกว่าชนะ เป็นบันไดให้นักมวยรุ่นน้องข้ามหัวไปจนแล้วควนแล้ว ค่าชกถูกลดลงมาจากเงินไม่ถึงหมื่นจากเคยชกเป็นคู่เอกรายการเงินล้านของเวทีใหญ่ลดลงมาเป็นคู่ที่สี่คู่ที่สาม มาเป็นคู่ประกอบในรายการถ่ายทอดโทรทัศน์

(หมู่บ้านไก่ชน : 155)

นอกจากนี้ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอแนวความคิดในเรื่องของความไม่เที่ยงแท้ของชีวิต ที่เกี่ยวกับความรักของมนุษย์ เมื่อมีพบก็ย่อมมีการพลัดพรากกันไปตามเวลา ไม่มีอะไรที่จะยึดติดอยู่ได้ตลอดเวลาตลอดไป ดังในเรื่องเพลงคลื่นประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอให้ผู้อ่านพบเห็นความไม่ยั่งยืนและความผันแปรในเรื่องของความรักว่าไม่มีอะไรยึดมั่นถือมั่นได้ตลอดเวลา ดังตัวละครในเรื่องที่มีอาชีพหาประมงออกเรือแล้วล่องลำนำน่านน้ำประเทศเพื่อนบ้านต้องติดคุกอยู่อย่างยากแค้นและเมื่อพ้นโทษกลับมาหาลูกเมีย แต่ทุกสิ่งทุกอย่างได้เปลี่ยนแปลงไปหมดสิ้นเมื่อพบว่าภรรยาไม่สามีมียุวกก็จำตนเองไม่ได้ทำให้เขาเสียใจมาก ดังคำบรรยายที่ว่า

เขาจำฝังใจวันกลับจากพม่าในสภาพผอมโซสตรองยิ่งกว่าขอทาน เขาต้องการกำลังใจจากเมียและลูก ต้องการความอบอุ่นอย่างเหลือเกิน หวังว่ามันจะปลุกเขาลุกขึ้นสู้ ก้าวเผชิญอุปสรรคในชีวิตอย่างแข็งแกร่งและทะนง เริ่มต้นตากทางสายไหมให้ครอบครัวด้วยร่างกายที่เหลือน้อย เขาหวังเสมอว่าลูกเมียจะต้องรอการกลับของเขาด้วยใจจดจ่อ เขาวาดภาพทั้งสองเฝ้าหาสวมกอดกันไว้ด้วยความตื้นตันเหมือนตายแล้วเกิดใหม่ แต่ในความเป็นจริง เมื่อเขากลับถึงเรือนชานเพียงก้าวแรกก็เผชิญกับสิ่งที่ไม่คาดคิด เมียมองเขาด้วยสายตาดิ้นกลั้ว ลูกน้อยตัวสันลนลานเหมือนเขาเป็นผีร้าย ทุกสิ่งทุกอย่างเปลี่ยนไป เพียงระยะเวลาไม่กี่ครั้งที่เขาจากไป ชายคนใหม่เข้ามาแทนที่ว่างและครอบครองทุกอย่างซึ่งเคยเป็นของเขา

(เพลงคลื่น : 100)

หรือข้อความในเรื่องรถไฟเที่ยวสุดท้าย ชายหนุ่มเริ่มรู้สึกว่ามีฝ่ายหญิงที่ตัวออกห่าง ในที่สุดฝ่ายหญิงเป็นคนขอแยกทางจากเขา ดังคำบรรยายที่ว่า

แต่เขายังเชื่อใจหล่อน เขากับหล่อนรักกันมานาน ความรักซึ่งเหมือนรากแก้วของไม้ใหญ่ไม่ง่ายหรือสำหรับการเปลี่ยนแปลง แทนรับรู้ถึงความสูญเสีย เมื่อนุ่นเป็นคนเปิดปากบอก เขาได้แต่นั่งฟังมันเป็นเรื่องที่อยู่เหนือความคาดหมาย ในความรู้สึกเจ็บร้าวนั้นเขายากจะโกรธและลงโทษที่หล่อนทรยศ นุ่นคงไม่ได้เกิดมาเพื่อเขา ทุกอย่างทั้งหวังจึงเกิดความผิดพลาดเช่นนี้ เขาเข้าใจดี ทุกคนมีสิทธิเลือกเส้นทางชีวิตที่เห็นว่าดีกว่า

(รถไฟเที่ยวสุดท้าย : 80)

ชีวิตของมนุษย์เรานั้นคงหวังอะไรได้ยาก หากความแน่นอนได้ยากจึงทำให้ผู้ที่ไม่สามารถยอมรับความจริงเรื่องนี้ได้ต้องทนทุกข์จนบางรายไม่สามารถดำรงชีวิตต่อไปได้ ดังในเรื่องทางสี่เทาประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอเรื่องราวของสมหมายที่ประกอบอาชีพอยู่ในเมืองหลวง ต้องดิ้นรนอยู่ตลอดเวลา หากเวลาหยุดพักแทบไม่ได้เพราะทุกเวลาของคนเมืองคืองาน การทำมาหากินจนทำให้คนเมืองมองข้ามหรือระมัดระวังในเรื่องของความมั่นคงแน่นอนของชีวิต ชีวิตขาดหลักประกันและเมื่อล้มเหลวในชีวิตก็ไม่สามารถหาทางออกให้กับปัญหาได้ ดังคำบรรยายที่ว่า

พ่อแม่แต่งงานแล้ว และกิจการค้าที่มีหุ้นอยู่กับประสพภาวะขาดทุน

“เศรษฐกิจไม่ดีแม่” สมหมายบอกกับนาง “ทรัพย์สินล้ม ธนาคารหลายแห่งมีที่ท่าจะเจ๊งในอีกไม่ช้า บ้านที่ซื้อไว้ก็ไม่รู้จะเอาเงินที่ไหนผ่อน ผมกลัวเหมือนกันนะแม่ อาจต้องออกจากงานในเดือนสองเดือนนี้”

เสียงปืนสองนัดที่ดังขึ้นติดๆกันก็ทำให้นางตื่นตระหนก มันแผดก้องจากห้องนอนห้องหนึ่งในบ้านหลานสาวหัวแดงทั้งสองคนกรีดร้อง และซบหน้าอยู่กับร่างเปื้อนเลือดของพ่อกับแม่ ปืนพกกระบอกหนึ่งอยู่ในมือที่กำแน่นของสมหมาย

(ทางสี่เทา : 6-7)

การที่ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอให้ผู้อ่านตระหนักและเข้าใจในความเป็นอนิจจังของธรรมชาติในชีวิตมนุษย์เช่นนี้ ก็เท่ากับได้ชี้ทางออกว่าเมื่อเวลามนุษย์จะต้องประสบกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เลวร้าย ไม่ว่าจะเป็นความโศกเศร้า ความทุกข์ ความพลัดพรากผิดหวัง หรือแม้แต่ความตาย ควรยอมรับว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หากเข้าใจความเป็นอนิจจังของธรรมชาติในชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งที่

มนุษย์จะต้องพบพานทั้งความทุกข์และความสุขวนเวียนกันไป มนุษย์จะได้มีความหวังที่จะมีชีวิตอยู่โดยไม่รู้สึกท้อแท้เกินไป แทนที่จะให้ความเศร้าทำให้ขาดสติไตร่ตรอง แล้วจบชีวิตตัวเองอย่างผิดๆ

2.1.5 ความใฝ่ฝันและความหวัง

มนุษย์ทุกผู้ทุกนามย่อมมีสองสิ่งนี้ คือ ความใฝ่ฝันและความหวังอยู่ในตัวเองเสมอๆ เมื่อมนุษย์มีความใฝ่ฝันและความหวังในชีวิตจะทำให้มนุษย์มีจุดมุ่งหมายในการดำเนินชีวิตของตนเอง ซึ่งจะทำให้มนุษย์ดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและความหมายมากขึ้น ประชาคม ลูนาชัย ได้เสนอแนวความคิดว่ามนุษย์ไม่ควรย่อท้อต่ออุปสรรคที่กำลังเผชิญ เมื่อมนุษย์พบความทุกข์หรือความโศกเศร้า ความใฝ่ฝันและความหวังจะทำให้มนุษย์มีความอดทนอดกลั้นต่ออุปสรรคที่ตนกำลังเผชิญอยู่และมีพลังกำลังในการต่อสู้ เพื่อให้พ้นความทุกข์ ความโศกเศร้านั้นไปได้

ในเรื่องลูกทะเลตัวละครพ่อเป็นตัวละครที่ผ่านความทุกข์ยากของชีวิตชาวประมงที่ออกเรือหาปลามานานและอดทนต่อความยากลำบาก เพียงใฝ่ฝันและหวังว่าสักวันหนึ่งตนเองจะได้เป็นเจ้าของเรือสักลำหนึ่งไม่ต้องตกเป็นลูกจ้างคนอื่นเหมือนในตอนนี ดังคำบรรยายที่ว่า

ความมุ่งหวังของพ่อ พ่อฝันอยากเป็นเจ้าของเรือสักลำ เพื่อจะได้สลัดพันธพัวพันที่ต้องตกเป็นลูกจ้างคนอื่น ทะเลคือมหาวิทยาลัยชีวิตของพ่อที่เรียนรู้อะไรมาตั้งแต่เล็ก บทเรียนความลำบากตรากตรำอันยาวนาน สู้ฝาคืนลมและความร้อนหนาวของทะเลมาปีแล้วปีเล่า พ่อสอบผ่านด้วยความทรหดอดทน เรือหาปลาเล็ก ๆ คือปริญญาที่พ่อมุ่งหวัง

(ลูกทะเล : 18)

มนุษย์ทุกคนล้วนมีความใฝ่ฝันเป็นของตนเอง แต่ความฝันก็ไม่ใช่ว่าสิ่งที่ยังยืนยง ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเสมอๆ ในเรื่องรถไฟเที่ยวสุดท้าย กล่าวถึงตัวละครหนุ่มสาวที่มีความฝันและความหวังที่จะไปเริ่มต้นชีวิตใหม่กันในเมืองหลวง เมืองที่เขาและเธอมุ่งหวังว่าจะนำพาแต่สิ่งดีงามมาให้ แต่ทุกสิ่งทุกอย่างก็ไม่ได้เป็นไปตามที่เขาและเธอหวัง ดังคำบรรยายที่ว่า

ภาพความหวังและความเจ็บปวดฉายเรื่องราวแห่งเมืองแปลกหน้า แทนผืนถึงการเดินทาง เขาวาดภาพวันกลับไว้อย่างสวยงาม มีความสุขความสำเร็จบรรจุอยู่ในหัวใจและกระเป๋าเดินทาง รถไฟเป็นเสมือนสะพานเชื่อมฝันร้อยรัดวันนี้และวันพรุ่งนี้เข้าด้วยกันเป็นแรงหนุนส่งให้เขากับสาวคนรักทะยานสู่ออนาคตที่เปี่ยมด้วยความสุข แทนบอกตัวเองว่าเขาไม่ชอบเมืองเอาเสียเลยไม่มีอะไรเหมือนบ้านเกิด มันมีทั้งความเหนื่อยยาก ความผิดหวัง

(รถไฟเที่ยวสุดท้าย : 48)

ประชาคม ลูนาชัย เสนอให้ผู้อ่านเห็นถึงความหวังของตัวละครในเรื่องฝนหลวงฤดูที่ ผากไว้กับดินฟ้าอากาศ ผลผลิตที่ตนได้ลงมือกระทำมาตลอดทั้งชีวิตด้วยความยากลำบาก ซึ่งมันเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่จะทำให้ครอบครัวของเขาดีขึ้นจากที่เป็นอยู่เดิม ดังคำกล่าวที่ว่า

เรื่องของนางกับสามีและลูก มันเป็นตัวแทนของทุกสิ่งทุกอย่าง ทั้งความหวังและลมหายใจ

(ฝนหลงฤดู : 50)

มนุษย์ในความคิดของประชาคม ลุนาชัย คือมนุษย์ที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความใฝ่ฝันและความหวัง ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากและพร้อมที่จะฝ่าฟันอุปสรรค เริ่มต้นชีวิตที่ดีได้เสมอๆ ในเรื่องภาพฝันที่หายไป ประชาคม ลุนาชัย ได้กล่าวถึงตัวละครหนุ่มสาวที่มีความฝันและความหวังที่จะกลับไปใช้ชีวิตอยู่ที่บ้านเกิดของตน หลังจากมาทำงานในเมืองหลวงและรับรู้วิถีคนเมืองนั้นแตกต่างจากวิถีคนที่บ้านที่เขาจากมาที่มีแต่ความสงบ ผู้คนมีอิสระ ร่าเริงน้ำใจ ดังคำบรรยายที่ว่า

เราตั้งความหวังไว้ว่า สักวันหนึ่งจะไปเป็นชาวประมงที่มีชีวิตที่สงบเรียบง่าย หนีความวุ่นวายสับสนในเมืองหลวงกลับไปใช้ชีวิตอยู่อย่างมีความสุขที่บ้านริมทะเล จากมหานครที่เหมือนกรงขังชีวิต ทะเลเหมือนอีกโลกหนึ่งที่แตกต่างกันและแสนไกล เป็นความฝันที่เราใฝ่หา อยากสัมผัสและเป็นเจ้าของอยากสลัดตนให้พ้นไปจากโลกวัตถุที่นับวันจะครอบงำเหนี่ยวรั้งดึงดูดจิตใจของเราให้ตกต่ำและมีคณ ไม่นานหรอกเราจะได้ไปจากที่นี่ ไปจากเมืองที่มีแต่ความคับแค้นและสิ้นหวัง

(ภาพฝันที่หายไป : 128-129)

ความใฝ่ฝันและความหวังกลายเป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์ ไม่เว้นแม้แต่ผู้ที่ด้อยโอกาสหรือผู้พิการทางกาย เพราะบุคคลเหล่านี้มีได้มีอะไรแตกต่างไปจากมนุษย์ปกติเลย ดังนั้นความใฝ่ฝันและความหวัง จึงเป็นสิ่งที่บุคคลเหล่านี้โหยหาและต้องการ ดังในเรื่องไอ้ค่อมประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอเรื่องราวผ่านตัวละครหนุ่มที่มีความพิการทางกาย คือ หลังค่อม ค่อมเป็นกำพร้าทั้งพ่อแม่ทำงานในโรงงาน จนกระทั่งได้พบสาวพิการเหมือนกัน เธอมีความพิการทางหู ค่อมจึงคิดว่าเขาคงจะได้พบเนื้อคู่แล้ว แต่ค่อมเองไม่กล้าที่จะเริ่มต้นกลัวเธอจะไม่ตอบสนองความรักของเขา ค่อมจึงได้แต่ใฝ่ฝันและหวังว่าเขาจะรักเขาบ้าง ดังคำบรรยายที่ว่า

ค่อมหวังใจไว้ลึกๆ เธอกับเขาน่าจะมีโลกใบนี้ร่วมกัน โลกแห่งความต้อยต่ำราวหุบเหวที่คนทั่วไปมองข้าม แม้เธอไม่เคยได้ยินเสียงสัมผัสภาษาความทุกข์ด้วยหัวใจ จมลึกในห้วงทรมานตั้งแต่เกิดมามีชีวิต เขาจะเริ่มต้นอย่างไรดี ความฝันถึงจะเป็นจริง ไม่กล้าเผยความในใจให้ใครรู้ได้แต่แอบมองแอบฝันเป็นสุขใจยิ่งนัก หากวันใดเห็นเธอส่งยิ้มมาให้เธอเป็นคนเดียวที่มองหน้าเขาเต็มตาไม่ซ่อนนัยรังเกียจเหยียดหยามทำให้เขาหวังใจนัก

(ไอ้ค่อม : 202-203)

มีข้อสังเกตประการหนึ่งว่าประชาคม ลุนาชัย สร้างตัวละครในเรื่องสั้นแต่ละเรื่องล้วนแต่ผ่านความทุกข์ยากมากมาย แต่ตัวละครเหล่านั้นก็จะมีชีวิตที่ดีขึ้นและมีความใฝ่ฝัน ความหวังตั้งใจใน

ชีวิต เพื่อให้ชีวิตของตนมีคุณค่าและมีความหมายในการดำรงอยู่ ในเรื่องนิยายจากชายฝั่ง เด็กน้อยชื่อหมึก ก็เป็นอีกคนหนึ่งที่มีความใฝ่ฝันและความหวังว่าจะได้พบพ่อที่จากกันไปนาน เนื่องจากพ่อของหมึกเป็นนายท้ายเรือประมงวนลากลำเข้าไปในน่านน้ำประเทศเวียดนามจึงถูกจับติดคุกเวียดนามอยู่นานจนลืม แต่หมึกก็หวังว่าสักวันหนึ่งพ่อของเขาจะต้องกลับมา ดังคำบรรยายที่ว่า

“หมึกคิดว่าพ่อจะได้กลับมาหรือเปล่า” ข้าพเจ้าถาม

หมึกยิ้มเศร้าเหมองไปอีกทางหนึ่ง ริมฝีปากเขียวคล้ำเม้มเข้าหากัน แต่หมึกไม่ตอบออกมาเป็นคำพูด แต่ข้าพเจ้าเชื่อว่าในใจลึกเขายอมวาดหวังเฝ้าคอยว่าวันหนึ่งพ่อจะกลับมา มันอาจเป็นความหวังเพียงชั้นเดียวที่หมึกมีอยู่

(นิยายจากชายฝั่ง: 66)

มนุษย์ทุกคนมีความใฝ่ฝัน ประชาคม ลุนาชัย เชื่อมมั่นในความฝันของมนุษย์ทุกคน ว่าเป็นสิ่งมีค่า เพราะความใฝ่ฝันหล่อเลี้ยงชีวิตให้มีความหวังและมีกำลังใจที่จะต่อสู้เอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ

2.1.6 การเสียสละและการให้

ประชาคม ลุนาชัย เสนอแนวความคิดที่ว่ามนุษย์ควรที่จะรู้จักการให้และการเสียสละ หรือรู้จักการแบ่งปันเพื่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันในสังคม นอกจากนี้ประชาคม ลุนาชัย ยังมีได้จำกัดว่าจะเป็น การให้ที่เป็นรูปธรรมหรือนามธรรม ขอเพียงมีจิตสำนึกที่เต็มเปี่ยมไปด้วยการให้และการเสียสละหรือการแบ่งปันไปสู่คนอื่น ๆบ้างตามแต่กำลังความสามารถ สังคมจะได้มีความน่าอยู่มากขึ้น ในเรื่องหมอกคุณธรรม ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอแนวความคิดในเรื่องของการเสียสละและการให้ ผ่านความคิดของหมอและภรรยาที่มีต่อชาวนาผู้หนึ่ง ดังคำกล่าวที่ว่า

“เขาทำงานหนักติดต่อกันมานานหลายปี พักผ่อนน้อย ทำให้หัวใจอ่อนแอ” เสียงทุ้มต่ำของหมอเฝ้าติดตามไปข้างหน้า

“หัวใจชาวนาทุกคนมีลักษณะเช่นนี้ มันเป็นผลจากน้ำเลี้ยงของความเสียสละ” หมอกกล่าว

“เขาน่าจะมีชีวิตอยู่ต่อไปอีกนาน” เสียงเล็กๆของภรรยาหมอแผ่วเบาว่ามีกังวานสดใส

(หมอกคุณธรรม : 370)

หรือบทสนทนาที่หมอกกับภรรยากล่าวถึงกรรมกรหนุ่มผู้หนึ่งซึ่งป่วยเหมือนกัน ความว่า

“เขาไม่ได้เจ็บป่วย เพียงแต่คิดมากและพักผ่อนไม่เพียงพอ” หมอพูด

“กล้ามเนื้อหัวใจเขายังแข็งแรง แต่กำลังใจอ่อนล้าไปชั่วขณะ” ภรรยาหมอพูด

“เขาทำงานหนัก แบกภาระความรับผิดชอบไว้มาก เมื่อเขากำลังใจจึงทำให้เขาเจ็บป่วย ความหวังดีของญาติๆบวกความห่วงใยของแม่และเมีย อีกไม่นานก็จะทำให้หัวใจของเขาแข็งแรงเหมือนเดิม เขาต้องการกำลังใจเพียงเล็กน้อยเท่านั้น”

“หัวใจของเขาใหญ่เกินตัวไม่แพ้พวกชาวนา ชาวบ้านยากจนมักมีหัวใจเช่นนี้พวกเขามีสายเลือดของความเสียสละ”

(หมอล้วนธรรม : 371)

มนุษย์จะอยู่เพียงลำพังในสังคมย่อมเป็นไปได้ยาก มนุษย์ย่อมมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น เมื่อมนุษย์มีความสัมพันธ์กับผู้อื่นการเสียสละและการให้จึงถือเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญ เพื่อแสดงความมีน้ำใจของเพื่อนร่วมสังคมเดียวกัน ดังในเรื่องหมู่บ้านสองฝั่งคลองตัวละครหนุ่มผู้ที่มีความเสียสละและการให้อย่างเต็มเปี่ยม โดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยและอาภิสล้นจ้างแต่อย่างใด แต่ผู้คนที่ยินดีตอบแทนความเสียสละและการให้ของเขา โดยการให้สิ่งของ อาหาร หรือสิ่งอื่นๆตามแต่จะมี เพื่อเป็นการตอบแทนความเสียสละและการให้ดังกล่าว ดังข้อความที่ว่า

เขาช่วยงานชาวบ้านที่ไหว่วานไม่ว่ายากบ้านใหม่ ย้ายข้าวของ จัดสถานที่เตรียมทำบุญทำพิธีอะไร จิปาถะ ทุกงานจะมีเขาช่วยทำ ค่าจ้างเขาอาจเป็นเสื้อผ้าเก่าๆของกินที่เหลือจากงาน ตามแต่ใครจะใจกว้างมีเมตตาแก่เขาแค่ไหน ซึ่งไม่ว่าอะไรก็ตามเขาจะแสดงท่าทางพอกพอใจกับรางวัลที่ได้รับในแต่ละครั้งมาก

(หมู่บ้านสองฝั่งคลอง : 46)

หรือในเรื่องกลางม่านมรสุมประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอให้ผู้อ่านเห็นถึงความเสียสละและการให้ โดยผ่านตัวละครชื่อสินที่เขามีน้ำใจพาพวกชาวบ้านที่ไร้ที่ทำกินและที่อยู่อาศัยไปอยู่ในที่ดินของเขา ดังข้อความที่ว่า

เจ้าของรถแนะนำตัวเองว่าชื่อสิน อายุแถมกว่าเขาไม่กี่ปี แกเป็นเจ้าของไร่ในจังหวัดภาคตะวันตก น้ำเสียงเหน่อๆของแกดูเป็นกันเอง แกบอกทราบบ้านถูกไล่ที่แล้วเกิดความสงสารอยากช่วยเหลือพวกเขาให้มีที่อยู่มีงานทำ

“ไปกันหมดทีแหละ สร้างบ้านเรือนอยู่กันเองที่โน่นมีที่ดินว่างเยอะแยะ ไม่มีหนี้สินไม่ต้องเสียเงินซื้อ งานก็มีให้ทำทั้งปี ทั้งไร่ผัก ไร่อ้อย ไร่ข้าวเขาได้ทั้งนั้น ผักหญ้าอาหารการกินไม่ต้องเสียเงินซื้อ หาเอาตามป่าตามไธ้ นั่นแหละ”

เสียงสินมีเมตตาพวกเขามาก ขาดเหลืออะไรก็ช่วยเหลืออย่างเต็มอกเต็มใจ

(กลางม่านมรสุม : 4)

หรือข้อความในเรื่องหาบเร่หญิงบ้า และสถานีรถไฟ ประชาคม ลุนาชัย แสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจของบรรดาแม่ค้าที่มีต่อหญิงจรจัดแม่ลูกอ่อนที่เดินทางมาตามหาสามีที่มาทำงานในกรุงเทพฯ แล้วไม่ได้กลับไปเยี่ยมนางและลูกๆ ดังคำบรรยายที่ว่า

วันแล้ววันเล่าหล่อนพาลูกชมชานกลับสถานนีในช่วงเย็นด้วยท่าทางอ่อนล้า แม่ค้าหาบเร่ผลัดเปลี่ยนกันเจอลูกหล่อนกับลูก ให้ข้าวน้ำดื่มด้วยเห็นแก่เด็กน้อยตาตุ๋นที่น่าสงสาร หญิงบ้าแม่ลูกอ่อนอุ้มพ้อทารกเดินเร่ไปมาหน้า

สถานี กลายเป็นภาพที่น่าเวทนาแก่ผู้พบเห็น ร้านค้าตามฟากถนนหน้าสถานีช่วยกันซื้อนมเลี้ยงทารก บ้างก็ให้เสื้อผ้าและอาหารแก่หล่อน

(ทามเร่ หญิงบ้า และสถานีรถไฟ : 3-4)

สิ่งที่ประชาคม ลุนาชัย นำเสนอคือชีวิตของมนุษย์ทุกชีวิตเป็นชีวิตที่มีคุณค่า เพราะมนุษย์สามารถกระทำได้หลายสิ่งเพื่อคนอื่นในสังคมอีกหลายคน โลกจะน่าอยู่ยิ่งขึ้นถ้ามนุษย์รู้จักการให้การเสียสละ การแบ่งปัน โดยไม่มุ่งหวังในสิ่งตอบแทนใดๆ ในเรื่องได้กึ่งตัวละครที่เป็นได้กึ่งได้แสดงลักษณะของผู้มาได้เป็นอย่างดี เมื่อเรือประสบกับพายุ เขาก็สามารถนำเรือและลูกน้องทั้ง 6 คนเข้าฝั่งได้อย่างปลอดภัยและเขายืนยันว่าจะไม่ทิ้งลูกน้องขณะที่หลบพายุก่อนกลับสู่ฝั่ง เขาได้แสดงน้ำใจให้ลูกน้องได้เห็นมากกว่า "ชีวิต" จากคำพูดที่เขาพูดกับลูกน้องว่า

"ข้าจะให้พวกเอ็งพักผ่อนเต็มที่สักห้าหกวัน พักฟื้นฟูร่างกายแข็งแรงดีแล้วค่อยออกมาลากไหม ระหว่างเรือหยุดพวกเอ็งจะได้ค่าแรงตามปกติ หากเจ้าแกไม่ยอมก็เอาจากเปอร์เซ็นต์ของข้า"

(ได้กึ่ง : 59)

การอยู่ร่วมกันในสังคมการให้และการเสียสละเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง ถ้ามนุษย์เราขาดสิ่งเหล่านี้สังคมคงจะมีแต่ผู้คนที่เห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ กอบโกยผลประโยชน์เข้าตัวเอง สังคมจะกลายเป็นสังคมแบบตัวใครตัวมัน ขาดการพึ่งพา ช่วยเหลือกัน ดังนั้นการอยู่ร่วมกันในสังคมการให้และการเสียสละจะทำให้สังคมเราน่าอยู่มากขึ้น แม้ว่าจะเป็นการให้ที่เล็กน้อยก็ตาม ในเรื่อง นิยายจากชายฝั่ง ตัวละครที่ชื่อหมึก พร้อมด้วยชาวบ้านพร้อมกันเหมารถเพื่อไปรับผู้ที่ถูกปล่อยมาจากคุกเวียตนาม ในจำนวนนั้นก็มีพ่อของหมึก รวมอยู่ด้วย แต่ทุกคนยินดีให้หมึกร่วมทางไปด้วย โดยไม่ต้องออกค่าใช้จ่ายใดๆ เพราะหมึกไม่มีรายได้และต้องเลี้ยงดูแม่ซึ่งตาพิการอีกด้วย

การให้และการเสียสละในความรู้สึกของประชาคม ลุนาชัย นั่นคือการกระทำที่มนุษย์ทุกคนเป็นผู้กระทำได้ยกเว้นว่าจะเป็นใคร หรือให้แก่บุคคลใดก็ตาม ในเรื่อง รอยบาป หนุมธรรมกรก่อสร้างได้พบเห็นและฟังเรื่องราวของหญิงพิการที่มีลูกอ่อนที่เกิดจากการถูกข่มขืน จึงเกิดความสงสารและเห็นใจ จึงได้ร่วมแรงกับเพื่อนธรรมกรก่อสร้างด้วยกันสร้างที่พักแห่งใหม่ให้กับนางและลูกน้อย ดังข้อความที่ว่า

แล้วคนงานก่อสร้างสามสิบชีวิตก็ระดมกำลังสร้างบ้านหลังใหม่ขึ้นข้างๆ เพิ่งหลังคาจาก นำอุปกรณ์ก่อสร้างที่เหลือใช้และส่วนขาดเหลือก็ได้รับอนุเคราะห์พิเศษจากผู้รับเหมาใจบุญ เราใช้เวลาเพียงสองวันบ้านชั้นเดียวหลังเล็กก็เสร็จสมบูรณ์ มีหลังคากระเบื้องอย่างดี ห้องหับมิดชิดประตูหน้าต่างไม้สัก ผนังอิฐฉนวนหนา ห้องน้ำท่อประปาสาธารณูปโภคที่ออกแบบให้เหมาะสมกับคนพิการ พวกเราช่วยกันย้ายสมบัติของหล่อน พร้อมรวบรวมเงินคนละเล็กน้อยซื้อข้าวสาร เครื่องครัว บางคนนำเสื้อผ้าเก่าๆ ของใช้มอบให้หล่อนด้วยความเต็มใจและเต็มสุข

(รอยบาป : 45)

การเสียสละและการให้ในเรื่องสั้นของ ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนให้เห็นถึงการมองโลกในแง่ดี และการเชื่อมั่นว่าคุณธรรมในเรื่องนี้จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมได้

2.1.7 ความเชื่อมั่นและศรัทธา

ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอแนวความคิดไว้ว่ามนุษย์ควรมีความเชื่อมั่นและศรัทธาต่ออุดมการณ์หรือบุคคลในอุดมคติ ความเชื่อมั่นและศรัทธาจะเป็นแรงผลักดันที่จะทำให้มนุษย์เลือกที่จะดำรงชีวิตตามความเชื่อมั่นหรือศรัทธานั้น ดังคำกล่าวในเรื่องลูกทะเลที่ว่า

เขาค่อยๆเข้าใจพ่อและชาวประมงพื้นบ้านที่สืบวิถีชีวิตตามอย่างบรรพบุรุษ ไม่มีใครตำหนิความด้อยต่ำยากไร้ เฝื่อนเหงาหนักและความยากจนประจวบเรือที่หันหัวสู่คลื่นลม

(ลูกทะเล : 22)

ประชาคม ลุนาชัย ยังได้เสนอให้ผู้อ่านเห็นความเชื่อมั่นและศรัทธาในอาชีพการงานที่ตนทำ ในเรื่องช่างรองเท้า ตัวละครที่เป็นช่างรองเท้าและทำอาชีพนี้มานานนับสิบปีจึงเกิดความรักและผูกพันในอาชีพที่ตนทำ เมื่อจะต้องเลิกทำจึงทำให้คิดมาก สับสน เสียหายและที่สำคัญเขายังรักศรัทธาในอาชีพช่างรองเท้า จึงยากต่อการตัดสินใจ ดังข้อความที่ว่า

“มันเป็นเรื่องยาก” เขابอกตัวเองในใจกลางสายหน้าไปมา ยากที่จะตัดใจหันหลังให้อาชีพที่เขาทำมาตั้งแต่เล็กจนโต อาชีพที่เหมือนสายธารที่หล่อเลี้ยงชีวิตเขากับเมียและลูกให้อิ่มเอมและเป็นสุข แม้บัดนี้เขาจะมีเงินเก็บมากพอที่จะลงทุนค้าขายหรือหันไปประกอบอาชีพอื่นได้แล้ว แต่ความรักความผูกพัน ศรัทธากับงานเหมือนมันฝังลึกลงในจิตวิญญาณยากจะไถ่ถอนโดยง่าย

(ช่างรองเท้า : 36-37)

ประชาคม ลุนาชัย ยังแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมั่นและศรัทธาในคุณสมบัติบางประการในบุคคลอื่นๆซึ่งสามารถทำให้มนุษย์ดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณค่า เป็นต้นว่า ความเชื่อมั่นในอุดมคติ ความเชื่อมั่นในคุณงามความดี ความเชื่อมั่นที่มีต่อกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว ดังในเรื่องแม่ของผม ตัวละครเด็กชายผู้ที่มีความรักเกิดทุน เชื่อมั่นศรัทธาในตัวแม่มาก ไม่ว่าแม่ของเขาจะเป็นอย่างไรก็ตาม ดังคำบรรยายที่ว่า

แม่คือวีรสตรีที่ยิ่งใหญ่ของผมแต่เพียงผู้เดียว ไม่มีใครอีกแล้วในโลกนี้จะมาวิเศษแสนดีเทียมเท่าแม่ ทุกครั้งที่ผมนึกถึงแม่ ผมมองเห็นแต่บุญคุณอันยากจะหาสิ่งใดมาเปรียบปาน แม่คือชีวิตเลือดเนื้อและลมหายใจที่ผมมีอยู่ คงไม่มีสิ่งใดในโลกมาทำให้คุณค่าของแม่ในความรู้สึกเกิดทุน ศรัทธาของผมต่ำค่าลงมาได้ ต่อให้แม่ว่ากันว่าที่เป็นอยู่หรืออัปลักขณ์เพียงไหนในสายตาคนอื่น ผมก็ยังพร้อมเสมอที่จะยกแม่ขึ้นชูอวดใครต่อใครว่า แม่...นี่คือแม่ของผม

(แม่ของผม : 32)

ข้อความในเรื่องตอไม้ซึ่งมีผู้คนได้มากราบไหวตอไม้ที่ลอยน้ำมาติดชายตลิ่ง และเกิดมีคนถูกหอย และการบนบานศาลกล่าวอื่นๆที่เป็นจริงดังประสงค์ ทำให้ผู้คนเกิดแรงศรัทธาเชื่อมั่นเพิ่มมากขึ้น เป็นทวีคูณ ดังข้อความที่ว่า

เมื่อเห็นมีผ้าสีแดงผืนใหญ่พันรอบตอไม้พร้อมรูปเทียนและข้าวของเซ่นไหว้เคลื่อนทั้งเนินตลิ่ง ทุกคนกราบไหว้ตอไม้เหมือนเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เด็กบางคนถึงกับหวาดกลัวไม่กล้าเข้าใกล้ คล้ายมันแฝงมนต์อำนาจลึกลับ ชาวลูกบ้านคนหนึ่งถูกหอยไต่ดินเข้าอย่างจัง ขำว่านี่ถูกกระพือโหมรวดเร็วยิ่งกว่าไฟลามทุ่ง เพียงชั่วเวลาไม่ถึงเดือนที่เนินตลิ่งก็มีโต๊ะหมู่บูชาพร้อมพานรองรับของเซ่นไหว้ มาลัยดอกไม้อ้อยระย้าทั่วทั้งตอไม้ บริเวณทำน้ำตลอดทั้งวันไม่เคยว่างเว้นผู้คนไม่เพียงแต่ชาวบ้านสองฝั่งหมู่บ้านนี้เท่านั้น คนบ้านใกล้เคียงที่ไต่ย่นกิตติศัพท์ต่างแห่แหนกันมาไม่ขาดสาย บ้างมาเวียนธูป บ้างมาเวียนเทียน ถวายสิ่งของแก่พระพุทธรูป ความเชื่อของคนชนบทมักมองเห็นแต่ด้านดีของสิ่งที่พวกเขาศรัทธา แม้ไม่เคยได้รับอะไรตามที่ไหว้วอนก็ตาม

(ตอไม้ : 52-53)

นอกจากนี้ประชาคม ลุนาชัย ยังได้นำเสนอความเชื่อมั่นและศรัทธาในสิ่งที่เหนือธรรมชาติหรือสิ่งที่เป็นนามธรรมสัมผัสจับต้องได้ยาก แต่ทุกคนที่มีความเชื่อและศรัทธาในสิ่งดังกล่าวก็สามารถสัมผัสได้ตามที่ใจเขาปรารถนา ทั้งนี้เพื่อความสุขทางด้านจิตใจหรือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ สำหรับผู้ที่มีความเชื่อมั่นและศรัทธากับสิ่งดังกล่าว ในเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอให้ผู้คนเห็นถึงความเชื่อมั่นและศรัทธาของบุคคลที่เชื่อว่ามีอิทธิปาฏิหาริย์จริง ดังคำบรรยายที่ว่า

เลขเด็ดของหลวงพ่อก็คือสิ่งที่สนใจของศาสนิกชน พวกเขาตีความจากคำพูด คำถาม มือไม้ของท่านที่เคลื่อนไหวเป็นรูปตัวเลข บางคราวสังเกตจากริมฝีปากของท่าน จากเลขเด็ดมาถึงปลัดขิกที่ขึ้นชื่อในทางเมตตามหานิยม พ่อดำ แม่ยายในตลาดต่างมีแห่ไม้ค้ำมะเมื่อมของหลวงพ่อไว้ประดับร้าน ความศักดิ์สิทธิ์ของแห่ไม้เจ้ากรรมนี้ไม่เพียงอำนวยความสะดวกเท่านั้น หากยังป้องกันสัตว์มีพิษและเสริมเสน่ห์ได้อีก ของขลังที่ทำให้ท่านโด่งดังจนยากจะถูกลบคือ เหรียญรุ่นแรก เป็นความบังเอิญหรือปาฏิหาริย์ที่แท้จริงก็ยากจะตัดสิน อุบัติเหตุรถชนกันตรงปากทางเข้าอำเภอมักมีคนเสียชีวิตและบาดเจ็บหลายสิบ รถยนต์สองคันประสานงากันกลายเป็นเศษเหล็ก ท่ามกลางซากกองและเศษเนื้อแหลกยับของผู้เสียชีวิต เด็กน้อยวัยห้าขวบเศษรอดตายโดยไม่ได้รับบาดเจ็บแม้เพียงปลายก้อยเหรียญหลวงพ่อกุลรุ่นแรกซึ่งห้อยคอเด็กน้อยอยู่นั่นเอง ให้ความคุ้มครอง ชื่อเสียงกระฉ่อนไกล ลากสักการะไหลมาเทมาไม่ขาดสายหมู่บ้านตำบลเตยใหญ่ด้วยบ้านสวยและร้านค้า

วันขาย วัดเจริญรุ่งเรืองขึ้นอย่างรวดเร็วราวเนรมิต ข้อสงสัยในตัวหลวงพ่อกุลสูญหายไปกับแรงศรัทธาเชียวรากของมหาชน

(อิทธิปาฏิหาริย์ : 60-62)

ชาวประมงก็มีความเชื่อในเรื่องแม่น้ำนางเรือ ดังที่ปรากฏในการเซ่นสรวงบูชาก่อนออกจากเรือ ในเรื่องฝั่งสุดท้าย ความว่า

หัวเรือถูกพันด้วยผ้าสีและดอกไม้ เครื่องเซ่นไหว้วางไว้หน้าเรือพร้อมสรรพ

(ฝั่งสุดท้าย : 42)

ความเชื่อมั่นและความศรัทธาเป็นสิ่งที่มิอยู่ในตัวบุคคลทุกคน ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อและความศรัทธาในเรื่องใดๆก็ตาม ประชาคม ลูนาชัย เสนอว่ามนุษย์ทุกคนมีความเชื่อมั่นและศรัทธาอยู่ในตัวเองเสมอ ทั้งเรื่องอุดมการณ์ อาชีพการงานที่ตนกระทำ หรือความเชื่อมั่นและศรัทธาในสิ่งที่พิสูจน์ไม่ได้ และเรื่องเหนือธรรมชาติ แต่ความเชื่อมั่นและศรัทธานี้ก็ทำให้มนุษย์มีความสุข

จะเห็นได้ว่า ประชาคม ลูนาชัย ได้แสดงให้เห็นความเชื่อมั่นและความศรัทธา ทั้งที่มีเหตุผล เช่นศรัทธาในอาชีพ เชื่อมั่นในอุดมคติ ศรัทธาและเชื่อมั่นในความดี และความศรัทธาที่ถือต่อกันมาโดยปราศจากเหตุผล ได้แก่ความศรัทธาในสิ่งเหนือธรรมชาติ แต่ไม่ว่าจะเชื่อมั่นและศรัทธาเรื่องใดก็ถือเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์

2.1.8 การเลือกของมนุษย์

ประชาคม ลูนาชัย ได้เสนอแนวความคิดว่าการที่มนุษย์แสดงพฤติกรรมใดๆของตนในแต่ละครั้งนั้น มนุษย์ต้องใช้การตัดสินใจ เพื่อมาช่วยประกอบในการแก้ไขปัญหาที่กำลังเกิดขึ้น การตัดสินใจหรือการเลือกถือเป็นสิ่งที่สำคัญประการหนึ่ง เนื่องจากมนุษย์ควรที่จะรู้ว่าสิ่งใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมกับตนเองหรือเกี่ยวเนื่องกับการดำเนินชีวิต ดังนั้นมนุษย์ที่จะมีความสุขและไม่สับสนกับแนวทางการดำเนินชีวิต คือการที่มนุษย์รู้จักเลือกหรือการตัดสินใจ

อย่างไรก็ตาม ประชาคม ลูนาชัย ได้เสนอแนวความคิดในเรื่องของการเลือกของมนุษย์ว่า บางครั้งมนุษย์มีเสรีในการเลือก แต่บางครั้งมนุษย์ต้องเลือกภายใต้เงื่อนไขบางอย่าง

ในเรื่องหมู่บ้านไก่อ้น ประชาคม ลูนาชัย ได้เสนอแนวความคิดว่ามนุษย์เรานั้นมีสิทธิ์ในการเลือกตัดสินใจที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด เมื่อเห็นว่าสิ่งนั้นไม่เกิดประโยชน์ หรือให้ผลไม่คุ้มค่า ดังตัวละครที่ชื่อเชียร ซึ่งมีอาชีพเป็นนักมวย แต่เมื่อเวลาเปลี่ยนไปเขาได้พบความไม่มั่นคงในอาชีพนักมวย ทำให้เขาตัดสินใจที่จะเลิกอาชีพชกมวยเสีย ดังบทสนทนาที่กล่าวว่า

“ไอ้เชียร์มีคนมาหาจ้าง” เสียงพ่อตะโกนจากใต้ถุนบ้าน ผมโผล่หน้ามามองเห็นไอ้จิกนั่งอยู่บนรถ คันที่เห็นหน้าผมไอ้จิกพยักหน้าเหมือนที่เคยรู้จัก แต่ทว่าคราวนี้ผมส่ายหน้าปฏิเสธการติดตามของมัน

“ไอ้จิกเอ็งกลับไปบอกครูด้วยว่าข้าเลิกชกแล้ว”

“พูดเป็นเล่นไปน่าเชียร ครูดำต่ายหา เอ็งมาเกือบตั้งอาทิตย์แล้วไม่ใช่หรอ”

“ข้าพูดจริง กลับไปบอกครูด้วยว่าข้าเลิกแน่นอน อีกสองสามวันจะกลับไปคิดบัญชี”

.....ไม่มีประโยชน์อะไรหรอก ผมตัดสินใจแน่แล้ว แม้แต่ตัวครูแถมเองก็อย่าหวังจะหักทานผม

ได้ ผมไม่อยากรเป็นนักมวยเงินแสน

(หมู่บ้านไก่อ้น : 160)

ในเรื่องลูกทะเล ประชาคม ลูนาชัย เสนอให้เห็นการเลือกของมนุษย์ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเป็นของตนเอง การตัดสินใจเลือกแล้วว่าจะอะไรเหมาะสมกับตนเองมากที่สุด และมีความสุขกับการเลือกปฏิบัตินั้นๆ ดังข้อความที่ว่า

จุดหมายของพ่อไม่ได้อยู่ที่ความสนุกสนานมาหา พ่อไม่เคยหวังในลาภผลที่ไม่ได้เกิดจากหยาดเหงื่อแรงงานของตน พ่อมีความสุขความมั่นใจในวิถีทางที่พ่อได้เลือกแล้วพ่อรักชีวิตสุขสงบในท่ามกลางธรรมชาติแห่งท้องทะเล

(ลูกทะเล : 24)

การเลือกและการตัดสินใจเป็นสิ่งที่มนุษย์ในความคิดของ ประชาคม ลูนาชัย มีอย่างเต็มเปี่ยม มนุษย์เลือกหรือละที่จะกระทำถ้าเห็นว่าไม่เหมาะสมกับตนเอง และที่สำคัญเมื่อเลือกหรือตัดสินใจแล้วมนุษย์ผู้นั้นจะต้องมีความสุข

หลายครั้งที่มนุษย์ตกอยู่ใต้เงื่อนไขบางอย่าง ทำให้มนุษย์ต้องเกิดภาวะจำยอมที่ต้องเลือก โดยไม่มีทางเลือกอื่น เงื่อนไขนั้นได้แก่ การเลือกเพื่อความอยู่รอด การเลือกเพื่อตอบแทนบุญการ และการเลือกในบริบทที่จำกัด

ในเรื่องสุดฝั่งขอบฟ้า ชายหนุ่มสองคนที่เกิดทางมาจากภาคอีสาน เพื่อทำงานเป็นลูกเรือประมง แต่เขาทั้งคู่รู้ดีว่ามันเป็นงานที่หนัก ค่าตอบแทนน้อย แต่ด้วยไม่มีทางอื่นให้เลือกจึงต้องตัดสินใจทำงานกับเรือประมงทั้งที่สองคนเคยได้ผ่านงานเช่นนี้มาแล้ว ดังบทสนทนาที่ว่า

“ขึ้นเราเห็นที่จะต้องออกเรืออีกครั้งแล้วละ”

“ออกเรือ” ขึ้นตรง “เอ็งยังไม่เซดอีกหรือ งานลำบากออกอย่างนั้น ออกทะเลมาห้าวันเต็มๆเขาไม่ให้เงินเราสักบาท ข้าไม่อยากออกเรือ”

“เราไม่มีทางเลือกอื่น” มือหนาตะขบของขอบเอี๊ยมตบไหล่ขึ้นเบาๆ เราจากบ้านมาไกล เมืองนี้อยู่เกือบสุดชายแดนภาคใต้เขี้ยวนะ เมื่อเผชิญอุปสรรค เราจะยอมแพ้ง่ายๆไม่ได้ ก่อนมาเราตั้งความหวังไว้อย่างไร เอ็งลืมแล้วหรือ”

(สุดฝั่งขอบฟ้า : 104-105)

มนุษย์เรานั้นแม้จะมีโอกาสที่จะเลือกกระทำหรือไม่กระทำได้ทั้งสิ้น แต่ในบางครั้งโอกาสที่มนุษย์นั้นจะเลือกก็มีไม่มากนัก ดังในเรื่องกลางม่านมรสุม ตัวละครที่ประชาคม ลูนาชัยเสนอนั้นต้องประสบปัญหาต่างๆทั้งความยากจน อาหารการกินที่ฝืดเคือง สภาพความเป็นอยู่ที่แร้นแค้น จนทำให้ตัวละครในเรื่องต้องเลือกความอยู่รอดก่อนเป็นอันดับแรก ดังข้อความที่ว่า

เขายุ่มเจ้าเลื่องกระซิบแนบบอก ผลุนผลันลุกขึ้น สืบเท้าก้าวไปยังแคร่เก็บเครื่องครัว ซึ่งยังเหลือน้ำปลาอยู่ครึ่งขวด ข่าตะไคร้ และพริกชี้หน่ออีกจำนวนหนึ่ง แม้จะรู้สึกสะท้อนสะท้านใจ แต่เขาจะทำอย่างไรได้เป็นใครก็ยอมจะต้องเลือกความอยู่รอดของตัวเองไว้ก่อน....

(กลางม่านมรสุม : 7)

ในบางครั้งแม้มนุษย์จะรู้ว่าทางใดที่ตนต้องการหรือปรารถนา แต่ก็ไม่มีโอกาสได้เลือก เช่นเรื่องรูปปั้นดินเหนียวตัวละครไม่มีโอกาสได้เลือกในสิ่งที่ตนต้องการ เพราะต้องทำตามใจของผู้มีพระคุณ และยังหวังว่าสักวันหนึ่งเขาคงจะได้เลือกกระทำในสิ่งที่ตนเองต้องการบ้าง ดังข้อความที่กล่าวว่า

เมื่อผมตัดสินใจเลือกสอบเข้าคณะตามความประสงค์ของผู้ให้กำเนิด ผมเองไม่มีความมั่นใจเลยสักนิด มันเป็นเพราะไม่ใช่สาขาที่ผมถนัด แต่ผมไม่อาจขัดใจผู้มีพระคุณทั้งสองได้ หวังเพียงว่าเมื่อผมสอบติดและเรียนจบคงได้เลือกทำงานในสาขาที่ผมรักและถนัดในสักวัน

(รูปปั้นดินเหนียว : 1)

สิ่งที่ตัวละครในเรื่องนี้เลือก แม้จะไม่ใช่ไปตามความต้องการของตนเองนัก แต่เขาก็เลือกที่จะกระทำเพื่อตอบแทนผู้มีพระคุณ ซึ่งเขาก็นึกถึงความต้องการว่าวันหนึ่งเขาคงได้มีโอกาสทำงานในสิ่งที่ตนเองต้องการจริงๆ

นอกจากนั้น บริบทของมนุษย์อาจจำกัดทางเลือกของมนุษย์ไม่ให้มีโอกาสเลือกทางเดินอื่นในชีวิตได้ ดังเช่นในเรื่องขาปลอมของปู่ ตัวละครหนุ่มเกิดมาในครอบครัวของชาวประมง พ่อแม่มีอาชีพประมง ดังนั้นเมื่อตนเองโตขึ้นก็หนีไม่พ้นต้องประกอบอาชีพประมง ถึงแม้ว่าตนเองจะมีความต้องการหรือไม่ก็ตาม ดังข้อความที่ว่า

เมื่อผมโตขึ้น ผมเองก็หลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องออกไปกับเรือตังเก ซึ่งเป็นตลาดแรงงานที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัด และเป็นทางเลือกหนึ่งมีเด็กหนุ่มจำนวนน้อยที่เลือกขายแรงงานฝั่ง และออกเป็นเรื่อนำายด้วยซ้ำเมื่อถูกเพื่อนรุ่นเดียวกันล้อเอาได้ว่าเป็นลูกผู้ชายเสียเปล่าไม่กล้าออกทะเล

(ขาปลอมของปู่ : 70)

จะเห็นได้ว่า ประชาคม ลุณาชัย แสดงทั้งความคิดที่ว่า มนุษย์มีเสรีที่จะตัดสินใจหรือการเลือกกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดในการดำเนินชีวิต ขณะเดียวกันมนุษย์ก็ตกอยู่ใต้เงื่อนไขบางอย่าง ทำให้เกิดภาวะจำยอมในการเลือก

2.1.9 ความรักในมนุษย์

ประชาคม ลูนาซัย ได้สะท้อนแนวความคิดเกี่ยวกับความรักที่มนุษย์มีต่อกัน ทั้งความรักฉันหนุ่มสาว ความรักในครอบครัว และความรักที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ทั่วไป

ในความรักฉันหนุ่มสาวจะมั่นคงได้ ถ้าผู้ที่รักกันไม่ทอดทิ้งกันแม้อีกฝ่ายจะตกอยู่ในสถานะใด ดังในเรื่องรางกรรม ตัวละครหนุ่มสาวที่ผิดหวังในเรื่องของครอบครัวของตน ทำให้ฝ่ายชายต้องไปขายแรงงานที่ต่างประเทศ ส่วนคนรักก็ถูกหลอกไปขายที่กรุงเทพฯ และเธอได้กลายเป็นคนวิกลจริต เมื่อชายหนุ่มพบตัวเธอและพากลับมาบ้านเกิด ดังข้อความที่ว่า

หล่อนกลับมาครั้งนี้คล้ายเหลือเพียงกระบอกว่างที่บรรจุเศษซากชีวิต ความรู้สึกทุกข์สุขทั้งมวลล้วนถูกฉีกกระชากย่อยยับไปแล้ว ไม่เหลือความหวัง ไม่เหลือความรักความซึ้งมอบให้แก่ใคร และหล่อนไม่ต้องการอภิเษกจากใครอีกด้วย แม้หล่อนจะตกอยู่ในสภาพเช่นไร แต่เขาก็อังรัก ถึงเวลานี้ก็ไม่รู้สึกเป็นอื่น

(รางกรรม : 28)

หรือในเรื่องรถไฟเที่ยวสุดท้าย ตัวละครหนุ่มสาวที่เข้ามาทำงานในเมืองหลวงและฝ่ายหญิงพบรักใหม่กับชายหนุ่มเจ้าของโรงงานและได้เสียตัวให้กับเขา และเขาได้ตกลงจะแต่งงานกับหล่อน แต่แล้วก็มีเหตุการณ์ร้ายเกิดขึ้น เมื่อฝ่ายหญิงเกิดหน้าตาเสียโฉมเพราะอุบัติเหตุในการทำงาน ทำให้ชายหนุ่มเจ้าของโรงงานหมดรักหญิงสาวและเลิกจ้างการแต่งงาน แต่หนุ่มคนรักเดิมผู้ที่มีความรักที่มั่นคงในตัวหญิงสาวก็รับหล่อนกลับบ้านพร้อมลูกน้อย และพยายามปลอบโยนหญิงสาวให้ลืมเรื่องราวในอดีตและไปเริ่มต้นกันใหม่ ดังข้อความที่ว่า

หล่อนโซคร้ายเหลือเกิน นอกจากหน้าตาจะเปลี่ยนเป็นอัปลักษณ์แล้ว วันแต่งงานของหล่อนกับเสียหนุ่มพลอยถูกยกเลิกไปด้วย แทนเอื้อมมือแตะไหล่หล่อนเบาๆ หล่อนหันหน้ามาเขาส่งยิ้มพยักหน้าเป็นเชิงปลอบโยน หล่อนผงหัวตอบเขาช้าๆ แทนวางมือลงข้างกายนึกถึงเด็กในท้องของหล่อน ซึ่งเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของคนเมือง....ไม่หรอก แทนครุ่นคิดเพียงครู่พลางส่ายหน้าบอกกับตัวเอง เด็กย่อมไม่มีวันรู้แกจะต้องเกิดมาเป็นเด็กบ้านนอก และมีพ่อเพียงคนเดียว

(รถไฟเที่ยวสุดท้าย : 80)

นอกจากความรักฉันหนุ่มสาวแล้ว ความรักในครอบครัว ประชาคม ลูนาซัย ก็ได้แสดงในเรื่องสั้นของเขาว่าครอบครัวเป็นสถาบันที่ให้ความรัก ความอบอุ่นแก่สมาชิกทุกคน แม้บางครั้งจะต้องห่างไกลกันเพียงใดครอบครัวเป็นเสมือนตัวเชื่อมความรู้สึกของมนุษย์เราได้เสมอๆดังในเรื่องคนผืนดินผืน กล่าวถึงชาวประมงหนุ่มที่ออกเรือหาปลาตามแรมปี เมื่อว่างก็คิดถึงครอบครัวที่ตนจากมาแม้จะอยู่กันคนละภาคคนละพื้นที่ตาม ความรักความผูกพันของสมาชิกในครอบครัวนั้นว่าเป็นความรักที่ยิ่งใหญ่และงดงามนัก หรือ

ในเรื่องเกาะกลางเมือง ได้เสนอให้เห็นความรักของสมาชิกในครอบครัว โดยผ่านมุมมองของตัวละครชายชรา ดั่งข้อความที่ว่า

ความรักความผูกพันของคนในครอบครัวก็เป็นเช่นนี้เอง ห่วงหาอาทรต่อกันและกันเป็นความรู้สึกที่งดงามยิ่ง

(เกาะกลางเมือง : 163)

ความรักความผูกพันของบรรดาสมาชิกในครอบครัว เป็นภาพที่งดงามและยิ่งใหญ่ในความรู้สึกของผู้เขียน ผู้เขียนจึงถ่ายทอดออกมาให้ผู้อ่านได้มองเห็นความงดงามดังกล่าวว่ามนุษย์เรานั้นจุดเริ่มต้นที่ดีย่อมมาจากครอบครัวที่มีความรัก ความอบอุ่นให้กันและกันอย่างจริงใจ

แม้ในคนที่เพ่งรู้จักกัน ประชาคม ลุนาชัย ก็ได้สร้างให้ตัวละครแสดงให้มีน้ำใจเอื้ออาทรต่อกัน อันเป็นความรักที่มนุษย์พึงมีให้แก่กัน ดังในเรื่องโน้มนมมิด ตัวละครในเรื่องเป็นหญิงที่ขายบริการทางเพศ แม้ในสายตาคนอื่นจะมองดูว่าเป็นอาชีพที่น่ารังเกียจ แต่เธอก็ยังมีความรัก ความจริงใจให้กับเพื่อนมนุษย์ร่วมสังคมเดียวกันกับเธอ ดังบทสนทนาที่ว่า

“ระวังกระเปาะจะหายละ ดอนดึกๆระวังตำรวจหนอยก็แล้วกัน เดี่ยวมันจะมหาเรื่องจับเอา”

“พรุ่งนี้พ่อหนุ่มต้องระวังตัวสักหนอย ถ้าสะพายกระเปาะเดินอยู่แถวนี้ เดี่ยวจะถูกพวกสำนักจัดหางานมันหลอกเอา” หล่อนเตือนเขา

“คืนนี้ไปนอนบ้านพี่ก็ได้ นอนนี่อันตราย ข้าวของจะถูกขโมย ดีไม่ดีตำรวจจะหาเรื่องจับไปขัง”

“คนจนเท่านั้นแหละถึงจะเห็นหัวอกกัน มองตาก็รู้แล้วว่าลำบากสาหัส...”

(โน้มนมมิด : 185-191)

ความรักและความเห็นอกเห็นใจกันนั้นเป็นสิ่งที่ช่วยจรรโลงสังคม การช่วยเหลือกันและกันในเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเป็นสิ่งที่ประชาคมได้เสนอไว้ในเรื่องสั้นหลายเรื่อง เช่นในเรื่องเดนน้ำเค็ม กล่าวถึงตัวละครหนุ่มที่เป็นชาวประมงแล้วเกิดเรืออัปปาง ลอยคอบอยู่ในทะเลหลายวันกว่าจะมีเรือลำอื่นมาพบและช่วยเหลือไว้ ทำให้เขารอดตายจากการช่วยเหลือครั้งนั้น ดังบทสนทนาที่ว่า

ชายเคราะห์ร้ายนอนแผ่กลางวงล้อมของลูกเรือสี่ห้าคน ลุงจุมไผ่วัยเกือบหกสิบกำลังหุงต้มทำกับข้าวอยู่ใกล้ๆ

“มันไม่ได้กินอะไรมาหลายวันแล้วนี่ เดี่ยวกูจะแบ่งน้ำข้าวไว้ให้” แกว่า ปากคอเขาสั่นสะท้าน ลมหายใจล้าล้ากำลังอ่อนล้าลงทุกที

“มันคงจับไข่ เอน้ำข้าวกรอกปากแล้วค่อยให้มันกินยา” ลุงจุมไผ่ว่า

“ทนายเสร็จห่มผ้าให้เขาด้วยนะแห้ว เอาจากลุงจุมไม่ก็ได้” เด็กหนุ่มสั่ง “หากเขาเป็นอะไรก็เรียกพี่นะแห้ว ยາหมดไปเบิกที่ห้องนายท้าย”

(เดนน้าเต็ม : 30-31)

จะเห็นได้ว่าประชาคม ลุนาชัย ยังได้เสนอแนวความคิดในเรื่องของความรักในลักษณะอื่นนอกเหนือไปจากความรักในมุมมองของหนุ่มสาวนั่นคือความรักและศรัทธาในเพื่อนร่วมสังคมเดียวกัน ความรักที่ทำให้มนุษย์มีคุณค่า คือความรักที่แผ่กว้างไปยังผู้อื่นในสังคม ความรักเป็นสิ่งงดงามและมีความหมายสำหรับชีวิต เพราะความรักคือความศรัทธาในชีวิตมนุษย์ ความรักเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลถึงวิถีทางในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในอนาคตต่อไป หากมนุษย์มีความรักให้เพื่อนมนุษย์ในสังคมด้วยกันแล้ว ความสงบสุขย่อมเกิดขึ้นในสังคมอย่างแน่นอน

2.1.10 ความเห็นแก่ตัว - ความโลภ

ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอแนวความคิดในเรื่องความเห็นแก่ตัว ความโลภ ไว้ในเรื่องสั้นๆหลายเรื่องซึ่งแต่ละเรื่องล้วนแต่ชี้ให้เห็นภาพอุปนิสัยของความเห็นแก่ตัวและความโลภ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในเรื่อง โสคนาฏกรรม ผู้ว่าราชการจังหวัดในเรื่องนี้ในแสดงความโลภและความเห็นแก่ตัว โดยการนำคนป่วยที่มีลักษณะประหลาดคือมีศีรษะใหญ่โตนำไปออกงานประจำปีทั่ว เพื่อหาผลประโยชน์ให้กับตนเองและพวกพ้องโดยไม่คำนึงถึงสภาพจิตใจของผู้อื่น นอกจากนี้ยังเป็นการหาเงินที่ผิดอีกด้วย และในเรื่อง ลูกแก้วสารรอง ที่เจ้าของร้านเป็นพ่อค้าที่มีความโลภที่อยากได้ราคาสินค้าที่เพิ่มขึ้นกว่าเดิม โดยไม่คำนึงถึงคุณธรรมของพ่อค้าเลย ทั้งที่ต้นทุนการผลิต ทั้งค่าแรงงานเพียงนิดหน่อย แต่ด้วยความโลภจึงต้องตั้งราคาสินค้าไว้สูงด้วยเห็นว่าลูกค้าไม่ทราบขั้นตอนการผลิตว่ามีความยากง่ายเพียงใด แต่ด้วยชัยชนะของพ่อค้าที่เงินสั่งเวียนทำให้ลูกค้าคิดว่าสินค้านั้นทำยากและต้องใช้เวลาในการผลิตนาน

ความโลภและความเห็นแก่ตัวมีอำนาจที่สามารถจะทำให้ผู้ที่ฝึกฝนในลาภยศ สรรเสริญ อำนาจ เกียรติยศ แสดงพฤติกรรมเยี่ยงโจร ในการปล้นชิงความยุติธรรม ความดีงามในสังคม โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง ดังในเรื่อง ขุนโจรนอกตำนาน ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอแนวความคิดผ่านตัวละครที่เป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ ผู้ที่มีความมั่นคงทางความคิด มีอุดมการณ์ที่แน่วแน่ ในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อความถูกต้องของสังคม แต่ในปัจจุบันวันเวลาดังกล่าวได้ผ่านพ้นไปแล้วเหลือเพียงเรื่องเล่าที่ผ่านสู่เด็กโดยปากของชายชราผู้นั้น ดังข้อความที่ว่า

เมื่อทุกคนจากไปแล้ว ชายชราเดินเข้ามืองข้างหนึ่งลูบที่คาง แกนึกถึงเรื่องที่จะเล่าในวันพรุ่งนี้ นึกถึงกลุ่มโจรในอีกลักษณะหนึ่ง โจรที่ไม่มียศจะ ไม่มีความเป็นลูกผู้ชาย เกียรติยศและศักดิ์ศรีซื้อขายและปล้นชิงกันได้ และพร้อมจะแอบอ้างชื่อคนอื่นในการปล้นเสมอ แกจะเล่าถึงแก๊งโจรตาสั้นพวกนี้ไม่มีมายั้ไม่เคยพกปืน แต่ทว่าปล้นได้เสด้าทรงชาวบ้านตาตาดูยังนึก ครั้นแล้วแกก็ยืนนิ่งถอนหายใจยาว โลกมันหมุนอย่างไรของมันนะ แกรำพึง ทุกสิ่งทุกอย่างถึงกลับตาลปัตร

ไปหมด โจรทุกวันนี้ไม่เลือกสถานที่และเวลาในการลงมือปล้นชาวบ้านตาต้อๆไปทุกลวดยให้นายทุนและธนาคารอย่างเป็นล่ำเป็นสัน

(ขุนโจรนอกด่านาน : 7)

เรื่องก่อนจะถึงปลายทาง ได้แสดงให้เห็นถึงความโลภของมนุษย์ที่ดูเป็นคนมีใจอารีและช่วยเหลือคนที่บาดเจ็บแต่กลับฉวยโอกาสล้วงกระเป๋าคนเจ็บตอนเกิดเหตุปล้นชิงทรัพย์สั่นกันบนรถทัวร์ ดึงข้อความที่ว่า

ชายหนุ่มสองคนกำลังประคองคนเจ็บก้าวไปยังปากประตู จากมุมมองตรงนี้อาจมีหล่อนเพียงคนเดียวเท่านั้นในจำนวนผู้โดยสารทั้งหมดที่เห็นเหตุการณ์นี้ ชายหนุ่มคนหนึ่งกระเป๋ามีเจตนาขัดแจ้ง เขายืนขวางใช้กระเป๋าและตัวบังสายตาคคนบนรถเปิดโอกาสให้เพื่อนสองคนล้วงกระเป๋าคนเจ็บได้สะดวก กิ่งทองถูกคิดได้ว่าคนเจ็บทั้งสองไม่ได้ถูกโจรปล้นทรัพย์สิ้นเงินในกระเป๋าของเขายังอยู่ครบ ชายหนุ่มแต่งกายสุภาพซึ่งทำตัวเป็นม้าอาร์ททั้งสามล้วงรู้ในข้อนี้และเตรียมการกันไว้อย่างดี

(ก่อนจะถึงปลายทาง : 7)

ความโลภทำลายได้ทุกอย่าง ทั้งความดีงามในตัวมนุษย์ยิ่งไปกว่านั้นความโลภยังสามารถทำลายโลกได้ทั้งโลก ถ้าทุกคนยังมีแต่ความโลภไม่รู้จักคำว่าพอ ดังในเรื่องเผ่าทะเลภูผาหิน ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอแนวความคิดในเรื่องของความโลภ ความไม่รู้จักพอของพวกนายทุนที่กำลังทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยการสร้างที่พักตากอากาศ สถานที่พักตากอากาศตามชายทะเลได้กว้านซื้อที่ดินจากพวกชาวบ้าน แต่ได้มีตัวละครชายชราไม่ยอมขายที่ดินที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษให้กับพวกนายทุนเพื่อนำไปสร้างที่พักตากอากาศดังกล่าว ดึงข้อความที่ว่า

“เป็นตายอย่างไรก็ไม่ขายเด็ดขาด ปู่ย่าคุณ ลายเลือดของกูนอนทับกันอยู่ที่นี่ เงินนะมันอาจซื้อได้หลายอย่างแต่มันซื้อแผ่นดินเกิดคืนไม่ได้ พวกมึงอย่าได้คิดอะไรสักไรใครขายแผ่นดินเกิดเท่ากับทรยศต่อบรรพบุรุษ” แกประกาศเสียงกร้าว

“เงินนะหากเรามีมากกว่าความจำเป็นมันก็มีค่าเป็นเพียงตัวเลขไม่มีประโยชน์อะไรเลย พวกมึงจงสำเหนียกไว้ความโลภมันกำลังจะทำลายโลกทั้งโลกมันจะกลืนกินทุกสิ่งทุกอย่าง แม้แต่ความดีงามที่เคยมีในหัวใจคน กูจะไม่ยอมตกเป็นเหยื่อ แล้วพวกมึงล่ะ”

(เผ่าทะเลภูผาหิน : 35)

ในบางครั้งบุคคลที่มีนิสัยที่เห็นแก่ตัวหรืออยากได้อะไรก็มีจนกลายเป็นความโลภแต่ถูกสถานการณ์บางอย่างบีบบังคับให้มนุษย์ต้องเลือกวิธีที่ดูออกจะเห็นแก่ตัวเพื่อความอยู่รอดของตนเองแล้วมนุษย์ก็ต้องกระทำ ดังในเรื่องเศษสำนึก ตัวละครที่เป็นผู้รักษาความปลอดภัยคนหนึ่งได้รับฝากเงินสิบบาท

จากเพื่อนร่วมงานต่างสังกัด เพื่อให้กับแม่ค้าขายขนมแต่ด้วยความหิวทำให้เขาคิดที่จะโกงเงินสิบบาทนั้นเสีย
ดังข้อความที่ว่า

เขากำเหรียญสิบบาทไว้ในมืออย่างใช้ความคิด ป้าหยาบเร้นคงไม่รู้หรอกว่าเงินของนางอยู่ที่เขาและ
เธอคนฝากก็คงไม่มีทางหวนกลับมาที่นี้อีก เขาจะโกงนางได้ลงคอเชียวหรือ แล้วเขาไม่อายแก่ใจบ้างหรือหากจะโกงคนแก่
อย่างหน้าด้าน ๆ วางเศษเหรียญลงบนแผ่นไม้กระดานมันร้อนเกินกว่าเขาจะกำมันไว้ในมือ ยืมนางใช้ก่อนก็ได้เนี่ย เงินเดือน
ออกค่อยใช้คืน เรื่องนี้ไม่มีใครรู้หรอก หยิบเศษเหรียญมากำไว้อีกครั้งก่อนตัดสินใจหย่อนมันลงกระเป๋ากางเกงยืมชมเชยตัว
เองด้วยความซึนบานที่คิดหาทางออกได้อย่างเหมาะสม เขาไม่เข้าใจตัวเองเลยว่าทำไมถึงกลายเป็นคนใจหिनได้ถึงขนาดนี้หรือ
ว่าความหิวความอยากมันมีพลังอำนาจเร้นลับเกินกว่าเมตตาธรรมและสำนึกความเป็นคนจะเอาชนะได้

(เศษสำนึก : 53)

ความโลภและความเห็นแก่ตัวของนายจ้าง ซึ่งประชาคม ลุนาชัย ได้นำเสนอในเรื่อง
ใต้กัง โดยผ่านตัวละครที่เป็นใต้กัง ออกเรือไปพบกับพายุลมหนาวเอาชีวิตไม่รอดทั้งตนเองและลูกเรือ แต่เมื่อ
กลับเข้าฝั่งพร้อมเรือที่ว่างเปล่าโดยไม่มีปลาติดเรือมาเลย ทำให้เฝ้าแก่แสดงความไม่พอใจและโกรธแค้น ดัง
ข้อความที่ว่า

ขณะที่เรือดีโด้จะเข้าเทียบท่าเสียงเครื่องยนต์รื้อยแปดสิบแรงม้าเฝ้าแก่เปิดประตูบ้านเดินออกมายืนท่า
สะเอวอยู่บนหัวสะพาน แกปรายตามองหัวเรือวิ่งเซดสูงชันอย่างผิดสังเกตและจงหวะการเคลื่อนตัวโคลงเคลงของเรืออย่างน่า
ตกใจ แกนึกถึงตัวเลขขาดทุน พลันสีหน้ามันตึงขึ้นมา ปากขมขมบิราฬิง คลื่นก็เรียบแล้ว เรือลำอื่นก็เพิ่งแหกกันออกไป
แล้วมันเข้าฝั่งมาทำไมปูปลาก็ได้มาไม่พอค่าน้ำมันไล่เล็กไปเลยติ่มมัยไอ้ใต้คนนี่

“ไอ้สันต์ คลื่นเรียบแล้วมันเข้ามาทำไม”

“เครื่องไม่เป็นอะไรนี่หว่ามันเลือกเข้าฝั่งมาทำไม”

คำหยาบคายที่พ้นจากปากเฝ้าแก่ไม่ระคายเคืองความรู้สึกของสันต์แม้แต่น้อย

(ใต้กัง : 59)

ในเรื่องหมอคุณธรรม ประชาคม ลุนาชัยได้เสนอแนวความคิดในเรื่องของความเห็นแก่
ตัวและความโลภ โดยผ่านตัวละครที่เป็นหมอเป็นผู้เล่าเรื่อง ว่าผู้คนในสมัยนี้มักยึดติดอยู่กับความ
ทะเยอทะยาน ความไม่รู้จักพอดี มีความเห็นแก่ตัวมากเกินไปสูง มีความต้องการไม่สิ้นสุดอยากได้ไม่รู้จักจบ
สิ้น ดังบทสนทนาที่ว่า

“เขาเป็นพ่อค้าฐานะร่ำรวย เขายังไม่ตายแต่อยู่ได้อีกไม่นาน” หมอกล่าว

“ในตั้เขาสะสมโรคสมัยใหม่ไว้มากเกินไป ต่อมาความทะเยอทะยานของเขากว้างผิดปกติ เลือดก็มีเชื้อ
ความเห็นแก่ตัวมากเกินไป” เสียงของภรรยาหมอนักแน่น

(หมอคุณธรรม : 372)

หรือบทสนทนาที่ว่า

“เขาเป็นนักการเมืองร่ำรวยและมีอิทธิพลมากที่สุดในเมืองนี้ ได้รับการเลือกตั้งมาทุกสมัยเคยเป็นรัฐมนตรีหลายกระทรวง” หญิงสาวพูดกับสามี

“เขาเสพติดอำนาจมานาน เชื้อร้ายในเส้นเลือดและต่อมทะเลทะเยอทะยานกัดกร่อนหัวใจของเขาเล็กน้อยเรื่อยๆ พิชแห่งอำนาจ เชื้อร้ายแห่งความมั่งคั่งใหญ่ใฝ่สูงและกระดกปรกในความคิดในจิตวิญญาณกัดกินหัวใจของเขาจนไม่มีชิ้นดี”

(หมอกคุณธรรม : 373)

ประชาคม ลุนาชัย มักจะเน้นย้ำให้เห็นเสมอในเรื่องสั้นของตนว่าสภาพสังคมที่ขาดความเอื้ออาทรมีส่วนทำให้มนุษย์กลายเป็นบุคคลที่เห็นแก่ตัวมากขึ้น มุ่งกอบโกยผลประโยชน์เข้าหาตนเอง และพวกพ้อง ขาดคุณธรรม เมื่อความโลภครอบงำก็สามารถกระทำได้ทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อสนองความอยาก ความต้องการของตน ดังตัวอย่างในเรื่อง คนทันสมัย ประชาคม ลุนาชัยเสนอแนวความคิดผ่านตัวละครหนุ่มที่อาศัยอยู่ในเมืองหลวง และถูกสังคมกัดกินความเป็นคนที่ละน้อยโดยที่ไม่รู้ตัว การกระทำเยี่ยงโจร ในคราบของคนเมืองที่เปี่ยมไปด้วยความรู้ความสามารถ ดังข้อความที่ว่า

สังคมทันสมัยไม่มีใครคิดถึงส่วนรวมกันหรอก ขอให้มันมีเงิน ไม่ตกเป็นเบี้ยล่างให้คนอื่นกดขี่ ความหมายชีวิตของผู้คนยุคใหม่อยู่ที่ตรงนี้นี่เองของให้คุณมีเงินมีอำนาจต่อรองสูง สังคมก็จะนับหน้าถือตาว่ามีเกียรติไปเอง พวกเขาต้องขายวิชาชีพแลกกับความร่ำรวยพร้อมทำทุกวิถีทางเพื่อถนอมตัวเองให้มีความมั่นคงในชีวิต นักศึกษาแพทย์ต่างก้าวข้ามอุดมการณ์พื้นฐาน พวกเขาไม่คำนึงถึงจรรยาแพทย์ เมื่อเรียนจบพวกเขาก็พร้อมหาเงินมาใช้หนี้ทุนเพื่อไม่ต้องระหกระเหินไปประจำโรงพยาบาลในท้องถิ่นทุรกันดาร พวกเขามุ่งสู่โรงพยาบาลเอกชนเพื่อก้าวผ่านไเปิดคลินิกส่วนตัว สิ่งที่ดีตามาย่อมเป็นรอยด่างคั่นหริ บ้านหลังใหญ่ ชีวิตสุขสบายในสังคมทันสมัย บุคคลผู้เจริญแล้วเขาเป็นกันอย่างนี้ไม่ว่าหมอนักการเมือง ข้าราชการ นักธุรกิจ นักหนังสือพิมพ์ นักบวชชลฯ ล้วนแต่ใช้ชีวิตใจเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุประสงค์ส่วนตัวด้วยกันทั้งนั้น

(คนทันสมัย : 183-184)

เรื่อง ชายสามคนบนเกาะไร้ชื่อ เสนอว่าเมื่อความโลภเข้าครอบงำจิตใจของมนุษย์เสียแล้วก็ยากที่จะคิดอะไรทำอะไรโดยอิงผลประโยชน์ของตนเองทั้งสิ้น ดังตัวละครในเรื่องที่เป็นมหาเศรษฐีร่ำรวยได้ล่องเรือสำราญกลางทะเลและเกิดพายุทำให้เรือที่โดยสารเกิดอัปปาง แต่มหาเศรษฐีไม่ตายเขาลอยมาติดเกาะแห่งหนึ่ง ซึ่งไร้ผู้คนอาศัย ด้วยนิสัยที่โลภและเห็นแก่ตัวทำให้คิดที่จะครอบครองเกาะนี้เป็นสมบัติของตนเอง ดังข้อความที่กล่าวว่า

หากเขาได้เป็นเจ้าของเกาะลูกนี้เพียงผู้เดียว คงใช้เวลาไม่นานนักสำหรับเปลี่ยนโฉมหน้าให้มันเป็นสถานที่ตากอากาศชั้นยอด ถือเป็นดินแดนสวรรค์ของนักท่องเที่ยวไม่แพ้เกาะฮาวายหรือไมอามี มันจะต้องมีท่าเรือน้ำลึก โรงแรมระดับห้าดาว บังกะโล เกสท์เฮ้าส์ และสถานบันเทิงครบวงจร มีถนนลาดยางเชื่อมโยงกันทุกด้าน สนามบินกว้างขวาง

สนามกอล์ฟ และเขาต้องไม่ลืมบ่อนการพนันถูกกฎหมาย ซึ่งถือเป็นแหล่งฟอกเงินสำหรับบรรดาเศรษฐี เครื่องกำเนิดไฟฟ้า แหล่งน้ำ เครือข่ายการสื่อสารและสาธารณูปโภคต่างๆเงินสามารถบันดาลขึ้นได้ตามใจปรารถนาทั้งสิ้น คงเป็นเรื่องวิเศษมากทีเดียวถ้าเขาได้ครอบครองเกาะลูกนี้

(ขายสามคนบนเกาะไร้ชื่อ : 6)

ประชาคม ลูนาซัย ได้ย้าความคิดในเรื่องของพฤติกรรมเห็นแก่ตัวและโลภว่าน่ารังเกียจ ชิงชัง เพราะทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ทำลายความดีงามในตัวเอง และทำลายประเทศชาติ และโลกมนุษย์ได้ทั้งหมด

2.1.11 อิสราภาพและเสรีภาพ

ประชาคม ลูนาซัย เสนอความคิดว่าสิ่งมีชีวิตไม่ว่าจะเป็นคนหรือสัตว์ ย่อมที่จะโยยหา อิสราภาพ และความเป็นตัวของตัวเอง การใช้ชีวิต การกระทำที่ตนต้องการปรารถนา จากเรื่องอิสราภาพ ประชาคม ลูนาซัย ได้เสนอเรื่องราวผ่านตัวละครที่เป็นสัตว์ คือ ลิง ที่โดนจับมาล่ามโซ่ จึงทำให้มันรู้สึก อึดอัด เพราะโดยธรรมชาติลิงเป็นสัตว์ที่ชอบความเป็นอิสระ ในการปีนป่ายต้นไม้ในป่าตามอำเภอใจ มันจึงอยากจะหนีไปจากพันธนาการนี้เสีย ดังคำกล่าวที่ว่า

มันเอาหัวจุ่มน้ำในกระป๋องได้ค้นก้ามปูแล้ววิ่งรีไปรอบ ๆ ลักครุ่นนั่งมองหลักแล้วลุกขึ้นกระซอกโซ่อย่างแรง พอเห็นว่าไม่เป็นผลก็พยายามใช้ฟันขบ ทุกครั้งที่ออกแรงกระซอกโซ่และส่งเสียงร้องเจี๊ยกๆมันต้องการเป็นอิสระ อยากทะยานไปเหนือทิวไม้ และสัมผัสโลกกว้างได้ทำอะไรตามความเคยชิน

(อิสราภาพ :17-19)

จนในที่สุดมันยอมกัดขาตัวเอง เพื่อความเป็นอิสระ อิสราภาพที่มันปรารถนา

โซววงนั่งทาบพื้นดิน ตรงปลายอีกด้านหนึ่งถูกย้อมแดงฉานเลือดนั่นเอง ไม่เพียงเบื่อนติดปลายโซ่ หากเรี่ยรายเป็นทาง ข้อโซ่ยังผูกติดข้อขา-ขาข้างที่มันใช้ฟันขบกัดจนขาด รอยเขี้ยวฉีกกระซอกเนื้อออกแรงขบจนกระดูกแตกหักและแยกจากร่างที่เป็นอิสระ

(อิสราภาพ : 25-26)

มนุษย์ย่อมปรารถนาความเป็นอิสระเช่นเดียวกันหากต้องถูกกักขังหน่วงเหนี่ยวก็ย่อมมีความรู้สึกอึดอัดเช่นเดียวกัน ในเรื่องนอกกำแพงตัวละครของเรื่องเป็นเด็กสาวที่ถูกกักขังให้ทำงานทั้งกลางวันกลางคืน มีความเป็นอยู่ไม่ต่างอะไรกับทาส ทำให้พวกเธอคิดที่จะหนีออกมาหลายครั้ง แต่ก็ไม่เป็นผลดังที่พวกเธอปรารถนา แต่ด้วยความพยายามและไม่ยอมแพ้ในที่สุดพวกเธอก็พบกับความเป็นอิสระ ดังข้อความที่ว่า

“จะหนีอะไร” เขาตวาด “รีบขึ้นไปนอนแล้วอย่าคิดหนีอีก”

ท่าทางพวกเธอคล้ายสัตว์ที่ถูกกักขังมานานอย่างหนัก จนกระทั่งแก้วชีวิตด้านใสสะอาดแทบถูกทำลายลงไปสิ้น พวกเธอคงโหยหาอิสรภาพอยากคืนกลับบ้านเกิด คิดถึงพ่อแม่และญาติพี่น้องด้วยหัวใจที่ร้าวรอนยิ่งนัก.....เสียงย่ำเท้าผ่าเบาผ่านหน้าเขาไป ตามติดมาด้วยเสียงล้อประตูเคลื่อนเปิด เข็มหรือตามองผ่านรอยแยกระหว่างชายผ้าขาวม้าแลเห็นเงาร่างของเด็กสาวหลายสิบคนก้าวผ่านประตูกำแพงออกไป

(นอกกำแพง : 52)

ในเรื่องปลายทางของสาวใช้ ตัวละครเป็นคนรับใช้ทำงานบ้านทุกอย่างและเจ้าของบ้านก็เป็นคนที่เห็นแก่ตัว เข้มงวดเกินความจำเป็น บังคับขู่เข็ญต่าง ๆ นานา คนรับใช้ไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง ทุกอย่างต้องอยู่ในสายตาของเจ้าของบ้าน ดังข้อความที่ว่า

อิสรภาพของคนใช้บ้านนี้ไม่มีมากนัก นอกจากห้ามรับโทรศัพท์แล้ว จดหมายทุกฉบับที่มาถึงต้องผ่านสายตาคุณผู้หญิงเสียก่อน

(ปลายทางของสาวใช้ : 242)

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงหญิงบริการทางเพศที่ได้ถูกกักขังหนองเหี่ยวอิสรภาพ ในเรื่องที่พึ่งสุดท้าย ตัวละครได้ถูกเพื่อนตัวเองหลอกมาขายบริการทางเพศ ทำให้เธอต้องอยู่เพื่อชดใช้หนี้สินที่เพื่อนก่อขึ้น ในสภาพที่ไม่ต่างอะไรกับขุมกรรไกร ไรค์กัศรีและอิสรภาพ ดังข้อความที่ว่า

ตลอดระยะเวลาที่เธอพลัดหลงเข้ามาสู่ขุมกรรไกรแห่งนี้ มันมีแต่ความขมขื่นเจ็บปวดทั้งร่างกายและจิตใจ เดือนไม่เคยคาดคิดมาก่อนเลยว่าเธอจะมีชีวิตอยู่ภายใต้การถูกรังแกอย่างไร้ศักดิ์ศรีและอิสรภาพเช่นนี้

(ที่พึ่งสุดท้าย : 27)

ชีวิตของผู้คนในเมืองหลวงในเรื่องภาพฝันที่หายไป ที่ประชาคม ลุนาชัยได้เสนอแนวความคิดผ่านตัวละครว่ามีความคับแค้นใจเหมือนตนขาดอิสรภาพต้องอาศัยอยู่ในสถานที่ที่จำกัด จำเจ สับสนวนนายผู้คนให้ความสำคัญกับวัตถุ จิตใจของผู้คนในเมืองหลวงเย็นชาไร้ความรู้สึก เป็นเหตุให้ตัวละครดังกล่าวอยากหนีไปจากสภาพการณ์เช่นนี้แล้วไปใช้ชีวิตที่บ้านเกิด ดินแดนชายทะเล แต่ก็ยากที่จะเป็นไปได้เพราะตนเองต้องประกอบอาชีพอยู่ในเมือง ดังข้อความที่ว่า

ใจของเราให้ตกต่ำและมีตนเราตั้งความหวังไว้ว่า สักวันหนึ่งจะไปเป็นชาวประมงที่มีชีวิตสงบเรียบง่ายหนีความสับสนวุ่นวายในเมืองหลวง กลางจากมหานครที่เหมือนกรงขังชีวิต ทะเลเหมือนอีกโลกหนึ่งที่แตกต่างและ

แสนไกลเป็นความดั่งามที่เราใฝ่ฝันหายากสัมผัสและเป็นเจ้าของ ผู้คนมีอิสระร่ำรวยน้ำใจ เราอยากสลัดตนเองให้พ้นไปจาก โลกวัตถุที่นับวันจะครอบงำเหนี่ยวรั้งจุดดึงดูด

“ไม่นานหรอกเราจะได้ไปจากที่นี่ ไปจากเมืองที่มีแต่ความคับแคบ สิ้นหวัง”

(ภาพฝันที่หายไป : 128-129)

จากตัวอย่างข้างต้น เรื่องอิสรภาพ เป็นการเสนอเรื่องแนวเหนือจริงที่แสดงให้เห็นว่า อิสรภาพ สำคัญยิ่งไปกว่าความปลอดภัยของชีวิต เพื่อให้ผู้อ่านตระหนักว่าอิสรภาพนั้นยิ่งใหญ่เพียงใด ส่วนเรื่องสั้นอื่นๆข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงการขาดอิสรภาพทำให้ชีวิตหม่นหมอง หดหู่ และโหยหาถึง อิสรภาพตลอด

2.1.12 การรู้จักและเข้าใจตนเอง

ประจาคม ลุนาชัย เชื่อว่ามนุษย์ที่มีคุณค่าคือ มนุษย์ที่รู้จักและเข้าใจตนเอง ต้องรู้ว่า ตนเองนั้นเป็นใคร ต้องการอะไร มีหน้าที่อย่างไร มีความเหมาะสมกับสิ่งไหนเพียงเพราะว่าเมื่อมนุษย์ได้ แสดงพฤติกรรม หรือกระทำอะไรลงไปแล้วก็พร้อมที่จะรับผลแห่งการกระทำซึ่งเกิดจากการเลือกตามความต้องการของตนเอง ในเรื่องฝั่งสุดท้าย ชายชราผู้ที่มีความผูกพันกับท้องทะเลมาเกือบชั่วชีวิต ชายชราว่า ตนเองต้องการอะไร ในเมื่ออายุที่มากขึ้นย่อมเป็นอุปสรรคต่อการทำงานและความสำคัญก็ลดน้อยตามไปด้วย ทำให้ชายชราต้องการที่จะออกทะเลอีกครั้ง ดังข้อความที่ว่า

“ให้กูออกไปอีกเที่ยวเถอะ ไม่เอาเงินเดือนก็ได้วะ ขอยกไปมองทะเลให้เต็มตาเป็นครั้งสุดท้าย กูอยู่กับมันมาห้าสิบกว่าปี จากกันง่าย ๆ อย่างนี้มันทำใจลำบากวะ”

เมื่อทั้งชีวิตของถูกหล่อหลอมให้เป็นหนึ่งเดียวกับห้วงน้ำเค็ม แก่ก็เต็มใจเรียกทะเลว่าแม่ แม่ผู้ซบซึ้งรักให้พ้นความหวาดโวยและยากไร้

(ฝั่งสุดท้าย : 45-50)

เช่นเดียวกับในเรื่องเดนน้ำเค็ม ตัวละครหนุ่มผู้ที่ครั้งหนึ่งเคยเจียดกับความตายมาอย่างสาหัส แต่ด้วยความที่เขาเข้าใจว่าตนเองนั้นคงจะหนีทะเลไปไม่พ้นและมีความผูกพันกับทะเลอย่างยิ่ง จึงทำให้ชายหนุ่มหวนกลับมาทำงานทะเลอีกครั้ง ดังข้อความที่ว่า

ขณะที่เรือหันหัวสู่ปากอ่าว ผมสังเกตเห็นลูกเรือหน้าใหม่คนหนึ่งกำลังส่งลูกยางขึ้นเก็บบนหลังคา เขาสามกางเกงเงินใหม่เอี่ยมไม่ใส่เสื้อ เผยให้เห็นเนื้อตัวท่อนบนที่ลายพร้อยด้วยแผลเป็น ผมจำบาดแผลที่ลำแขนสองข้างของเขาได้ดี รวมทั้งเค้าหน้าและรูปร่างที่ยังผอมแห้ง ส่งลูกยางให้คนบนหลังคาจับไปแล้วเขาหันมาสบตากับผมแวบหนึ่ง แต่เพียงแวบนั้นผมก็สังเกตเห็นความเด็ดเดี่ยวแฝงอยู่ในแววตาอันเฉยเมยเหมือนน้ำนิ่งของเขา

(เดนน้ำเค็ม : 37-38)

การรู้จักและเข้าใจตนเองทำให้มนุษย์เรานั้นค้นพบและรู้จักตนเองมากขึ้น รู้ถึงความต้องการที่แท้จริงของตน ดังในเรื่องยอดเขาและห้วงเหว ประชาคม ลูนาชัย เสนอแนวความคิดว่ามนุษย์เรานั้นทำในสิ่งที่ตนต้องการได้เสมอๆ ถ้ามนุษย์เรามีความรู้และเข้าใจในตนเองอย่างดีพอและถ่องแท้ การเข้าใจตนเองทำให้มนุษย์เดินได้อย่างถูกต้อง ถูกต้องตามความต้องการของตน เช่นตัวละครหนุ่มผู้ที่มีความใฝ่ฝันว่าอยากเป็นจิตรกร ดังข้อความที่ว่า

อยู่ในความเรียบสงบทำให้เราค้นพบตัวเอง การค้นพบตัวเองทำให้เราเดินถูกทาง และรู้จักคนอื่นมากขึ้น มองออกไปจากตัวเอง สบตากับคนอื่น แล้วจึงลึกลงไปยังความรู้สึกที่แท้จริง ปรกายแห่งความหมายซึ่งทอดออกมาจะบอกเรื่องราวที่ซ่อนลึกลงภายในจิตใจ ถ้าเรามองโลกได้ลึกเราจะพบสิ่งจะ

(ยอดเขาและห้วงเหว : 205)

ในเรื่องเพลงคลื่น ประชาคมเสนอให้เห็นแนวความคิดที่ว่าเมื่อมนุษย์กำลังกระทำผิดหรือรู้สึกว่าคุณเองกำลังกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง แต่สามารถยับยั้งใจตนเองได้ก็ย่อมแสดงว่าเขารู้จักและเข้าใจตนเอง ดังชายหนุ่มผู้ที่อาภัพจากความรัก ตลอดจนชีวิตครอบครัว ต่อเมื่อได้พบหญิงสาวผู้ที่มีครอบครัวแล้วแต่สามีเธอถูกจับติดคุกในประเทศเพื่อนบ้านเช่นเดียวกับตน และคบกันนานมากขึ้นความเห็นอกเห็นใจก็เพิ่มตามขึ้นมาด้วย จนทำให้ชายหนุ่มจะล่วงเกินหญิงสาว แต่เขาหักห้ามใจตนเองได้ก่อนที่จะเหตุการณ์ต่างๆจะเกินเลยมากกว่านี้ เพราะว่าเขานึกถึงว่าเขาเองก็เคยตกอยู่ในสภาพเดียวกันกับสามีของหญิงสาวผู้นี้มาก่อน ดังข้อความที่ว่า

เขาสลัดร่างบอบบางของหล่อออกจากอ้อมแขน อย่างรุนแรงและผลอไหลต็ดตัวลุกขึ้นนั่งหอบหายใจเหมือนเหนื่อยจัด

“ขอโทษ.....” เสียงเขาสะท้อน

“เขา.....เขาต้องกลับมา” ธงละล้าละลัก “สักวันหนึ่งเขาต้องกลับมา อีกไม่นานหรอก” ธงย้ำ “สักวันหนึ่งเขาต้องกลับมา”

เขาขบริมฝีปากผุดลุกขึ้นยืนอย่างเร่ร่อน เกือบชวนเซปะทะข้างฝาตั้งหลักได้เขาผลุนผลันออกจากห้อง

(เพลงคลื่น : 100-101)

ประชาคม ลูนาชัย เห็นว่าการที่มนุษย์รู้จักและเข้าใจตนเอง รู้ว่าตนเองกำลังทำอะไรจะเป็นมนุษย์ที่มีคุณค่าในสังคม

2.1.13 การทำลายล้างของมนุษย์

ประชาคม ลูนาชัย เสนอแนวความคิดว่ามนุษย์นอกจากจะเป็นผู้สร้างสรรค์แล้วในขณะเดียวกันมนุษย์ก็เป็นผู้ทำลายทุกสิ่งทุกอย่างลงได้เช่นเดียวกัน ดังในเรื่องผู้เฒ่า ที่ประชาคม ลูนาชัย เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการทำลายของมนุษย์ โดยการสื่อด้วยสงครามที่วามมนุษย์ในโลกนอกจากจะดำรงตนเพื่อความอยู่รอดแล้ว มนุษย์ยังได้มีการทำสงครามต่อกัน การแย่งชิงอำนาจ ต่างมุ่งมั่นความเป็นใหญ่ มีความทะยานอยากเกินความจำเป็นของชีวิตและมนุษย์ยังทำลายล้างทุกสิ่งทุกอย่างอย่างไม่เกรงกลัวต่อผลกระทบหรือผลลัพธ์แห่งการทำลายล้างนั้น ดังข้อความที่ว่า

ฉันมองเห็นด้านมืดในจิตใจของพวกมนุษย์ ความไม่รู้จักพอในผลประโยชน์และอำนาจ ทำให้สำนึกที่ดีงามเสื่อมสลาย แท้แล้วมนุษย์ไม่ได้ประเสริฐกว่าสัตว์อื่นเลย เพราะเมื่อถึงที่สุดแล้วก็กินเนื้อพวกเดียวกันเอง เมื่อต้องการแย่งชิงอำนาจก็แสดงออกถึงความป่าเถื่อน เมื่อแสวงหาความได้เปรียบก็แสดงออกซึ่งธาตุแท้ ซึ่งเต็มไปด้วยความคดโกง สงคราม ความตาย อำนาจเถื่อน และสันติภาพ สิ่งเหล่านี้คือมายาการ คือวิถีแห่งสังคมโลกมนุษย์ ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามครรลองธรรมชาติ เป็นเพราะมนุษย์มีอำนาจมากเกินไป และฉลาดเกินกว่าสัตว์อื่นจะทำลายได้ เมื่อพวกเขามีจำนวนมากขึ้นก็ควรถูกล้างผลาญให้ลดลง สงครามที่พวกเขาทำลายล้างกันเองจึงถือเป็นทางออกที่งดงามสำหรับโลก

(ผู้เฒ่า : 51)

ในเรื่องสุสานทะเลทรายประชาคม ลูนาชัย เสนอแนวความคิดของการทำลายความสมดุลทางธรรมชาติที่ส่งผลกระทบต่อมนุษย์ผู้ที่ดำรงอยู่ในโลกใบนี้ความแห้งแล้งอดอยาก ภัยพิบัติต่างๆที่เกิดจากผลพวงของการทำลายล้างของมนุษย์ชาติ การใช้ทรัพยากรอย่างไม่รู้คุณค่า ฝุ่นเพื่อยและไม่ทะนุถนอม เป็นการทำลายธรรมชาติทางอ้อม และส่งผลให้มนุษย์ประสบภัยพิบัติดังกล่าว ดังคำบรรยายที่ว่า

ชายหนุ่มชมตาหลับลงอย่างยากลำบาก นึกถึงความวิบัติที่กลืนกินแผ่นดินไปทีละช่วง คล้ายเปลวไฟที่ลามอย่างไม่หยุดยั้ง นี่กระมังผลพวงจากการทำลาย ผลสะท้อนความละโมภของมนุษย์ที่ไล่ล่าบริโภคทุกสิ่งทุกอย่างบนแผ่นดิน จนกระทั่งสายใยธรรมชาติขาดสะบั้น ความสมดุลไม่หลงเหลือ ในที่สุดมนุษย์เองก็เป็นฝ่ายถูกไล่ล่าด้วยภัยพิบัติที่ไม่มีอาวุธ หรือเทคโนโลยีใดจะต้านทานหายนะนี้ได้ หายนะจะกินสมองมนุษย์เช่นที่พวกเขาเคยกระทำต่อโลกและธรรมชาติ มันจะเป็นการล้างแค้นครั้งสุดท้าย

(สุสานทะเลทราย : 201)

ประชาคม ลูนาชัย ได้เสนอด้านมืดของมนุษย์ในเรื่องการทำลายล้างกันเองและทำลายธรรมชาติ

แนวความคิดที่ประชาคม ลูนาชัย แสดงถึงมนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคลมีด้านบวกเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ มนุษย์เป็นตัวของตัวเองกำหนดชะตาชีวิตของตนได้ มนุษย์ที่รู้จักพึงพอใจในชีวิตและเข้าใจความเป็นอนิจจังของชีวิต มีความรัก รู้จักและเข้าใจตัวเอง เชื้อมั่นและมองโลกในแง่ดีจะเป็นมนุษย์ที่มีความสุข อิสราภาพ ความใฝ่ฝันและความหวัง เป็นกำลังใจหล่อเลี้ยงมนุษย์ เช่น เกี่ยวกับความเชื่อมั่นและศรัทธา ทั้งนี้มนุษย์ต้องไม่ลืมเสียสละและแบ่งปันด้วย ประชาคม ลูนาชัย เสนอความคิดในด้านลบ

เกี่ยวกับมนุษย์ไว้บ้าง กล่าวคือ มนุษย์มีความโลภ ความเห็นแก่ตัวทำลายล้างซึ่งกันและกันและทำลายธรรมชาติ

2.2 มนุษย์ในฐานะพลเมืองของสังคม

ประชาคม ลูนาชัย ได้เสนอแนวความคิดว่า มนุษย์ในฐานะพลเมืองของสังคมจะต้องมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน การรู้จักหน้าที่ การมีมิตรภาพ ความหวังดีต่อกันและกัน การช่วยเหลือซึ่งกันตลอดจนความรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกัน และการมุ่งมั่นปฏิบัติเพื่อความดีงามในสังคม เท่ากับมนุษย์ควรจะรู้หน้าที่และมีจิตสำนึกและการกระทำอันดีงามต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันในสังคม นอกจากนี้ควรเป็นผู้ที่มีความปรารถนาอย่างยิ่งที่จะเห็นมนุษย์ในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและเป็นมิตรที่ดีต่อกัน ช่วยกันสร้างสรรค์จริยธรรม พัฒนาสังคมให้มีความน่าอยู่มากขึ้น

ผู้วิจัยขอแยกประเด็นต่างๆที่ ประชาคม ลูนาชัย ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์ในฐานะพลเมืองของสังคม ดังนี้

2.2.1 ความเสมอภาคและเท่าเทียมกันของมนุษย์ในสังคม

ประชาคม ลูนาชัย เสนอแนวความคิดที่ว่ามนุษย์ทุกคนแม้มีความรู้ความสามารถและคุณสมบัติศักยภาพที่แตกต่างกัน เมื่ออยู่ร่วมกันในสังคมย่อมจะมีคุณค่าของความเป็นมนุษย์เสมอภาคและเท่าเทียมกัน

ในเรื่องคนต่างสี ประชาคม ลูนาชัย เสนอว่ามนุษย์นั้นทุกคนเกิดมามีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ไม่มีความเหลื่อมล้ำกัน ไม่มีคนรวยคนจน แต่ทุกสิ่งทุกอย่างมนุษย์ต่างหากที่เป็นผู้ที่แบ่งแยก จัดการ ตั้งกฎกติกาขึ้นมาเพื่อแบ่งแยกความเสมอภาคและเท่าเทียมกันของผู้คนในสังคมให้เกิดแตกต่างเหลื่อมล้ำ ดังข้อความที่กล่าวว่า

“ ก้องจำคำสอนของพ่อได้เสมอ และเขาก็เชื่อเช่นเดียวกับพ่อ ที่ว่าโลกสร้างมนุษย์ขึ้นมาเท่าเทียมกัน ไม่มีคนรวยคนจน ไม่มีคนสีเทาผู้ต่ำต้อย ทรัพยากรในโลกใบนี้ทุกชีวิตต่างมีสิทธิ์เป็นเจ้าของ แต่ทุกสิ่งทุกอย่างถูกมนุษย์จำพวกหนึ่งนั้นเองมาแบ่งแยกขึ้นภายหลัง พวกเขายึดอำนาจบริหารจัดการทุกอย่างไว้ในมือ กติกาสังคมทุกข้อล้วนสร้างขึ้นเพื่อรองรับผลประโยชน์ของพวกเขา..... ”

(คนต่างสี : 51)

หรือข้อความในเรื่องผู้เนรมิตที่กล่าวว่า

“ มนุษย์ก็เหมือนเซลล์ชีวิตอื่นๆ มีลักษณะทางกายภาพแตกต่างกันออกไปตามสภาพภูมิอากาศ บ้างผิวขาว รูปร่างสูงใหญ่ บ้างผิวดำมิดมิดเหมือนสีของกลางคืน บ้างผิวเหลืองร่างเล็กจนน่ากลัวจะถูกหลุมพดลหายไปกับมหานคร บนผืนแผ่นดินที่เสมอภาคกันด้วยความตาย สรรพพืชเหลื่อมล้ำกันทั้งอายุขัยปริมาณมันสมอง ความฉลาด และแข็งแรง..... ”

(ผู้เนรมิต : 50)

ขณะที่ประชาคมเสนอความคิดว่าการให้ความสำคัญและมองเห็นคุณค่าในความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันของมนุษย์จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและยังทำให้สังคมสงบมากขึ้นด้วย แต่ประชาคมก็เสนอความคิดว่าความเป็นจริงในสังคมทุกวันนี้ผู้คนมักที่จะดูหมิ่นผู้อื่น หรือผู้ที่ด้อยกว่าตนเอง โดยเฉพาะคนพิการ มักจะเป็นผู้ที่ถูกสังคมมองข้ามความเป็นคน ประชาคม ลูนาชัย ได้เสนอแนวความคิดในเรื่องนี้ผ่านตัวละครชื่อค่อม ในเรื่อง ไอ้ค่อม ชายผู้ที่มีความพิการทางร่างกาย แต่ความเป็นคนด้านอื่น เขามีได้ด้อยไปกว่าคนที่มียาที่ปกติเลยแม้แต่น้อย ดังข้อความที่ว่า

...ค่อมทำงานสารพัดหน้าที่ ตามแต่ใครจะเรียกใช้ และเก็บอาหารสามมือและที่ซุกหัวนอน กับค่าแรงขึ้นอยู่กับความพอใจของเจ้าแก่ ค่อมเป็นคนพูดน้อยมีความอดทนต่องานหนักและคำเหยียดหยามที่ได้ยิน แม้ถูกเพื่อนคนงานกลั่นแกล้งหนักๆ เขาก็ไม่เคยโต้ตอบหรือแสดงความไม่พอใจออกมา เขาจึงถูกมองเป็นวัตถุมีไว้เพื่อใช้งาน เป็นที่ระบายอารมณ์สาธารณะ ค่อมเท่านั้นรู้ว่า เขามีหัวใจ มีความรู้สึก มีความเป็นคนเช่นเดียวกับคนอื่นๆ ทั่วไป.....ในช่วงวันสิ้นเดือน ค่อมเคยขอติดตามเพื่อนคนงานไปเที่ยวตลาดทุกคนปฏิเสธเขาอย่างรังเกียจ ไม่ยอมร่วมทางกับคนอัปลักษณ์หลังค่อม

“อย่าไปเลยไอ้ค่อม เดี่ยวโดนตำรวจจับ เอ็งมันไม่มีบัตรประชาชน” เหตุผลข้อนี้ทำให้เขารู้สึกเหมือนกับว่าเขาเป็นสิ่งแปลกปลอมที่เกิดขึ้นมาบนแผ่นดิน

“เอ็งจะไปทำไมวะ ไอ้ค่อมเดียวผู้หญิงพอเห็นหน้าเอ็งก็ตกตื่นวิ่งหนีกันหมด” ถ้อยคำเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งตอกย้ำ ว่าเป็นคนของเขาไม่เท่าคนอื่น

(ไอ้ค่อม : 201 – 202)

นอกจากนั้นคนในสังคมยังตีค่ากันจากวัตถุอีกด้วย ดังตัวอย่าง ในเรื่อง สายฝนและคำคืน คนในสังคมส่วนมากมักจะตีค่าราคาของคน เพียงการแต่งกายภายนอกเท่านั้น คิดว่าคนที่แต่งตัวดีมักจะเป็นผู้ที่มีคนนับหน้าถือตา ส่วนคนที่แต่งกายไม่ดี ก็มักจะถูกมองข้ามและมีค่าต่ำต้อย ไม่ควรกล่าวถึงดังข้อความที่กล่าวว่า

“ การแต่งตัวมอมแมมของผมอาจเป็นสาเหตุให้เธอตั้งข้อรังเกียจ สังคมเมืองมักตีค่าความเป็นคนด้วยรูปร่างภายนอก และฐานะยากจนไม่มีสิทธิ์เรียกร้องความเป็นเพื่อนจากคนที่ร่ำรวยกว่าโลกยุคนี้พร้อมเหยียบย่ำซ้ำเติมคนที่ด้อยและอ่อนแอกว่าเสมอ.....”

(สายฝนและคำคืน : 103)

เช่นเดียวกับในเรื่อง เล่นกับเปลือก ประชาคม ลูนาชัย เสนอแนวความคิดว่าคนเขามักจะมองคนที่รูปร่างภายนอกหรือการแต่งกายมากกว่าที่จะมองจากนิสัยใจคอ ดังตัวละครในเรื่องซึ่งเป็นผู้ที่มิฐานะดีแต่แต่งกายด้วยเสื้อผ้าเก่ามอซอ เพื่อให้ถูกกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ดังข้อความที่ว่า

“ ลองพิศดูสารรูปตัวเองอีกครั้ง กางเกงเก่ามอสีเข้ม เสื้อเชิ้ตแขนสั้นสีน้ำตาลปลอยชายรองเท้าแตะราคาถูก ทุกส่วนเรือนร่างปลอดเครื่องประดับอวดความมั่งมี ผมยิ้มให้กับตัวเองด้วยความมั่นใจว่าสภาพการแต่งกายของผมยามนี้ คงกลมกลืนเป็นหนึ่งในขบวนการค้าของเก่านี้ได้อย่างแนบเนียน...หากได้กันด้วยเปลือกนอกมอซอ ผมคงไม่ต่าง

กับชายแก่จนๆทั่วไปที่เห็นอยู่ดาษดื่นในท้องถนน และถึงแม้ว่าผมจะห่มเปลือกหุรวามาเดินเตร็ดเตร่ย่านนี้ คนเมืองผู้มีวิถีเร่งรีบก็คงไม่มีใครใส่ใจรายละเอียด.....”

(เล่นกับเปลือก : 147)

มนุษย์ทุกคนย่อมมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกันในสังคมไม่ว่าจะปฏิบัติหน้าที่หรือทำอะไรขอให้ เป็นอาชีพที่สุจริต ไม่นำความเดือดร้อนมาให้ผู้อื่น ประพจน์ ในเรื่อง เศษสำนึก ประชาคม ลุนาชัย เสนอแนวคิดที่ว่า คนเราแม้จะทำงานในอาชีพที่ผู้คนอื่นๆ คิดว่าเป็นคนที่ต่ำต้อย ไร้ค่า แต่ถ้ามงานนั้นเป็นงานที่สุจริต ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น งานนั้นก็ป็นงานที่มีเกียรติและศักดิ์ศรีสำหรับผู้ทำ ดั่งข้อความที่ว่า

“ เขาเคยสับสนกับความคิดว่านายตรวจจดเมล์และทหารอากาศทำไมถึงต้องยิ่งใหญ่มีเกียรติกว่ายามรักษาความปลอดภัยอย่างเขา ทั้งๆที่เป็นอาชีพสุจริตเหมือนกัน แต่จนแล้วจนรอดเขาก็ไม่สามารถหาคำตอบให้ตัวเองได้ มีแต่ข้อสรุปในใจอันคับแคบว่า แม้แต่ยามด้วยตัวเองแท้ๆเขายังรู้สึกต่ำต้อยน้อยกว่าคนอื่น.....”

(เศษสำนึก : 52)

การที่มนุษย์มองเห็นคุณค่าในตัวเองมนุษย์ด้วยกันเอง มองเห็นความเท่าเทียมของกันและกัน รวมทั้งเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความเป็นมนุษย์เท่าเทียม สิ่งตามมาคือความสงบสุขของสังคมนั่นเอง

2.2.2 การรู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม

ดังได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อการรู้จักและเข้าใจตนเองว่า ประชาคม ลุนาชัย เสนอความคิดที่ว่ามนุษย์ที่รู้จักและเข้าใจตนเองย่อมเข้าใจในหน้าที่ของตน และการที่บุคคลรู้จักหน้าที่ของตนย่อมทำให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อสังคม ย่อมทำให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุข และช่วยให้สังคมดีขึ้นได้

ในเรื่องหน้าที่ คำปล่อย พนักงานรักษาความปลอดภัย หรือยามในสายตาของใครๆ ได้ประพฤติปฏิบัติตนและรู้จักหน้าที่ของตนในการปฏิบัติงาน จนได้รับคำชมเชยและรางวัลเป็นสิ่งตอบแทน ดั่งข้อความที่ว่า

“ คนนี้หรือคำปล่อย ทางผู้ว่าจ้างมีหนังสือชมเชยมา ว่าทำงานดี เข้มแข็ง รับผิดชอบต่อหน้าที่ ทำดีไว้ความดีไม่ไปไหนจะสะท้อนผลดีมาสู่ตัวเอง..... เขาก็มีความตั้งใจจะทำงานให้ดีที่สุดสมกับที่ได้รับ ความไว้วางใจให้คำชมเชย และพยายามรักษาเอาไว้ไม่ให้แปรเปลี่ยนเป็นคำตำหนิตีเดียเขาจะรักษาหน้าที่ให้ดียิ่งๆขึ้น.....”

(หน้าที่ : 62)

ในเรื่องใต้ถุ้ง ผู้เขียนเสนอให้เห็นถึงความรับผิดชอบ รู้จักหน้าที่ของคนเป็นอย่างดีแม้ในเวลาที่เราต้องประสบกับพายุอย่างหนัก ทุกชีวิตขึ้นอยู่กับความเป็นความตายในมือของใต้ถุ้งผู้ควบคุมเรือ

ไม่เพียงตนเองเท่านั้นที่ต้องตาย แต่นั่นหมายถึงชีวิตของลูกเรือในความรับผิดชอบของตนเองอีก ดังข้อความที่ว่า

“ สันต์พยายามกระตุ้นตัวเอง เข้มงวดเกลียดคลื่นซึ่งมีวนตัวเข้ามาถี่กระชั้น มันเป็นความตายซึ่งไม่เพียงตัวเขาเองเท่านั้นที่จะตกเป็นเหยื่อ ลูกเรือทั้งลำ หน้าที่ความรับผิดชอบ และลูกเมียที่รอการกลับของเขายูบ่นฝัง เขาไม่ได้นั่งอยู่บนหลังเสือเพียงลำพัง ถ้าเขายอมก้าวลงไป หรือยอมให้แรงกระแทกโหมมาตามอำเภอใจ โดยไม่ชินตัวต้านไว้ ย่อม

หมายถึงคนอื่นอีกหลายคนและหลายสิ่งหลายอย่างในความรับผิดชอบของเขาจะต้องถึงกาลอวสาน.....”

(ใต้กึ่ง : 59)

เรื่องสั้นทั้งสองเรื่องข้างต้นแสดงแนวความคิดว่ามนุษย์เรานั้นถ้ารู้จักหน้าที่และมีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและสังคมรอบข้างแล้วมนุษย์ผู้นั้นก็ย่อมเป็นบุคคลที่มีคุณค่าต่อสังคมถือเป็นพลเมืองที่น่ายกย่อง

ประชาคม ลูนาชัย เสนอว่าการที่มนุษย์รู้จักหน้าที่และทำหน้าที่ในแต่ละบทบาทของตนเองอย่างดีและเต็มความสามารถนั้น เพราะได้ตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมหรือของโลก จึงต้องมีส่วนในการรับผิดชอบต่อสังคม หากมนุษย์ไม่รับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมก็จะเกิดผลเสีย ดังที่ปรากฏในเรื่อง มหรกรรมแห่งชีวิต ที่กล่าวว่า

นายทุนไร้สายพันธุ์และผู้ถือหุ้นรายใหญ่ต่างเห็นพ้องต้องกันที่จะย้ายฐานการผลิตไปยังเมืองอื่น ทั้งภาคสารพัด และเคราะห์กรรมทั้งหมดเอาไว้เบื้องหลัง เจ้ามาตกร้ายนอกจากลอยนวล โดยมีกฎหมายประเทศด้อยพัฒนาทำอะไรไม่ได้แล้ว ยังเคลื่อนทัพมอมห่มมุ่งหน้าสู่เมืองอื่น สร้างความหายนะแก่แผ่นดินเรื่อยไปอย่างไม่หยุดยั้ง

(มหรกรรมแห่งชีวิต : 192)

ในเรื่องสั้นเรื่องนี้ ประชาคม ลูนาชัย เสนอให้ผู้อ่านเห็นว่าการกระทำของบุคคลที่ไร้ความรับผิดชอบต่อสังคมนั้นย่อมสร้างความหายนะทั้งไว้ให้ทั้งผู้คนและสังคมรอบข้าง กล่าวโดยสรุปผู้เขียนได้แนะนำให้มนุษย์ทำหน้าที่และความรับผิดชอบในส่วนของตนเองอย่างเต็มที่และให้ดีที่สุดแล้วสังคมก็จะดีตามมา เพราะวามมนุษย์นั้นอยู่ในฐานะพลเมืองของสังคม ซึ่งถ้าหากบุคคลอยากเห็นสังคมดีก็ควรอย่างยิ่งที่กระทำความดีเพื่อสังคมก็เท่ากับการรู้จักหน้าที่รับผิดชอบต่อสังคมนั่นเอง

2.2.3 การพึ่งพาและช่วยเหลือกันและกัน

ประชาคม ลุนาชัย เสนอแนวความคิดที่ว่ามนุษย์เรานั้นจะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อมีความปรารถนาที่จะเห็นบุคคลอื่น ๆ รอบข้างมีความสุข สมหวัง และมีความเป็นอยู่ที่ดีกว่าที่เป็นอยู่เดิม ดังนั้นมนุษย์ควรที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นที่พึ่งพาของบุคคลรอบข้างได้ในยามที่เขาต้องการได้ การช่วยเหลือบุคคลที่อยู่ในสังคมและบุคคลที่ด้อยกว่าตน เพื่อให้บุคคลนั้นมีโอกาสทางสังคมและมีความสุขในชีวิตมากขึ้น จะทำให้สังคมมีความสุข และน่าอยู่มากยิ่งขึ้น การที่มนุษย์มีเมตตาต่อความทุกข์ร้อนของผู้อื่นโดยไม่ช่วยเหลือ ย่อมเป็นบุคคลที่ไม่มีคุณค่าในสังคม

ในเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัยหลายเรื่องตัวละครหลายตัวจะแสดงพฤติกรรมการช่วยเหลือผู้อื่นเสมอๆหรือไม่ก็แสดงความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นในสังคม ในเรื่องในมุมมืด ตัวละครหญิงบริการทางเพศกับเด็กหนุ่มจรจัด มีความเป็นอยู่ไม่แตกต่างกันมากนัก ทั้งคู่ต้องลำบากในการหางานทำเพื่อความอยู่รอด แต่เด็กหนุ่มค่อนข้างจะลำบากกว่าเพราะว่าเพิ่งมาจากต่างจังหวัด ยังไม่มีงานทำและก็หิวข้าวมากหญิงบริการทางเพศจึงพาเด็กหนุ่มไปกินข้าว ทำให้เด็กหนุ่มซาบซึ้งในน้ำใจของเธอมากถึงกับพูดออกมาเป็นคำพูดไม่ได้

การช่วยเหลือผู้อื่นหรือผู้ที่ด้อยโอกาสกว่าเป็นสามัญสำนึกของคนทุกคนในสังคม เนื่องจากว่ามนุษย์นั้นต้องอยู่อาศัยร่วมกันเป็นชุมชน เป็นสังคมใหญ่ ดังนั้นการช่วยเหลือกันจึงเป็นสิ่งที่น่ากระทำมากที่สุดและยังทำให้สังคมน่าอยู่มากขึ้น ดังการกระทำของหญิงบริการทางเพศนั้นแสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจของเธอ นอกจากนี้เธอยังช่วยเหลือด้วยความเต็มใจไม่หวังสิ่งตอบแทนใดๆ

แม้ว่าจะเป็น การช่วยเหลือในเรื่องเล็กน้อยแต่ประชาคม ลุนาชัยก็แสดงให้เห็นว่าการช่วยเหลือผู้อื่นนั้นเป็นสิ่งที่งดงามน่ากระทำอย่างยิ่ง ดังในเรื่องคนโซ ที่ตัวละครลูกเรือประมงตกงานสองคนเดินทางมาพบกันต่างคนต่างมีสภาพที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ทั้งตกงาน ทั้งหิวโซ แต่ตัวละครทั้งสองก็ยังเอื้อเฟื้อช่วยเหลือซึ่งกัน ดังตัวอย่างที่ยกไปแล้วในหัวข้อ 2.1.2

การช่วยเหลือกันและกันของผู้ที่อาศัยอยู่ในสังคมนั้น ยังสามารถกระทำได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในเรื่องกฎเหล็กข้อที่ห้าการที่คุณนายเจ้าของบ้านออกกฎระเบียบต่างๆมาควบคุมผู้เช่ามิให้กระทำผิดกฎระเบียบที่ตั้งไว้จำนวน 5 ข้อ เช่น ห้ามเลี้ยงสัตว์ การมีเด็กอ่อนในห้องพัก ถ้าเกิดเหตุการณ์เหล่านี้ผู้เช่าจะต้องย้ายออกทันที ซึ่งตัวละครของเรื่องได้เกิดตั้งท้อง เมื่อคุณนายทราบเรื่องก็ได้ให้สองสามีภรรยาผู้นี้ย้ายออก เป็นเพราะว่าทั้งคู่เป็นคนดีมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อต่อคุณนายและได้พักอาศัยอยู่มาเป็นเวลานาน คุณนายจึงเห็นความดีในข้อนี้ จึงตัดกฎข้อที่ห้าออก เหลือเพียงสี่ข้อเท่านั้น ดังข้อความที่ว่า

แผ่นประกาศใบเก่าที่ติดไว้นานปีถูกแกะออกไปแล้วแทนที่ด้วยแผ่นกระดาษใหม่เอี่ยม ตัวอักษรสีแดงบอกถึงระเบียบเก่าๆที่ไม่มื่ออะไรเปลี่ยนแปลง นอกจากกฎเกณฑ์ที่นำมาติดใหม่นั้นเหลือเพียงสี่ข้อ รมย์หันไปยิ้มกับภรรยา หล่อนยิ้มหล่อลูกน้อยขึ้นกระซิบแนบบอก เขากางแขนโอบประคองพาหล่อนก้าวขึ้นบันไดรู้สึกถึงกระแสความอบอุ่นสายหนึ่งแผ่ซ่านลึกเข้าไปถึงหัวใจ

การพึ่งพาและช่วยเหลือกันโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทนนั้น ในสังคมโดยรวมแทบจะหาพบได้โดยยาก บุคคลส่วนใหญ่ในสังคมถ้ามีการช่วยเหลือกันก็มักจะต้องการผลตอบแทนกลับมา ไม่ว่าจะเป็นอะไรก็ตาม จะมากหรือน้อย แต่ประชาคม ลูนาชัย เสนอให้เห็นถึงการพึ่งพาและการช่วยเหลือของผู้คนในสังคมที่ได้หวังผลประโยชน์ หรือสิ่งตอบแทน ดังในเรื่องหนี้ชีวิต ลุงวัน ตัวละครที่มีอาชีพเป็นยามรักษาความปลอดภัยในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ลุงวันทำหน้าที่ของตนเองอย่างไม่บกพร่อง ไม่หวังสิ่งใดตอบแทน นอกเหนือจากสิ่งที่ตนเคยได้รับอยู่เป็นประจำแล้ว ดังข้อความที่ว่า

แรกที่ผมเห็นท่าทางรับฝากอย่างเต็มใจของแก ผมคิดเอาเองว่าแกคงคิดถึงผลตอบแทนอันเป็นสินน้ำใจเหมือนกับที่เคยได้รับจากคนอื่น ๆ เป็นขนม เสื้อผ้า เหล้า หรือสิ่งของอื่นตามแต่ผู้ให้จะเห็นควรแลกกับที่แกเก็บกวาดขยะหน้าบ้านหรือทำงานรับใช้ให้ความสะดวกพิเศษแต่เมื่อผ่านไปสองสามเดือนความคิดนี้ของผมเปลี่ยนไป เมื่อยังเห็นท่าทีของแก

เหมือนเดิม แม้ผมไม่เคยให้อะไรแกเลยก็ตาม

(หนี้ชีวิต : 356)

การช่วยเหลือกันและกันกระทำได้ในทุกโอกาสโดยเฉพาะผู้ที่ด้อยโอกาสกว่าตนเองซึ่งมีอยู่อย่างมากมายในสังคมทุกวันนี้ ดังในเรื่องบทเพลงข้างถนน ตัวละครชายหนุ่มมีอาชีพประมงซึ่งหลังจากเรือขึ้นฝั่งและคิดค่าแรงแล้วเขาก็จะมาหาความสุขความสำราญติดพวงมาลัยให้นักรื่องที่สวนอาหารแห่งนี้เป็นประจำ ครึ่งนี้ก็เช่นกันชายหนุ่มเดินทางมาสวนอาหารแห่งนี้เหมือนเคย แต่ก่อนจะเข้าสวนอาหารเขาได้พบกับชายชราตาบอดเป่าแคน เมื่อเห็นภาพดังกล่าวและได้ยินเสียงแคนทำให้เขาคิดถึงบ้านเกิดที่จากมานาน คิดถึงพ่อแม่พี่น้องเขาจึงเกิดความลังเลกับเงินค่าแรงในกระเป๋าที่จะนำมาจ่ายค่าอาหารและติดพวงมาลัยให้นักรื่องเหมือนเช่นเคยและใช้จ่ายฟุ่มเฟือยอื่น ๆ ดังข้อความที่ว่า

เสียงนั้นกรีดผ่านมานลมหวนมาปะทะหูของเขอย่างจัง แม้หลังอำนาจตอกตรึงสองเท้าของเขาหยุดนิ่ง มันแผ่วกวางมาจากข้างถนน ด้วยลมปากชายตาบอดผู้ห่อหุ้มด้วยเสื้อผ้าขาดหวั่น แขนงห่างมุมถนนตรงที่เขายืนอยู่ประมาณห้าหกช่วงก้าว เบื้องหน้าแกมีหมวกสานเก่าเขาคอรับเศษทาน ลำแคนเฉลี่ยขวางทาบไปหน้า ชายหนุ่มเขม่นมองไปยังชายตาบอดเมื่อเสียงแคนกังวาล ราวกับฝันของเขาตื่นขึ้นสู่โลกความเป็นจริงด้วยเสียงอีกทีกของดนตรีสมัยใหม่จากสวนอาหารชายหนุ่มยืนหันรีหันขวาง เงยหน้ามองไปยังแสงไฟหลากสีที่กำลังวิบวับอยู่ในความมืด ชายหนุ่มถอนหายใจออกมาสองสามครั้งก่อนล้วงกระเป๋าสดางค์ที่ยังอัดแน่นด้วยค่าแรงทั้งเดือนเพิ่งรับมามาก ๆ เขาล้วงได้แบงค์ยี่สิบติดมือมาสองใบ สิบห้าเข้าหาชายตาบอดหย่อนธนบัตรลงในหมวกสานขาดหวั่น นานแล้วที่เขาไม่เคยมีความสุขและสมหวังท่วมท้นใจเหมือนวันนี้

(บทเพลงข้างถนน : 36-37)

จะเห็นได้ว่าการที่ตัวละครแสดงพฤติกรรมเช่นนี้คือการช่วยเหลือชายชราตาบอดโดยการให้เงินแม้ว่าตัวละครจะมีได้ตั้งใจแต่เมื่อเห็นว่าตัวเองพร้อมและการช่วยเหลือดังกล่าวก็ไม่เกินขีดความสามารถของตนเองที่จะช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาสในสังคม แม้ว่าจะเป็นการช่วยเหลือเพียงเล็กน้อยก็ตามแสดง

ให้เห็นถึงความมีน้ำใจและความเอื้ออาทรต่อกัน ถ้าทุกคนในสังคมแสดงพฤติกรรมเช่นนี้ผู้เขียนเชื่อว่าสังคมของเราจะมีความน่าอยู่มากขึ้น

ในเรื่องนอกกำแพง ตัวละครชื่อเหิมที่ทำหน้าที่ดูแลป้องกันมิให้พวกคนงานเด็กสาวหนีออกมานอกโรงงานที่กักขังพวกเธอ แต่เมื่อเหิมได้เห็นสภาพความเป็นอยู่ของพวกเธอแล้วก็เกิดความรู้สึกเกลียดชังงานที่ตนเองกำลังทำอยู่และพยายามหาทางช่วยเหลือพวกเธอให้หนีออกจากโรงงานนรกแห่งนี้ ดังข้อความที่ว่า

เขาตัดสินใจเหยียบย่างขึ้นไปบนโรงเรือนชั้นสอง พอได้เห็นห้องพักอันคับแคบเขาถึงกับยืนนิ่งด้วยความสะทกสะท้านใจ เขากะซิบบอกพวกเธอเป็นครั้งสุดท้าย ก่อนรีบเท้าก้าวจากมาด้วยความรู้สึกไม่อยู่กับเนื้อกับตัว เสียงโบทแห่งของเขี้ยวเสวยสามตันปลิดดวง แตรกด้วยเสียงกบกับดั่งขึ้นที่หน้าบันใดโรงเรือน เหิมหลับตาลงทอดกายนิ่งงันเหมือนคนหลับไหลไม่ได้สติ เสียงย่ำเท้าแผ่วเบาผ่านหน้าเขาไปตามคิดด้วยเสียงล่อประตูลิ้นเปิด เหิมหรีดตามองผ่านรอยแยกระหว่างชายผ้าขาวม้าแลเห็นเงาร่างของเด็กสาวหลายสิบคนก้าวผ่านประตูกำแพงออกไป จนกระทั่งเสียงล่อประตูลิ้นดับ

เข้าหาขอบกำแพง เสียงฝีเท้าของคนหลายสิบห่างออกไป

(นอกกำแพง : 52)

เมื่อเหิมเห็นสภาพความเป็นอยู่ของคนงานทอผ้าเด็กสาวแล้ว เขาก็เกิดความรู้สึกสงสารและสลดใจ และยังเกลียดหน้าตาที่การงานที่ตนเองทำ เกลียดตัวเองที่เป็นผู้กักขังพวกเธอไว้อย่างน่าเวทนา เขาจึงคิดที่จะช่วยเหลือและปลดปล่อยให้พวกเธอหนีออกมาจากโรงงานนรกแห่งนี้ในเวลากลางคืน ทำให้เหิมรู้สึกว่าเขาได้กระทำในสิ่งที่ถูกต้องและดีงาม

จากตัวอย่างที่ยกมาแสดงให้เห็นถึงแนวความคิดการพึ่งพาและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์พึงกระทำ

2.2.4 การให้ การรับ และมิตรภาพ

ประชาคม ลุนาชัย เสนอแนวความคิดว่ามนุษย์นั้นควรที่จะรู้จักการให้ การรับ ตลอดจนการแบ่งปันซึ่งกันต่อบุคคลอื่นๆในสังคม ไม่ว่าจะเป็นในรูปธรรม หรือนามธรรม ประชาคม ลุนาชัยต้องการให้มนุษย์เป็นผู้ที่มีจิตสำนึกที่เต็มเปี่ยมไปด้วยการให้หรือการแบ่งปันต่อผู้อื่น และการให้ การรับนี้เองจะนำมาซึ่งมิตรภาพระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เพราะมนุษย์นั้นไม่ได้เกิดมาเพื่อที่จะมีชีวิตเพียงลำพังบนโลก มนุษย์ต้องมีปฏิสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับผู้อื่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้สังคมมีความสุขและมนุษย์เองก็จะสามารถดำรงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขสืบไป

เราจะเห็นได้ว่ามนุษย์เมื่อเป็นผู้ให้แล้วนั่นสิ่งที่เขาได้รับตอบแทนกลับมาคือความสุข ความอึดเอมใจ แม้ว่าจะเป็นเพียงสิ่งเล็กน้อยหรือไม่ก็ค่าใดๆสำหรับตน แต่สำหรับบุคคลอื่นแล้วอาจเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่และเปี่ยมด้วยคุณค่า การให้ การแบ่งปันนั้นเราสามารถกระทำได้โดยไม่ต้องเลือกเวลาและสถานที่ เมื่อเราพบเห็นผู้ที่กำลังต้องการความช่วยเหลือหรือกำลังมีทุกข์ ถ้าเราสามารถหยิบยื่นความช่วยเหลือให้แก่

เขาได้เราก็คือจะทำอะไร ในเรื่องหมู่บ้านสองฝั่งคลอง ประชาคม ลุนาชัย เสนอแนวความคิดที่ว่าทำให้ของมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง ถึงแม้ว่าการให้น้ำมันจะน้อยนิดสำหรับผู้ให้ แต่สำหรับผู้รับแล้วมันดูยิ่งใหญ่และหมายถึงการต่อชีวิตของคนคนนั้นให้ยืนยาวต่อไปอีก ตั้งตัวละครชื่อเคนที่เกิดมาพิการทางหูและเป็นใบ้ เคนเป็นคนสาธารณะของหมู่บ้านที่ใครจะให้อะไรหรือทำอะไรก็ได้ ส่วนค่าตอบแทนหรือค่าแรง คือ อาหาร เสื้อผ้า ข้าวของเครื่องใช้เล็กๆน้อยๆ เพียงแค่นี้เขาก็มีความสุขแล้ว ตั้งข้อความที่กล่าวว่า

ค่าจ้างอาจเป็นเสื้อผ้าเก่าๆ ของกินที่เหลือจากงานตามแต่ใครจะใจกว้างมีเมตตาแก่เขาแค่ไหน ผมมอบเสื้อผ้าเก่าๆให้เขารับกับมือ เคนไม่เคยลืมที่จะยกมือไหว้อย่างนอบน้อม ผมยกมือขึ้นรับไหว้ กลับมาเยี่ยมบ้านทุกครั้งผมไม่ลืมที่จะซื้อของจากในเมืองมาฝากเขา บ้างเป็นผ้าห่มกันหนาวหรืออย่างน้อยก็เป็นขนมหวาน ผมจำขึ้นใจว่าเคนชอบทองหยอดและเม็ดขนุน และทุกครั้งผมไม่วายรู้สึกละเอียดใจกับการยกมือไหว้ของเขา

(หมู่บ้านสองฝั่งคลอง : 46)

เมื่อผู้ให้มีความตั้งใจที่จะให้ผู้รับก็ย่อมที่จะตอบแทนอย่างเต็มใจเช่นกันในเรื่อง วิสามนัญชาตกร คนเข็นผักในตลาดได้รับความเมตตาจากแม่ค้าผักในตลาด ในเรื่องที่พักหลบร้อนและเก็บข้าวของ และพวกเขาก็ตอบแทนน้ำใจของพวกแม่ค้าเหล่านี้ โดยการเข็นของให้โดยไม่คิดมูลค่าแต่อย่างใด จะเห็นว่ามันุขยเรานั้น เมื่อแสดงการให้โดยไม่เจตนาใดแอบแฝงผลลัพธ์ที่ได้รับกลับมาก็จะเป็นแต่สิ่งที่ดีงามเช่นเดียวกัน ทำให้สังคมเรานั้นเต็มไปด้วยความสุข ตั้งข้อความที่ว่า

สภาพค่อนข้างแย่ของเราคือที่พัก เมื่อไม่มีที่ซุกหัวนอนเป็นของตนเอง ค่าลงทางมุ้งหลังใหญ่นอนรวมกันข้าวของต่างๆใส่ลังกระดาษซุกไว้ใต้แผง โซดาคีที่แม่ค้าเจ้าของแผงให้ความเมตตาต่อเราเสมอมาเช่นเดียวกับพวกเราเต็มใจช่วยงานแก่ทุกอย่าง ไม่ว่าของหนักหรือเบา ทั้งผักสดปลาแห้ง ถังน้ำปลา กะปิ เราช่วยลากช่วยเข็นโดยไม่ยอมรับค่าจ้าง

(วิสามนัญชาตกร : 31)

นอกจากนั้น ประชาคม ลุนาชัย เสนอแนวความคิดว่าเมื่อมีการให้ก็ย่อมทำให้เกิดมิตรภาพตามมา ดังในเรื่อง คนโซ ได้เกิดมิตรภาพขึ้นระหว่างคนสองคนที่ได้มาพบกันโดยบังเอิญ แต่มีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือการออกเรือหาปลา แต่อีกคนหนึ่งถูกขโมยกระเป๋าล้างไม่มีหลักฐานใดๆ ทำให้ไม่มีเรือลำไหนรับเข้าทำงาน ต่อเมื่อมีเรือลำหนึ่งมาติดต่อชายหนุ่มทั้งสองเพื่อหาคนงาน 1 คนแทนคนที่หนีไป ชายหนุ่มทั้งสองต่างเกี่ยงให้เพื่อนได้งานก่อน และสุดท้ายก็ไม่มีใครไปลงเรือลำนั้น ทั้งคู่ยอมอด เพราะไม่อาจทิ้งเพื่อนได้ ตั้งเนื้อความที่ว่า

เราคุยกันถึงเรื่องทะเล งานที่หนักกับตบทำติดต่อกันสามวันสามคืนหลังไม่ติดพื้น คุยถึงกลิ่นลมที่บ้าคลั่งตลอดฤดูมรสุม ได้ก้มมหาโหดที่ใช้งานลูกน้องเหมือนเครื่องจักรและหัวหน้าคนอวนที่เลวร้ายบ้าอำนาจบางคน เรายังให้กันหลายครั้ง ผมนึกรักน้ำใจเขาขึ้นมาอย่างบอกไม่ถูก

“พຽງนี้ค่อยไปสะพานปลาแต่เช้า ต้องอาศัยถุงปุ๋ยนายช่วยค้ำประกันเราอีกคนแล้วละ” ผมพยักหน้าเห็นด้วยไม่แปลกหรอกที่สองคนจะมีกระเป๋ากับเดียว

“หาเรือได้หรือยังเอ็งนะ” ชายหัวมเหาะจะถามเขา เขาวางสีหน้าเรียบเฉยนับไปมาทางผม “รับที่คนละ เรือที่ไหน” ผมถามอย่างลึกลับใจชื้นขึ้นมาด้วยความหวัง

“จอดอยู่นั่นไง เดียวก็ออกแล้ว คนอ้วนมันโคตรมันไปคนหนึ่ง เอาคนเดียวเอ็งจะไปหรือเปล่า”

“ผมมองหน้าเพื่อนเป็นเชิงปรึกษา แต่เขาเสมองไปอีกทาง “สองคนไม่ได้หรือ” ผมตบรอง อยากไปพร้อมกับเขา ทั้งสองสายหน้า “คนเดียวพอแล้ว เอ็งจะไปก็เตรียมเสื้อผ้าด้วยซื้อของไม่ทันเรือจะออกแล้ว”

ผมชี้ไปยังเพื่อนใหม่อยากให้เขาไต่งานก่อน “ถ้าใครจะไปกันแน่รีบๆ เข้าไม่ได้มาด้วยกันไม่ใช่หรือ เอ็งสองคนนะ”

“นายไปกับเขาเถอะ เราได้เรือแล้ว รับล่วงหน้าเขามาแล้วด้วย” เขาพยักพยิดหน้ามาทางผม

“ผมเองก็ไปไม่ได้หรอก รับล่วงหน้าล่าอื่นมาแล้วเหมือนกัน”

ชายหัวมเหาะและคนที่มาด้วยมองหน้ากันเล็กน้อย ซึ่งตามองเราสองคน แล้วสลับเท้าหนีไปอย่างไม่พอใจ.....เราหัวเราะขึ้นพร้อมกัน

(คนโซ : 77-80)

ในเรื่องสุดฝั่งขอบฟ้า ประชาคม ลูนาชัย เสนอให้เห็นถึงมิตรภาพระหว่างคนสองคนที่มีความผูกพันลึกซึ้งหรือเพื่อนตายได้อย่างเด่นชัดที่สุด โดยผ่านตัวละครหนุ่มสองคนที่ชื่อขึ้นและขอบ ทั้งสองเป็นเพื่อนที่รักกันมากและเป็นมิตรแท้ ไม่ทอดทิ้งกันไม่ว่าจะเป็นยามทุกข์ยามสุข ทั้งสองเป็นลูกอีสานเดินทางมาหางานทำเป็นลูกเรือประมง เพื่อเก็บเงินกลับบ้าน แต่ขึ้นนั้นมีโรคประจำตัวคือโรคลมบ้าหมู ทำให้ขอบต้องดูแลเพื่อนคนนี้อย่างใกล้ชิด และเขาทั้งสองก็ไม่เคยห่างกันเลยจนวินาทีสุดท้าย ดังข้อความที่ว่า

ตรงชอกประตูเล็ก ๆ กลางเก๋งชั้นสอง เมาว่างลูกเรือสองคนก้าวตามกันออกมา โหนดตัวลงสู่ชั้นล่างสลับเท้าไปตามแฉกเรือกว้างประมาณศอก ขอบเดินตามหลังและยืนปลดปมกางเกงปล่อยบัสสาวะออกมาท่อน้ำสองสายพุ่งเป็นลำคดโค้ง หล่นกระแทกพื้นทะเลเป็นฟองฟืดและแล้วสายหนึ่งพลันหดสั้นอย่างรวดเร็ว มือสองข้างของขึ้นกางเหยียด ร่างสายโง่งน ปากสันระริกชุ่มฟองน้ำลาย ตาหลับปริ้ม หัวค้อยๆ ไน้มไปข้างหน้า เข้าสองข้างย่อกระตุก แล้วร่างหล่นลอยละลื้อขอบสะดุ้งสุดตัว หันมองตามร่างซึ่งหายลับของขึ้น เห็นเพียงวงน้ำแผ่กว้าง ตาโปนของเขาเหลือก้าง แผลร่องสุดเสียงแล้วไม่พุ่งตามลงไป

(สุดฝั่งขอบฟ้า : 123)

ขึ้นและขอบไม่ทิ้งกันเพราะมิตรภาพที่มีอยู่อย่างเหนียวแน่น ทั้งสองคนต่อสู้ความยากลำบากมาด้วยกัน ขึ้นเสี่ยงชีวิตเพื่อช่วยขอบแต่ก็ต้องตายด้วยกันทั้งคู่

มิตรภาพของเพื่อนมนุษย์ในสังคมเป็นสิ่งที่ประชาคม ลูนาชัย ต้องการนำเสนอในเรื่องสั้นหลาย ๆ เรื่องเพราะประชาคม ลูนาชัย เชื่อว่า มิตรภาพ ความรักในเพื่อนมนุษย์ร่วมโลกจะทำให้โลกน่าอยู่ทุกคนจะมีความสุขมีรอยยิ้มให้กันมีความห่วงใยเอื้ออาทรต่อกัน รักและศรัทธาซึ่งกันและกัน ดังในเรื่องสายฝนและคำคืน ประชาคม ลูนาชัย เสนอว่าถ้ามนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาดีต่อกัน ทุกคนก็จะมีมิตรเพิ่มขึ้นโดยไม่ยากเลยเช่นตัวละครสองตัวในเรื่องที่บังเอิญมาติดฝนด้วยกันต่างคนต่างไม่กล้าที่จะเริ่มพูดกันก่อน เพราะเกรงว่าอีกฝ่ายจะไม่พูดตอบโต้แต่นั่นเอง แต่ตลอดเวลาที่นั่งอยู่ด้วยกันทั้งสองคนก็มีความรู้สึกที่ดีต่อกันมีความห่วงใยต่อกัน ดังข้อความที่ว่า

แต่ทว่า...ผมไม่อาจโกหกความรู้สึกแท้จริงของตัวเองได้ ผมคงเจ็บปวดไม่น้อยหากเห็นเธอถูกรังแกต่อหน้าต่อตาโดยไม่อาจช่วยเหลืออะไรได้ และภาพสะท้อนขวัญก็คงจะตราอยู่ในความรู้สึกของผมจนวันตาย ในช่วงเวลาแสนสั้นที่ผ่านไปนั้น หากเธอภาวนาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เธอไม่มีโอกาสรู้หรือทราบดีว่าผมเองก็แอบภาวนาคำด้วยคำเดียวกัน เธอมองผมอยู่ก่อนแล้ว เราสบตากันนิ่งอยู่ชั่วครู่ผมเห็นเธอยิ้ม ผมเองก็เผลอยิ้มตอบโดยไม่รู้ตัวรอยยิ้มเล็ก ๆ ของเธอที่ผมเห็นเพียงแวบซ่างมีค่าต่อความรู้สึกความเข้าใจอย่างเหลือเกิน

(สายฝนและคำคืน : 106-108)

ประชาคม ลุนาชัย ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับมิตรภาพในเรื่องสั้นของเขาว่า เมื่อมนุษย์รู้จักช่วยเหลือกันและมีน้ำใจต่อกัน สร้างมิตรภาพในมวลมนุษย มิตรภาพนำมาซึ่งความปรารถนาดีต่อกันอย่างจริงใจ พร้อมทั้งจะช่วยเหลือในยามตกทุกข์ได้ยาก และยังขยายขอบเขตของมิตรภาพไปยังเพื่อนมนุษย์ทั้งหมด จากจุดเริ่มของมิตรภาพระหว่างบุคคลนั้นเอง

2.2.5 ความกล้าหาญที่จะแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง

ประชาคม ลุนาชัย เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับความกล้าหาญที่จะแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้องทางคุณธรรมและจริยธรรมว่ามนุษย์ควรกล้าที่จะร่วมใจกันต่อสู้เพื่อความถูกต้องในสังคมที่เราอาศัยอยู่ร่วมกัน ไม่ควรปล่อยให้มนุษย์กระทำต่อมนุษย์อย่างไร้จริยธรรม คุณธรรม ขาดความเห็นอกเห็นใจไร้ความปราณี ขาดความรักและความปรารถนาดีต่อกัน ดังนั้นมนุษย์จึงต้องร่วมกันปลูกจิตสำนึกอันดีงามให้เกิดขึ้นในมนุษย์ทุกคนเพื่อให้สังคมมีความน่าอยู่มากขึ้น

ในเรื่องเมื่อผมซื้อกรุงเทพฯ ผู้เขียนเสนอแนวความคิดว่าเมืองหลวงของประเทศไทยคือกรุงเทพฯนั้นนับวันจะเป็นเมืองที่ย่ำแย่ลงด้วยสภาพต่าง ๆ ทั้งผู้คนที่ไม่ระเบียบวินัยขาดความรับผิดชอบเห็นแก่ตัวมากขึ้น เมืองที่มีภาพลักษณ์เสื่อมเสียในหลาย ๆ ด้าน ทั้งมลพิษ ขยะสิ่งปฏิกูล อาชญากรรม ปัญหาสิ่งแวดล้อม การจราจรติดขัด ปั่นการพนัน และแหล่งอบายมุขต่าง ซึ่งนับวันจะมีแต่ทรุดลงไม่มีใครคิดที่จะแก้ไขหรือพัฒนาให้ดีขึ้น ทุกคนทำเพียงเพื่อกอบโกยผลประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้อง ไร้สำนึกที่ดีงาม ขาดการแก้ไขอย่างจริงจังและเด็ดขาด ผู้คนส่วนใหญ่ยังเกรงกลัวต่ออิทธิพลและผู้ที่ใช้กฎหมายในทางที่ผิดเพื่อตักตวงสิทธิผลประโยชน์เพื่อตนเองเท่านั้น ดังข้อความที่กล่าวว่า

ผู้คนจะต้องมีระเบียบวินัย ปัญหาจะต้องแก้จากต้นตอจะทำแบบลูบหน้าปะจมูกอย่างเดิมอีกไม่ได้แล้ว ใครทำให้เกิดมลภาวะ ทำให้รถติดและเกิดฝุ่นละอองจะต้องเป็นผู้แก้ปัญหาเหล่านี้ ใครใช้ไฟฟ้าเกินขนาดจะต้องเป็นผู้หาพลังงาน มาตราการเด็ดขาดซึ่งเคยใช้กับชุมชนแออัดข้างลำคลองคือหลักการ คือกติกาของเมืองทุกคนจะต้องเสมอภาคอยู่ภายใต้บทบัญญัติเดียวกัน ทั้งส่วนเกินและส่วนขาดจำเป็นควรดำรงอยู่ต่อไป อะไรบ้างที่ควรไล่ส่งให้อพยพออกไป กระทรวง ทบวง กรม และหน่วยงานราชการทั้งหลายใช้พวกเอ็งหรือเปล่าเป็นตัวการทำให้เมืองนี้กระหายหิวอยู่ตลอดเวลา พวกเอ็งใช้ไหมที่บริโภคจนประมาณ ขบเคี้ยวบุคลากร สวาปามเชื้อเพลิงและพลังงานและกวาดต้อนอะไรต่อมิอะไรมาสูมรวมกันอยู่ที่นี้

(เมื่อผมซื้อกรุงเทพฯ : 50-51)

ในเรื่องเดียวกันมีข้อความที่กล่าวถึงผู้ที่ใช้อำนาจหน้าที่การงานในทางที่ผิด แสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองและพวกพ้อง ขาดคุณธรรม ไม่มีความซื่อสัตย์ต่ออาชีพการงานของตนดังข้อความในเรื่องเดียวกันว่า

ผมมีข้อสงสัยบางอย่างทุกครั้งที่ผมให้พนักงานบริการในโรงแรมและร้านอาหารมักได้รับการไถ่ค่าน้อย่างขอบคุณต่างกับพนักงานตามข้างทางหลวง รับผิดชอบต่อลูกค้าอย่างเต็มที่ และยังแข็งแกร่ง และขึ้นเสียงขู่ให้ผมกลัวอีกนะ หนังสือพิมพ์ยอมเป็นเจ้าของถ้อยคำหยาบคาย เสียสละจรรยาบรรณและความเป็นกลางและละเมิดต่อจริยธรรมของสื่อที่ดีเพื่อใคร หากไม่ใช่เพื่อสนองตอบอารมณ์ความรู้สึก และปกป้องผลประโยชน์ของคนกรุงเทพฯ อย่างเรา ๆ ท่าน ๆ ที่นั่งอยู่ตรงนี้ โลกที่หมุนมาถึงตรงนี้ถึงประวัติศาสตร์ที่ถูกผลักเคลื่อนไปข้างหน้าและเหยียบศตวรรษใหม่ไว้ได้

อึ้งเท่า กาลเวลาได้พิสูจน์สัจธรรมในใจมนุษย์แล้ว ความเป็นกลางคืออะไร ความเป็นกลางคือการสนองตอบต่อมือที่ทรงพลังและทรงอำนาจ

(เมื่อผมซื้อกรุงเทพฯ : 51)

ประชาคม ลุนาชัย เสนอแนวความคิดว่าถึงมนุษย์ทุกคนควรร่วมมือร่วมใจกันสรรค์สร้างสิ่งที่ดีงาม การทำประโยชน์อย่างแท้จริงเพื่อเพื่อนมนุษย์โดยรวม ไม่ใช่ทำเพื่อผลประโยชน์ของคนใดคนหนึ่ง มนุษย์ทุกคนปฏิบัติหน้าที่การงานของตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ในทางไม่ถูกต้อง เพื่อสังคมจะได้มีความสงบสุขไม่เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา นอกจากนี้ประชาคม ลุนาชัยยังเสนอว่าถ้าต้องการเห็นสังคมที่ดีงามนี้มีขึ้นจริง มนุษย์ควรต่อสู้เพื่อความถูกต้องในสังคมไม่ควรย่อท้อเพราะสภาพสังคมในความเป็นจริงยังมีข้อบกพร่องที่ต้องร่วมกันแก้ไขหลายประการ และหากไม่ต้องการที่จะเห็นสังคมของตนเองเป็นไปในทางที่ดีขึ้นเจริญขึ้นมนุษย์ก็ควรที่จะร่วมมือกันต่อสู้เพื่อความถูกต้องในสังคม และเพื่อให้ความถูกต้องในสังคมดำรงอยู่สืบไป

บางครั้งความกล้าหาญที่จะผจญคุณธรรมหรือจริยธรรมยังไม่เพียงพอ ประชาคม ลุนาชัย จึงนำเสนอว่าควรต่อสู้เพื่อความถูกต้องและความดีงามให้เกิดขึ้นในสังคมและในรูปแบบของวิถีชีวิตของชาวชนบทที่มีความผูกพันห่วงแหนแผ่นดินเกิด แผ่นดินที่ทามาหากิน แผ่นดินที่ตกทอดมายังบรรพบุรุษนับหลายชั่วอายุคนเพราะมีนายทุนมากว้างซื้อเพื่อนำไปทำรีสอร์ท โรงแรม สถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งได้ก่อให้เกิดปัญหากับชาวบ้านที่ทามาหากินและพักอาศัยอยู่ในพื้นที่ นอกเหนือไปจากนี้ยังทำให้เกิดมลพิษ เสียทัศนียภาพที่งดงามตามธรรมชาติอีกด้วยโดยที่มีลุงวิง ตัวละครสำคัญของเรื่องเฒ่าทะเลภูผาหิน เป็นผู้คัดค้านและโจมตีพวกนายทุนที่เห็นแก่ได้คิดจะซื้อพื้นที่ทั้งหมดไปทำสถานที่ดังกล่าว ดังข้อความที่ว่า

กระทั่งหมู่บ้านชายทะเลแห่งนี้มีทางเลือกใหม่ เป็นทางเลือกที่สันคลอนความเป็นอยู่เดิมจนน่าหวาดวิตก นับจากรีสอร์ทแรกแทรกตัวขึ้นคำหมู่บ้านชาวประมงที่อยู่ปากถ้ำผิงโน้นบ้านเรือนหลังคาจากหายวับไป แทนที่ด้วยตึกสูงหลากหลายสิบหลายชั้น และโผล่ผุดขึ้นตามไหล่เขา หมู่บ้านที่เหลือมีตัวแทนนายทุนมาติดต่อซื้อไม่เว้นวัน

“เป็นตายอย่างไรก็ไม่ขายเด็ดขาดเงินนะมันอาจซื้อได้หลายอย่างแต่มันซื้อแผ่นดินเกิดคืนไม่ได้ พวกมันอย่าคิดอะไรสั้น ๆ ใครขายแผ่นดินเกิดเท่ากับทรยศต่อบรรพบุรุษ เงินหากเรามีมากกว่าความจำเป็นมันก็มีค่าเป็นเพียงแต่

ตัวเลขไม่มีประโยชน์อะไรเลย...กูจะไม่ยอมตกเป็นเหยื่อแล้วพวกมึงล่ะ "

(เฒ่าทะเลภูผาหิน : 34-35)

การกระทำของลุงวิงเป็นการกระทำเพื่อความถูกต้องของสังคม เป็นการสกัดกั้นกระแส วิบัติของวัฒนธรรมเมืองที่ทะเลักไหลเข้าสู่ชนบทอันดงาม ทั้งยังเป็นการหยุดยั้งพวกมนุษย์ที่มีต่อความโลภ ความไม่รู้จักพอพวกที่หวังแต่กอบโกยผลประโยชน์จนขาดความถูกต้องและขาดคุณธรรมซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะ ทำให้สังคมนี้ดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุข

กล่าวโดยสรุป ความกล้าหาญทางจริยธรรมเป็นสิ่งที่ต้องกระทำเพื่อผดุงความดีงาม ในสังคม แต่บางครั้งการได้มาซึ่งความถูกต้องก็ต้องต่อสู้ มิใช่อาศัยความกล้าหาญเพียงอย่างเดียว

3. แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับการดำเนินชีวิต

การดำเนินชีวิตของมนุษย์จะต้องดำเนินชีวิตอย่างมีจุดหมาย ดังที่ ประกอบ เที่ยมสอาด ได้ อธิบายไว้ว่า การที่คน ๆ หนึ่งถือว่ามีสิ่งหนึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุดที่เขาจะต้องแสวงหาให้แก่ชีวิตเขาย่อมถือว่า สิ่งนั้นเป็นอุดมคติหรือจุดหมายของชีวิตเขาและการที่คนเรามีจุดหมายของชีวิตที่แตกต่างกันออกไป ย่อมทำให้เขามีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันออกไปด้วย (ประกอบ เที่ยมสอาด. 2535 : 74)

ดังที่กล่าวแล้วว่าการดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้นต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เนื่องด้วยมนุษย์ ต้องอาศัยอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม วิถี วิถีวิถี กล่าวไว้ว่าการดำเนินชีวิตสำหรับตนเองนั้นก็ย่อมจะหนีไม่ พ้นเรื่องที่เราจะต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่น ด้วยเหตุนี้ในการดำเนินชีวิตนั้นจึงจะต้องคำนึงถึงผู้อื่นด้วย (วิถี วิถีวิถี. 2520 : 163)

ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์กับการดำเนินชีวิตไว้ในเรื่องสั้น หลาย ๆ เรื่องดังจะแยกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

3.1 มนุษย์กับความเชื่อมั่นในการดำรงชีวิต

ประชาคม ลุนาชัย ได้ชี้แนะว่ามนุษย์ที่มีคุณค่าสำหรับตนเองและผู้อื่นคือมนุษย์ที่ดำเนิน ชีวิตด้วยความเชื่อมั่นในการกระทำและความคิดของตนว่าดีงามจึงจะเรียกว่าดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความหมาย ต่อตนเองและบุคคลรอบข้าง

ในเรื่องลูกทะเล ประชาคม ลุนาชัย เสนอให้ผู้อ่านเห็นถึงความเชื่อมั่นต่อการดำเนินชีวิต ของตัวละครพ่อที่มีอาชีพเป็นชาวประมงตามแบบของบรรพบุรุษ ถึงแม้ว่าอาชีพชาวประมงนี้จะเป็นอาชีพที่ เหนื่อยยากลำบากเพียงใดก็ตาม แต่ผู้เป็นพ่อก็ไม่ได้ย่อท้อและมีความเชื่อมั่นว่าอาชีพชาวประมงที่ตนทำอยู่ นี้เป็นอาชีพที่ดีมีรายได้แม้จะไม่มากมายอะไรนักต่างกับพวกเจ้าของแฟปลาและเจ้าของเรือประมงก็ตาม แต่ พ่อก็พอใจและมีความสุข ดังข้อความที่ว่า

พ่อไม่มีคำตอบที่ชัดเจน พ่อเชื่อมั่นต่อวิถีชีวิตที่ดั้งเดิมไม่กล้าขบถเปลี่ยนแปลงเสาะหาเส้นทางสายใหม่ เขาค่อย ๆ เข้าใจพ่อและชาวประมงพื้นบ้านที่สืบวิถีชีวิตตามอย่างบรรพบุรุษ ไม่มีใครตำหนิความต่ำต้อยยากไร้เผชิญหน้าความหนักและความยากจนประดุจเรือที่หันหัวสู่คลื่นลม

(ลูกทะเล : 22)

ตัวละครพ่อมีความเชื่อมั่นต่อการดำเนินชีวิตด้วยการประกอบอาชีพชาวประมงตามแบบอย่างของบรรพบุรุษและมีความสุขที่ได้กระทำในสิ่งที่ตนรัก ตลอดจนมีความภาคภูมิใจที่ได้เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวทั้งหมด ถึงแม้ว่าอาชีพชาวประมงจะไม่ได้สร้างความร่ำรวยเหมือนอย่างอาชีพอื่น ๆ แต่เขาก็มีความรักและความเชื่อมั่นต่ออาชีพชาวประมงนี้อย่างเต็มเปี่ยม ไม่เคยนึกย่อท้อหรือท้อแท้ต่ออุปสรรคความยากลำบากที่ตัวละครพ่อต้องประสบในแต่ละครั้ง จนทำให้มีเรือเป็นของตนเองนั้นก็ย่อมแสดงให้เห็นว่าหากมนุษย์มีความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อการทำสิ่งใดแล้วก็ตามย่อมเลือกที่จะดำรงชีวิตอยู่เพื่อสิ่งนั้น เรื่องรถไฟเที่ยวสุดท้าย ตัวละครของเรื่องที่ชื่อแทนและแฟนสาวต้องจากบ้านเกิดเมืองนอนมาขายแรงงานในเมืองหลวง แต่คนทั้งสองก็มีความฝันที่จะกลับไปดำเนินชีวิตที่มีความสุขด้วยกันที่บ้านเกิดของตน ดำเนินชีวิตตามแบบฉบับของชาวนาผู้ที่มีความเชื่อมั่นอย่างเปี่ยมล้น ดังข้อความที่ว่า

เขาทวนนึกถึงวิถีชีวิตชาวนาซึ่งบัดนี้เขาเหมือนกลายเป็นคนแปลกหน้า ทั้งเขาและสาวคนรักกลายเป็นคนขายแรงงาน ทว่ามันเป็นช่วงระยะเวลาสั้นๆเท่านั้นเอง แทนบอกตัวเองเช่นนั้น อีกไม่นานเขาจะพานุ่นกลับบ้านหลังจากแต่งงานแล้วเขาก็กับหล่อนจะสืบทอดอาชีพทำนาจากบรรพบุรุษต่อไป ชาวนาผู้สงบเสถียรรู้จักการให้และคำว่าพอ

(รถไฟเที่ยวสุดท้าย : 44)

เรื่องเกาะกลางเมือง กล่าวถึงตัวละครชายชาผู้ที่มีความเชื่อมั่นในความคิดของมนุษย์ผู้อยู่ร่วมในสังคมเดียวกัน ผู้ซึ่งมีความปรารถนาดีต่อเพื่อนร่วมสังคม ดังข้อความที่ว่า

ความผูกพันของคนก็เป็นเช่นนั้นเอง ห่วงหาอาทรต่อกันและกันเป็นความรู้สึกที่งดงามยิ่ง ชายเฒ่าเฒ่าแล้วก็ได้แต่ภาวนาขอให้สามีมองหญิงคนนี้ก็กลับมาถึงบ้านโดยปลอดภัยเถิด ข้าแต่สวรรค์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย สายตาชายเฒ่าจับจ้องอยู่ที่ใบหน้าหญิงเจ้าของบ้าน แก่ผืนยิ้มขณะส่งกระแสดิจแห่งความปรารถนาดีไปยังนาง

(เกาะกลางเมือง : 163)

การที่มีความเชื่อมั่นส่งผลให้มนุษย์ประสบความสำเร็จได้เสมอๆ ดังในเรื่องทางคลื่น ตัวละครชายชาผู้ผ่านร้อนผ่านหนาวมาอย่างโชกโชน มีทั้งความสุข ความทุกข์ สมหวัง ผิดหวัง ปนเปกันไป แต่ชายชาผู้นี้มีความเชื่อมั่นและคิดว่าทุกสิ่งทุกอย่างจะสำเร็จได้ด้วยความมานะอดทนและที่สำคัญจะต้องมีความเชื่อมั่นในสิ่งนั้นด้วย ดังคำบรรยายที่ว่า

ข้าทอมาทุกน่านน้ำ ผ่านความโหดหินของทะเลมาแทบทุกแห่ง ทั้งตะวันออกตะวันตกเห็นเกาะน้อยใหญ่ กลางทะเลมาจนทั่ว ผ่านเมืองชายทะเลมานับสิบ ทะเลไหนๆก็คล้ายกัน ยามหน้าร้อนคลื่นเรียบมันร้อนจนแทบดับแตก หน้าฝนก็เจอทั้งฝนและคลื่น แต่ถ้าน้ำหนาวนี้สิ เอ็งเอ๊ย.....

หากนรกของคนเป็นมีจริงก็ทะเลนี้แหละ ทะเลเป็นเวทีของลูกผู้ชาย เป็นโลกของคนทรหด ข้าเองที่ว่าเนี่ย เคยถอดใจหลายต่อหลายครั้ง เมื่อเห็นเรือลำอื่นอับปางต่อหน้าต่อตา เพื่อฝูงจมน้ำหายไปไม่พบแม้แต่ซากศพ คิดจะหนีมันไปให้ไกลและไม่หวนกลับมาอีกแต่พอเรือถึงฝั่งเท่านั้นแหละลืมความตราตรึงกลางทะเลไปสิ้น ในที่สุดก็ร่วมหัวจมท้ายอยู่กับมัน

(ทางคลื่น : 146)

นอกจากมนุษย์ผู้ที่ดำเนินชีวิตด้วยความเชื่อมั่นจะดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความหมาย ประชาคม ลุนาชัย ยังเสนอว่ามนุษย์ที่ดำเนินชีวิตด้วยความเชื่อมั่นศรัทธาต่อความดีงามของมนุษย์ด้วยกันเองจะให้การดำเนินชีวิตเป็นไปในทางที่ถูกที่ควร และมีคุณค่าจึงมีความหวังที่จะต่อสู้กับชีวิตต่อไป

3.2 มนุษย์กับการดำเนินชีวิตด้วยความเรียบง่าย

ประชาคม ลุนาชัย มีแนวความคิดว่าในสังคมปัจจุบันการดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้นเป็นไปอย่างไม่มีความสุขมากนัก โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในสังคมเมือง เนื่องจากเมืองใหญ่ไม่ใช่สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับมนุษย์มากนัก ผู้เขียนจึงเสนอแนวความคิดในเรื่องของการดำเนินชีวิตโดยเสนอวิถีชีวิตที่เรียบง่ายสมถะ ดังเช่นการดำเนินชีวิตของผู้คนในชนบทอย่างบรรพบุรุษของมนุษย์เราเคยดำเนินมา

ในปัจจุบันการเจริญเติบโตของเมืองมีมากทำให้การดำเนินชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปมีแต่ความสับสนวุ่นวายมากขึ้นจึงมีวิถีชีวิตอย่างไม่เป็นสุข ประชาคม ลุนาชัย จึงเสนอภาพสังคมชนบทเป็นตัวอย่างแก่ผู้อ่านเพื่อชี้แนะให้เห็นว่าการดำเนินชีวิตของคนในสังคมชนบทสร้างความสุขให้มนุษย์อย่างแท้จริง ในเรื่องต่อไป ผู้เขียนได้เสนอให้ผู้อ่านเห็นความเรียบง่ายสมถะของชีวิตชนบทผ่านการบอกเล่าของตัวละครหนุ่ม ดังคำบรรยายที่ว่า

ชายหนุ่มนี้รักความสมถะแห่งชีวิตชนบท ความเรียบง่ายนั้นดูงดงามเหลือเกิน ทุกคนห่วงใยรักใคร่กันเหมือนญาติ แม้แต่คนแปลกหน้าเช่นเขายังได้รับการเอาใจใส่ด้วยดี เป็นน้ำใจที่ยากจะหาได้ในเมืองหลวง

(ต่อไม่ : 52)

ประชาคม ลุนาชัย เสนอว่าชีวิตในชนบทนั้นเป็นชีวิตที่เรียบง่าย ต่างจากสังคมเมืองที่นับวันจะไม่น่าอยู่เพราะขาดแคลนความมีน้ำใจต่อกันระหว่างผู้ที่อยู่ร่วมในสังคมหรือบุคคลรอบข้าง ผู้เขียนเสนอว่าบุคคลในชนบทมีความเอื้อเฟื้อต่อกันแม้แต่บุคคลแปลกหน้าก็ยังมีความรัก มีน้ำใจให้ซึ่งต่างจากสังคมเมืองที่ชีวิตความเป็นอยู่สับสนต่างคนต่างอยู่ไม่มีความเห็นอกเห็นใจกัน มีแต่ความหวาดกลัวระแวงระวังไปเสียทุกเรื่อง ด้วยเหตุนี้ผู้คนในเมืองจึงมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่ค่อยจะได้พบความสุขที่แท้จริงมากนัก ไม่เหมือนผู้คนในชนบทผู้ที่ดำเนินชีวิตด้วยความเรียบง่ายสมถะ

ด้วยสภาพการณ์อย่างในสังคมปัจจุบัน สังคมที่มีแต่ความสับสน สังคมแห่งการแก่งแย่งแข่งขันหาความสุขที่แท้จริงได้ยากนัก ผู้คนมากมายหลั่งไหลกันเข้ามาประกอบอาชีพในเมืองหลวง เมืองที่ผู้คนไม่น้อยคิดว่าจะคลอบคลุ้งสิ่งต่างๆ ให้แก่ตนได้ตามที่ตนตั้งใจทุกประการ แต่ก็มีบางครั้งสมหวังและก็มีไม่น้อยที่ต้องพบกับความผิดหวัง ดังเช่นตัวละครหนุ่มในเรื่อง บทเพลงข้างถนน ที่เข้ามาขายแรงงานและใช้ชีวิตในเมือง มีชีวิตที่ยากลำบากจากการทำงานหนัก และหลายครั้งที่เขาคิดถึงบ้านเกิดและอยากกลับไปใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายที่บ้านเกิดเคียงข้างพ่อกับแม่ของเขา ดังข้อความที่ว่า

ชายหนุ่มจากบ้านเกิดเข้ามาทำงานในเมือง และไม่ได้กลับไปเยี่ยมพ่อแม่ที่บ้านเกิด ใช้ชีวิตอยู่ไปวัน ๆ อย่างไร้จุดหมาย งานหนักเป็นดั่งก้อนที่โบยตีเขาทุกวัน เปียกเหงา ไร้ความหวัง ไม่มีใครเห็นความสำคัญ ความสุขแสนสั้นในวันรับค่าแรงจึงเสมือนพรายแสงทิ้งห้อยในคืนมืดสนิทและเป็นแสงสว่างเดียวที่เขาพอมองเห็นและไขว่คว้าได้ นานแล้วที่เขาห่างเหินเสียงเพลงลูกทุ่ง หมอลำ และเครื่องดนตรีพื้นบ้านเช่นเดียวกับไออุ่นและความอ่อนโยนทั้งหลายทั้งปวงที่ได้ห่างหายไปจากชีวิตเนิ่นนาน

(บทเพลงข้างถนน : 37)

ชายหนุ่มในเรื่อง บทเพลงข้างถนน มีความต้องการที่กลับไปใช้ชีวิตเรียบง่ายที่บ้านเกิดเมืองนอนกับแม่และพ่อแต่เนื่องจากตัวเองต้องเข้ามาขายแรงงานในเมืองหลวงทำให้กลับไปบ้านเกิดยากขึ้น แต่ชายหนุ่มก็มีความหวังอยู่เสมอว่าวันหนึ่งเขาจะต้องกลับไปใช้ชีวิตที่บ้านเกิดของตนเองอย่างแน่นอน ดังคำบรรยายที่ว่า

คงอีกไม่นานบางที่อาจจะสงกรานต์นี้ เขาจะได้กลับไปพบหน้าพ่อแม่และฟังเสียงแคนให้ใจที่บ้านเกิด

(บทเพลงข้างถนน : 37)

หรือข้อความในเรื่อง ภาพฝันที่หายไป ที่ตัวละครหนุ่มสาวที่เข้ามาใช้ชีวิตในเมืองหลวงแล้วมีความรู้สึกว่าการอยู่ในเมืองมีความสับสนวุ่นวาย มีแต่ผู้คนที่ไม่มีความจริงใจ หาความสุขไม่ได้ จึงอยากที่จะกลับไปอยู่ที่บ้านของตน ดังข้อความที่ว่า

เราตั้งความหวังไว้ว่า สักวันหนึ่งจะไปเป็นชาวประมงที่มีชีวิตเรียบง่ายหนีความวุ่นวายสับสนในเมืองหลวง กลับไปใช้ชีวิตคู่อย่างมีความสุขที่บ้านริมทะเล

(ภาพฝันที่หายไป : 128)

นอกจากนี้ผู้เขียนยังเสนอว่ามนุษย์เรานั้นไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนก็ตามก็มักที่จะคิดถึงบ้านเกิดหรือที่อยู่เดิมของตน ดังในเรื่อง เรือนไม้ขาว ตัวละครหนุ่มผู้ที่เข้ามาทำงานในเมืองหลวง กรำงานหนักตลอดเวลา แทบจะไม่มีเวลาพักผ่อน เขาคิดว่าถ้าว่างเมื่อไหร่จะกลับมาอยู่ที่บ้านเกิดให้สมกับความคิดถึง เพราะ

บ้านเกิดคือทุกสิ่งทุกอย่างของเขา เขาเชื่อว่าคนเราเติบโตมาจากอดีตและโหยหาที่จะกลับมาใช้ชีวิตที่เรียบง่ายที่บ้านเกิดของตน ดังคำกล่าวที่ว่า

ผมคิดถึงบ้านหลังเก่ายังอยู่ อันที่จริงแม้จะเก่ามากแล้วแต่สภาพทั่วไปยังแข็งแรงพอจะยืนหยัดอยู่ตลอดเวลาได้อีกหลายปี ผมได้กลิ่นคูนเคยและมนต์ประหลาด กลิ่นของบ้านเกิดและภาพแห่งความหลังให้ความรู้สึกอบอุ่น เราลูก ๆ ทั้งเจ็ดเติบโตมาบนเรือนหลังนี้ ทุกคนเกลือกกลิ้งไปบนพื้นกระดานนับครั้งไม่ถ้วน ผ่ากราบเหงื่อไคลที่มองไม่เห็นเอาไว้ทุกตารางนิ้ว

(เรือนไม้ซรา : 66-67)

ดังนั้นชีวิตที่เรียบง่ายในความรู้สึกของผู้เขียน คือชีวิตที่อยู่กับธรรมชาติ ชีวิตที่ไม่ได้ปรุงแต่งด้วยสิ่งแวดล้อมที่เป็นมลพิษใด ๆ ชีวิตที่แวดล้อมไปด้วยผู้คนที่มีความโอบอ้อมอารี มีความรักให้กันและกันเหมือนญาติสนิท ในเรื่องหมู่บ้านสองฝั่งคลอง ผู้เขียนบรรยายลักษณะความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายไว้การปรุงแต่งใด ๆ สภาพแวดล้อมสะอาดตา ผู้คนโอบอ้อมอารี รักใคร่กันเหมือนญาติสนิท แบ่งปันกันและกัน ดังคำบรรยายที่ว่า

ตำนานหมู่บ้านนี้อาจยืนยาวมาคู่สายน้ำ มันเก่ายิ่งกว่าคนที่มีอายุสูงสุดในหมู่บ้าน บ้านเรือนชายฝั่งเป็นบ้านทรงไทยเรียงรายห่างกันพอประมาณ สองฝั่งรวมกันเป็นหมู่บ้านเดียว มีประเพณีและเทศกาลงานบุญร่วมกัน รู้จักหักท่ายไปมาหาสู่กันเหมือนญาติสนิท เช่นเดียวกับน้ำในลำคลองที่เป็นสายเลือดใหญ่ไหลหล่อเลี้ยงชีวิตทุกคน ไม่มีมาเมื่อใครคนใดคนหนึ่ง

(หมู่บ้านสองฝั่งคลอง : 44)

ความสับสนวุ่นวายในสังคมเมืองทำให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอย่างยากลำบากเพราะต้องทำงานแข่งกับเวลา ค่าครองชีพสูง ทุกสิ่งทุกอย่างต้องดิ้นรนหามาเพื่อการดำรงชีวิต ทำให้ผู้จากบ้านในชนบทมาหางานทำในเมืองหลวง ปรารถนาที่จะหลีกเลี่ยงสภาพดังกล่าว กลับไปหาชีวิตที่เรียบง่ายท่ามกลางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมแบบชนบทที่ตนจากมา

3.3 มนุษย์กับการปฏิบัติหน้าที่

ประชาคม ลุนาชัย ได้เรียกร้องให้มนุษย์แต่ละคนรู้จักกระทำหน้าที่ของตนด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยความสามารถอย่างเต็มที่ เพื่อสังคมนี้จะดำรงอยู่ด้วยความสุข ดังในเรื่องลูกแก้วสารอง ผู้เขียนได้เสนอเรื่องราวผ่านชายหนุ่มผู้ที่มีความมุ่งมั่นหวังอยากให้โลกใบนี้มีความสมบูรณ์และดำรงอยู่อย่างสงบสุข มนุษย์ทุกคนรู้จักการปฏิบัติตามหน้าที่ของตนด้วยความรับผิดชอบ เพราะถ้ามนุษย์ขาดความรับผิดชอบไม่ประพฤติปฏิบัติตามหน้าที่ของตน ปัญหาต่าง ๆ ก็จะมาตาม และในที่สุดสังคมก็จะขาดความสงบสุข รวมไปถึงโลกก็จะพบกับความเดือดร้อนวุ่นวาย อันเนื่องมาจากการที่มนุษย์ไม่รู้จักการปฏิบัติหน้าที่ของตนนั่นเอง ดังคำบรรยายที่ว่า

ชายหนุ่มจากไปนานแล้ว ชายชราয়ั้งนั่งนิ่งอยู่ที่เดิม แก่ถึงลูกแก้วของชายหนุ่มและครุ่นคำนึงถึงโลกแห่งความเป็นจริง โลกสำหรับแกและลูก ๆ หลาน ๆ ของมนุษย์ร่วมเผ่าพันธุ์เดียวกัน ของสรรพชีวิตและธรรมชาติ โลกที่มีอยู่เพียงลูกเดียวไม่อาจสร้างสำรองได้ใหม่ หากมันเกิดแคร่หรือพินาศลงด้วยน้ำมือของสัตว์เห็นแก่ตัวบางประเภท

(ลูกแก้วสำรอง : 213)

มนุษย์เราถ้าทุกคนปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเต็มกำลังความสามารถและมีความรับผิดชอบอย่างเต็มเปี่ยม ทุกปัญหาย่อมที่จะเกิดปัญหาได้ยากหรือไม่เกิดปัญหาเลย ในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ของมนุษย์ในสังคมนั้นหน้าที่ถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้สังคมนี้ดำรงอยู่ได้ด้วยความสงบสุข การปฏิบัติหน้าที่ของตนนั้นต้องเริ่มต้นที่ตัวเองก่อน แล้วจึงขยายต่อไปเป็นลำดับจากตนเองไปสังคม และสุดท้ายโลกมนุษย์

ประชาคม ลุนาชัย เสนอให้เห็นว่ามนุษย์เรานั้นถ้าบกพร่องในหน้าที่ หรือรับผิดชอบไม่เต็มกำลังความสามารถปัญหาต่าง ๆ ก็จะต้องตามมาทั้งต่อตนเองและคนรอบข้าง ดังนั้นถ้ามนุษย์รู้จักการปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องปัญหาต่าง ๆ ก็จะลดน้อยลง และมนุษย์ก็จะเป็นผู้ที่มีคุณค่า ตลอดจนจะนำพาสังคมสงบสุข

3.4 มนุษย์กับการต่อสู้ของมนุษย์เพื่อความดีงามของสังคม

ประชาคม ลุนาชัย เสนอแนวความคิดที่ว่ามนุษย์ที่จะดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุขในสังคมได้นั้นต้องพึงกระทำตนเป็นผู้ที่คิดดี ประพฤติดี โดยเฉพาะในด้านของจิตใจทั้งต่อตนเองและผู้อื่นในสังคม เพื่อสังคมอันดีงามที่มนุษย์จะพึงดำรงตนอยู่ได้อย่างมีความสุข สิ่งที่เสนอนั้นแม้จะดูเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก หรืออาจจะพบกับอุปสรรคจากสิ่งต่าง ๆ รอบตัว รวมทั้งมนุษย์ด้วยกันเอง ผู้เขียนได้เสนอแนวความคิดนี้ด้วยน้ำเสียงที่สนับสนุนให้ผู้อ่านต่อสู้เพื่อสังคมที่ดีงาม เพื่อคุณค่าของมนุษย์อย่างแท้จริง และต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ ให้จงได้

สังคมที่ดีงามในแนวความคิดของประชาคม ลุนาชัย คือสังคมที่มนุษย์ทุกคนได้รับความยุติธรรมจากส่วนต่าง ๆ ของสังคมอย่างเสมอภาคกัน แต่ในสภาพสังคมที่เป็นจริงสังคมยังไม่สามารถบรรลุถึงสังคมที่ดีงามได้ก็เพราะว่ายังมีมนุษย์บางกลุ่ม บางคนที่ได้รับการยอมรับจากสังคม ดังในเรื่องคนต่างสีประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอถึงสภาพความเหลื่อมล้ำกันของมนุษย์ในสังคมโดยใช้สัญลักษณ์คือสีของเสื้อผ้ามาบ่งบอกความด้อยโอกาสของคนระดับล่างคือผู้ที่ใช้แรงงานหรือกรรมกร แต่บุคคลกลุ่มนี้ไม่มีโอกาสเรียกร้องความยุติธรรม แม้จะรู้ว่าตนเองนั้นกำลังถูกเอารัดเอาเปรียบจากบุคคลอื่นในสังคมเดียวกันก็ตาม โดยประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอเรื่องราวดังกล่าวผ่านตัวละครหนุ่มชื่อก้อง ดังข้อความที่บรรยายว่า

ก้องไม่ทราบแน่ชัดว่าการแบ่งแยกสีของผู้นั้นเกิดขึ้นครั้งแรกกี่สิบปีมาแล้ว ตอนแรกทางการยังไม่ออกกฎหมายบังคับ ใช้เพียงกลวิธีที่จะแยกคนสองกลุ่มในสังคมออกจากกันให้เห็นชัดเจน ระหว่างคนส่วนใหญ่ฐานะยากจนกับคนส่วนน้อยที่ร่ำรวยโดยกำหนดให้เสื้อผ้าสีอื่นมีราคาแพงเกินอำนาจซื้อของชนชั้นกรรมกรและชาวนาชาวไร่ เหตุผลของทางการก็เหมือนข้ออ้างเก่า ๆ ที่มีบอกว่าเพื่อความมั่นคง เพื่อความสงบสุขของสังคมส่วนรวม แต่ไม่ว่าจะมีเหตุผลดีเลิศหรือเลวทรามเพียงใดก็ตามคนส่วนใหญ่ของประเทศที่ตกอยู่ในฐานะเสียเปรียบ ไม่เคยมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ก้องพอจะเข้าใจอยู่บ้าง

ว่าสิ่งที่เขาสวมอยู่นี้จะหมายถึงความอ่อนแอ ความด้อยโอกาสและพ่ายแพ้มันเป็นสิ่งที่ไร้อำนาจต่อรอง ไร้เกียรติ ผู้คนเหล่านี้กำเนิดชีวิตขึ้นมาเพื่อสืบทอดความเสียเปรียบและการถูกกดขี่

(คนต่างสี : 50)

ในเรื่องผู้เฒ่ามิต ประชาคม ลูนาชัย เสนอถึงภาพของผู้ที่มีอำนาจ และใช้อำนาจข่มเหงผู้อื่น โดยกล่าวว่ามนุษย์กระทำตามความปรารถนาของตนโดยไม่คำนึงถึงผลลัพธ์ ในที่สุดมนุษย์จะเป็นผู้ที่พ่ายแพ้ตลอดไป

จิตใจพวกเขาแข็งแกร่ง ในกมลสันดานเต็มไปด้วยความกระหายอยาก ไม่มีบทเรียนจากความหายนะครั้งใดจะสอนให้พวกเขามีสำนึกใหม่ พฤติกรรมการบริโภคของพวกเขาคืออาชญากรรมที่กระทำต่อชีวิตสัตว์อื่น ไม่กินเพื่อประทังชีวิตหรือเพื่อสืบชีวิต หากเพื่อสนองความอหังการ อวดความโอ้อำราชมัย พวกเขาไม่ได้เสพงามเพื่อสืบสายพันธุ์ หรือแสดงออกเพื่อความรัก หากทำไปเหมือนการละเล่นสนุกสนานและเพื่ออวดอำนาจแห่งตน โภคทรัพย์ซึ่งได้จากการแย่งชิง พวกเขาสะสมไว้เพื่อเอาชนะคะคานคู่แข่ง ... นำสังเวชเหลือเกิน มนุษย์กลายเป็นสัตว์มีคบบอด บ้าคลั่ง และกระหายหิว ฉันทสังเวชและสิ้นหวัง จะมีความยากจนใดที่แสนเข็ญเท่ากับความไม่รู้จักพอ จะมีความหิวโหยใดที่ทรมาณยิ่งมีชีวิตได้มากไปกว่าความไม่รู้จักอิ่ม จะมีความอับยศใดยิ่งไปกว่าความสูญเสียความดีงามในหัวใจ และการแข่งขันที่ไม่มีจุดจบก็คือความพ่ายแพ้ถาวร

(ผู้เฒ่ามิต : 52)

ในทางกลับกันถ้ามนุษย์ตกอยู่ในฐานะที่ไม่อาจต่อสู้ได้ ก็ต้องพ่ายแพ้และยอมจำนน เช่นในเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ ประชาคม ลูนาชัย ได้เสนอให้เห็นถึงพฤติกรรมของผู้พิทักษ์สันติราษฎร์หรือตำรวจผู้ที่ได้ชื่อว่าคอยปกป้องประชาชนจากความไม่ถูกไม่ควรจากสังคม แต่กลับเป็นผู้ที่ใช้อำนาจหน้าที่ของตนข่มเหงประชาชนเสียเอง หวังเพียงตำแหน่งหน้าที่ ลาภยศ แม้จะต้องฆ่าคนบริสุทธิ์ก็ยอม ดังตัวละครเผ่าทูนผู้ที่มีอาชีพทำเหล้าเถื่อน ถึงแม้ว่าการกระทำของเผ่าทูนจะผิดกฎหมายก็ตาม แต่เผ่าทูนทำขึ้นเพื่อตีตลาดงานรื่นเริงประจำเทศกาล มิได้ยึดทำเป็นอาชีพ ถึงกระนั้นในสายตาของตำรวจก็ย่อมผิดกฎหมายอยู่ดี จึงเป็นเหตุให้เผ่าทูนถูกจับกุม ซึ่งกว่าตำรวจจะจับกุมตัวของเผ่าทูนได้ก็ทำให้ตำรวจเหนื่อยหน่ายและแค้นเผ่าทูนอยู่ในใจตลอดมา ตำรวจจึงได้วิสามัญฆาตกรรมเผ่าทูนระหว่างทางไปโรงพัก ดังข้อความที่ว่า

ตำรวจพาเผ่าทูนไปไม่ถึงโรงพัก กระบะคันนั้นแล่นห่างจุดจับกุมมาได้ไม่กี่กิโลเสียงปืนก็ดังขึ้นเป็นวิสามัญฆาตกรรม จำเลยกับตำรวจที่ไปด้วยกันอ้างว่าเผ่าทูนแย่งปืนจากเอวตำรวจแล้วกระโดดลงรถหนีเข้าป่า พอถูกไล่ตามจับกุมแกก็ยิงต่อสู้ จำเป็นอยู่เองที่ตำรวจจะต้องป้องกันตัว

คนอย่างเผ่าทูนนี้จะกล้าแย่งปืนจากเอวตำรวจ ปืนสายทองกลาสบาเนตหน้าสังคตศีลพิธีทุกศาลในโลกไม่มีทางเสียละที่ผัวนางจะใช้อาวุธซึ่งแกไม่เคยสัมผัสมาก่อนทำร้ายคนอื่น นางมองไม่เห็นหนทางจะไปสู้รบดบมือกับพวกเจ้านายบนโรงพัก สำหรับชาวบ้านตาตัว ๆ อย่างนาง สิ่งพวกเจ้านายเห็นว่าถูกก็คือถูก นางหรือจะกล้ามีความเห็นเป็นอย่างอื่น ฉะนั้นผัวนางเป็นฝ่ายผิด โทษตายที่เผ่าทูนได้รับก็คงเหมาะสมแล้ว

(อิทธิปาฏิหาริย์ : 53 - 55)

แม้พฤติกรรมของเหล่าทูนจะไม่อาจเรียกว่าความดีงาม แต่ภาพของตำรวจก็ไม่อาจเรียกว่าเป็นการต่อสู้เพื่อความดีงามเช่นกันตรงกันข้ามมีตำรวจที่ใช้อำนาจหน้าที่ในทางไม่ถูกไม่ควรเป็นจำนวนมาก สังคมนี้นคงจะต้องขาดความถูกต้องอย่างแท้จริง หากผู้ที่จะฟังฟังไม่ได้ เพราะผู้ที่จะพิทักษ์คุณธรรมได้กลับมาทำหรือประพฤติตัวในทางเสื่อมเสียเสียเอง

สังคมเป็นของมนุษย์ทุกคน ดังนั้นมนุษย์จึงต้องช่วยกันรักษา ดำรงและดูแลสังคมให้มีความน่าอยู่มีความสุข ช่วยกันทำให้สังคมเป็นแหล่งพักพิงที่ถาวรและเอื้อประโยชน์ต่อมนุษย์มากที่สุด กระทำหน้าที่ของตนที่ได้รับผิดชอบอย่างเต็มกำลังความสามารถและถูกต้องตามหลักศีลธรรมอันดีงาม รู้จักผิดชอบชั่วดีไม่กระทำใ้บุคคลอื่นรอบข้างได้รับความเดือดร้อน สิ่งเหล่านี้จะช่วยจรรโลงสังคมให้มีความน่าอยู่และมนุษย์เองก็ย่อมที่จะดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข

3.5 มนุษย์กับวัตถุนิยม

ประชาคม ลูนาชัย ได้เสนอแนวความคิดในเรื่องของค่านิยมทางวัตถุของมนุษย์ไว้ในเรื่องสั้นหลาย ๆ เรื่องดังเช่นในเรื่องคนทันสมัย ผู้เขียนมีแนวความคิดที่ว่าผู้คนในสังคมต่างให้ความยกย่องนับหน้าถือตาผู้ที่มั่งคั่งมีทรัพย์สินเงินทอง มีความเจริญทางด้านวัตถุเหนือผู้อื่นและนับวันจำนวนคนเหล่านี้ก็มีแต่จะเพิ่มมากขึ้น เพราะคงไม่มีใครที่อยากจะทำตกเป็นรองผู้อื่นหรือให้บุคคลอื่นดูหมิ่นดูแคลนได้ ผู้คนในสังคมจึงต่างพากันทำทุกวิถีทางให้ได้มาซึ่งวัตถุเพื่อจะได้มีความเป็นหนึ่งในสังคม ดังคำบรรยายที่ว่า

สังคมทันสมัยไม่มีใครคิดถึงส่วนรวมกันหรอก ขอให้มั่งคั่งมีเงิน ไม่ตกเป็นเบี้ยล่างให้คนอื่นกดขี่ ความหมายชีวิตของผู้คนยุคใหม่อยู่ที่ตรงนี้เอง ขอให้คุณมีเงิน มีอำนาจต่อรองสูง สังคมก็จะนับหน้าถือตาว่ามีเกียรติไปเอง ความสำเร็จวัดกันด้วยวัตถุ โลกยุคใหม่ไม่มีคนชื้อกับคนกดอีกต่อไปแล้วเหลือเพียงคนโง่กับคนฉลาดเท่านั้น คนสองจำพวกนี้มีฐานะความเป็นอยู่แตกต่างกันราวฟ้ากับดิน นี่ละคนโง่ยอมตกเป็นเหยื่อไม่มีศักยภาพพอจะต่อสู้และไม่มีทั้งอำนาจต่อรองด้วยประการทั้งปวง ศาสดาองค์ปัจจุบันของมนุษย์คือโคกทรีพียอันฟังมีฟังได้ ลัทธิใหม่นี้ไม่ต้องมีคำภีร์หรือคำสอน แต่ได้รับการเชื่อถือบูชาจากคนทั้งโลก

(คนทันสมัย : 183-185)

ผู้คนในสังคมในปัจจุบันนี้มีความพึงพอใจกับวัตถุ ความร่ำรวยหรูหราด้วยทรัพย์สินเงินทอง จึงเป็นความปรารถนาอย่างยิ่งยวดของบุคคลที่ถูกวัตถุนิยมครอบงำอย่างบุคคลในเมืองใหญ่ ๆ ดังในเรื่องเดียวกันที่ตัวละครหนุ่มสาวได้ถูกครอบงำด้วยค่านิยมทางวัตถุ จึงรู้สึกปลาบปลื้มยิ่งนักถ้ามีบุคคลอื่นมองตนเองในฐานะที่เหนือกว่าคนอื่นทางด้านวัตถุ ดังคำบรรยายที่ว่า

ความร่ำรวยหรูหราของเราสองคนเหมือนสิ่งมหัศจรรย์หล่นจากฟ้า ทำเอาใครต่อใครชะเง้อมองอย่างแตกตื่น และหวาดกลัว หล่อนเหมือนจะพอกพองใจกับการที่ถูกมองด้วยสายตาแบบนั้นพอใจที่เป็นฝ่ายเหนือกว่า สามารถข่มขู่คนอื่นด้วยสวาทและความเล่ห์หลอ

(คนทันสมัย : 186)

ประชาคม ลุนาชัย เสนอให้เห็นถึงบุคคลที่ตกเป็นทาสของอำนาจเงินตรา ยอมขายที่ดินที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นที่ดินที่ตนและครอบครัวทำมาหากินเลี้ยงชีพมาชั่วอายุคน ให้กับนายทุน นายหน้าที่มาติดต่อซื้อขายที่ดิน เพียงเพื่อนำไปก่อสร้างสถานที่ท่องเที่ยว สถานที่พักผ่อนตากอากาศ แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ยังยึดติดกับความมั่งมี นับหน้าถือตาผู้ที่มีโภคทรัพย์ ลุ่มหลงในวัตถุนิยม ดังในเรื่อง เฉาทะเล ภูผาหิน ลุงวิงเป็นตัวละครที่ไม่เห็นด้วยกับการที่ชาวบ้านจะยอมขายที่ดินที่ตกทอดกันมาจากบรรพบุรุษ เพียงเพราะเห็นแก่เงินที่นายทุนเสนอซื้อในราคาที่สูง ดังคำบรรยายที่ว่า

เงินนะ หากเรามีมากกว่าความจำเป็นมันก็มีค่าเป็นเพียงแค่ตัวเลข ไม่มีประโยชน์อะไรเลย พวกมันจึงสำคัญไว้ ความโลภมันกำลังจะทำให้สายโลกทั้งโลกมันจะกลืนกินทุกสิ่งทุกอย่าง แม้แต่ความดีงามที่เคยมีในหัวใจคน

(เฉาทะเล ภูผาหิน : 135)

ข้อความนี้สะท้อนความคิดของ ประชาคม ลุนาชัย ว่ามนุษย์เรานั้นต้องการเงินตรามากกว่าความจำเป็นไม่ใช่เพียงเพื่อการครองชีพ แต่เพื่อระดับบารมีของตนเองเท่านั้น

ประชาคม ลุนาชัย ยังเสนอให้เห็นโทษของการที่มนุษย์ผู้ลุ่มหลงในวัตถุนิยมและมีวัตถุนิยมไว้ในครอบครองเกินความจำเป็น ซึ่งไม่ได้นำประโยชน์แต่อย่างใด กลับนำโทษและความทุกข์มาให้ผู้ครอบครองเสียด้วยซ้ำ ดังในเรื่อง ไอ้ตัวร้าย ครอบครัวหนึ่งเดิมเป็นครอบครัวสมถะเรียบง่าย รักใคร่กลมเกลียวกันระหว่างพ่อแม่ลูก ต่อมาเมื่อได้มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างรวมทั้งความรักใคร่กลมเกลียวกันภายในครอบครัวแตกร้าง เป็นเพราะมนุษย์ไม่รู้จักความพอดีในเรื่องวัตถุนิยมนั่นเองการที่มนุษย์มีความลุ่มหลงในวัตถุนิยมมากเกินไปหรือเกินความจำเป็น ส่งผลให้ครอบครัวต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นและความสัมพันธ์ในครอบครัวอันเกิดจากการทำงานบ้านร่วมกัน มีเวลาอยู่ร่วมกันห่างหายไป จนในท้ายที่สุดก็จะกลายเป็นปัญหาตามมาอย่างมากมาย

นอกจากนี้ประชาคม ลุนาชัย ยังเสนอให้เห็นความคิดผิดๆที่ผู้คนส่วนมากเคารพนับถือผู้ที่มีวัตถุพร้อมสรรพ และยังให้ความสำคัญกับบุคคลเหล่านี้ตั้งเป็นเทพเจ้าผู้สูงศักดิ์ ดังในเรื่อง ชายสามคนบนเกาะไร้ชื่อ มหาเศรษฐีผู้หนึ่งเกิดเรืออัปปางแต่รอดชีวิตลอยมาติดเกาะแห่งหนึ่ง เมื่อพบว่าตนเองนั้นยังไม่ตายและบาดเจ็บ เพียงแต่มีเนื้อตัวที่มอมแมมเท่านั้น และคิดว่าแม้เขาจะมีสภาพเช่นนี้ แต่ถ้ามีผู้คนมาพบเขาหรือเขาแสดงตัวออกไปผู้ที่ได้พบเห็นต้องแสดงความนอบน้อมคนอย่างเขาอย่างแน่นอน ดังคำบรรยายที่ว่า

สักครู่อ้อมมืออีกข้างตบกระป๋องหลังกางเกง รูดซิปแล้วดึงกระป๋องหนึ่งสีน้ำตาลออกมาแฉ้มดูธนบัตรปีกใหญ่ยังอยู่ครบถ้วน บัตรเครดิตสามใบยังอยู่ในสภาพปกติ ขอเพียงมีเวลาผั่งแดดให้แห้งก็ใช้ได้ เพียงเงินที่เขาถืออยู่และบัตร

เกร็ดสามใบในมือ เมื่อเขาพาตัวเองไปถึงย่านธุรกิจชีวิตสุขสบายก็ยอมกลับมาเป็นของเขาตามเดิม แม้สภาพของเขาตอนนี้ อาจจะมอซออยู่สักหน่อยแต่คนระดับเขาเพียงแสดงตัวออกไป พนักงานในกิจการค้าทุกแห่งจะต้องค้อมหัว ข้าราชการทุกระดับในเมืองท่องเที่ยวจะต้องพินอบพิเทา และถนนทุกสายไม่เพียงเปิดโล่งต้องรับการมาเยือนของเขาเท่านั้นยังจะโปรยกลีบดอกไม้รองรับอีกด้วย

(ชายสามคนบนเกาะไร้ชื่อ : 6)

ผู้คนในสังคมมักที่จะบนอบยาเกรงผู้ที่เปี่ยมไปด้วยโภคทรัพย์ ความมั่งมีศรีสุข อาจจะเป็น เพราะว่าคุณคนในสังคมมักจะได้ค่าผู้คนที่มั่งมีเพียงพร้อมไปด้วยวัตถุนิยมต่างๆ เป็นผู้ที่เจริญแล้วด้วยประการ ทั้งปวง ดังในเรื่องทางวิฤต ตัวละครหนุ่มผู้ที่มีอาชีพพนักงานบริการของโรงแรมใหญ่แห่งหนึ่ง เกิดความคิดที่อยากจะมีรถยนต์เยอรมันหรูๆสักคัน เขามิได้ต้องการมันเพียงเพื่อการขับขี้นแต่เพียงอย่างเดียว แต่เขาอยากมีไว้เพื่อชมขวัญคนที่มักจะดูถูกเขาแสดงว่าคุณคนในสังคมยังยึดติดในเรื่องวัตถุนิยม ความมั่งมีเงินทอง เป็นสำคัญ ดังข้อความที่ว่า

หากเขาได้นั่งขับรถยี่ห้อนี้จะโก้ไม่หยอกใครๆคงไม่กล้าดูหมิ่นน้อยโรงแรมอย่างเขาอีกต่อไป ราชิเจ้ารถ จมูกกลวงสายเลื้อยนาฬิกาข้อมือผู้คนได้ชะงัดนักละ ไม่ว่าเจ้าของร้านค้า สถานบริการต่างๆจนกระทั่งตำรวจทางหลวงบางนาย สาวๆพนักงานโรงแรมเดียวกันคงไม่มีใครปฏิเสธหากเขาเอ่ยปากชวนนั่งรถกินลม สาวชนบทบ้านเกิดของเขาคงมองกันตาโต กระหิณกระหือรือที่จะได้นั่งรถคันงามเคียงข้างเศรษฐีใหม่อย่างเขา

(ทางวิฤต :3)

นอกจากนี้ ประชาคม ลุนาชัย ยังได้เสนอให้เห็นถึงการเจริญเติบโตทางด้านวัตถุนิยมส่วนต่อ การทำลายวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นมาของมนุษย์ให้เป็นไปในทางที่เลวร้ายลง และยังทำลายสภาพแวดล้อม อีกด้วย ดังในเรื่องภาพฝันที่หายไป ได้กล่าวถึงเหล่านายทุนผู้ที่มากำวันซื้อที่ดินทำแหล่งท่องเที่ยว ทำให้วิถี ชีวิตของชาวบ้านดั้งเดิมเกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งสภาพแวดล้อมที่เลวร้ายลง ธรรมชาติเกิดการแปดเปื้อน ด้วยมลพิษจากขยะและเศษของเหลือใช้ ดังข้อความที่ว่า

ความเปลี่ยนแปลงเตะตามตั้งแต่ลงรถโดยสารที่ปากทาง ทางเข้าหมู่บ้านเคยเป็นลูกรังสีแดง บัดนี้กลายเป็นถนนลาดยางสองเลน สองแถวจากปากทางพาเราผ่านตึกสูงหลากสีหลายขนาดเสียดยอดสลัปลั้ดเลียงไปตามแนวชายหาด มันเริ่มมาจากนายทุนมากำวันซื้อที่ดินสร้างบ้านตากอากาศรองรับนักท่องเที่ยว นำหลายสิ่งหลายอย่างตามมา ทั้งโรงแรม รีสอร์ท สนามกอล์ฟ บ้านจัดสรร ห้องอาหาร สถานเริงรมย์ คนท้องถิ่นต่างหายหน้าไปหลังจากขายที่ดินได้เงินก้อนโต

(ภาพฝันที่หายไป : 130-131)

ในเรื่องเล่นกับเปลือก ประชาคม ลุนาชัย เสนอแนวความคิดว่าคนเมืองมักที่จะมองผู้อื่นตรง ความมั่งมี การแต่งกายที่แสดงว่าผู้นั้นเป็นผู้ที่มีฐานะทางสังคม เป็นผู้ที่มั่งมีมีหน้ามีตาหรือคนในระดับสูงในวง

สังคม แต่แท้ที่จริงแล้วอาจจะไม่ได้เป็นอย่างที่ผู้อื่นเห็น ดังตัวละครในเรื่องที่ต้องการพิสูจน์ถึงวิถีของคนเมือง เขาจึงปลอมตัวให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมที่เขากำลังจะสัมผัส ดังคำกล่าวที่ว่า

ผมปลีกตัวเดินสัมผัสบรรยากาศแปลกหน้าด้วยสายตาสอดรู้สอดเห็น ทำตัวเป็นนักแสวงหาคำตอบบางอย่างเกี่ยวกับวิถีคนเมือง ในแหม่มที่คนทั่วไปมองข้าม ลองพิศดูสารรูปตัวเองอีกครั้ง กางเกงเก่ามอสีเข้ม เสื้อเชิ้ตแขนสั้นสีน้ำตาล ปลอยชาย รองเท้าแตะราคาถูก ทุกส่วนเรือนร่างปลอดเครื่องประดับอวดความมั่งมี ผมยิ้มให้ตัวเองด้วยความมั่นใจว่าสภาพการแต่งกายของผมยามนี้คงกลมกลืนเป็นหนึ่งในเดียวกับสถานที่ ในท่ามกลางสายตาคนแปลกหน้าผมไม่ต้องระแวงว่าใครจะรู้

สถานะอันแท้จริง หากวัดด้วยเปลือกนอกมอขอ ผมคงไม่ต่างกับชายแก่จนๆทั่วไปที่เห็นอยู่ดาษดื่นในท้องถนน

(เล่นกับเปลือก : 147)

ประชาคม ลุนาชัย ชี้ให้เห็นสภาพของสังคมปัจจุบันผู้คนส่วนมากยังลุ่มหลงในวัตถุและให้ความสำคัญกับชื่อเสียงเกียรติยศเงินทอง จนทำให้มนุษย์มองไม่เห็นตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์ด้วยกัน แต่มนุษย์จะมองเห็นแค่เพียงเปลือกนอกหรือหุราที่ห่อหุ้มมนุษย์ผู้นั้นอยู่เท่านั้นเอง มนุษย์ในสังคมไม่น้อยที่ลุ่มหลงความหุราทางวัตถุมีการประกวดประชันความมั่งมีของตน โดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่น่าวันจะกลายเป็นแฟชั่น กลายเป็นทาสของความหุราฟุ้งเฟ้อ ยึดติดอยู่กับรูปลักษณ์ภายนอกขาดความสำนึกที่ดีในเรื่องสิ่งที่หายไป ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นถึงสภาพของสังคมไทยที่เยาวชนคนรุ่นใหม่นิยมคลั่งไคล้อยู่ในวัตถุนิยมกันมากขึ้น ขาดสำนึกที่ดีทั้งต่อตนเองและประเทศชาติ ดังบทสนทนาที่ว่า

“ แกมันซื้อเงินไป เด็กสมัยนี้ร้ายกาจกว่าที่แกคิดมากนัก แกดูซิ แต่ละคนขับรถราคาเป็นล้าน เครื่องประดับพราวไปทั้งตัว เสื้อผ้าแต่ละชุดแพงกว่าเงินเดือนข้าราชการชั้นตรีเสียอีก แปดในสิบคนพกเครื่องมือสื่อสารสนิมและความคิดของพวกเขามุ่งไปในทิศทางเดียวกันหมด ”

“ แกไปว่าเขา ยุคสมัยมันเปลี่ยนไปแล้วไม่มีอะไรเหมือนเดิมหรอก แกดูอย่างยุคนีสิ แม่สาวน้อยหน้าใส เหล่านี้สนใจอะไร รดยุโรปรุ่นใหม่ สีน้าแบรนด์เนมจากประเทศตะวันตก ”

“ แกมองด้านเดียว...แต่แกเห็นกิจกรรมพิเศษของพวกสาวน้อยปากแดงไหมล่ะ บางกลุ่มเข้ากระเป๋ายี่ห้อดังมาสะพายอวดแข่งกัน บางกลุ่มเดินโฉบเฉี่ยวตามศูนย์การค้า นั่งไขว่ห้างในบ้านอาหารขยะ แกสังเกตที่จอตลอดไหมว่ามันแน่น เยียดขึ้นทุกวัน หม่อมหน้าสาวสวยของเราเหมือนนางงามแสดงแฟชั่นโชว์อวดร่ำอวดรวยและวัดคุณค่าของกันและกันด้วยวัตถุ ”

(สิ่งที่หายไป : 20-21)

จากเรื่องสั้น ประชาคม ลุนาชัย ได้ชี้ให้ผู้อ่านเห็นว่าในสังคมปัจจุบันมนุษย์มีความต้องการในเรื่องวัตถุนิยมไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินเงินทองหรือวัตถุสิ่งของที่จะช่วยแสดงถึงฐานะความเป็นอยู่ที่ดีสุขสบาย มองดูแล้วภูมิใจ เป็นที่ยอมรับของผู้คนในสังคม ผู้คนในสังคมไม่น้อยที่วัดค่าของคนด้วยวัตถุทรัพย์สินเงินทอง

4. แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

มนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งคู่กันไม่สามารถแยกออกจากกันได้ หรือกล่าวได้ว่า มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และยังอยู่ในระบบเดียวกันทั้งในแง่นิเวศวิทยาและในแง่จริยธรรม การที่มนุษย์ปฏิบัติต่อธรรมชาติอย่างมีเหตุผล ก็เหมือนกับการที่มนุษย์ปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันนั่นเอง คือ การปฏิบัติอย่างมีจริยธรรม ดังที่ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ (2539 : 34) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับธรรมชาติว่า “ ความเมตตาเราควรแผ่ไปยังสิ่งแวดล้อมด้วยไม่ว่าจะเป็นสัตว์เลี้ยงทั้งของเขาสองขาของเรา ไม่ว่าจะเป็นตามหนทางที่เราเดินผ่าน ต้นไม้ที่เราเดินผ่าน คนบางคนมีนิสัยแปลกเดินผ่านต้องเด็ดดอกไม้ ดังนั้นในการมองโลกไม่ควรมองแต่มนุษย์ แต่ควรเอื้อเฟื้อหรือเผื่อแผ่ต่อสิ่งรอบตัวของเรด้วย ”

เรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย ในหลาย ๆ เรื่องจะมองเห็นคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งเน้นถึงความพยายามไม่ทำลายธรรมชาติ ตลอดจนเห็นถึงความงามของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ไม่ทำลายโดยเปล่าประโยชน์ แนวความคิดของ ประชาคม ลุนาชัย ที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นแสดงว่ามีความห่วงใยต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี นอกจากนี้ประชาคมยังได้กล่าวถึงในแง่ของการทำลายและไม่เห็นคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย ซึ่งได้แยกแนวความคิดของประชาคม ลุนาชัย ที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็น 2 ประเด็นดังนี้

4.1 การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4.2 การทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4.1 การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาตินั้น ศักดิ์ดา เทพประสิทธิ์ (2519 : 4) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างเหมาะสม ใช้อย่างชาญฉลาดให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดและยาวนานที่สุด

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น ประชาคม ลุนาชัย เสนอแนวความคิดที่มีต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่ามนุษย์ที่อยู่ในสังคมมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพึ่งพาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถ้าหากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดังกล่าวถูกทำลายหรือมนุษย์ไม่รู้จักคุณค่าหรือประโยชน์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแล้ว ตลอดจนการเพิกเฉยต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมย่อมจะทำให้เกิดผลเสียตามมา ประชาคม ลุนาชัย แสดงแนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่า ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คุณค่าและประโยชน์แก่มนุษย์เสมอมา แต่ถ้ามนุษย์ผู้นั้นใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยใช้อย่างทำลายล้างจะทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่นั้นร่อยหรอลงหรือหมดสิ้นไปในเวลาอันรวดเร็ว ดังนั้นทรัพยากรที่มีอยู่ตามธรรมชาติจะคงอยู่คู่มนุษย์นานมาน้อยเพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับการใช้ทรัพยากรของมนุษย์อย่างรู้คุณค่า และในขณะเดียวกันนั้นก็ต้องรู้จักหาแหล่งทรัพยากรอื่น ๆ มาทดแทนแหล่งทรัพยากรเดิมที่นับวันจะลดน้อยลง ดังในเรื่อง เผ่าทะเลภูผาหิน ผู้เขียนได้เสนอแนวความคิดในเรื่องของคุณค่าและประโยชน์ที่มนุษย์ได้รับจากธรรมชาติ ถ้าหากมนุษย์ผู้นั้นรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด ธรรมชาติก็พร้อมที่จะตอบแทนมนุษย์อย่างเต็มที่และทำให้มนุษย์อยู่ดีกินดีตลอดไปตราบเท่าที่มนุษย์ต้องการ ดังลวงวิงซึ่งมีอาชีพชาวประมงเหมือนคนอื่น ๆ แต่วิธีการจับปลาของแกแตกต่างจากชาวประมงคนอื่น ๆ แกจะ

ใช้เบ็ดในการจับปลา ซึ่งปลาที่กินเบ็ดของแกจะเป็นปลาที่ตัวโตเต็มที่ ส่วนคนอื่นจะใช้อวนในการจับปลา วิธีนี้จะทำให้ปลาเล็กปลาน้อยหรือปลาที่ไม่ต้องการติดอวนขึ้นมาด้วย ทำให้เสียปลาโดยเปล่าประโยชน์และทำให้ขาดความสมดุลทางธรรมชาติ กล่าวคือปลาตัวเล็กๆที่ติดอวนขึ้นมาถ้าปล่อยให้โตเต็มที่ก็จะขายได้ในราคาที่ดี และแตกต่างกับตอนที่ปลาตัวเล็กๆซึ่งจะมีราคาเพียงไม่กี่บาท ดังข้อความที่ว่า

เมื่อคราวถูกเพื่อนบ้านยุให้ทำอวนลากที่ไม่ต้องออกห่างฝั่งค้างคืนหลายคืนเหมือนเรือเบ็ด ทั้งไม่ต้องเสี่ยงต่อการเข้าฝั่งด้วยเรือเปล่า แยกกลับเนินเฉยเสีย

“กูไม่คิดอย่างคนอื่นที่เห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว ไม่ให้ความเป็นธรรมแก่ปลาที่จับมาเลี้ยงชีวิต” สูงวังพูดอย่างภูมิใจในอาชีพพรานเบ็ด

เวลาที่ตกทายพูดคุยกับเพื่อนบ้านแกตะโกนสุดเสียง แต่ครั้งใดที่เห็นอวนลากได้ปลามาเพียบล่ำ และปลาที่ได้เป็นปลาตัวเล็กๆขายเป็นปลาไม่กี่บาท สิ้นหน้าแกจะเผือดลงทันที

“น่าเสียดาย ถ้าพวกมึงจับได้ตอนมันโตเต็มที่ มูลค่ามันจะต่างกันสักกี่เท่าละนี่”

“ทำไงได้ละลุง อวนลงน้ำไปแล้วมันเลือกปลาไม่ได้หรอก”

“เพราะอย่างนี้แหละ กูถึงทำเรือเบ็ดจับเฉพาะปลาที่มันโตแล้ว ไม่ทำลายหน้าดินแหล่งวางไข่ อย่างปลาลูกครอกที่พวกมึงได้มานี้ โตขึ้นอีกหลายเดือนกว่าจะกินเบ็ดกูได้ กูเห็นแล้วเป็นห่วงถ้าทุกคนทำประมงหน้าน้ำกันหมด ทะเลคงมีปลาให้จับไปจนชั่วลูกชั่วหลานไม่มีวันหมด”

(เผ่าทะเลภูผาหิน : 34)

ถ้ามนุษย์รู้จักคุณค่า และประโยชน์ที่ได้รับจากทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนร่วมกันอนุรักษ์ และใช้ทรัพยากรเท่าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าวก็จะมีเพิ่มขึ้นอีกมากมาย และใช้อย่างไม่รู้จักจบสิ้น การที่มนุษย์รู้จักคุณค่าและประโยชน์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ทางตรงหรือทางอ้อม ล้วนแต่เป็นประโยชน์โดยตรงต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งสิ้น อาทิ ความร่มรื่นจากต้นไม้ ความเย็นสบายจากสายน้ำ-ลำธาร ความสวยงามของท้องทะเล แม้แต่บรรยากาศโดยรอบทางธรรมชาติก็ให้คุณค่าต่ออารมณ์และจิตใจของมนุษย์ได้เช่นกัน เราจะเห็นว่าธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นให้คุณค่ามากกว่าที่จะให้โทษต่อมนุษย์เรา

คุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มอบให้กับมนุษย์มานานนับศตวรรษไม่เคยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใด มนุษย์เคยได้ใช้ประโยชน์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างไรยังคงเป็นเช่นนั้นตลอดมาไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ ที่ใช้ในการสร้างบ้านเรือน ใบไม้บางชนิดใช้เป็นยารักษาโรคได้ ผลไม้ก็ใช้ในการบริโภค เป็นต้น นอกจากนี้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังให้คุณค่าและประโยชน์ทางด้านอารมณ์และจิตใจ นอกเหนือจากคุณค่าและประโยชน์ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ดังในเรื่องหมอลุงธรรม ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอภาพของธรรมชาติที่สมบูรณ์สงบเงียบและน่านรื่นรมย์ ผ่านตัวละครชายตาเหล่ ดังข้อความที่กล่าวไว้ว่า

...เมื่อเห็นเมืองนี้เป็นครั้งแรก เขาตื่นตาตื่นใจกับทัศนียภาพอันสวยงามขุนเขาสูงทะมึนเสียดฟ้าเขียวเป็นเทือกอยู่ทางทิศเหนือ แม่น้ำไหลผ่านใจกลางเมือง สองฝากฝั่งเขียวชอุ่มไปด้วยแมกไม้ สวนผักและต้นข้าวสาลีเขียวยาวไกลจรดเส้นขอบฟ้า มองต่ำลงไปเห็นแม่น้ำทอดอยู่เหนือผืนผ้าสีน้ำเงิน กลิ่นหอมเย็นของพืชพันธุ์และกลิ่นรวงข้าวต้นฤดูเก็บ

เที่ยวบอวอลไปทั้งเมือง อากาศอบอุ่น หน้าแล้งไม่ร้อนจัด หน้าหนาวไม่เยือกเย็นเกินทนทาน สายน้ำก็แจ่มเช่กันไหลรินมาจากโค้งฟ้าแสนไกล เมื่อแผ่ขยายขึ้นเย็นแก่สรรพชีวิตในพื้นที่มันไหลผ่าน

(หมอคุณธรรม : 370)

ความสุขที่มนุษย์ได้รับจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้มนุษย์มีชีวิตที่เปี่ยมสุขสดชื่น ถือเป็นคุณค่าอีกด้านหนึ่งที่ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้มอบให้มนุษย์ ดังในเรื่องทางสี่เทา ตัวละครหญิงชรา ผู้ที่มีชีวิตผูกพันอยู่กับธรรมชาติมาโดยตลอดตั้งแต่เด็กจนชรา ทำให้หญิงชรารู้สึกเป็นสุขทุกครั้งที่นึกถึงดังคำบรรยายที่ว่า

...นางหวนนึกถึงภาพของตนเองและเด็กคนอื่นๆ ย่ำเท้าเปล่าเปลือยไปตามทางโคลนถลาลื่นลัมและลูกยืน จับกลุ่มเล่นหัวอยู่บนสะพานไม้ริมน้ำ ฟุ้งหลาวลงสู่ลำน้ำ ดำดิ่งและแหวกว่าย ส่งเสียงหัวเราะรื่นเริงคือความสุขที่ส่งต่อสืบมาเป็นทอดๆ จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง...

(ทางสี่เทา : 1)

หรือข้อความในเรื่องภาพฝันที่หายไป ที่บรรยายว่า

...ผมมักจะเล่าเรื่องราวในวัยเด็กให้คนรักฟังก่อนนอนเสมอ เมื่อครั้งใช้ชีวิตอยู่ในหมู่บ้านชาวประมง ที่รายล้อมด้วยทะเลลากสีเสียงคลื่นครวญคร่ำ เสียงลมเห่กล่อม ไหวเอนทิวมะพร้าวปลิดใบสนร่วงพรุ กลิ่นน้ำเค็มอับชื้นอวลกลิ่นคาวปลา ในฉากม่านสีครามเคลื่อนไหวชีวิตเรียบง่ายท่ามกลางธรรมชาติชายทะเลอันโล่ง...โปร่ง มีอิสระเหมือนนกนางนวลเหนือท้องน้ำ

(ภาพฝันที่หายไป : 128)

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาธรรมชาติมอบแต่สิ่งดี ๆ ให้กับมนุษย์มาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์และความสวยงามทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อความสมดุลของโลกมนุษย์มนุษย์จึงต้องรู้จักการใช้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างชาญฉลาดและใช้ประโยชน์ตลอดจนคุณค่าที่ธรรมชาติมอบให้อย่างคุ้มค่ามากที่สุด ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติต่างๆที่มนุษย์ใช้ประโยชน์อยู่ทุกวันนี้มันนับวันจะหมดไป ไม่ใช่จะใช้ไม่รู้จักหมดอย่างที่เข้าใจกันมาแต่ก่อน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้ความสนใจต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เดี๋ยวนี้ ซึ่งแต่เดิมมนุษย์มักจะใช้ทรัพยากรจากธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย เช่น เมื่อต้องการไม้ก็ตัดต้นไม้ ต้องการน้ำก็สร้างเขื่อน โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อธรรมชาติ หรือจะเป็นการทำลายดิน เพราะดินมีความสัมพันธ์ต่อต้นไม้ สัตว์ป่าและทรัพยากรอื่นๆ ตัวอย่างทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นความคิดของประชาคม ลูนาชัย ว่า มนุษย์ทุกคนจะต้องช่วยกันให้ความสนใจถึงคุณค่าและประโยชน์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน ในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและถ้ามนุษย์ยังมองเห็นถึงความสำคัญของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มนุษย์จึงควรที่จะมองการณ์ไกลถึงคุณค่าและประโยชน์ที่ธรรมชาติมอบให้มนุษย์และลูกหลานของมนุษย์ในอนาคตสืบไป

4.2 การทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ชวลิต เสถียรพัฒนาพงศ์ (2537 : 20) ได้กล่าวว่า กระแสแนวคิดในการพัฒนาแบบตะวันตกของวัฒนธรรมอุตสาหกรรมนิยม ซึ่งเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงบ้านเมืองให้มีความทันสมัยนิยมขึ้น การบริโภคแบบฟุ่มเฟือยได้แผ่อำนาจและอิทธิพลสู่ประเทศด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนาทั้งในและนอกบรรพชาการทั้งก่อให้เกิดจุดเปลี่ยนแปลงมากมายด้วยการลิดรอนและทำลายธรรมชาติ เมื่อต้องการที่จะขยายตัวเติบโตอย่างไม่ขีดจำกัดของโลกธุรกิจอุตสาหกรรม จนนำมาสู่การสูญเสียทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน

การทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น ประชาคม ลูนาชัย ได้เสนอว่าในปัจจุบันแนวโน้มของการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสูงขึ้นและรวดเร็วขึ้น ซึ่งอาจจะเกิดจากปัจจัยในหลายประการ เป็นต้นว่า การที่ประชากรเพิ่มขึ้น ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการทำลายมีความทันสมัยมากขึ้นกว่าเดิมหรือแม้แต่เป็นนโยบายของรัฐบาลในแต่ละยุคแต่ละสมัย การวิเคราะห์ความคิดในเรื่องนี้จะแยกเป็น 2 ประเด็นคือ

4.2.1 สาเหตุแห่งการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4.2.2 ผลที่เกิดจากการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4.2.1 สาเหตุแห่งการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรงในปัจจุบันนี้ส่วนหนึ่งได้จากการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยความจงใจ และการที่มนุษย์มองไม่เห็นถึงคุณค่าที่มนุษย์จะได้รับจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือกระทำเพียงเพื่อหวังผลประโยชน์ส่วนตนอย่างเห็นแก่ตัว ทั้งที่รู้ดีถึงปัญหาหรือผลกระทบที่เกิดตามมา และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องถึงความสำคัญของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในทางตรงและทางอ้อม เมื่อธรรมชาติที่มีประโยชน์และมีคุณค่าได้ถูกทำลายลงไปอย่างรวดเร็วเช่นนี้ย่อมส่งผลให้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเสื่อมโทรมลงและส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์และจากเรื่องสั้นของประชาคม ลูนาชัย นั้นแยกสาเหตุได้เป็น 2 ประเด็น คือความเห็นแก่ตัวและการขาดคุณธรรมกับความมั่งง่ายและการขาดความรับผิดชอบ

การทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากความเห็นแก่ตัวและการขาดคุณธรรมนั้น ประชาคม ลูนาชัย ชี้ให้เห็นว่าเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาประเทศ ประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วนี้ทำให้มนุษย์มีความเห็นแก่ตัวกันมากขึ้น เพราะมนุษย์นั้นไม่ได้พัฒนาไปตามประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกนายทุน ผู้ที่มีฐานะทางการเงินย่อมสามารถใช้อำนาจหรือใช้เงินกอบโกยผลประโยชน์สุดตนได้โดยง่ายหรือสะดวกมากขึ้น โดยไม่เห็นแก่ผู้ใดทั้งสิ้น ดังในเรื่องภาพฝันที่หายไป ได้เสนอให้เห็นพฤติกรรมของพวกนายทุนที่มีแต่ความเห็นแก่ตัวเห็นแก่ได้หวังผลกอบโกยโดยไม่คำนึงถึงผลที่จะตามมาจากการกระทำของตน ดังคำกล่าวที่ว่า

...มันเริ่มมาจากพวกนายทุนที่มากวันซื้อที่ดินสร้างบ้านตากอากาศรองรับนักท่องเที่ยวหลาย
สิ่งหลายอย่างตามมา ทั้งโรงแรม รีสอร์ท สนามกอล์ฟ บ้านจัดสรร ห้องอาหาร สถานเริงรมย์ คนท้องถิ่นต่างหาหน้ไป
หลังจากขายที่ดินได้เงินก้อนโต...

(ภาพฝันที่หายไป : 131)

หรือข้อความในเรื่องเผ่าทะเลภูเขาหิน ที่กล่าวว่า

...กระทั่ง หมู่บ้านชายทะเลแห่งนี้มีทางเลือกใหม่ เป็นทางเลือกที่สันคลอนความเป็นอยู่เดิมจน
นำหาวาติตถ นั้บจากรีสอร์ทแรกแทรกตัวขึ้นค้ำหมู่บ้านชาวประมง บ้านเรือนหลังจากหายวับไปพร้อมกับทิวมะพร้าวที่ถูก
ตัดโค่นลง แทนที่ด้วยตึกสูงหลายสิ่ลียบชายฝั่งและโผล่ผุดขึ้นตามไหล่เขา หาดทรายที่เคยสงบนิ่งทอดยาวเลียบริมฝั่งกลับผ
ลุกผล่านด้วยผู้คน เม็ดทรายอันละเอียดขาวสะอาดถูกย่ำด้วยฝ่าเท้าทารุณซ้ำเติมด้วยมวลขยะเกลื่อนกองผากไว้เป็นอนุสรณ์
หมู่บ้านที่เหลือมีตัวแทนนายทุนมาติดต่อซื้อไม่เว้นวัน ทั้งที่ดินที่เป็นส่วนและที่ดินที่เต็มไปด้วยบ้านเรือนอาศัย มีการเสนอซื้อ
ด้วยราคาสูงลิ่ว

(เผ่าทะเลภูเขาหิน : 34-35)

จะเห็นได้ว่าการกระทำของเหล่าบรรดานายทุน ผู้ที่ใช้อำนาจเงินซื้อสิ่งที่ตนเอง
ต้องการเพียงเพื่อหวังผลกอบโกย โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง และที่สำคัญมิได้คำนึงถึงประโยชน์และ
คุณค่าทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสร้างโรงแรม รีสอร์ท สถานที่ท่องเที่ยว นอกจากจะทำลาย
ทัศนียภาพอันงดงามตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์-พืชตาม
ธรรมชาติและความสะดวกทางธรรมชาติให้เสียไป

นอกจากนี้ประชาคม ลูนาชัย ยังเสนอให้เห็นถึงพฤติกรรมของพวกรัฐบาลที่เอา
ความเดือดร้อนของราษฎรมาบังหน้า แต่หวังกอบโกยผลประโยชน์ที่จะได้รับจากโครงการต่างๆ เช่น การ
สร้างเขื่อน ที่อ้างว่าเป็นการหาแหล่งน้ำสำรองเพื่อเพียงพอต่อการเพาะปลูกในหน้าแล้ง หรือเพื่อเพียงพอต่อ
การผลิตกระแสไฟฟ้าเพื่อรองรับการเจริญเติบโตของชุมชน ซึ่งโครงการเหล่านี้ล้วนแต่มีผลประโยชน์แอบ
แฝงด้วยกันทั้งสิ้น และการโครงการดังกล่าวยังได้ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย ดังในเรื่องบ้านใน
เมือง ผู้เขียนเสนอให้เห็นถึงพฤติกรรมของทางการในการสร้างเขื่อนเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าตอบสนองผู้คนใน
เมือง แต่การสร้างเขื่อนดังกล่าวได้ทำลายระบบนิเวศทางธรรมชาติให้เกิดความเสียหายและพื้นที่ทำกินของ
เกษตรกรนับหลายครัวเรือนต้องไว้ที่ทำกินเนื่องจากถูกน้ำท่วมเสียหาย ทั้งที่เหล่าบรรดาเกษตรกรต่างร่วม
กันประท้วงเพื่อขอค่าชดเชยแต่ก็ไม่เป็นผลแต่อย่างใด ดังข้อความที่ลูกของตัวละครกล่าวว่า

“ ยอมรับเงินแล้วย้ายไปอยู่ในเมืองเสียก็สิ้นเรื่อง ได้แค่ไหนก็เอาแค่นั้นประท้วงไปก็ไม่เกิด
ประโยชน์ พ่อครูที่อื่นๆเป็นตัวอย่างสิ ห้าหกปีที่ผ่านมาไม่เห็นได้อะไรเพิ่ม ชาวบ้านค้าๆอย่างเราไม่มีทางเอาชนะพวกเจ้านาย
หรอก ”

ทว่า แกต้องย้ายไปอยู่ที่ใหม่อย่างไม่มีทางเลือก และหลังจากนั้นอีกไม่นาน แผ่นดินซึ่งเคยเป็นไร
นาและหมู่บ้านของแกก็จมอยู่ใต้น้ำ ไม่มีอะไรเหมือนเดิมเจ้าเทือกซีเมนต์ยักษ์ที่ขวางกั้นแม่น้ำไว้นั้นไม่เพียงทำให้ป่าทั้งผืนจม
อยู่ใต้น้ำบาดล วิถีชีวิตของชุมชนเกษตรกรหลายสิบล้านบ้านต่างได้ทั้งวิญญานไว้ที่นั่น... แกรู้สึกไม่พอใจเช่นเดียวกับคนอื่นๆ
เมื่อรู้ว่าเขื่อนคือตัวการทำลายทุกสิ่งทุกอย่าง เพียงเพื่อบั่นไฟฟ้าเข้าเมือง อำนาจความสุขสบายให้แก่คนเพียงหยิบมือเดียวที่

สวมหัวกันใช้พลังงานอย่าไว้ความรับผิดชอบและพวกคนในเมืองไม่รู้ไม่เข้าใจหรอกว่าแสงสว่างจากไฟแต่ละหลอดและความเย็นจากเครื่องปรับอากาศนั้นแลงมาจากความล่มสลายของชุมชนนับร้อยแห่ง...

(บ้านในเมือง : 66-67)

หรือข้อความในเรื่องเพื่อนเล่น ที่กล่าวถึงการสร้างเขื่อน ที่ให้ประโยชน์ให้กับพวกนายทุนว่า

...เขื่อนตรงปากแม่น้ำสร้างแล้วเสร็จอยู่เหนืออำเภอขึ้นไปราวห้าสิบกิโลเมตรผืนป่าหายไปพร้อมตำนานอาถรรพ์น้ำสะพริกแล้วแทนที่ด้วยอ่างเก็บน้ำขนาดมหึมา บ้านพักตากอากาศสำหรับนักท่องเที่ยวจากแดนไกล สนามกอล์ฟ โรงแรมหรูซึ่งงดงามเหมือนยักษ์คอนกรีต และดอกเห็ดรีสอร์ทโผล่ขึ้นอวดหลังคาสีแดงอยู่ตามลาดเนินของไหล่เขา...

(เพื่อนเล่น : 128)

ส่วนสาเหตุของการทำลายสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากความมั่งง่ายและการขาดความรับผิดชอบต่อหนี้ ประชาคม ลูนาชัย ได้ชี้ให้เห็นอย่างเด่นชัดว่ามีนักท่องเที่ยวมิใช่น้อยขาดมารยาทในการท่องเที่ยว เช่นการส่งเสียงอึกทึกความสนุกสนานเฮฮา มากกว่าจะมาเพื่อพักผ่อนหย่อนใจอย่างจริงจัง นอกจากนี้นักท่องเที่ยวบางประเภทนั้นยังจะสร้างมลภาวะ เช่นการทิ้งขยะมูลฝอย เศษสิ่งของต่างๆที่เหลือใช้ ให้เกิดกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย และเมื่อจากไปแล้วก็ได้สำนึกเลยว่าการกระทำของตนเองความมั่งง่ายและขาดความรับผิดชอบต่อหนี้ได้ทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่งดงามให้สูญสิ้นไป

ดังในเรื่องภาพฝันที่หายไป ประชาคม ลูนาชัย ได้เสนอให้เห็นถึงความมั่งง่ายและการขาดความรับผิดชอบต่อหนี้ของนักท่องเที่ยวที่ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยการทิ้งเศษขยะไว้ตามชายหาด ซึ่งทำให้ทัศนียภาพของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสียไป ดังคำบรรยายที่ว่า

" ผมพาคนรักเดินเข้าไปตามชายหาด ยามเย็นตะวันตกแสงอ่อนล้า ลมโชยพัดเย็นรื้น ดึกสูงเลียบชายหาดทอดเงายาว เราเดินสวนทางกับคนแปลกหน้ามากมาย บ้างจับกลุ่มบนหาดทรายบ้างลงเล่นน้ำทะเลอย่างสนุกสนาน เราเดินเตะขวดน้ำพลาสติกและกระป๋องเบียร์ที่เกลื่อนกลาดหาดทรายมองสีน้ำทะเลอย่างสะท้อนสะท้อนใจ ทุกสิ่งทุกอย่างเปลี่ยนไปแล้ว ไม่เหลือความเป็นธรรมชาติทั้งดงาม...

(ภาพฝันที่หายไป : 131)

และข้อความในเรื่องเผ่าทะเลภูผาหิน ที่กล่าว

...เรือที่เคยออกทะเลจับปลาหันมารับคนต่างถิ่นท่องทะเลชมเกาะ หาดทรายที่เคยสงบนิ่งทอดยาวเลียบริมฝั่งกลับพลุกพล่านด้วยผู้คน เม็ดทรายอันละเอียดขาวสะอาดถูกย่ำด้วยฝ่าเท้าทารุณซ้ำเติมด้วยมวลขยะเคลื่อนกองผากไว้เป็นอนุสรณ์...

(เฒ่าทะเลภูผาหิน : 35)

การกระทำดังกล่าวของนักท่องเที่ยวที่ผู้เขียนเสนอนั้นเป็นการกระทำที่ขาดสำนึกที่ดีในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพราะการทิ้งขยะ และสิ่งปฏิกูลอื่นๆทำให้เกิดมลภาวะทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคงอยู่ตลอดไปเราต้องมีสำนึกในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ดี ร่วมใจกันอนุรักษ์เพื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะได้คงอยู่สืบไป

4.2.2 ผลที่เกิดจากการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ประชาคม ลูนาชัย ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการทำลายธรรมชาติและผลที่จะได้รับจากการทำลายธรรมชาติว่าธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำลังจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมด้วยน้ำมือของมนุษย์ เพราะเมื่อธรรมชาติไม่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตมนุษย์ มนุษย์จึงพยายามดัดแปลงหรือต่อสู้กับธรรมชาติ จนสามารถเอาชนะธรรมชาติได้ในบางเรื่อง และมีผลทำให้มนุษย์เกิดความคิดว่าตนเองนั้นยิ่งใหญ่และอยู่เหนือธรรมชาตินั้นมีความยิ่งใหญ่กว่ามนุษย์หลายเท่าตัว และมนุษย์ต่างหากที่ควรจะปรับตัวเองให้เข้าหาธรรมชาติ หรือมีความสอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติ โดยไม่ต้องเปลี่ยนแปลงธรรมชาติ และให้คิดว่าตนเองนั้นเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและอย่าคิดดัดแปลงหรือต่อสู้กับธรรมชาติ เพราะจะทำให้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมและจะกลายเป็นผลเสียต่อมนุษย์ในภายหลังได้

การที่มนุษย์ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่าต่อการดำรงของมนุษย์เท่ากับว่ามนุษย์กำลังทำลายล้างเผ่าพันธุ์ตนเองโดยไม่รู้ตัว เพราะมนุษย์กับธรรมชาติมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่อง มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและการที่มนุษย์ได้ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น มนุษย์เองก็จะได้รับผลกระทบจากการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้นว่า ความแห้งแล้ง อุทกภัย ซึ่งเป็นพวงมาจากการทำลายป่าไม้นั่นเอง ดังที่ประชาคม ลูนาชัย ได้เสนอแนวความคิดไว้ในเรื่อง สุสานทะเลทราย ว่าการทำลายป่าของมนุษย์นั้น นำมาความแห้งแล้ง เตือร้อน อดอยาก ผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก เพราะเหตุที่ว่ามนุษย์นั้นไม่รู้จักประโยชน์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั่นเอง ดังคำกล่าวที่ว่า

...นี่กระมังผลพวงจากการทำลาย ผลสะท้อนความละโมภของมนุษย์ที่ไล่ล่าบริโภคทุกสิ่งทุกอย่างบนแผ่นดิน จนกระทั่งลายโยธรรมชาติตลบั่น ความสมดุลไม่หลงเหลือในที่สุดมนุษย์เองก็เป็นฝ่ายถูกไล่ล่าด้วยภัยพิบัติที่ไม่มีอาวุธหรือเทคโนโลยีใดจะต้านทานหายนะนี้ได้และเมืองทุกเมืองในประเทศนี้จะกลายเป็นทะเลทรายไปโดยเสมอภาคกัน และอาจเป็นโลกทั้งโลกในวันหนึ่งข้างหน้า หายนะจะคืนสนองมนุษย์เช่นที่พวกเขาเคยกระทำต่อโลกและธรรมชาติ มันจะเป็นการล้างแค้นครั้งสุดท้าย...

(สุสานทะเลทราย : 201)

นอกจากนี้ประชาคม ลูนาชัย ยังเสนอให้เห็นความสมดุลตามธรรมชาติ ที่ธรรมชาติควรจะเป็น เพื่อความสอดคล้องกันสำหรับสรรพชีวิตและธรรมชาติ ในเรื่องลูกแก้วสำรอง ที่กล่าวว่าทุกสิ่งทุกอย่างจะดำรงตนอยู่เพียงลำพังย่อมไม่ได้ สรรพสิ่งในโลกนี้ล้วนจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกัน เกื้อกูลต่อกันจึงจะเป็นโลกที่สวยงามและสมบูรณ์ ดังกล่าวที่ว่า

...ผมวางทุกอย่างอย่างระบายนั่นเนื้อแก้วอย่างพอเหมาะพอควร ทั้งแหล่งน้ำ พืชพันธุ์ สรรพชีวิต อากาศ และแร่ธาตุต่าง ๆ วาดสายใยโยงระหว่างชีวิตกับธรรมชาติ สร้างวัฏจักรที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน พร้อมด้วยธารคุณธรรมหล่อเลี้ยงสายสัมพันธ์ระหว่างชีวิตต่อชีวิต...

(ลูกแก้วสำรอง : 212)

เมื่อมนุษย์ทำลายสิ่งหนึ่งสิ่งใด ความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันก็จะขาดสะบั้นลง ธรรมชาติและสภาพชีวิตมีความเกี่ยวกันเชื่อมโยงกัน มนุษย์จึงต้องพึงระมัดระวังในการกระทำตน เพื่อไม่ให้กระทบกระเทือนต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมิฉะนั้นมนุษย์จะดำรงตนอยู่บนโลกนี้ไม่ได้เลย ดังคำบรรยายในเรื่อง ผู้เนรมิต ที่กล่าวถึงการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ดังคำบรรยายที่ว่า

...อีกไม่นาน ธรรมชาติมนุษย์ยังไม่เปลี่ยนพฤติกรรมไม่ปลูกสร้างสำนึกที่งดงามขึ้นใหม่ดวงดาวของพวกเขา ก็จะจมหายไปกับภัยธรรมชาติ จมหายไปกับทะเลที่เกิดขึ้นใหม่ ถูกไหม้ผลาญด้วยเปลวเพลิงความแห้งแล้ง วิบัติทำลายด้วยแผ่นดินไหว พายุลูกเห็บ จมอยู่ใต้หิมะ ธารน้ำแข็ง และความตายอันเป็นนิรันดร์ เมื่อถึงวันนั้นคือวาระสุดท้ายของสรรพสิ่งบนโลก...

(ผู้เนรมิต : 52)

นอกจากปัญหาความยากจนที่เกิดขึ้นทั้งในเมืองหลวงและในชนบทอันเกิดจากผลพัฒนาการด้านเศรษฐกิจที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอของประเทศไทยในขณะนี้ประชาคม ลูนาชัย ยังเสนอให้เห็นปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเพื่อมุ่งกอบโกยผลประโยชน์ทางธุรกิจของบุคคลบางจำพวก โดยเฉพาะพวกนายทุนที่มีก้ำกึ่งนโยบายของรัฐที่จะช่วยพัฒนาสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้าในภาคอุตสาหกรรมแทนภาคเกษตรกรรมขยายความเจริญทางวัตถุสู่ชนบท โดยใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามาปรับเปลี่ยนสภาพทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การสร้างเขื่อน การขุดถนนหนทาง การขุดคลอง เป็นต้น กลุ่มคนจำพวกนี้นอกจากจะไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นแล้วยังจะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรมและเกิดผลเสียต่อประเทศชาติ ส่วนนโยบายการสร้างถนนก็ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ดังในเรื่อง ผู้ฟังใต้ ประชาคม ลูนาชัย เสนอให้เห็นว่าการที่ทางการสร้างถนนให้ชาวบ้านได้ใช้สัญจรไปมานั้นนอกจากจะใช้ทำประโยชน์อะไรไม่ได้เต็มที่แล้วยังเป็นปัญหาให้ชาวบ้านอีกด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า

...ปีที่ถนนเลียบบแม่น้ำซึ่งสูงเทียมหลังคาบ้านของเราสร้างแล้วเสร็จเป็นปีที่อำเภอของเราเกิดน้ำท่วมครั้งใหญ่ ท่วมขังถนนทุกสายในตัวเมืองและท่วมบ้านเรือนละแวกริมแม่น้ำนานนับเดือนกว่าจะลดลงเป็นปกติ ชาวบ้านร้านค้าตลาดเพิ่งเข้าใจผลกระทบแท้จริงจากถนนแปลกหน้าตอนนี้องานนอกจากไม่ช่วยป้องกันน้ำท่วมแล้วมันยังเป็นตัวการขวางทางน้ำไม่ให้ไหลระบายลงสู่ที่ต่ำตามธรรมชาติและที่เลวร้ายยิ่งกว่านั้นก็คือมันเป็นเส้นทางซึ่งไม่ก่อประโยชน์ใดเลยกับผู้คนในท้องถิ่น...

(ผีฟุ้งได้ : 146)

เมื่อหมู่บ้านในหุบเขากลายเป็นเมืองอุตสาหกรรมที่โรงงานข้ามชาติมายึดเป็นฐานการผลิตหลายสิ่งหลายอย่างเปลี่ยนไป ท้องฟ้าและสายน้ำเปลี่ยนสี มหันตภัยเข้ามา การขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาจากภาคเกษตรกรรมสู่ภาคอุตสาหกรรมนั้น ทำให้เหล่าบรรดานายทุนพอกพองใจที่จะได้กอบโกยผลประโยชน์จากการลงทุนอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย แต่บุคคลเหล่านี้ไม่ได้คิดถึงว่าการขยายภาคอุตสาหกรรมนั้นจะต้องทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เพราะการก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมนั้นก็ยิ่งส่งผลกระทบต่อมวลมนุษย์ในหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นควันพิษจากปล่องโรงงานอุตสาหกรรม กากสารพิษต่างๆ ที่ตกค้างอยู่ตามพื้นดิน แหล่งน้ำ และสะสมอยู่ในตัวของมนุษย์เองโดยไม่รู้ตัวจนกว่าสารพิษเหล่านั้นจะสำแดงเดชออกมา ผู้คนก็จะได้รับความทรมาน ล้มตายเป็นจำนวนมากอย่างที่แก้ไขอะไรไม่ได้ หรือช่วยเหลืออะไรไม่ทัน ดังในเรื่องมหกรรมแห่งชีวิต ที่ประชาคม ลูนาชัย เสนอให้เห็นถึงผลลัพธ์ของการขยายธุรกิจภาคอุตสาหกรรมอย่างไร้ความรับผิดชอบ ไร้ผู้ที่จะมาดูแลอย่างจริงจังและเข้มงวดแม้แต่กฎหมายเองก็ทำอะไรเหล่าบรรดานายทุนพวกนั้นไม่ได้ ดังคำกล่าวที่ว่า

เมื่อหมู่บ้านในหุบเขากลายเป็นเมืองอุตสาหกรรมที่โรงงานข้ามชาติมายึดเป็นฐานการผลิตหลายสิ่งหลายอย่างเปลี่ยนไป ท้องฟ้าและสายน้ำเปลี่ยนสี มหันตภัยเข้ามาแอบซ่อนตัวรอโอกาสของมันอยู่เงียบๆ เมื่อนายทุนไร้สายพันธุ์ลากเท้ามึนเมาของมันผ่านไป ถนนทุกสายว่างเปล่า เมืองค่อยๆ เสื่อมสภาพรอเวลาล้มครืน กากสารพิษต่างๆ ที่ถูกทิ้งไว้แฝงตัวอยู่ในทุกเม็ดทราย...

(มหกรรมแห่งชีวิต : 182)

นอกจากนี้ ประชาคม ลูนาชัย ยังชี้ให้เห็นว่าความเจริญทางภาคอุตสาหกรรมมีส่วนสำคัญที่ทำลายธรรมชาติ จากเรื่องมหกรรมแห่งชีวิต ที่กล่าวว่า

นับจากวันที่กองทัพโรงงานอุตสาหกรรมเคลื่อนตัวมาถึง ชาวบ้านทุกเพศทุกวัยแตกตื่นกับขบวนหวนและเครื่องนุ่งห่มหลากสีซึ่งหล่นลงมาจากท้องฟ้า... ไม่เพียงเท่านั้นเงินตราที่เหมือนมีต้นกำเนิดจากก้อนเมฆก็ลอยละลือตกลงมาใจกลางหมู่บ้านซึ่งกำลังจะกลายเป็นสัตว์ไร้ค่าและเลี้ยวยากลำบาก หมูกุ้งนกย่างเย็นเหลือเกินกว่าจะเปลี่ยนเป็นเงิน ข้าวในนาหรือพืชสวนทั้งปวงก็กินทั้งแรงและระยะเวลา และแล้วหุบเขาซึ่งเคยทอดตัวหลับใหลพลัดวันขึ้นมามีคนเดินระบ่ำตามจังหวะเร่งเร้าเครื่องจักรกล อารมณ์เสียแวบแวบรอยยิ้มแห่งธรรมชาติเปลี่ยนเป็นกล่องซีเมนต์ แท่งเหล็กสูงเสียดฟ้า ถนนสายยาวทอดผ่านเทือกเขา...

(มหกรรมแห่งชีวิต : 190)

อย่างไรก็ตามมนุษย์ยังคงทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ เพราะมนุษย์เห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดาไปเสียแล้ว หรือเป็นการกระทำเพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติบ้านเมือง อาจจะกล่าวได้ว่าประชาคม ลูนาชัย ได้แสดงให้เห็นว่าในสังคมปัจจุบันนี้มนุษย์ส่วนมากง่ายขาดความรับผิดชอบที่แท้จริงต่อการอนุรักษ์หรือห่วงใยในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ส่วนในเรื่องของการไม่เห็นคุณค่าและการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น ประชาคม ลูนาชัย เสนอว่า ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมใดก็ตามล้วนทำให้ระบบนิเวศทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปทั้งสิ้น เป็นต้นว่า การตัดไม้ทำลายป่าเป็นเหตุให้ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล การเกิดน้ำป่าไหลหลาก ผลผลิตจากเรือกลสวนไร่นาและบ้านเรือนเสียหายผู้คนล้มตายจากอุทกภัย การเกิดอากาศที่วិปริตไม่แน่นอน หรือแม้แต่การทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นทางก็ก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เป็นพิษได้เช่นกัน ทั้งอากาศเสีย น้ำเน่าเสีย โรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ซึ่งปัญหาต่างๆเหล่านี้คนในสังคมควรหันมาช่วยกันร่วมมือกันอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพราะปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาใหญ่ มนุษย์ทุกคนต้องร่วมมือร่วมแรงกันอนุรักษ์ มิฉะนั้นอนุชนรุ่นหลังอาจจะไม่มีโอกาสได้สัมผัสคุณค่าและประโยชน์จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็เป็นได้

จากผลการศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดของ ประชาคม ลูนาชัย สรุปผลการศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดจากมนุษย์เป็นเกณฑ์ แบ่งแนวความคิดออกเป็น 4 ประเภทได้ดังนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับสังคม โดยได้เสนอปัญหาต่างๆดังนี้

1.1 ปัญหาการเมืองการปกครอง ประชาคม ลูนาชัย ได้เสนอให้เห็น 2 ลักษณะ ได้แก่ พฤติกรรมของนักการเมือง และ ทศนคติที่ประชาคม ลูนาชัย มีต่อการเมือง พบว่า นักการเมืองส่วนมากจะแสดงพฤติกรรมที่ตรงข้ามกับสิ่งที่ตนให้คำมั่นสัญญาไว้ หรือทำก็ไม่ตรงตามที่พูด ทำให้ประชาชนขาดความศรัทธาและเบื่อหน่ายต่อการระบอบการปกครองของไทย

1.2 ปัญหาเศรษฐกิจ ประชาคม ลูนาชัย เสนอแนวความคิดว่า เมื่อเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้ามามีบทบาทในสังคมไทยทำให้วิถีชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป และยังทำให้นายทุนเอาเปรียบผู้ใช้แรงงานและผู้บริโภคอีกด้วย

1.3 ปัญหาที่เป็นปรากฏการณ์ของสังคม ประชาคม ลูนาชัย ได้เสนอปัญหาที่เป็นปรากฏการณ์ของสังคมที่เด่นๆได้แก่ ความไม่น่าอยู่ของสังคมเมือง วัฒนธรรมและค่านิยมที่แปรเปลี่ยนไปในทางที่ไม่เหมาะสม ความเห็นแก่ตัวและไร้มนุษยธรรมของคนในสังคม ปัญหาหญิงบริการที่ยึดอาชีพเพราะความจำเป็นหรือถูกล่อลวง ปัญหาผู้ใช้แรงงานที่ถูกนายจ้างเอาเปรียบ และปัญหาข้าราชการใช้อำนาจในทางที่ไม่ถูกและแสวงหาผลประโยชน์ให้ตนเอง

2. แนวความคิดที่เกี่ยวกับมนุษย์กับมนุษย์ ประชาคม ลูนาชัย ได้เสนอมนุษย์ใน 2 มุมมอง คือ มนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคล และมนุษย์ในฐานะพลเมืองของสังคม

ประชาคม ลูนาชัย เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคลว่า มนุษย์มี ความเป็นตัวของตัวเอง และสามารถกำหนดชะตาชีวิตของตนเองได้ แม้จะได้รับความทุกข์ยากแต่เมื่อผ่านพ้นอุปสรรคต่างๆไป มนุษย์ก็จะภาคภูมิใจ การมองโลกในแง่ดีและการเชื่อมั่นในด้านดีของมนุษย์จะทำให้มนุษย์อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข แต่มนุษย์จะต้องพึงพอใจในการดำเนินชีวิตของตน รู้จักความพอดี พึงพอใจกับสภาพที่เป็นอยู่ ปัญหาที่จะไม่เกิด หากชีวิตล้วนเป็นอนิจจังมีจุดจบจุดสิ้นสุดไม่มีอะไรเที่ยงแท้แน่นอน มนุษย์ควรเข้าใจและยอมรับความเป็นอนิจจังนี้ ความใฝ่ฝันและความหวังเป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตมนุษย์

ดำเนินไปอย่างมีจุดหมาย มีคุณค่าและความหมาย มนุษย์ที่มีคุณค่าคือมนุษย์ที่รู้จักและเข้าใจตัวเอง เสียสละ และแบ่งปันเพื่อนมนุษย์คนอื่นๆ เชื่อมมั่นและศรัทธาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน มนุษย์มีเสรีในการเลือก แต่ในบางครั้งการเลือกของมนุษย์อาจอยู่ภายใต้เงื่อนไขของความอยู่รอด การตอบสนองบุพการีและตามบริบทของสังคมอันทำให้มนุษย์ต้องตกอยู่ในภาวะจำยอม มนุษย์มีความรักในหลายๆรูปแบบได้แก่ ความรักฉันทน์หนุ่มสาว ความรักในครอบครัว และความรักในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ความรักเป็นสิ่งที่ดีของมนุษย์ ในทำนองเดียวกันความเห็นแก่ตัวและความโลภเป็นด้านมืดของมนุษย์ ทำให้มนุษย์ทำลายล้างกัน ส่งผลให้สังคมไม่น่าอยู่ มนุษย์ต้องการอิสรภาพและเสรีภาพ แม้จะมีข้อจำกัดที่บางครั้งอาจขาดเสรีภาพแต่ก็ยังโหยหาอิสรภาพและเสรีภาพอยู่เสมอ ข้อเสียที่สำคัญของมนุษย์คือ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่รู้ค่าและทำลายล้างกันเองด้วยการก่อสงคราม สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่า ความทะยานอยากของมนุษย์จะทำลายล้างเผ่าพันธุ์ของมนุษย์จนประสบกับหายนะในที่สุด

ประชาคม ลุนาชัย เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์ในฐานะพลเมืองของสังคมว่า มนุษย์นั้นมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน มีคุณค่าของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน มนุษย์จึงต้องรู้จักหน้าที่และมีความรับผิดชอบต่อสังคม ถ้ามนุษย์ไม่มีรู้จักหน้าที่และขาดความรับผิดชอบต่อสังคม จะทำให้สังคมขาดระเบียบ นอกจากนั้นมนุษย์ที่มีคุณค่าย่อมปรารถนาจะเห็นบุคคลรอบข้างมีความสุข ดังนั้นมนุษย์ในสังคมต้องพึงพาอาศัยกัน ช่วยเหลือผู้ที่ด้อยกว่าตน รู้จักการให้ และการรับผิดชอบต่อการสร้างมิตรภาพ นอกจากนั้นมนุษย์ควรมีความกล้าหาญทางจริยธรรม กล้าต่อสู้กับความไม่ถูกต้อง ร่วมใจกันสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม ผดุงคุณธรรม เพื่อให้สังคมดำเนินไปอย่างสงบสุข

3. แนวความคิดมนุษย์กับการดำเนินชีวิต

ประชาคม ลุนาชัย เสนอแนวความคิดว่ามนุษย์ควรมีความเชื่อมั่นในการกระทำที่ได้คิดแล้วว่าถูกต้องเหมาะสม จึงเรียกว่าว่ามนุษย์ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความหมาย วิธีชีวิตของมนุษย์ควรดำเนินไปอย่างเรียบง่ายสมถะ มนุษย์จะพบกับความสุขที่แท้จริงในวิถีชีวิตแบบนี้ มนุษย์ต้องรู้จักการปฏิบัติหน้าที่ของตน เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในการดำเนินชีวิตต่อตนเองและผู้อื่น มนุษย์หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องผดุงความดีงามของสังคมด้วย กล่าวคือในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ต้องประกอบด้วยการคิดดี กระทำดี ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนและต้องต่อสู้กับสิ่งที่ไม่ถูกต้องดีงามในสังคม ประชาคม ลุนาชัย ให้ข้อสังเกตว่า มนุษย์ในสังคมปัจจุบันมักดำเนินชีวิตโดยให้ความสำคัญกับวัตถุ ค่านิยมด้านวัตถุทำให้มนุษย์วัดคุณค่าของกันด้วยความสามารถของการครอบครอง ทรัพย์สินเงินทอง ส่งผลให้คนร่ำรวยมีฐานะเป็นที่นับหน้าถือตาของคนในสังคม ค่านิยมด้านวัตถุทำให้มนุษย์ต้องดิ้นรนและเดือดร้อนไม่มีที่สิ้นสุด

4. แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ประชาคม ลุนาชัย เสนอแนวความคิดที่ว่ามนุษย์นั้นควรรู้จักคุณค่าและประโยชน์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมอบให้มนุษย์ ดังนั้นมนุษย์ต้องอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยังเป็นการทำลายชีวิตมนุษย์ในทางอ้อมอีกด้วย

บทที่ 3

ภาพสะท้อนสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย

ตรีศิลป์ บุญขจร กล่าวว่า วรรณกรรมคือการแจกแจงสะท้อนภาพสังคม การสะท้อนนั้นไม่ใช่เป็นการสะท้อนอย่างบันทึกเหตุการณ์ทำนองเอกสารประวัติศาสตร์ แต่เป็นการสะท้อนประสบการณ์ของผู้เขียน และเหตุการณ์ส่วนหนึ่งของสังคม (ตรีศิลป์ บุญขจร : 2523)

นักเขียนเป็นสมาชิก หรือเป็นส่วนหนึ่งในสังคมมีชีวิตความเป็นอยู่ที่เกี่ยวพันกับสมาชิกอื่นๆในสังคม ดังนั้นนักเขียนจึงรับเอาสภาพการณ์ต่างๆในสังคมที่นักเขียนดำรงอยู่ เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการทำงานของตนรวมไปถึงการแสดงทัศนะ ความรู้สึกนึกคิดที่เกี่ยวกับเรื่องราวนั้นๆมาประกอบด้วย ดังนั้นนอกจากความบันเทิงใจที่ผู้อ่านจะได้รับจากการอ่านวรรณกรรมนั้น แล้วผู้อ่านยังจะได้รับรู้ สัมผัสถึงสภาพของสังคมในยุคนั้น สมัยนั้นได้อีกประการหนึ่งด้วย

ประชาคม ลุนาชัย เป็นนักเขียนที่นำเสนอเรื่องราวของมนุษย์ในสังคมในแง่มุมต่างๆ พร้อมกับนำเสนอปัญหาของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในสังคมด้วย ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 การนำเสนอความคิดของประชาคม ลุนาชัย นำเสนอภาพสะท้อนของสังคม โดยสะท้อนภาพของมนุษย์และปัญหาที่มนุษย์ประสบ

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ภาพสะท้อนของสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ ประชาคม ลุนาชัย โดยแบ่งออกเป็นหัวข้อต่างๆ ดังนี้

1. สังคม
 - 1.1 สภาพสังคม
 - 1.2 อาชีพ
 - 1.3 ปัญหาสังคม
2. เศรษฐกิจ
3. การเมือง
4. วัฒนธรรม
 - 4.1 ครอบครัว
 - 4.2 ค่านิยมและความเชื่อ
 - 4.3 ความมีมนุษยธรรม
5. มลภาวะและสิ่งแวดล้อม

1. สังคม
 - 1.1 สภาพสังคม

เหตุการณ์ต่างๆในสังคมเกิดขึ้นโดยตลอดและต่อเนื่องไม่เคยหยุดนิ่ง จึงมีผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม สภาพสังคมมีส่วนกำหนดบทบาทและพฤติกรรมของผู้คนในสังคม รวมถึงการตัดสินใจที่จะกระทำ หรือไม่กระทำในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

การที่สังคมเมืองมีความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพไม่ว่าจะเป็นตึกรามบ้านช่อง ถนนหนทาง ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมของผู้คนในสังคม ให้แข่งขัน แข่งแย่ง ต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเอาชนะอุปสรรคต่างๆในชีวิตมากขึ้น ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างมีภาระต้องกระทำและรับผิดชอบมากมาย จึงไม่สนใจในปัญหาหรือความทุกข์ยากของคนอื่น ดังในเรื่อง บนถนนสายธุรกิจ ได้กล่าวถึงหญิงชราที่เดินทาง

มาจากต่างจังหวัดเพื่อมาเยี่ยมลูกหลานที่ทำงานอยู่ในเมืองหลวง แต่นางก็ไม่พบใคร และรู้สึกกระหายน้ำอย่างมาก จนกระทั่งเดินมาพบกับหญิงสาวคนหนึ่งนางจึงเอ่ยปากขอน้ำ ดังข้อความที่กล่าวว่า

หญิงสาวเดินเลี้ยวเข้าใต้ตึกแห่งหนึ่ง สวนทางกับหญิงสาวรูปร่างสะสวยราวกับเทพธิดา ปากหล่อนแดงจิ้มลิ้ม สวมเสื้อและกระโปรงสีสด

“ขอน้ำยัยกินบ้างเถอะหลานสาว ” หญิงสาวร้องวน

หญิงสาวยืนขมวดคิ้ว ทำท่าเหมือนไม่เคยรู้จักน้ำมาก่อนเลยในชีวิตและเหยียดมองหญิงสาวอย่างไม่เคยพบเห็น แล้วร้องทักสั้นสูงก็พาหล่อนก้าวฉับๆเดินจากไป

(บนถนนสายธุรกิจ : 1)

จากภาพสะท้อนในปัจจุบันที่ทำให้ผู้คนกลายเป็นคนไร้น้ำจิตน้ำใจ ไม่เอื้อเฟื้อต่อเพื่อนมนุษย์ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน

ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมเมืองหลวงอย่างในปัจจุบันที่มีแต่ปัญหาต่าง ๆ มากมาย ทั้งผู้คน que เพิ่มขึ้นจนเกินความพอดี สภาพแวดล้อมย่ำแย่ลงทุกวัน อากาศเป็นพิษ ดังในเรื่องเมื่อผมซื้อกรุงเทพฯ ตัวละครเป็นผู้ที่ได้ครอบครองสภาพเมืองหลวงของประเทศที่มีสภาพเลวร้ายไร้ผู้ที่จะดูแล ให้การเอาใจใส่ หรือรับผิดชอบ จนปัญหาต่างๆได้กลายเป็นปัญหาเรื้อรัง และยากเกินจะแก้ไข ดังข้อความที่จะบรรยายว่า

เมืองใหญ่ ผู้คนมาก เต็มไปด้วยเครื่องจักรกลและสิ่งปลูกสร้าง คือการหลงผิดต่างๆที่ผมเป็นเจ้าของเมืองที่เสื่อมโทรมเหมือนคนไข้ปางตาย เมืองที่เติบโตอย่างไร้การควบคุม ผังเมืองขาดแบบแผน ผู้คนไร้วินัย เมืองซึ่งมีภาพลักษณ์เสื่อมเสียหลายด้าน สกปรกติดอันดับโลก มลพิษในอากาศร้ายแรงเกินสิ่งมีชีวิตจะทนได้ถึงห้าเท่า เมืองที่เต็มไปด้วยอาชญากรรม โสเภณี บ่อนการพนันผิดกฎหมาย และส่วยสารพัดประเภท เมืองแห่งคลองน้ำเน่าและฝุ่นยุง เมืองที่กำลังจะไม่เหลือที่ว่างให้กับความปลอดภัยแก่ชีวิต

(เมื่อผมซื้อกรุงเทพฯ : 50)

มนุษย์ต้องเผชิญกับเหตุการณ์ในชีวิตมากมาย จึงต้องปรับตัวเพื่อยอมรับความเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคมใหม่ๆที่เปลี่ยนแปลงไป ดังในเรื่องบ้านในเมือง เมื่อทางการได้ประกาศจะสร้างเขื่อนขึ้นในบริเวณที่ทำกินของราษฎร ทำให้ครอบครัวของลุงหอมต้องย้ายเข้าไปอยู่บ้านในเมืองกับลูก ดังข้อความที่ว่า

ลุงหอมกระพริบตาถี่ๆหลายครั้ง ยืนเหม่อมองพลากร้าฟุ้งกับตัวเอง นี่เองคือเมืองหลากสีสนที่เต็มไปด้วยความเจริญ เมืองที่เต็มไปด้วยเครื่องจักรกล ผู้คนมากมายกะมด ไม่มีสีเขียวของป่า ไม่มีสัตว์เลื้อยหน้าชื่ออย่างควาย ทว่า แกต้องย้ายไปอยู่ที่ใหม่อย่างไม่มีทางเลี้ยว

(บ้านในเมือง : 66)

เรื่องทางวิฤต ได้สะท้อนภาพความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมแต่เดิมที่เป็นธรรมชาติ เมื่อความเจริญของเมืองศิบลานเข้ามาทำให้หลายสิ่งหลายอย่างเกิดการเปลี่ยนแปลงไป ดังข้อความที่ว่า

เมื่อหลายสิบปีก่อนย่านนี้ยังเป็นทุ่งนา เมืองขยายตัวรุกคืบเข้ามาเมื่อถนนสี่เลนทางด้านทิศเหนือตัดผ่าน ค่อยๆเปลี่ยนโฉมหน้าท้องทุ่งกลายเป็นป่าคอนกรีต ความสดเขียวร่มรื่นของแมกไม้หายไปแทนที่ด้วยตึกสูงเบียดเสียดกันแน่น แทบไม่เหลือที่ว่าง ยิ่งหนาแน่นกันขึ้นอีกหลายเท่าเมื่อถนนใหญ่ทางด้านทิศใต้ตัดผ่านมาอีกสาย ธุรกิจการค้าเติบโต และตึกสูงระฟ้านี้เองทำให้พวกมนุษย์คล้ายถูกยอส่วนให้เล็กลง มีวิถีชีวิตไม่ต่างกับฝูงมด ปลวก ซึ่งอาศัยอยู่ตามหลืบรูแคบๆ

(ทางวิฤต : 1)

เรื่องหมอคณธรรม ประชาคม ลุนาชัย เสนอให้เห็นถึงสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จากเดิม จากธรรมชาติแปรเปลี่ยนไปเป็นโรงงานอุตสาหกรรม สถานที่ท่องเที่ยว ดังข้อความที่ว่า

เราเห็นความเปลี่ยนแปลงแต่มีร่องรอยลงบนฉากเมืองที่ละน้อยและอย่างรวดเร็วเหมือนพลิกฝ่ามือ ตึกระฟ้า แข่งกันแข่งกันเสียดยอคอยู่ทั้งสองฟากแม่น้ำ ถนนคอนกรีตแข็งแรงและกว้างขวางก่อกำเนิดขึ้นหลายสาย สะพานข้ามแม่น้ำ โค้งยาว และเต็มไปด้วยสายระโยงระยาง รถยนต์เนืองแน่นราวกับคาราวานมดปลวก เรือแจวที่เคยเห็นในวันก่อนไม่มีเหลือ อยู่อีกแล้ว แม่น้ำทั้งสองฝั่งเต็มไปด้วยรถยนต์ความเร็วจัดและเสียงดัง...เมืองนี้เปลี่ยนไปมาก สวนและทุ่งนากลายเป็นป่า คอนกรีต ไม่มีที่คืนว่างสำหรับเกษตรกรรมอีกต่อไป ผู้คนจากต่างถิ่นหลั่งไหลกันมาทำธุรกิจ ก่อตั้งโรงงานอุตสาหกรรม สร้างโรงแรมและสถานที่ท่องเที่ยว

(หมอคณธรรม : 371)

และเรื่องภาพฝันที่หายไป ก็ได้ภาพสะท้อนความเปลี่ยนแปลงจากหมู่บ้านกลายเป็นเมือง ดังนี้

ความเปลี่ยนแปลงแต่ละตามตั้งแต่ลงรถโดยสารที่ปากทางเข้าหมู่บ้าน เคยเป็นลูกรังสีแดง บัดนี้กลายเป็น ถนนลาดยางสองเลน สองแถวจากปากทางพาเราผ่านตึกหลากสีหลายขนาดเสียดยอคสลบไล่เรียงไปตามแนวชายหาด ผ่าน แยกซอยซับซ้อน เป็นเมืองเกิดใหม่ที่ผมไม่เคยคาดคิดว่าจะพบ

(ภาพฝันที่หายไป : 130)

ในเรื่องเดือนสิบสอง ได้สะท้อนให้เห็นถึงสังคมที่ถูกความเจริญทางวัตถุรุกราน สภาพสังคม จึงเต็มไปด้วยสิ่งมอมเมา จากสถานบันเทิงยามราตรีต่างๆ

...สองฟากซอยเล็กๆแห่งนี้เต็มไปด้วยสถานเริงรมย์ ช่วงกลางวันเจียบเจียบ ตึกแถวสองชั้นมีสภาพเหมือน บ้านร้างดูไม่เจริญหูเจริญตาเอาเสียเลย กลิ่นเหม็นคาวแปลกๆคลุ้งตลบมาจากห้องทุกคูหา ครั้นดึกถึงกลางคืน ไฟหลากสี พราวระยิบ เสียงเพลงแข่งกันดังกระหึ่ม ตอนหัวค่ำพวกผู้หญิงกลางคืนทยอยกันมาทำงาน ตามด้วยนักท่องเที่ยวยาวเหยียด

มาจากทุกสารทิศ ทั้งคนไทยและคนต่างชาติ

(เดือนสิบสอง : 5)

สถาบันเท็กซัสมีส่วนทำให้ศีลธรรมของคนในสังคมเสื่อมทรามลง ผู้เขียนได้เสนอภาพของการแสดงออกทางเพศอย่างเปิดเผยไม่นำพาต่อสายตาของบุคคลอื่น ในเรื่องเดียวกันตอนที่ชายหนุ่มออกจากร้านเหล้าเพื่อเดินทางกลับบ้านและได้เห็นภาพเหตุการณ์ ดังที่กล่าวไว้ว่า

เขาเดินออกสู่ถนนใหญ่อันรกรกมืดที่หน้าตึกเก่าๆ ตรงม้านั่งใต้หลังคาที่พักผู้โดยสารว่างเปล่า ทว่ามุมมืดอีกด้านมีหนุ่มสาวคู่หนึ่งกอดกันกลมดิก ชายหนุ่มมองเพียงแวบเดียวแล้วรีบชักสายตากลับหลบมายืนพิงเสาไฟอีกด้านหนึ่ง...

(เดือนสิบสอง : 6)

ข้อความในเรื่องบ่วงไฟ ตัวละครหนุ่มมองเห็นสภาพของสังคมเมืองยามราตรีและเกิดความรู้สึกสังคมทุกวันนี้หมกมุ่นอยู่กับอบายมุข การเสพสิ่งมีนเมาหรือกามารมณ์ ดูจะเป็นเรื่องธรรมดา ดังข้อความที่ว่า

ถนนทุกสายในเมืองนั้นเต็มไปด้วยร้านเหล้า ด้านหลังร้านเหล้าบางแห่งมีรายขายคน มันเป็นอะไรไปแล้วเมืองนี้ ผู้คนเฝ้าต่อจริยธรรม สลัดความดีงามออกจากวิถีชีวิต เด็กๆติดยาเสพติด หนุ่มสาวหมกมุ่นอยู่กับกามารมณ์ ถนนแสงไฟเต็มไปด้วยหนุ่มสาวควงคู่กันมาเสพดื่ม...

(บ่วงไฟ : 157)

ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนให้เห็นสภาพของผู้ที่อาศัยอยู่ในสังคมเมือง ซึ่งเป็นสังคมที่ต้องแข่งขันกันทำมาหากิน แกร่งแย่งทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อความอยู่รอดและอยู่เหนือผู้อื่นในสังคมเดียวกันให้ได้ในเรื่องคนทันสมัย ผู้เขียนเสนอให้เห็นวิถีชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ในสังคมเมืองคำนึงถึงแต่ตนเองเป็นที่ตั้ง แม้จะเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง หรือต้องทำให้บุคคลอื่นในสังคมต้องเดือดร้อนจากการกระทำดังกล่าวก็ตาม ดังคำบรรยายที่ว่า

ความหมายของผู้คนยุคใหม่ที่ตรงนี้เอง ขอให้คุณเมิเงิน มีอำนาจต่อรองสูงสังคมก็จะนับหน้าถือตาว่ามีเกียรติไปเอง...เพื่อนเรียนนิเวศต่างมีจุดหมายเดียวกันว่าพวกเขาต้องขายวิชาชีพแลกกับความร่ำรวย พร้อมทำทุกวิถีทางเพื่อถိตัวเองให้มีความมั่นคงในชีวิต นักศึกษาแพทย์ต่างก้าวข้ามอุดมการณ์พื้นฐานพวกเขาไม่คำนึงถึงจรรยาแพทย์...ถนนทุกสายของพวกเขามุ่งสู่โรงพยาบาลเอกชนเพื่อก้าวผ่านไประบบคลินิกส่วนตัวทุกสิ่งตามม่ายอมเป็นรณงค์หู บ้านหลังใหญ่ ชีวิตสุขสบายในสังคมทันสมัย เช่นเดียวกับนักศึกษากฎหมายเขาพร้อมทำงานรับใช้เจ้าของค้ำจ้ง พร้อมช่วยคนผิดไม่ให้รับโทษศึกษาดิการสังคมเพื่อหาช่องโหว่แล้วละเมิดได้อย่างยุติธรรม

ต้องยอมรับบุคคลผู้เจริญแล้วเขาเป็นกันอย่างนี้ ไม่ว่าหมอ นักการเมือง ข้าราชการ นักธุรกิจ นักบวช และ ฯลฯ ล้วนแล้วแต่ใช้วิชาใจเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุประสงค์ส่วนตัวด้วยกันทั้งนั้น

(คนทันสมัย : 184)

ผู้เขียนได้สะท้อนภาพของผู้คนในสังคมที่มีแต่ความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ ไม่คิดถึงหรือเห็นแก่บุคคลอื่นอะไรที่ทำให้ตนเองและพวกพ้องสุขสบาย ร่ำรวย ต้องพยายามกระทำ แม้แต่เป็นสิ่งที่ผิดศีลธรรมหรือผิดกฎหมายก็ตาม ดังในเรื่องสิ่งที่หายไป ผู้เขียนได้วิพากษ์วิจารณ์สังคมจากบทสนทนาของตัวละครที่ได้กล่าวถึงสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปเป็นตัวละครสำคัญที่ทำให้เยาวชนมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ดังตัวอย่างที่กล่าวว่า

“ยุคสมัยมันเปลี่ยนไป ไม่มีอะไรเหมือนเดิมหรอก”

“ไม่มีอะไรเหมือนเดิม ใช่ แต่น่าเศร้าไหมล่ะ หากเด็กยุคนี้เป็นผลผลิตของสังคมแล้วสืบทอดความเลวสู่คนรุ่นต่อไป...”

“หลายคนทีเดียวกลายเป็นนักการเมืองฉ้อโกง ตั้งหน้าคดโกงประชาชนอย่างเป็นล่ำเป็นสัน หลายคนเป็นมือกฎหมายที่ความผิดให้ถูก ช่วยเหลือโจรให้ลอยนวล หลายคนเป็นหมอที่ไม่ได้ใช้วิชาชีพรักษาความป่วยไข้ของเพื่อนมนุษย์ หากทำเพื่อการค้ากำไรพาณิชย์ที่ไร้จริยธรรม แกล้งเห็นข่าวหมอนอกเขา หมอตกแต่งอวัยวะมนุษย์ และหมอที่ใช้วิชาแพทย์แสวงหาความร่ำรวยส่วนตัว ยังมีความไม่งามอีกสารพัด ประเทศของเรามีอาคารที่สร้างผิดแบบ มีดีกระฟ้าที่ติดกระจกรอบด้าน มีโรงแรมที่ถล่มลงมาทับคนตายเป็นร้อย มีอาคารสำนักงานถูกไฟไหม้และอย่างสดคนที่หาหนทางหนีไม่ได้ นั่นเป็นฝีมือสถาปนิกหรือวิศวกรรุ่นไหนกัน แล้วพวกสื่อมวลชนทั้งหลายนั้นอีก แกล้งเห็นข่าวสารที่บิดเบือนไปจากความเป็นจริงไหม ใครเล่าสนใจเบี่ยงเบนเพื่อผลประโยชน์ในธุรกิจที่ตนมีส่วนได้เสีย แกล้งเห็นสื่อที่กลายเป็นเครื่องมือของพรรคการเมืองไหม นั่นไง ! วันนี้พวกเขากลายเป็นผู้ใหญ่ เป็นแรงขับเคลื่อนสังคม ”

“นั่นเป็นส่วนหนึ่งเท่านั้น แกล้งคิดดูอีกทีซิว่า ขนาดพวกเขาอยู่ในสังคมที่เอื้อต่อการทำความดี ยังมีพวกที่หลุดกรงหลุดกรอบจริยธรรมมากมายขนาดนั้น หลังสภาพสังคมอย่างทุกวันนี้ละ วิชาความรู้ใดก็ตามหากเป็นของคนไร้สำนึกก็ไม่ต่างจากดาบในมือโจร สังคมในอนาคตเป็นของเด็กรุ่นนี้ พวกเขาจะต้องดูแลประเทศชาติและโลกอันกว้างใหญ่ไพศาล เราหรือในสำนึกอันดีงามของพวกเขา แต่แกล้งเห็นกิจกรรมพิเศษของพวกสาวน้อยปากแดงไหมล่ะ บางกลุ่มเข้ากระเป๋ายี่ห้อดังมาสะพายอวดกัน บางกลุ่มเดินโฉบเฉี่ยวตามศูนย์การค้า นั่งไขว่ห้างตามร้านอาหาร คลอเคลียหนุ่มในงามมิด แกล้งเกดที่จอตรดใหม่ว่ามันแน่นเยียดขึ้นทุกวัน หนุ่มเห่สาวสวยของเราเหมือนนางงามแสดงแฟชั่นโชว์ อวดร่ำ อวดรวย และวัตถุนิยมของกันและกันด้วยวัตถุ เลิกเรียนแล้วแทนที่จะรีบกลับบ้านก็ยกโขยงกันเข้าผับสนุกสุดเหวี่ยงกับปาร์ตี้ยาแลน้ำเมา ในสมองพวกเขาวางพองจะสนใจปัญหาสังคมหรือ พอเสพย์ความสนุกสนานส่วนตัวผ่านไป สาวน้อยบางคนอาจอึดอัดต้องตระเวนหาคลินิกทำแท้ง แกล้งคิดดูเถิด ในสภาพแวดล้อมเช่นนี้จะหล่อหลอมเยาวชนออกมาลักษณะใดในอนาคต”

(สิ่งที่หายไป : 20 - 21)

นอกจากนี้สังคมยังมีความเหลื่อมล้ำกันอย่างเห็นได้ชัด ระหว่างคนรวยกับคนจนดังในเรื่อง คนต่างสี ผู้เขียนได้เสนอว่าผู้คนในสังคมล้วนมีที่มาไม่แตกต่างกัน แต่มีมนุษย์บางกลุ่มที่แบ่งแยกผู้คนออกจากกัน โดยใช้สถานภาพทางสังคมเป็นตัวกำหนด ดังข้อความที่กล่าวว่า

“ก้องไม่ทราบแน่ชัดว่า การแบ่งแยกสีของผู้คนนี้เกิดขึ้นครั้งแรกก็สิบปีมาแล้วอาจตั้งแต่ครั้งสมัยปู่เขาย่างหนุ่มๆ จากคำเล่าขานที่ก้องเคยได้ยินมาบ้างนั้น ตอนแรกทางการยังไม่ออกกฎหมายบังคับใช้เพียงกลวิธีที่จะแยกคนสองกลุ่ม

ในสังคมออกจากกันให้เห็นชัดเจนระหว่างคนส่วนใหญ่ฐานะยากจนกับคนส่วนน้อยที่ร่ำรวย โดยกำหนดให้เสื้อผ้าสีอื่นมีราคาแพงเกินอำนาจซื้อของชั้นกรรมกรและชาวนาชาวไร่และกึ่งยังจำค่าสอนของพ่อได้เสมอ และเชื่อเช่นเดียวกับพ่อว่าโลกสร้างมนุษย์ขึ้นมาเท่าเทียมกัน ไม่มีคนรวยคนจน ทรัพยากรในโลกใบนี้ทุกชีวิตต่างมีสิทธิเป็นเจ้าของ แต่ทุกสิ่งทุกอย่างถูกมนุษย์จำพวกหนึ่งนั้นเองมาแบ่งแยกชั้นในภายหลัง พวกเขาียอำนาจบริหารจัดการทุกอย่างไว้ในมือ กดิกาสังคมทุกข้อล้วนสร้างขึ้นมากเพื่อรองรับผลประโยชน์ของพวกเขา

(คนต่างสี : 50 – 51)

สภาพสังคมที่ประชาคม ลูนาชัย สะท้อนให้เห็นในเรื่องสั้น มักจะเน้นภาพเสื่อมโทรมทางสังคมเมือง ทั้งในด้านศีลธรรม และคุณธรรมที่คนในสังคมพึงมีต่อกัน

1.2 อาชีพ

ประชาคม ลูนาชัย มักสะท้อนภาพกลุ่มบุคคลในสังคมตามอาชีพที่มักจะเป็นปัญหาอย่างโดดเด่นในสังคมไทยตามประสบการณ์ของตน ได้แก่ อาชีพประมง โสเภณี ตำรวจ ผู้ใช้แรงงาน และสื่อมวลชน

1.2.1 ประมง

เนื่องจากประชาคม ลูนาชัย ประกอบอาชีพประมงอยู่ระยะหนึ่ง เรื่องสั้นจำนวนหนึ่งของประชาคม ลูนาชัย จึงเป็นเรื่องสะท้อนภาพชีวิตของผู้ประกอบอาชีพชาวประมง ทั้งความทุกข์ยากเหน็ดเหนื่อย ความสุข ความฝัน การต่อสู้กับอุปสรรคที่เอาชนะไม่ได้ในธรรมชาติ ความอดทนต่อความยากลำบาก และความอึดเอนใจภูมิใจในอาชีพชาวประมงที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

ในเรื่องลูกทะเล ประชาคม ลูนาชัย สะท้อนภาพของครอบครัวชาวประมงครอบครัวหนึ่ง ที่มีพ่อเป็นหัวหน้าครอบครัวและหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการจับปลามาตลอดชีวิต แต่ก็ไม่ได้ร่ำรวยอะไรแค่มีพออยู่พอกิน ทำให้โต้ง ซึ่งเป็นลูกชายไม่ชอบและไม่พอใจในอาชีพชาวประมงนี้ เพราะเขาเห็นว่าชาวประมงทำงานหนักมาตลอดปี ได้ค่าเหนื่อยไม่คุ้ม ส่วนคนที่ร่ำรวยสุขสบายคือเจ้าของเรือประมง แพลสดังคำบรรยายที่ว่า

ชาวประมงพื้นบ้านที่อยู่กันตั้งแต่มีทะเลนั้น ไม่มีใครมั่งคั่งร่ำรวย คนเป็นเจ้าของเรือใหญ่ คนที่เป็นเจ้าของแพลา โรงงาน ห้างเย็น ล้วนเป็นคนที่มาจากที่อื่นทั้งนั้น พวกเขาผจญภัยเอาความสุขความสบายจากคนท้องถิ่นไปครอบครองไว้หมดสิ้น ซึ่งชีวิตของชาวประมงจึงต้องทำงานหนักเหมือนทาส เพื่อให้คนอื่นอื่นมาเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ แล้วในที่สุดก็เป็นฝ่ายสร้างเงื่อนไขขึ้นกดขี่ให้ชาวประมงพื้นบ้านตกอยู่ใต้อำนาจและอิทธิพล โต้งเห็นว่าไม่ยุติธรรมเอาเสียเลย ชาวเรือเสียงออกทะเลหาปลาได้อย่างยากลำบาก แต่คนร่ำรวยจากการค้าปลากลบเป็นคนที่อยู่บนฝั่ง ไม่เคยรู้รสคลื่นลม ไม่เคยสัมผัสเปลวแดด และไม่เคยมีบาดแผลจากทะเล

(ลูกทะเล : 20)

ประชาคม ลูนาชัย สะท้อนภาพของชาวประมงหนุ่มผู้หนึ่งที่มุ่งมั่น แม้ว่าในครั้งหนึ่งเขาเกือบเอาชีวิตไม่รอดจากทะเลมาแล้วก็ตาม แต่เขาก็ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและความยากลำบากที่เกิดขึ้น เขา

ยังคงมุ่งมั่นใช้ชีวิตอยู่กับทะเลตลอดไป ดังตัวละครชายหนุ่มในเรื่องเดนน้ำเค็ม ผู้ที่มีความมุ่งมั่นอยู่อย่างเต็มเปี่ยม ดังคำบรรยายที่ว่า

เมื่อเรือถึงฝั่งก็เหมือนกับทุกครั้งที่เราเคยมาลิ้มทุกสิ่งทุกอย่างกลางทะเล ไม่ว่าจะเป็นกลิ่นลมเหน็บหนาวหรืองานอันเหนื่อยหนัก ผมลืมหายใจระหวั่นคนนั้นไปเสียสนิท ขณะที่เรือหันหัวสู่ปากอ่าว ผมสังเกตเห็นลูกเรือหน้าใหม่คนหนึ่งกำลังส่งลูกยางขึ้นเก็บบนหลังคา เขาสวมกางเกงจันใหม่เอี่ยมไม่ใส่เสื้อ เผยให้เห็นเนื้อตัวท่อนบนที่ลายพร้อยด้วยแผลเป็น ผมจำบาดแผลที่ลำแขนสองข้างของเขาได้รวมทั้งเค้าหน้า และรูปร่างที่ยังหอมเหงะ ส่งลูกยางให้คนบนหลังคาออกไปแล้ว เขาหันมาสบตากับผมแวบหนึ่ง แต่แวบนั้นผมก็สังเกตเห็นความเคียดแค้นแฝงอยู่ในแววตาอันเฉยเมยเหมือนน้ำนิ่งของเขา

(เด่นน้ำเค็ม : 37 - 38)

นอกจากภาพของหนุ่มชาวประมง ประชาคม ลุนาชัย ยังเสนอชีวิตของชาวประมงอื่นๆ อีก คือชายชราผู้หนึ่งที่มีความรักและความผูกพันกับท้องทะเลกับอาชีพชาวประมงมาตลอดชั่วอายุเจ็ดสิบกว่าปี คงจะต้องทำใจยากหากจะต้องเลิกออกทะเล ด้วยสังขารที่ร่วงโรยไปตามวัย แต่ถึงกระนั้นชายชรายังพยายามที่จะออกทะเลไปกับเรือประมง และการออกไปในครั้งนั้นมันก็เป็นครั้งสุดท้ายสำหรับชายชรา ดังคำบรรยายในเรื่องฝั่งสุดท้าย ความว่า

ชีวิตบนตัวเลขเจ็ดสิบสามผ่านคลื่นลมในทะเลมากกว่าห้าสิบปี รื้อรอยกรำงานปรากฏอยู่ทั้งท่วงท่าเดิน เห็น ในเนื้อหนังเหี่ยวย่นตกรกระ ผมหงอกขาวปนแดงบนหัวบางลงจนเกือบโล้นเกลี้ยง ตาสองข้างมัวมัวยังมองเห็น แต่ก็ฝ้าฟางไม่ต่างกับแสงตะเกียงกลางม่านหมอก ความจริงแกล้งไม่มีสิทธิ์ออกมากับเรือเหี่ยวนี้ หลังคิดบัญชีเสร็จเก่าแก่บอกให้แกล้งอยู่ฝั่ง

“ให้กูออกไปอีกเที่ยวเถอะ ไม่เอาเงินเดือนก็ได้วะ ขอออกไปมองทะเลให้เต็มตาเป็นครั้งสุดท้าย กูอยู่กับมันมาห้าสิบกว่าปี จากกันง่าย ๆ อย่างนี้มันทำใจลำบากวะ ”

(ฝั่งสุดท้าย : 43 - 45)

ความผูกพันของชายชราผู้ที่มีต่อทะเลและอาชีพของตน ผู้เขียนได้บรรยายไว้ในข้อความตอนหนึ่งว่า

ทะเลแม่ในยามบึกลั่งจะน่ากลัวเพียงใด แกล้งมองเห็นความอ่อนโยนมีเมตตา เว้นทะเลเหมือนอ้อมอกผู้ให้กำเนิด หว่างเส้นขอบฟ้าโน้มลงขีดขอบน้ำนั้นเหมือนวงแขนมารดา สายน้ำและพันธุ์ปลาก็คือเป็นเช่นน้ำนม และสายเลือดที่หล่อเลี้ยงลูกทะเลทุกคนมาชั่วนาน ชีวิตของลูกแก่หล่อหลอมให้เป็นหนึ่งเดียวกับห้วงน้ำเค็ม แกล้งเต็มใจเรียกทะเลว่า “ แม่ ” แม่ผู้ชุบชีวิตแก่ให้พ้นจากความหิวโหยและยากไร้

(ฝั่งสุดท้าย : 50)

ส่วนใหญ่แล้วประชาคม ลุนาชัย จะสะท้อนภาพวิถีชีวิตชาวประมงที่มีความทุกข์ยากลำบาก โดยเฉพาะผู้ที่ต้องทำงานเสี่ยงอันตรายเช่นนี้ หรือต้องเสี่ยงต่อการถูกประเทศเพื่อนบ้านจับไปติดคุก

อย่างเช่นนายท้ายแสนที่ต้องไปติดคุกต่างแดนนานถึงสิบปี เมื่อได้กลับบ้านแทบจะไม่มีอะไรเหลือและต้อง
 พินิจ เสียขาไปทั้งสองข้าง ดังข้อความในเรื่องนิยายจากชายฝั่ง ความว่า

ลูกที่คุมขังต่างแดนนั้นอำมหิตนัก เกือบสิบปีที่แกต้องทนทุกข์ทรมานอยู่ที่นั่น คงต้องอยู่อย่างลำบาก
 ยากแค้น ถูกบังคับให้ทำงานหนักสารพัด แกต้องการความอบอุ่นและกำลังใจมากทีเดียวเมื่อกลับมา เขาหยุดชะงักลงพร้อมกับ
 ในทันทีที่ค้อมหัวก้าวผ่านชายคามองเห็นภาพเบื้องหน้า ภายใตแสงตะเกียงน้ำมันก๊าดบนแคร่ไม้ไผ่ถัดจากมุ้งที่ครอบร่างหญิง
 กลางคนมาเล็กน้อย ชายคนหนึ่งนั่งนิ่งงันนอนหัวเขากับต้นเสา เรามองไปที่แกจุดเดียว จะเป็นใครอื่นไปไม่ได้ นอกจากนาย
 ท้ายแสนพ่อของหมึก ผมมองขาของแกยาวเพื่อย หนวดเครารุงรัง แก้มตอบ ดวงตาลงลึกแทบจมหายเข้าไปในบ่า
 เนื้อหนังเหี่ยวแห้ง ผ่ายผอมแทบเหลือเพียงหนังหุ้มกระดูก เมื่อไล่สายตาสารวจทั้งร่าง ข้าพเจ้าถึงกับเอือมกายสะท้าน ขาสอง
 ข้างของแกคล้ายเพิ่งถูกตัดเมื่อไม่กี่เดือนมาก่อน ท่อนเนื้อเหี่ยวแห้งหัวเข่าเหลือโผล่พ้นขอบกางเกงขาสั้นออกมาให้เห็น
 เพียงเล็กน้อย หมึกนั่งคู่เข่าอยู่ข้าง ๆ กาลังป้อนยาและน้ำใส่ปากพ่ออย่างเอาใจใส่ ทั้งสองยังไม่รับรู้การมาของเราสามคน

(นิยายจากชายฝั่ง : 68 – 69)

ในเรื่องเพลงคลื่น ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของชายหนุ่มที่มีครอบครัวที่อบอุ่น
 สมบูรณ์ แต่โชคชะตาได้พลิกผันทำให้ชายหนุ่มต้องไปติดคุกพม่านานหลายปี และเมื่อกลับมาครอบครัวที่เคย
 อบอุ่นกลับต้องแตกแยก คนรักมีครอบครัวใหม่ ทำให้ชายหนุ่มเสียใจมาก ดังข้อความที่ว่า

เขาจำฝังใจ วันกลับจากพม่าในสภาพผอมโซสีกปรกยิ่งกว่าขอทาน เขาต้องการกำลังใจจากเมียและลูก
 ต้องการความอบอุ่นอย่างเหลือเกิน หวังว่ามันจะปลุกเขาลุกขึ้นสู้ ก้าวเผชิญอุปสรรคในชีวิตอย่างแข็งแกร่งและทะนง เริ่มต้น
 ถากถางทางสายใหม่ให้ครอบครัวด้วยแรงกายที่เหลืออยู่ เขาหวังเสมอว่าลูกเมียจะต้องรอคอยการกลับมาของเขาด้วยใจจด
 จ่อ เขาวาดภาพทั้งสองโผเข้ากอด สวมกอดกันร่ำไห้ด้วยความตื้นตันเหมือนตายแล้วเกิดใหม่ มันจะเป็นวันที่เขาไม่อาจลืมลง
 ได้ชั่วชีวิต จดจำหยาดน้ำตาแห่งความปิติของตนและผู้เป็นที่รักไว้ตราบนานเท่านาน แต่ในความเป็นจริง เมื่อเขากลับมาถึง
 เรือนชานเพียงก้าวแรกก็เผชิญกับสิ่งที่ไม่คาดคิด เมียมองเขาด้วยความตื้นตันแล้ว ลูกน้อยตัวลั่นสนลั่นเหมือนเขาเป็นผู้ร้าย ทุก
 สิ่งทุกอย่างเปลี่ยนไป เพียงระยะเวลาปีครึ่งที่เขาจากไป ชายคนใหม่เข้ามาแทนที่ว่างและครอบครัวที่เคยเป็นของเขา ความรู้
 สึกของเขาามันนั้นต่างจากเรือสำเภาที่แล่นผ่านมรสุมโหดร้ายมาจากกลางทะเลลึก พอเห็นฝั่งว่าไรรอยู่เบื้องหน้ากลับถูกแรง
 คลื่นลูกสุดท้ายโถมซัดอัปปาง

(เพลงคลื่น : 100)

ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนภาพชีวิตของชาวประมงที่ต้องโทษในต่างแดนหลาย ๆ เรื่อง
 อันเป็นชะตากรรมที่เกิดขึ้นกับชาวประมงหลายคน แต่ก็จำเป็นต้องเสี่ยง ซึ่งเขาได้ให้เหตุผลของการเสี่ยง
 ไว้ในเรื่องคนตกสำรวจ ว่า

แต่แล้ว โชคชะตาก็ก่เล่นตลกเรือโดนเวียดนามจับ ผมกับไอ้โมติคุตต่างประเทศนานถึงสามปี เมื่อแรก
 เข้าได้สัมผัสแผ่นดินไทย สถานภาพที่เหลือสมบัติเพียงเสื้อผ้าเก่าขาดติดกาย รู้สึกเข็ดขยาดความทุกข์ยากในทะเลที่เคยได้รับ
 แต่เมื่อความหิวเร้นเร้าบังคับเราไม่มีทางเลือกอื่นต้องออกเรือจากพม่า แต่ชะตากรรมกลับแกล้ง เรือถูกจับ วันคืนที่จมหายไป
 กับคุกพม่า พอทวนความด้านชาให้กับชีวิต ลบเลือนภาพฝันทั้งมวลที่เคยมีห้าปีเต็มในคอกขังอันไร้อิสรภาพโหดร้ายและนาน
 พอสร้างสัตว์ร้ายกระหายหิวขึ้นในใจเรา เมื่อกลับมาเหยียบแผ่นดินไทยครั้งใหม่ เรามีสภาพย่อยยับน่าอนาจกว่าคราวกลับจาก

เวียดนามหลายร้อยเท่า เนื้อตัวเต็มไปด้วยกลากเกลื้อน ใบหน้าเพิ่มรอยยับย่นขึ้นตามวัย ผมขาวแซมทั้งศีรษะ รูปร่างเคยสมบูรณ์แข็งแรงเหลือเพียงหนังหุ้มกระดูก การกลับมาของเราในครั้งนี้ เหลือเพียงทะเลเท่านั้นที่คอยต้อนรับ

อ่าวไทย น่านน้ำเขมร เวียดนาม มาเลย์ สิงคโปร์ พม่า เราถอนแรมไปกับเรือทิ้งเทเวนคืนในชีวิตลงที่นั่น ที่นี้ ทำงานหนักไม่ต่างสัตว์ถูกขุ่นเลี้ยงเพื่อใช้งาน มือเราด้านร่างกายเราเกรียม มีแผลเป็นทั้งกายตราติดประจานความทุกข์ยาก เราถูกจับอีกสามครั้งที่เขมร ครั้งละสองสามเดือน เรากลายเป็นนักโทษจนถูกเยาะเย้ยการถูกจับ ไม่หวาดกลัวต่อดินแดนน่านน้ำของชาติไหนอีกต่อไป ตะรางทำให้เราชินต่อการก่อกบฏ เงินดีเราไป ชีวิตเราอยู่เพื่อกิน คิม เทียว เล่นพนัน ผลาญเวลา เราเคยเป็นคนช่างคิด ช่างฝัน แต่นั่นมันทำให้เราเจ็บปวด บัดนี้เราถูกความทุกข์โอบยัดจนด้าน ยังจะหลงเหลือความเจ็บปวดได้อีกสามารถซาแรกสู่บึงความรู้สึกเราได้

“เรามาเป็นคนที่ตกสำรวจแล้ว”

(คนตกสำรวจ : 31)

นอกจากความขมขื่นอันเนื่องมาจากชะตากรรมที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ประชาคม ลุนาชัย ยังได้สะท้อนภาพของการคิดถึงบ้านของผู้ที่มีอาชีพประมงยามต้องออกเรือไปนานนับเดือน ดังข้อความในเรื่อง คนผืนดินฝั่ง ว่า

เขาอายุยี่สิบห้าปีแล้ว แต่หน้าตายังคงหนุ่มอยู่ ในถุ้งอวนเหนือหัวนอนมีเหล้าต่างประเทศสองขวด เขาตั้งใจจะไปฝากพ่อตา

“ลูกเมียคงคอยแสบพี่แสง ลูกชายคงโตแล้วละ” หนุ่มน้อยกระเซ้า

“ไอ้หน้อยคงโตแล้วจริง ๆ นั้นแหละ คงเรียกพ่อได้แล้ว อยากถึงบ้านเร็ว ๆ จัง” แสงจ้องหน้าลูกในภาพ

(คนผืนดินฝั่ง : 45)

อาชีพชาวประมงเป็นอาชีพที่ไม่มีอะไรแน่นอน บางครั้งก็มีงานทำถ้าไม่เลือกงานหรือเลือกเรือที่จะลง บางครั้งก็ไม่มีงานทำเลย เพราะขาดหลักประกัน เนื่องจากได้ถึงส่วนใหญ่แล้วพวกคนจรที่ไม่มีหลักแหล่งรับเงินล่วงหน้าบางส่วนก่อนลงเรือแล้วหนีหายไป ทำให้ต้องหาคนใหม่แทนสิ่งที่ช่วยค้ำประกันเป็นเพียงถุงเสื้อผ้า เพื่อให้แน่ใจว่าจะลงเรือทำงานแน่ๆ ในเรื่อง คนไซ ที่ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนภาพของชายหนุ่มชาวประมงสองคนที่บังเอิญมาพบกัน ขณะหางานรับจ้างในเรือประมง ชายคนหนึ่งไม่มีเรือลำใดรับเพราะไม่มีถุงเสื้อผ้า เท่ากับขาดหลักฐานที่จะประกันว่ารับเงินแล้วจะมาทำงานตามที่ตกลงไว้

ในเรื่องตัวละคร ครตกสมัย ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับอาชีพประมง อีกประเภทหนึ่งนั่นคืองานห้องเย็น งานห้องเย็นเป็นงานที่เหนื่อย ลำบาก ได้ค่าแรงไม่คุ้มกับความเหนื่อย นายจ้างก็จุกจิกคอยจับผิดคนงาน ไม่มีใครคิดที่จะยัดอาชีพนี้ตลอดไป ถ้ามีโอกาสหรือเงินสักก้อนคงจะไปเริ่มต้นชีวิตกับงานใหม่ ดังคำบรรยายที่ว่า

กลางปี พ.ศ.2520 ผมชวนกันไปจังหวัดเล็กๆทางตะวันตกของกรุงเทพฯ เข้าทำงานที่ห้องเย็นแห่งหนึ่ง ผมเป็นคนงานระดับไร้ฝีมือ ทำหน้าที่ต้องปลาสดใส่ถาด และลำเลียงเข้าไปไว้ในห้องฝาก นำถาดปลาซึ่งแข็งได้ที่แล้วมาเคาะ แบกก้อนปลาจากรถตู้เข้าไปเรียงซ้อนไว้ในห้องเย็น ยามไม่มีถาดปลาให้เคาะและไม่มีรถตู้ปลามาจอดรอขนถ่าย แทนที่ผมและคนงานอื่นจะได้พักผ่อนกันตามสบาย ลูกชายเจ้าของห้องเย็นมักหาเรื่องใช้ให้เข้าไปขนย้ายก้อนปลาในห้องเย็น ก้อนปลาซึ่งเรียงซ้อนกันเป็นระเบียบดีอยู่แล้วมันต้องเปลี่ยนมุมย้ายสนองอำเภอใจลูกชายนายจ้างที่ทนเห็นคนงานอยู่ว่างไม่ได้ เมื่อ

ถูกขังอยู่ในห้องเก็บปลานานหลายชั่วโมง หัวแม่เท้าซึ่งหุ้มด้วยถุงผ้าสามชั้นและบุทยางเป็นป้ายไปบนก้อนปลา สะดุดเข้ากับ สากแข็งแต่ละครั้งต้องนิ้วหน้าเหยเกด้วยความเจ็บปวด มือซึ่งหุ้มไว้ด้วยถุงผ้าก็ทั้งเจ็บและชาจนหลายคนพราสบดตำโซ่ชะตา ของตน

(ตัวละครตกลมัย : 15 – 16)

นอกจากนี้ในเรื่องชาปปลอมของปู่ ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนภาพชีวิตของชายหนุ่มผู้มี อาชีพเกี่ยวพันกับการประมง ที่ประสบอุบัติเหตุบนเรือขณะกำลังทำงานอยู่ ทำให้เขาต้องถูกตัดขาและได้ กลายเป็นคนพิการ และต้องตกงาน นั้นนอนอยู่กับบ้านเฉยๆและรู้สึกว่าเขาเป็นคนที่ไร้ค่าต้องคอยให้ผู้อื่นมาดูแล และที่สำคัญอุบัติเหตุในครั้งนั้น ชายหนุ่มไม่ได้ค่าตอบแทนใดทั้งสิ้นจากนายจ้าง เจ้าของเรือหรือผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ชายหนุ่มต้องรักษาพยาบาลตนเองตามลำพัง แสดงให้เห็นว่างานประมงนั้นขาดหลักประกัน ที่แน่นอนหรือผู้ที่จะมีมารับผิดชอบ ดังข้อความที่กล่าวว่า

ผมนอนรักษาตัวในตึก ข้างๆผมสองเตียงเป็นคนงานในโรงงานปลากระป๋องที่ได้รับบาดเจ็บจากการ ทำงาน สองเตียงถัดไปเป็นนักศึกษาแพทย์ และข้าราชการที่ประสบอุบัติเหตุรถชนกัน เราจับกลุ่มคุยกันแถมเหงา เมื่อทราบว่ ผมเป็นคนเรือตังเกทุกคนซักถามไม่หยุดถึงเรื่องราวความเป็นมาและการทำงาน รวากับไม่เคยมีใครทราบมาก่อนว่าผมเรือตังเก อยู่ในโลกนี้ ผมค่อนข้างจะแตกต่างกับคนอื่นเมื่อเปรียบกับคนที่เจ็บป่วยจากการทำงานทุกคนมีนายจ้างมาจ่ายค่ารักษา ค่ายา และดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี ในระหว่างรักษาตัวก็ยังได้รับเงินเดือนตามปกติ มีเพื่อนร่วมงานผลัดกันมาเยี่ยมซื้อของมาฝากดู น้าอบอุ่นหัวใจ ทุกคนตกอกตกใจมากเมื่อทราบว่ผมไม่ได้รับอะไรจากนายจ้างเลยในระหว่างเจ็บป่วย ค่ารักษาพยาบาลต้อง หามาจ่ายเอง พวกเขาแสดงความเห็นและชี้แนะผมหลายประการ บ้างก็ถกเถียงกันถึงข้อกฎหมาย ว่เรือที่มีคนงานถึงสามสี่สิบคนเช่นนี้ ก็ควรเข้าข่ายเป็นสถานประกอบการเหมือนโรงงานอุตสาหกรรมได้เช่นกัน แต่ผมคิดว่าพวกเขาไม่มีวันเข้าใจ งานทะเลไม่เหมือนงานฝั่งที่เขานำไปเปรียบ การจ้างงานตกลงกันด้วยปากเปล่า เจ้าของเรือที่เป็นนายจ้างไม่รู้จักชื่อและจำนวนลูกเรือที่แท้จริงของตนด้วยซ้ำ เมื่อเจ็บป่วยกลางทะเลหากไม่สาหัสจริง ๆ ก็มักถูกปล่อยให้นอนชมอยู่จนกระทั่งถึงวันเรือเข้าฝั่ง หากเสียชีวิตในขณะที่เรือกำลังลากอวนก็จะถูกนำไปโยนทิ้งไว้บนเกาะหัวโล้นที่โหดร้ายแห่ง หรือแล่นเรือหาที่เหมาๆโยนทิ้งน้ำ

“ทำงานกันวันละก็ชั่วโม่งหละ ” พวกเขาถาม

“กำหนดไม่ได้หรอกคุณ สามวันสี่คืนไม่ได้หยุดพักก็ยิ่งเคย ” ผมตอบ

“มีค่าล่วงเวลาไหม ” ผมนึกขบขันในใจก่อนตอบ “งานทะเลไม่มีค่านี้หรอกคุณ ”

มีลูกเรือจำนวนมากถูกจับไปติดคุกประเทศเพื่อนบ้าน หรือหายไปกับเรือที่อับปางลง พวกเขาถามถึง ค่าชดเชยที่ญาติพี่น้องควรได้รับ ผมตอบไปตามจริงว่าไม่มี พวกเขาไม่เข้าใจประเพณีของชาวเรือที่ไม่เคยยุ่งเกี่ยวกับกฎหมาย สังคม กลางทะเลได้ก่อกฎหมายสูงสุด มีอำนาจตัดสินทุกอย่าง แต่ชีวิตและสวัสดิภาพของลูกเรือ นั้นขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบของโชคและเคราะห์กรรม

“ ขาเสียแล้วอย่างนี้คงต้องทำงานต่อไปไม่ได้ นายจ้างเขาให้เท่าไรหละ ” พวกเขาผลัดกันถามด้วยความอยากรู้ เมื่อได้รับคำตอบจากผมทำนองว่าไม่ได้หรอก พวกเขาผลัดกันแนะนำให้ผมไปปรึกษากฎหมายแรงงานและแนะนำให้ทำอะไรมากมายอย่าง ซึ่งผมรับฟังผ่านๆในใจ เพราะรู้ว่าชีวิตลูกเรือนั้นเป็นอย่างไร ตั้งแต่รุ่นปู่ของผมเป็นต้นมาเคยมีใครเจ็บป่วยแล้วได้รับค่าตอบแทนเป็นเงินบ้าง

(ชาปปลอมของปู่ : 70 – 71)

ในเรื่องเผ่าทะเลภูผาหิน ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนถึงสำนึกของชาวประมงรุ่นก่อนผ่านลุงวิง ชายชราที่มีอาชีพทำประมงโดยใช้เบ็ดในการตกปลา ไม่ใช่उनลากเหมือนชาวประมงคนอื่นๆ ซึ่ง

ลุงวิงได้ให้เหตุผลว่า การใช้เบ็ดนั้นปลาตัวโตเท่านั้นที่จะกินเบ็ด ส่วนปลาดังเล็ก ๆ นั้นต้องรออีกหน่อยจึงจะโตพอที่จะกินเบ็ดได้และยังทำให้ปลามีจำนวนเพิ่มขึ้นตามธรรมชาติ ต่างกับการใช้อวนที่ลากเอาปลาทุกขนาด เพราะอวนเลือกขนาดของปลาไม่ได้ ทำให้ปลาถูกจับเกินความจำเป็นที่ต้องการ และทำให้ปลาลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว ดังข้อความที่ว่า

ในสายตาของชาวบ้าน ลุงวิงทำตัวแปลกไปจากเพื่อนชาวประมงทั่วไป เขาเห็นแกก่อนข้างค้อนวัน เมื่อคราวถูกเพื่อนบ้านยืมให้ทำอวนลาก ที่ไม่ต้องออกห่างฝั่งค้ำแรมหลายคืนเหมือนเรือเบ็ด ไม่ต้องเสี่ยงเข้าฝั่งเรือเปล่าหรือแกนนำจะทำอวนติดช่วงหน้าปลาทุ เพราะเป็นช่วงที่เรืออวนติดทำรายได้เป็นกอบเป็นกำ แกกลับเมินเฉยเสีย

“กูไม่คิดอย่างคนอื่น ที่เห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว ไม่ให้ความเป็นธรรมแก่ปลาที่จับมาขายเลี้ยงชีวิต ” ลุงวิงพูดอย่างภูมิใจในอาชีพพรานเบ็ด

ลุงวิงเป็นคนอารมณ์ดี เวลาที่ตกทายพูดคุยกับเพื่อนบ้านแกจะตะโกนสุดเสียง แต่ครั้งใดที่เห็นอวนลากได้ปลามากมายเหยียบลำ และปลาดังที่ได้เป็นลูกปลาดังเล็ก ๆ ขายเป็นปลาไก่ก็โลละไม่กี่บาท สีหน้าแกจะเหือดลงทันที

“ น่าเสียดาย ถ้าพวกมึงจับได้ตอนมันโตเต็มที มูลค่ามันจะต่างกันสักกี่เท่าละนี่ ” แกพูดกับเจ้าของเรืออวนลากด้วยน้ำเสียงสลด

“ ทำใจได้ละลุง อวนลงน้ำไปแล้วมันเลือกปลาไม่ได้หรอก ” เจ้าของอวนลากแย้ง

“ เพราะอย่างนี้แหละ กูถึงทำเรือเบ็ดจับเฉพาะปลาที่มันโตแล้ว ไม่ทำลายหน้าดินและแหล่งวางไข่ของปลา อย่างปลาลูกครอกที่พวกมึงได้มานี้ โตขึ้นอีกหลายเดือนกว่าจะกินเบ็ดกูได้ กูเห็นแล้วเป็นห่วง ถ้าทุกคนทำประมงหน้าน้ำกันหมด ทะเลมันคงมีปลาให้จับไปจนชั่วลูก ชั่วหลานไม่มีวันหมด ”

(เฒ่าทะเลภูผาหิน : 34)

ในเรื่องน้ำกับเรือ ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนความรู้สึกผูกพันกันระหว่างชาวประมงที่เป็นนายจ้างกับลูกจ้าง สนุ่ยเป็นลูกจ้างมีโอกาสที่จะไปทำงานกับเรือใหญ่ที่ได้ค่าตอบแทนดีกว่าเรือเล็กที่เขาจะได้มีเงินเก็บและตั้งตัวได้ ในที่สุดเด็กหนุ่มก็ตัดสินใจไม่ไปทำงานกับเรือใหญ่ เพราะมีความผูกพันเคารพทิมหนุ่มเจ้าของเรือเหมือนพี่ชายของตน ดังข้อความที่ว่า

“ เอ็งจะไปไหนก็รีบไปไอ้สน ” น้ำเสียงของทิมกวาดเกรี้ยวและดุดรน “ ไม่ทันนัดเขาแล้วเอ็งจะมาโทษข้าไม่ได้นะโว้ย ข้าไม่เคยขอร้องให้เอ็งช่วย ”

ทิมซึ่งตามองเด็กหนุ่มอย่างเย็นชา “ เอ็งมันเก่งแล้วนี่ ปีกกล้าขาแข็งบินสูงได้เองแล้ว หากินเรือเล็กไม่คุ้มฝีมือเอ็งหรอก ค่าแรงวันละร้อยยี่สิบห้าไปจนแก่ตายไม่มีทางรวย ไม่เหมือนเรือใหญ่แค่ส่งหน้าเอ็งก็ล่อไปเป็นหมื่นแล้วนี่ ”

ลมทะเลโหมพัดกระหน่ำ เสียงซัดน้ำเรือดังจ๋อม ๆ ภาดะคุ่มของคนในเรือมองเห็นไหว ๆ ทิมยืนชะเง้ออยู่บนหัวสะพาน เกรงใจความมืดหยุดซึกน้ำ คว่ำไฟฉายกราดส่องดูห้องเครื่องค่อย ๆ เยกหน้าขึ้นและเดินตรงมาหาทิม

“ เฮ้ย ไอ้สนนี่ ” ทิมอุทาน “ ไอ้สนเอ็งไม่ไปเรือใหญ่หรือหรือ ” เด็กหนุ่มยืนตัวตรงและปิดปากเงียบ

ทิมยืนอีกอึกยืนห่อข้าวให้เด็กหนุ่มและพูด “ ไอ้สน ข้าซื้อข้าวมันไก่มาฝาก เอ็งคงจะหิว ”

สนรับห่อข้าวมาถือไว้ “ แล้วพี่ทิมละ ” ทิมตอบไม่เต็มเสียง “ ข้ากินมาจากบ้านแล้ว ซื้อมาฝากเอ็ง ”

“ น้ำขึ้นเต็มที่แล้วพี่ทิม ” สนพูด “ แล่นลงน้ำมันแล้วออกไปตอนนี่กำลังเหมาะไม่ต้องกลัวจะติดแหง ”

สนยื่นกระบอกจากไฟฉายส่งให้ทิม แล้วถือห่อข้าวเดินลงเรือ ทิมยืนนิ่งอยู่ชั่วครู่ เขาก่อนหายใจยาว ยึดร่างขึ้นเหยียดตรงแล้วก้าวไปข้างหน้า

(น้ำกับเรือ : 59)

นอกจากนี้ในเรื่องไต้ก๋ง ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพชีวิตของไต้เรือ หรือไต้ก๋งผู้ที่ดูแลรับผิดชอบเรือที่ออกหาปลา รวมถึงชีวิตของลูกเรือที่ออกทะเลไปด้วยกัน การทำงานของไต้ก๋งเรือนั้นต้องใช้ความรู้ความสามารถในการเดินเรือ ตลอดจนการตัดสินใจกับปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า การหาแหล่งปลาหรือต้องรู้ว่าการเดินเรือต้องกระทำอะไรก่อนหลัง และที่สำคัญต้องมีความเสียสละ รับผิดชอบต่อชีวิตลูกเรือที่ออกทะเลไปกับตน ดังคำบรรยายที่ว่า

ยามทะเลบ้าคลั่ง ความเป็นตายของลูกเรือถูกกันไว้ด้วยแผ่นไม้บางๆ เท่านั้นเองไม่มีใครรับประกันได้หรือกว่าไต้ก๋งจะสามารถกุมโชคชะตาทั้งหมดไว้ในมือ และเป็นผู้ชนะเสมอไป หลายต่อหลายครั้งที่ไต้ก๋งตกเป็นฝ่ายพ่ายแพ้อย่างยับเยิน แผ่นไม้กระดานบางๆ ไม่แข็งแรงพอจะขวางกันความตายไว้ได้ หัวเรือสายลู้คลื่น เข็มทิศในแสงไฟสายกระดิกมือสองข้างของสันต์แทบจมนหายเป็นหนึ่งเดียวกับพวงมาลัยกลัมน้ำเนื้อทุกส่วนเครียดเขม็งความเป็นตายของเขากับลูกน้องยามนี้เหมือนถูกแบ่งไว้ด้วยเส้นใยอันบอบบาง

สันต์พยายามกระตุ้นตัวเอง เขม็งมองเกลียวคลื่นซึ่งม้วนตัวเข้ามาตีกระชั้น มันเป็นความตายซึ่งไม่เพียงตัวเขาเองเท่านั้นที่จะตกเป็นเหยื่อ ลูกเรือทั้งสำหน้าที่ความรับผิดชอบต่อ และลูกเมียที่รอการกลับของเขายูบ่นฝัง เขาไม่ได้นั่งอยู่บนหลังเสือเพียงลำพัง ถ้าเขายอมก้าวลงไป หรือยอมให้แรงกระแทกโหมมาตามอำเภอใจโดยไม่ขึ้นตัวต้านไว้ ย่อมหมายถึงคนอื่นหลายคนและหลายสิ่งหลายอย่างในความรับผิดชอบต่อเขาต้องถึงกาลอวสาน

ไม่มีไต้ก๋งคนไหนอยากให้เรือที่ตนรับผิดชอบจมหรือ แต่มันจะลอยคอเอาตัวรอดกลับถึงฝั่ง แต่ความเชื่อที่ที่เคยได้รับต้องพลอยจมหายไปพร้อมกับเรือ ไม่มีเจ้าของเรือคนไหนจะยอมจ้างไต้ก๋งประวัติต่างพร้อยเช่นเขาอีกต่อไป เพื่อนๆ จะพากันพูดถากถางและมองด้วยสายตาหมิ่นแคลน หากออกทะเลอีกครั้งเขาก็จะถูกลดชั้นลงเป็นลูกเรือธรรมดา อย่างดีที่สุดก็เป็นแค่ช่างเครื่อง นายท้ายหรือหัวหน้าคนอวน แทะเล็มเงินเดือนน้อยนิดที่เก่าแก่โยนให้ ตกเป็นเป้าคำทอไต้ก๋งใจร้ายบางทีนายใหม่ก็อาจจะจะเป็นลูกทะเลรุ่นน้องซึ่งเคยเป็นลูกไล่ของเขามาก่อน

" เราจะนั่งอยู่ตรงนี้ หากเรือจมเราก็ขอเป็นคนสุดท้ายที่หนีเอาตัวรอด " สันต์บอกตัวเองพลางขบขมแน่น

(ไต้ก๋ง : 58 – 59)

จะเห็นได้ว่ามีเรื่องสั้นถึง 12 เรื่อง คือเรื่อง ลูกทะเล, เด่นน้ำเค็ม, ฝั่งสุดท้าย, นิยายจากชายฝั่ง, เพลงคลื่น, คนตกสำรวจ, คนผีนกอินทรี, ตัวละครตกสมัย, ขาปลอมของปู่, เฒ่าทะเลผูกผาหิน, น้ำกับเรือและไต้ก๋ง ที่ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนอาชีพประมงไว้ และทุกเรื่องล้วนมีเจตนาที่นำเสนอความคิดและภาพของชาวประมงในสังคมไทยโดยเฉพาะ ในฐานะที่ผู้เขียนเป็นผู้มีประสบการณ์ในอาชีพประมง ชีวิตของชาวประมงจึงเป็นชีวิตในกลุ่มอาชีพของสังคมไทย ที่ผู้เขียนสนใจเป็นพิเศษ จึงสะท้อนภาพได้รอบด้านเป็นภาพที่สมจริงมีชีวิตชีวา

1.2.2 โสเภณี

ในสังคมไทยโสเภณีนับเป็นอีกอาชีพหนึ่งที่อยู่กับสังคม แม้จะเป็นอาชีพที่ผิดกฎหมาย ในบทก่อนผู้วิจัยได้เสนอความคิดของ ประชาคม ลุนาชัย หัวข้อ 1.3 ถึงสาเหตุของการที่ผู้หญิงส่วนใหญ่เป็นหญิงโสเภณีหรือหญิงขายบริการคือความยากจน การทำมาหากินที่ฝืดเคืองไม่เพียงพอต่อการใช้จ่าย

บางครอบครัวที่ขายลูกสาวมาเป็นโสเภณี เพราะมีค่านิยมทางวัตถุทรัพย์สินเงินทองเป็นสำคัญ หรือหญิงที่มี การศึกษาน้อยจะถูกล่อลวงไปประกอบอาชีพโสเภณีได้ง่าย แล้วในที่สุดก็ตกกระไดพลอยโจนยึดอาชีพนี้ต่อไป

ภาพของหญิงขายบริการทางเพศที่ ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนอยู่ในเรื่องสั้น มี จำนวน 12 เรื่อง ได้แก่ เรื่องแม่ของผม นางระบำ ที่พึ่งสุดท้าย รางกรรม เดือนสิบสอง หาบเร่ หญิงบ้า และสถานีรถไฟ อสรพิษ มหกรรมแห่งชีวิต ผู้หญิงหลายชั้น ในมุมมืด และปากกลางคอนกรีต

ในเรื่องมหกรรมแห่งชีวิต ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของโสเภณีที่ถูกพ่อแม่ของ ตนเองขายให้กับบุคคลอื่น เพื่อจะนำเงินดังกล่าวมาช่วยเหลือครอบครัว และการที่พ่อแม่ขายลูกของตนนั้น เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมานานแล้ว ดังข้อความที่กล่าวว่า

นางจากบ้านเกิดมาตอนอายุสิบสอง พ่อแม่ขายนางให้กับคนอื่น ไม่รู้อนาคตข้างหน้าของตนจะเป็น อย่างไร รู้เพียงว่านั่นคือหน้าที่ของลูกซึ่งต้องตอบแทนพระคุณผู้ให้กำเนิดทางข้างหน้าจะเป็นนรกหรือสวรรค์ก็ตามที่ นางพร้อม จะเผชิญ เรื่องแบบนี้ของนางไม่ใช่ของใหม่มันเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีกเหมือนเป็นมาแต่ปฐมกาล คนอื่นก็เชื่อเช่นเดียวกันว่าได้ถื่น เกิดลงไปแปดเก้าร้อยกิโลเมตรมีขุมทรัพย์รอการค้นพบใหม่ นางและเด็กสาวอื่นๆในหมู่บ้านจึงเหมือนกอสระในสายน้ำ ไหล ตามแรงเชี่ยวกราดสู่เบื้องใต้ลงไปอย่างไม่อาจควบคุมตัวเองได้

นางเป็นเพียงชีวิตกระຈ้อยร่อย ถูกขายทอดไปมีชีวิตอยู่ได้ขายคาคอนอื่น นางยังจำหญิงกลางคนแววตา ดูร้ายได้ดี หล่อนมักทำหน้ามึนทึบ เพื่อขู่ให้นางและเด็กสาวคนอื่นๆได้อาณัติเกรงกลัวและสอนให้นางเรียกหล่อนว่าแม่ พอ นางอายุได้ยี่สิบสามปี หล่อนก็จับนางแต่งตัวใหม่ติดเบอร์ที่หน้าอกแล้วพาไปนั่งใต้ไฟสีในตู้โชว์รอคนซื้อ

(มหกรรมแห่งชีวิต : 174 – 175)

หรือจากข้อความในเรื่องอสรพิษ ได้สะท้อนให้เห็นว่าโสเภณีที่ถูกขายให้กับช่องจะได้เป็น ไทกับตัว เมื่อมีผู้มาไถ่ตัว หรือ ซื้อตัวมาจากช่องเหมือนเป็นสินค้าอย่างหนึ่ง ดังที่กล่าวว่า

เธอเล่าถึงเมืองที่จากมาให้เราฟัง เมืองนั้นมีผู้หญิงแบบเธออีกมากมาย แต่งตัวสวยๆ อยู่ในบ้าน สำราญ รอผู้ซื้อมาเที่ยวซื้อ

“ตาเฒ่าซื้อฉันมา ” เธอบอก “ฉันยอมเพราะไม่ยากอยู่ที่นั่น ตาเฒ่าไถ่ตัวฉันออกมาจากช่อง ” เธอ ชี้แจงให้ความกระจ่าง

(อสรพิษ : 35)

นอกจากนั้นการค้าขายผู้หญิงเป็นสินค้าสะท้อนให้เห็นในเรื่องกลางปากคอนกรีต มีโสเภณี รุ่งเก่าหาเด็กสาวจากบ้านเกิดมาขายบริการทางเพศเหมือนกับตนเพราะเห็นว่าเป็นงานสบาย ไม่ต้องแบก หามอะไรหรือบางคนที่มีพ่อแม่พาลูกมาขายเลยก็มี หรือจะมีผู้หญิงไปตระเวนหาตัวหญิงสาวตามชนบท และ ซื้อตัวมารอเวลานำออกเสนอขายผู้ให้บริการกระเป๋านัก เป็นต้น ดังข้อความที่กล่าวว่า

พวกเธอได้ค่าตัวครั้งละร้อยยี่สิบ แบ่งให้โรงน้ำชาไปหกสิบ แม่เล่าหักไปอีกสามสิบเหลือถึงมือจริงๆ เพียงแค่สามสิบบาท แล้วกว่าพวกเธอจะหลุดหนี้แม่แล้ว กว่าพ่อแม่จะมีบ้านหลังใหม่ กว่าจะเป็นเครื่องใช้ไฟฟ้า รถมอเตอร์ ไซด์และข้าวของเครื่องใช้อื่นๆ ภายในบ้านจำนวนครั้งที่พวกเธอขึ้นห้องก็นับไม่ถ้วนแล้ว ผู้ชายที่ผ่านเข้ามาเป็นคู่ขา ถ้ายืนต่อกันเป็นแถวก็ยาวเหยียดหลายสิบกิโลเมตรทีเดียว ผู้ชายนักเที่ยวไม่รู้หรอกว่าพวกเธอเจ็บและฝืนใจ

ผู้หญิงบริการเก่าซึ่งกลับไปอยู่บ้านเกิดจนกลับมากันมาก บางคนพ่วงเอาลูกพี่ลูกน้องมาด้วย แม่ค้าไปเองก็ตระเวนไปรับตัวเด็กสาวจากภาคเหนือในช่วงนี้ เด็กสาวบางคนมีพ่อเดินทางมาส่งแต่มาเพื่อรู้จักบ้านแม่ลำไยเพื่อรับเงินล่วงหน้างวดต่อไป มากกว่าจะเป็นห่วงลูกในไส้ของตน

เด็กใหม่รายหนึ่งที่แม่ลำไยเพิ่งซื้อตัวมาจากบ้านนอกมีอายุเพิ่งย่างสิบสี่ปี รูปร่างผอมแก้งก้าง หน้าตาละม้ายชาวไทยภูเขา ผิวกร้านแดด เธอยังเด็กมากหลังแอบร้องไห้เพราะคิดถึงบ้าน อยู่เพียงสามสัปดาห์ก็เริ่มคุ้นเคยสถานที่หัวเราะและหยอกล้อกับเพื่อนๆ อย่างไม่ประสีประสากับงานที่จะทำ และเธอมาโรงน้ำชาทุกวัน แม้ยังไม่ติดเบอร์ทำงาน แต่มาเพื่อรอพวกที่ต้องการเปิดบริษัท เธอต้องรอไปอีกระยะหนึ่ง แยกกระเป๋านักที่ชอบเปิดบริษัทเด็กใหม่มักเป็นชายจีนสูงวัย เรื่องมากและรอบจัดมักเล่นแง่ต่อรองราคากับแม่ลำไยอยู่นานกว่าจะตกลงกันได้ อัตราค่าตัวอยู่ระหว่างห้าพันถึงสองหมื่นบาท ขึ้นอยู่กับรูปร่างและหน้าตาของเด็ก แต่บางครั้งก็ขึ้นอยู่กับความใจถึงของแขก

(กลางป่าคอนกรีต : 172 – 174)

หรือข้อความในเรื่อง ในมมมมิต ได้สะท้อนภาพชีวิตอาชีพโสเภณีกลางคืนที่ต่างเสนอบริการทางเพศแก่ลูกค้าโดยการเชิญชวน ดังข้อความที่ว่า

โรงแรมชั้นสองสภาพทรุดโทรมตระหง่านอยู่ริมถนน หญิงขายฉวยเงินบังเงาเพียงชอกเสาสกปรก บางคนเพิ่งเดินโซเซออกมาจากประตูโรงแรมสายตาล่อแลก บางคนคอยถนัดวางเพื่อจะข้ามมาเร่เสนอตัวกับกลุ่มขี่เมาในวงเวียน

“ ไปเที่ยวด้วยกันก่อนไหมล่ะ เปิดห้องโรงแรมนอนไม่ดีกว่าหรือ คินละแปดสิบเอง ” หล่อนพูดพลางเอียงตัวกระแทกไหล่ของชายหนุ่มเปิดยิ้มเชิญชวน

(ในมมมมิต : 184 – 185)

เมื่อหญิงสาวถูกหลอกมาขายบริการก็ต้องจ่ายอมรับสภาพ และการทารุณกรรมต่างๆ ตลอดจนรายได้ที่ไม่เป็นธรรม โดยไม่มีทางเลือก ดังในเรื่องที่ ฟิ่งสุดท้าย ที่กล่าวว่า

ภาพความเลวร้ายฉายเข้ามาสู่ห้วงคิด นับจากวินาทีแรกที่ถูกหลอกลงให้พลัดหลงเข้ามา

“ เดือนพฤษภาคมกับเจ้าไปก่อนนะเดี๋ยวพฤษภาคมนี้เราจะมารับ ” วิชาพูด

เดือนพฤษภาคมมารับถึงสองวัน จึงรู้ว่าหล่อนไม่มีวันกลับมาให้เธอเห็นหน้า เพราะหล่อนนำเธอมาขายให้เจ้าของช่องในวาคาสสามหมื่นบาท และเธอต้องทำงานใช้หนี้ด้วยการขายตัวจนกว่าจะถูกหักแบ่งครบตามจำนวนเงินที่ริสาเอาจากเจ้าของช่องไป เดือนพฤษภาคมนี้เรื่องราวชวนอันทุดตลึงลงกับพื้นร้องไห้สะอึกสะอื้นอย่างไรก็ไม่สาแก่ใจกับความคับแค้นและชะตากรรมที่กำลังได้รับ ทำไมเพื่อนที่เธอรักและไว้วางใจถึงทำกับเธอได้ลงคอ หนี้สินที่เธอไม่ได้เป็นผู้ก่อทำไมเธอต้องทำชดใช้ความยุติธรรมอยู่ที่ไหน

ในที่สุดเดือนถูกส่งตัวไปอยู่ที่บ้านที่ทำเป็นช่องรวมกับผู้หญิงคนอื่นๆ บางคนก็มาโดยสมัครใจจะหาเงินเลี้ยงครอบครัว หลายคนมาในลักษณะเดียวกับเธอ แต่ละคนได้ห้องพักและห้องเอาไว้นอนห้องและรับแขกที่ค้างคืน โดยเด็กใหม่จะถูกจัดให้อยู่บนชั้นสุดท้ายของบ้านสี่ชั้น มีชายสี่คนคอยควบคุมพร้อมผู้หญิงอีกคนหนึ่งที่อยู่มานานจนเจ้าของบ้านไว้วางใจให้คอยดูแล สามสัปดาห์แรกเดือนขี้ขลาดถูกสมุนของของพ่อเล้าหึงสี่คนนำตัวไปซ้อมอย่างทารุณ ครั้ที่เธอที่เคยมีต่อชีวิตก็พลอยมอดดับลงไปด้วย เธอยอมรับแขกเพราะไม่มีทางเลือกอื่น มองไม่เห็นประโยชน์ที่จะขัดขืนพวกมันอีกต่อไป

(ที่ฟิ่งสุดท้าย : 40 – 41)

ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของสังคมที่เหลวเหลก สถานบันเทิงที่เกิดขึ้นมากมายส่งเสริมให้มีอาชีพขายบริการอย่างกว้างขวาง รวมถึงการแลกคู่นอนด้วย ดังข้อความในเรื่องเดือนสิบสอง ที่กล่าวว่า

“ทุกคนที่มาที่นี่ต้องการเพื่อนทั้งนั้น พี่ก็เหมือนกัน” หล่อนเล่าถึงเจ้าของร้านซึ่งมีฉายาคล้ายมวยจีน เขาเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักค้า นอกจากเปิดร้านเหล้าแล้ว เขายังเป็นเจ้าของนิตยสารประเภทปลุกใจเสื่อป่า ชายวิดีโอเอ็กซ์ ภาพลับเฉพาะของนางแบบ และเป็นตัวกลางติดต่อผู้หญิงให้แขกบ้างเป็นครั้งคราว เขาเปิดบาร์เบียร์ขึ้นที่นี่ก็เพื่อให้เป็นศูนย์กลางของการนัดพบระหว่างสามีภรรยาที่ต้องการเปลี่ยนคู่ หรือต้องการเสพสังวาสหมู่และระหว่างชายเดียวกับคู่สามีภรรยาที่ต้องการผู้ช่วย

เขาเคยเดินผ่านไปมาหลายครั้ง สองฟากซอยเล็กๆแห่งนี้เต็มไปด้วยสถานเริงรมย์ช่วงกลางวันเรียบเรียบ ดึกแถวสองชั้นมีสภาพเหมือนบ้านร้างดูไม่เจริญหูเจริญตาเอาเสียเลย กลิ่นเหม็นคาวแปลกๆคลุ้งตลบมาจากห้องทุกคูหา ครั้นดึกถึงกลางคืน ไฟหลากสีพราวระยับ เสียงเพลงแข่งกันดังกระหึ่ม ตอนหัวค่ำพวกผู้หญิงกลางคืนทยอยกันมาทำงาน ตามด้วยนักท่องเที่ยวที่หลังไหลกันมาจากทุกสารทิศ

(เดือนสิบสอง : 5 – 7)

สภาพของหญิงโสเภณีเร่ร่อน ไม่มีสังกัด ที่กล่าวไว้ในเรื่องหาบเร่ หญิงบ้า สถานีรถไฟ ที่กล่าวว่า

ริมรั้วสนามหญ้าด้านเดียวกับอ่างน้ำนั้น พอดกค้ากลายเป็นแหล่งชุมนุมของผู้หญิงขายตัว พวกเธอมีประมาณห้าหกคนที่วนเวียนคอยจับแขกอยู่รอบๆบริเวณนี้ เมื่อมีผู้ชายสนใจตกลงราคากันเสร็จก็จะจูงแขนกันเข้าโรงแรมชั้นสองข้างสถานี หรือไม่กี่หลบเข้าด้านหลังสถานีอาศัยโบกี้รถไฟเป็นแหล่งทำการค้าชั่วคราว

(หาบเร่ หญิงบ้า สถานีรถไฟ : 30)

ในเรื่องผู้หญิงหลายชั้น ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพอาชีพขายบริการทางเพศที่มีอยู่หลากหลายรูปแบบ ดังข้อความที่กล่าวว่า

บางอารมณ์ก็เฝ้านักเบียดตักทั้งหลังเป็นสำนักนางโลม เพราะเห็นว่ามันกลายเป็นที่พำนักของผู้หญิงอาชีพพิเศษเสียเป็นส่วนใหญ่ทั้งพนักงานคอกเทลเลานจ์ นักร้องคาเฟ่ พนักงานอาบอบนวด และผู้หญิงที่ค้าขายส่วนตัวทางโทรศัพท์ อีกส่วนหนึ่งก็เป็นเมียน้อยเมียเก็บ

(ผู้หญิงหลายชั้น : 125)

อาชีพโสเภณี ยังไม่ได้หมายถึงการให้บริการทางเพศต่อชายใดก็ได้ เพื่อแลกเปลี่ยนกับค่าตอบแทน แต่รวมถึงการเป็น นางบำเรอ ของผู้ชายเพียงคนเดียว ดังเช่นเด็กสาวผู้เป็นตัวเอกของเรื่อง ซึ่งขายหนุ่มผู้จัดการอพาร์ทเมนต์ นักรัก และนิยมว่าเธอเป็นนักศึกษาที่ดูสุุดมั่งมีสะอาดสะอ้านกว่าหญิงอื่น

ในอพาร์ทเมนต์เดียวกัน แต่ในที่สุดเขาก็รู้ความจริงว่าเธอมีอาชีพเป็นนางบำเรอของชายชาวญี่ปุ่นคนหนึ่ง
ดังที่ว่า

เธอมาพร้อมกับชายสูงวัย หน้าตาผิวพรรณของชายคนนั้นไม่น่าจะเป็นคนใต้ผิวขาวรูปร่างเตี้ย เขาคิด
ว่าคงไม่ใช่พ่อของเธอแน่นอน แต่อาจเป็นญาติผู้ใหญ่ แต่ทว่าชายสูงวัยที่มากับเธอพูดไทยไม่ได้เพราะเป็นชาวญี่ปุ่น
มีคนก้าวออกมาจากรถอีกคน เป็นชายหนุ่มรูปร่างราวคราวเดียวกับเขา คงเป็นคนขับรถให้เจ้านายญี่ปุ่น
นั่นเอง

“ค่าเช่าเดือนเท่าไรนี่” โซเฟอร์หนุ่มถาม

เขาบอกอัตราค่าเช่า โซเฟอร์หนุ่มส่ายหน้าช้าๆ “แพงเหมือนกันนะคุณ คนเช่าคงมีแต่ผู้หญิงนะสินะ”

“ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง” เขายอมรับ

“อพาร์ทเมนต์ไหนก็เป็นอย่างนั้นทั้งนั้น คงมีคนจ่ายค่าเช่าให้อยู่ทั้งนั้นสินะ อย่างญี่ปุ่นเจ้านายผมนี่ก็
เหมือนกัน เช่าห้องให้ผู้หญิงถึงห้าหกแห่ง เดือนๆหนึ่งไม่รู้หมดเงินเลี้ยงนางบำเรอไปเท่าไร แต่เด็กคนนั้นนิสัยดีเจ้านายหลง
มากทีเดียว ปีใหม่พาไปเที่ยวถึงญี่ปุ่น” เสียงเจื้อยแจ้วของโซเฟอร์ทำเอาเขายืนซึมไปชั่วครู่

(ผู้หญิงหลายชั้น : 132)

พฤติกรรมของนักศึกษาสาวในเรื่องสะท้อนให้เห็นว่าอาชีพค้าบริการทางเพศ แม้จะคนละ
ระดับกับโสเภณี แต่จะต้องปิดบังเพราะเป็นอาชีพที่สังคมรังเกียจ เช่นเดียวกับตัวละครแม่ในเรื่องแม่ของผม
ที่มีพฤติกรรมที่ไม่เปิดเผยอาชีพที่ชัดเจนให้สังคม โดยเฉพาะลูกได้รับรู้ ดังข้อความที่ว่า

แม่ไปทำงานทุกวันและเหมือนทำตลอดเวลาทุกวัน ไม่มีใครรู้ว่าแม่ทำงานอะไร เมื่อมีใครถาม แม่ไม่เคย
ให้รายละเอียดนอกจากบอกว่า แม่เป็นลูกจ้างและจากผิวพรรณกับการแต่งเนื้อแต่งตัวของแม่ คนที่พอคั่นเคยต่างคิดเดาเองว่า
งานของแม่นั้นคงไม่ใช่งานที่ต้องใช้แรงหักโหมแบบกรรมกร อาจเป็นงานเย็บผ้าหรือช่างเสริมสวย บางครั้งแม่มีหน้าตาซูบซีด
อิดโรยไปบ้าง คงเป็นเหตุมาจากเวลาพักเพียงไม่เพียงพอจากการทำงานติดต่อกันหลายชั่วโมง และตลอดปิดตลอดชาติไม่เคยมี
วันหยุดพัก

(แม่ของผม : 32)

ส่วนโสเภณีที่เปิดเผยอาชีพค้าบริการอย่างชัดเจนก็จะถูกเหยียดหยาม ในเรื่องนางระบำ
คนในเกาะได้แสดงถึงความรู้สึกที่มีต่อนางระบำคนหนึ่ง ดังข้อความที่ว่า

นางแมว คนทั้งเกาะเลิกให้สมญานามเธอว่านางแมวป่า จากความปราดเปรี้ยว เนื้อกายแน่นดังไปทุก
ส่วนสัต์ ตาคมวาวแฝงเสน่ห์ยั่วชวนและทำท่าย เรือนร่างเธอเป็นเหมือนลูกไฟดวงใหญ่ที่กระจายความเร่าร้อนไปทั้งผืนแผ่นดิน
กลางห้วงน้ำ และเป็นดั่งแรงคลื่นโถมซัดหัวใจปรารถนาของชายหนุ่มเป็นระลอกๆ เขาทำงานเป็นช่างเครื่องเรือ น่านักท่องเที่ยว
มาจากแผ่นดินใหญ่ รับรู้กิตติศัพท์นางแมวป่าเหมือนลมพัดผ่านหูสำหรับคนอย่างเขา สถานบันเทิงทุกแห่งในเกาะนี้ไม่
แตกต่างกันเลย สกปรกและเหม็นเน่า นางระบำที่เด่นเร่าๆ อยู่กลางแสงไฟสีก็เช่นเดียวกัน แต่ละคนไม่ต่างอะไรกับก้อนเนื้อ
เน่าๆ ยังชีพอยู่เพื่อเป็นเครื่องเล่นของชายชอบสนุก สำหรับนักดูหมิ่นเหยียดหยามเธอและชายหนุ่มผู้ตกเป็นเหยื่ออยู่ในใจ
นางระบำมาใหม่ก็มักเป็นเช่นนี้ ได้รับความสนใจในระยะแรกเริ่ม พอทุกคนซาชินต่อภาพที่เห็นก็ไม่เกิดวาระจิตใดๆจากที่เคย
ตาลุกโพล่ง เนื้อตัวด้วยความร้อนเร่าก็กลายเป็นความเหม็นเบื่อ มันเป็นเช่นนี้ตั้งแต่มีนางระบำคนแรกในบาร์เหล้า ผ่านไป

เพียงไม่กี่เดือนคุณเธอเหล่านั้นก็ถูกส่งตัวไปยังเกาะลูกอื่นๆ เขาไม่สนใจแถมยังรู้สึกชิงชังรังเกียจ

(นางระบำ : 60)

ในเรื่องผู้หญิงหลายชั้น ผู้ดูแลพาร์ตเมนต์นี้ถูกผู้หญิงที่ขายบริการในรูปแบบต่างๆ ด้วยข้อความที่ว่า

ไม่มีอะไรที่เขาทำไม่ได้และยังไม่ได้ทำ นอกเสียจากเป็นเพื่อนนอนให้ผู้หญิงบางคนที่เกิดเหงาขึ้นมา นั้นไม่ใช่เป็นเพราะเขากลัวจะติดเชื้อเอดส์จากพวกหล่อน หากเป็นเพราะพฤติกรรมสำส่อนที่เขาพบเห็นมาจนเจนา นอกจากยากทำให้เกิดอารมณ์พิศวาสขึ้นมาแล้ว เขายังรู้สึกขยะแขยงพวกหล่อนอีกด้วย

(ผู้หญิงหลายชั้น : 125)

ภาพสะท้อนโสเภณีในเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย เป็นภาพของผู้หญิงที่ขมขื่น มีชีวิตที่ถูกคนในสังคมรังเกียจและเหยียดหยาม แต่ผู้ที่เลือกอาชีพนี้จะต้องทนด้วยเหตุผลทางด้านความจำเป็นทางเศรษฐกิจ

1.2.3 ตำรวจ

ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพพฤติกรรมด้านลบในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจโดยใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ผิด เอาไว้ดเอาเปรียบ เอาผลประโยชน์กับประชาชน ซึ่งแสดงไว้ในเรื่องสั้นจำนวน 9 เรื่อง ได้แก่ เรื่องอาญาเถื่อน เรื่องกลางป่าคอนกรีต เรื่องในมมมิต เรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ เรื่องยามเช้า เรื่องขุนโจรนอกตำนาน เรื่องวิสามานยนคร เรื่องอาชญากร และเรื่องที่เพิ่งสุดท้าย

ในเรื่องอาชญากร ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของตำรวจในด้านการปฏิบัติหน้าที่ การจับผู้ต้องหาตามดำเนินคดี แต่ผู้ที่ถูกจับกลับเป็นผู้บริสุทธิ์และมิได้กระทำความผิดอะไร ตลอดจนการบังคับขู่เข็ญทำร้ายร่างกายด้วยวิธีที่ทารุณ ทรมาน การโซกให้ผู้ต้องหายอมรับสารภาพในความผิดนั้นๆ เป็นเหตุผู้ต้องหาต้องรับโทษทั้งที่ตนเองมิได้รู้เห็นหรือก่อขึ้นมาแต่อย่างใด ดังข้อความที่ว่า

“เฮ้ยหยุด อย่าหนีนะ” หนึ่งในสามตะโกนผมหยุดชะงักด้วยความตกใจกลัว

“อยู่เฉยๆ ไม่งั้นกูยิง” มีเสียงขู่สาหัสมาอีก

“ดึกปานนี้แล้วจะไปไหนนี่” “ผมทำงานโรงไม้ เพิ่งกลับมาจากคูหนั่งที่ตลาด” ผมตอบ

“เป็นคนงานโรงไม้หรือ” คนร่างใหญ่เดินผละไปที่รถ พุดคุยกับคนในรถที่ผมเห็นหน้ากันก่อนเดินมาออกคำสั่งให้อีกสองคนรวบตัวผมไว้ ปากหนวดและเตี้ยล่าปล่อยตัวผม แล้วคนร่างใหญ่ที่ยืนคุมเชิงอยู่ห่างๆ ก็กระโดดถึบยอดอกผมอย่างจัง ผมหงายท้องล้มลงไปตามตลาดเนินถนน ขณะผมเงยหน้าจะยืนกายลุกขึ้นปลายรองเท้าที่ข้างหนึ่งก็ตวัดเสียงจอยคาง ผมหน้าหงายไปตามแรงเตะ พวกเขาลากผมไปกลางป่าหญ้า คนร่างใหญ่ส่องไฟฉายไปที่ร่างของชายคนหนึ่งนอนคว่ำหน้านิ่ง ผมแน่ใจทันทีที่เห็นหน้านั้นคือศพ

ไ้ร่างใหญ่ฉายไฟมาที่ผมแล้วพูดว่า “ลื้อฆ่าเขา ลื้ออยู่นิ่งๆ ไม่งั้นเป็นศพไปอีกคน”

“ทำไมถึงมีเรื่องเข้าใจผิดร้ายเช่นนี้ด้วย” ผมรำพึงในอก

พวกมันคนหนึ่งมาค่อมตัวผมเข้าห้องสอบสวน และพวกมันพยายามหว่านล้อมให้ผมรับสารภาพ พวกมันงใจขู่ให้ผมกลัว หรืออาจเป็นเรื่องที่มีส่วนจริงอยู่บ้าง ยิ่งคิดผมก็ยิ่งเกิดความสงสัยผู้มีอิทธิพลทำไมมาถูกฆ่าที่กลางป่า

หญ้าในช่วงเวลานั้น สมุนหรือมือปืนของเขาหายไปไหนกันหมด แล้วหากผมเป็นคนฆ่าเขาจริงๆผมตัวคนเดียวมีปัญญาลากศพเข้าไปทิ้งที่นั่นได้หรือ หากผมทำเช่นนั้นได้ก็คงไม่ไปพอมัวเดินท่อมๆรอให้ตำรวจจับ

“ ลีจะไม่ต้องโทษหนัก หากให้การเป็นประโยชน์ต่อรูปคดี สารภาพซะ ”

พวกมันผลัดกันเข้ามาถามบ้างขึ้นเสียงตะคอก บ้างตบศีรษะผมค่อนข้างแรง ผมนั่งนิ่งสบตาพวกมันอย่างขิงโกรธ ผมไม่ยอมพูดอะไรออกมาอีก เพราะคิดว่าป่วยการที่จะพูดกับพวกมัน

“ ตื่อนี้หว่าไฉนี้ ไม่ยอมร่วมมือไฉมัย ” ปากหนวดขยับตะคอกเสียงดัง

พวกมันสี่คนเข้ามารวบตัวผมไว้ แล้วยกตัวขึ้นมาวางบนโต๊ะไม้เตี้ยๆถูกร่างท่อนบนของผมนอนราบ สะโพกติดอยู่กับขอบโต๊ะ ขาสองข้างห้อยลง เมื่อทางเกวญถูกรูดลงถึงหัวเข่า ไอ้ตัวร่างใหญ่ขยับเข้ามาเงื้อเท้าสูงแล้ววางลงเหยียบอวัยวะเพศของผมไปมา เท้าของมันก็กดหนักขึ้นเรื่อยๆผมกัดฟันกรอด น้ำตาเล็ด สองเท้าบิดเกร็ง

“ นี่แค่เบาๆ หากยังปากแข็งมึงต้องเจอขบวนทำสุดท้าย ” ร่างใหญ่พูด

ผมลืมหื้มตา แลเห็นชายร่างใหญ่หยิบซีไม้ไผ่ยาวประมาณศอกมากถือไว้ ร่างของผมถูกกดลงทาบกับพื้นโต๊ะอีกครั้ง ขาสองข้างถูกจับถักแยกออก ไอ้ร่างใหญ่กำซีไม้ไผ่ซึ่งเหลาเรียวไว้อย่างดีนั้นด้วยมือซ้าย มือขวาจับช่วงปลายรังเข้าหาตัว มันจ้องมาที่หว่างขาของผม ผมสะดุ้งเสือกติดๆกันหลายครั้ง เนื้อเยื่อและเส้นเอ็นในร่างคล้ายถูกร่อนและสลายลงอย่างรวดเร็ว ผลอปากกรีดร้อง ทว่ามือสากหนาของพวกมันกดปิดไว้แน่น

ผมจำไม่ได้หรอก ผมเป็นคนสังหารเขา ชายวัยกลางคนผู้เคราะห์ร้าย ผมใช้ปืนพกขนาด .357 มม. ตบขมับเขา แล้วตามเข้าไปยิงกรอกปากจนเขาขาดใจตายไปต่อหน้า กระนั้นยังไม่หนำใจ ผมยังตามกระหน่ำซ้ำจากร่างผู้ตายพุ่งไปด้วยรูกระสุน ผมถูกจับได้พร้อมของกลาง หลักฐานมัดตัวแน่นหนาไม่มีทางฉลุลุด โดยเฉพาะปืนกระบอกนั้นผ่านการพิสูจน์แน่ชัดเป็นหลักฐานยืนยันว่าเป็นอาวุธที่ผมใช้สังหารผู้ตายอย่างไม่มีทางโต้แย้ง

(อาชญากร : 58 – 60)

ในเรื่องวิสามัญฆาตกรรม ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนนิสัย และการทำงานของตำรวจที่จับกุมคนที่ไม่กระทำความผิดอะไรไปลงโทษ เพียงเพื่อความมั่งง่ายของตำรวจที่ต้องการจะปิดคดีลูกเศรษฐีถูกฆ่าตาย จึงจำเป็นที่จะต้องหาแพะรับบาปสักคนสองคน ดังข้อความที่กล่าวว่า

ผมกับคนทั้งสอง เคยทำงานที่เดียวกันเป็นเวลานานกว่าสามปี ประกอบอาชีพสุจริต แต่ก็ต่ำต้อยนักในสายตาของคนทั่วไป ทั้งสถานที่อาศัยหลับนอนบนแผงขายผักในตลาดสดสภาพไม่ต่างคนจรจัดพลัดถิ่น ยิ่งเมืองชายทะเลนี้เต็มไปด้วยสิ่งผิดกฎหมาย ยาเสพติด บ่อนการพนัน ซ่องโสเภณี นายทุนอิทธิพล อาชญากรรมร้ายเกิดขึ้นแทบทุกเดือน ยิ่งทำให้เราทั้งสามถูกคนมากลุ่มมองอย่างไม่ไว้ใจ

ในคืนฝนตกหนัก ผมถูกไอ้ทมิฬเขย่าตัวปลุกขึ้นกลางดึก เมื่อชายแปลกหน้านอนคุดคู้ เป็นคนที่เราไม่เคยรู้จักหรือเห็นหน้ามาก่อน สอบถามจึงรู้ว่าเป็นคนมอญ แม้คำทั้งตลาดเรียกเขาว่า “ ไอ้แพะ ” เราสี่คนอยู่กันอย่างเจียมตัวไม่เคยมีเรื่องมีราวกับใคร แต่คนที่ทำให้เราอยู่อย่างไม่มีความสุขนั้นกลับเป็นตำรวจ

“ เฮ้ยไฉนี้ไม่ใช่คนไทยนี้หว่า เป็นพม่าหรือกะเหรี่ยง ” ตำรวจถาม

คืนที่ตำรวจมาจับตัวไอ้แพะ เราสามคนปิดปากเงียบไม่กล้าเอ่ยถามอะไร ด้วยรู้อยู่แก่ใจว่าเป็นคนมอญ แต่อดสงสัยไม่ได้ว่าทำไมเพิ่งมาจับทั้งที่มีคนมอญ พม่าอีกหลายร้อยคนตามโรงงานปลาป่นและในเรือประมง ได้แต่ตั้งความหวังไว้ว่า ตำรวจแค่ต้องการสร้างผลงานการจับกุม เพื่อให้ได้เลื่อนขั้นขึ้นเงินเดือน แต่เหตุการณ์กลับไม่เป็นเช่นนั้น เช้าวันถัดมามีข่าวว่านักตายที่บ่อนการพนันผู้ตายเป็นลูกเศรษฐี และกลุ่มผู้ลงมือสังหารก็เป็นลูกคนมอญอิทธิพล ตำรวจไม่กล้าจับแต่ต้องการปิดคดี ไอ้แพะถูกจับตัวไปสามวันก็กลายเป็นศพ มีข่าวขึ้นหน้าหนังสือพิมพ์รายวันฐานจะคนร้ายฆาตกรรมฆ่าชิงทรัพย์ใช้ปืน 11 มม. ยิ่งต่อสู้อำนาจ ถูกวิสามัญฆาตกรรมกลางป่าแสมดำ

วันต่อมาตำรวจก็นำกระเบาะมารับเราไปสอบปากคำ เราถูกบังคับลงจากรถ ยืนเข้าแถวเอามือชูขึ้นเหนือหัวข้างป่าหญ้า มีตำรวจสี่นายถือปืนจ้องอย่างประสังกรร้าย พร้อมจะลั่นไกกระสุนสังหาร

" พวกมึงให้ที่พักรับคนต่างตัวที่หนีเข้าเมือง รู้ตัวใหม่จะทำผิดกฎหมายมีโทษติดคุกหลายปี แต่นั่นไม่สำคัญ ตำรวจอย่าให้ได้ แต่พวกมึงควรจำใส่ใจ ถ้ารู้อะไรแล้วพูดมากชีวิตจะสั้น พวกมึงรับปากได้ใหม่ว่า..." หลังจากข่มขู่ พวกเราหวาดกลัวจนเป็นที่พอใจแล้วจึงถามคำสุดท้าย

มีคนมาเตือนเราทั้งสามด้วยความหวังดีว่า ให้รีบไปจากเมืองนี้ดีกว่า เพราะหากเกิดมีการฆ่ากันตายอีกครั้ง ตำรวจจับคนร้ายไม่ได้หรือคนร้ายเป็นผู้มีอิทธิพล เราทั้งสามอาจเป็นไอ้แพะคนต่อไป

(วิสามัญฆาตกร : 31 – 32)

ข้อความในเรื่องยามเช้า ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพการทำงานหรือใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ผิดของตำรวจ การกดขี่ข่มเหง รังแกประชาชน ดังคำกล่าวที่ว่า

ทุกๆเช้าการทำงานจะเริ่มด้นอย่างซ้ำๆยังเป็นช่วงสารวัตรใหญ่ย้ายไปรับตำแหน่งใหม่และสารวัตรคนใหม่ยังไม่มาจึงทำให้ตำรวจแต่ละนายทำงานอย่างสะดวกอารมณ์ ไครมาถึงก่อนก็ลงเวลาย้อนหลังเมื่อเพื่อน ๆ จากนั้นก็นั่งทอด หุยมองแสงแดดนอกชายคาอาคาร ไม่ก็อ่านหนังสือพิมพ์และชงกาแฟกลั้มปาท้องไก่ ซึ่งร้านข้างโรงพักนำมาบริการฟรีเป็นประจำทุกวัน

นอกจากหัวเมียทะเลาะกันแล้วก็ไม่มีคดีความอื่น พลอยทำให้ตำรวจขาดรายได้พิเศษ ไอ้ที่เรียกกันว่าส่วยก็มีเพียงประปราย เช่นช่องบ้านยายเจือ บ่อนไฟหลังแพปลา และร้านนายหอยที่แอบฉายหนังไปให้พวกคนเรือดู้ เหลือส่งให้ผู้บังคับบัญชาระดับสูงแล้วก็ตกถึงมือตำรวจท้องที่คนละไม่กี่ร้อย แม้ทีนี้จะทำให้รวยชั่วและโอกาสก้าวหน้าในอาชีพราชการน้อยกว่าโรงพักอื่น แต่ตำรวจส่วนใหญ่ก็ยินยอม และคุ้นเคยกับการเป็นมหาอำนาจในหมู่ประชาชน ตำรวจได้รับความยำเกรงกว่าใครทั้งหมด เจ้าของแพปลา ร้านค้าและร้านอาหารต่างพยายามผูกมิตร โดยเฉพาะคนเรือดู้ถึงแก่กล้าตำรวจจวกับเป็นเจ้าของชีวิต

ตำรวจหลายคนหากินกับคนเรือดู้ได้สารพัดรูปแบบ พวกสิบเวรตัวแสบวันไหนเงินขาดมือมักจะรวมหัวกันยึดกุมขาคหรือผงขาวให้ตั้งเกหน้าไ้ ซึ่งเดินทะเล่อทะล่าผ่านหน้าโรงพัก แล้วยอมความกับเบาะ ๆ ลักสี่ห้าร้อยเป็นค่าเหล้า ค่าน้ำมันรถ

(ยามเช้า : 2 – 3)

ข้อความในเรื่องขุนโจรนอกตำนาน ที่ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของตำรวจที่รีดไถประชาชน ใช้อำนาจหน้าที่ในทางไม่ถูกไม่ควรเช่นกัน ดังคำกล่าวที่ว่า

" เครื่องแบบที่ผู้กองสวมอยู่ทุกวันไม่ใช่เครื่องแบบโจรหรือ ผมเห็นคนสวมเครื่องแบบเดียวกันกับผู้กองริดไถราษฎร กดขี่ข่มเหงชาวบ้านปกป้องเจ้าพ่ออิทธิพลที่ทำผิดกฎหมาย "

(ขุนโจรนอกตำนาน : 5)

ในเรื่องเดียวกันนี้ ประชาคม ลุนาชัย ยังได้สะท้อนภาพตำรวจที่รู้เห็นเป็นใจกับการค้าบริการทางเพศ ทั้งยังให้ความคุ้มครองช่วยเหลือเจ้าของช่อง เพียงเห็นแค่ผลประโยชน์ที่เจ้าของช่องจะให้

กระทั่งเด็กสาวที่หนีออกมาจากช่องมาฟังตำรวจ แต่กลับถูกตำรวจจับส่งไปอยู่ช่องตามเดิมในตอนท้ายของเรื่อง

บนโรงพักในเวลาตอนดึกมีเพียงตำรวจสี่ห้าคนทำหน้าที่อยู่ ทุกคนฟังเรื่องราวจากปากของเด็กอย่างไม่ค่อยใส่ใจอะไรมากนักเหมือนกับว่าเธอไม่ใช่คนแรกที่หนีมาในลักษณะนี้ ตำรวจที่มีอาวุโสกว่าเพื่อนฟังเธอเล่าจบทำท่าครุ่นคิดสักครู่ ก่อนเอ่ยปากถามเป็นคนแรก

“เจ้าของช่อง...เอ่อ...เจ้าของบ้านชื่ออะไร น้องทราบไหม ”

“ชื่อเกิด...ป่าเกิด ” เด็กตอบตามที่รู้

“บ้านเจ้าเรียงใจจ๋า ” ตำรวจอ่อนอาวุโสอีกคนพูดเสริมขึ้นอย่างรู้จักดี

“ น้องนั่งรอร้อยเวรก่อนนะเดี๋ยวคงมา ค่อยเล่าเรื่องราวให้ร้อยเวรฟังอีกที หมวดย่านคงมีทางช่วยเหลือ ” จำตำรวจกำชับเตือนก่อนจะแยกย้ายกันไปทำหน้าที่อื่นต่อ เด็กนั่งรอสักครู่ตำรวจหนุ่มคนหนึ่งถือแก้วน้ำมายื่นให้พร้อมพูดปลอบใจ

“ ใจเย็น ทำใจดีไว้น้อง พรุ่งนี้ได้กลับบ้านแน่นอน รอสารวัตรใหญ่ก่อน ท่านคงช่วยเหลือน้องได้ไม่ยากหรอก ”

พอดีมีรถวิ่งมาจอดหน้าโรงพัก เสียงฝีเท้าของคนสามสี่คนก้าวขึ้นสถานีตำรวจอย่างรีบเร่ง เมื่อเดือนเฆยหน้าขึ้นมา มองเห็นชายทั้งสี่ต้องสะดุ้งตกใจกลัวสุดขีด

“ โทษละหมู่เด็กที่วานัน อ่อนั่งอยู่นี่เอง คิดว่าจะหนีรอดหรืออีลั้ว ”

ไอ้เม่งหันไปพูดกับตำรวจส่วนอีกสามคนกรูกันเข้ามาจับเตือนเอาไว้ เธอพยายามดิ้นรนขัดขืนจนถูกคอบหน้า ชกที่ลำตัว ถูกจับรวบมือไขว้หลังอย่างสิ้นทางขัดขืน เธอส่งสายตาวิงวอนไปยังตำรวจทุกคนที่อยู่ในโรงพัก แต่ได้ตอบสนองมาเพียงรอยยิ้มเยาะ ไม่มีตำรวจคนไหนเข้ามาช่วยเหลือเธอและจับกุมคนร้ายที่กระทำความผิดต่อหน้าต่อตา

“ ขอบใจมากจ๋า ที่โทรแจ้งให้ปารู้ทันเวลา เดี่ยวป่าคงมีรางวัลพิเศษมาให้จำแบ่งกัน ร่วมมือกันดีรูปแบบนี้ ป่าเลี้ยงจำเดิมที่รับรองไม่เกี่ยวกับตอนสิ้นเดือน อ้ออย่าลืมเก็บเรื่องนี้เป็นความลับนะจ๋า อื่นบางที่อาจจะต้องใช้วิธีรุนแรงกับมัน ”

(ที่พึ่งสุดท้าย : 41)

หรือข้อความในเรื่องกลางป่าคอนกรีต ที่สะท้อนภาพที่ตำรวจเป็นผู้คุมสถานบริการทางเพศหรือเข้าไปมีผลประโยชน์รวมอยู่ด้วยเสียเองแทนที่จะจับกุมตามกฎหมาย ดังข้อความที่ว่า

เรามักเห็นรอยยิ้มอย่างคนใจดีของป้าหาญทุกครั้งที่พบหน้า ยามนั่งร่วมวงพูดคุยกับอาแปะ อาอู๋ ผู้จัดการโรงน้ำชา และบางครั้งก็มีตำรวจสองสามนายจากข้างนอกมาร่วมวงด้วย

และข้อความที่กล่าวว่า

แม้ลำไยกรอกเสียงใส่โทรศัพท์มือถือ จากนั้นไม่นานป้าหาญกับชายฉกรรจ์อีกกลุ่มหนึ่งและตำรวจสองนายก็มาถึง บรรยาการตึงเครียดอยู่ร่วมชั่วโมง ป้าหาญยกหูโทรศัพท์ขึ้นพูดหลายหน และต่อมาก็มีตำรวจอีกสี่ห้าคนเข้ามารวมกลุ่ม

(กลางป่าคอนกรีต : 170,179)

ประชาคม ลุนาชัย ยังเสนอภาพของตำรวจตามแหล่งชุมนุม หรือสวนสาธารณะที่คอยจับกุมคนจรจัดและผู้หญิงหากิน ดังข้อความที่กล่าวว่า

“ ระวังกระเป๋ายาจะหายล่ะ ” หล่อนแบ่ปากพูด ตวิดมองไปทางเป้ของเขา “ ตอนดึกๆระวังตำรวจหนอยก็แล้วกัน เตียวมันจะหาเรื่องจับเอา ”

ผู้คนที่นั่งนอนอยู่ในวงเวียนต่างลุกฮือเหมือนผึ้งแตกรัง ต่างวิ่งข้ามถนนหนีเอาตัวรอดอย่างไม่คิดชีวิต ตำรวจหลายนายกรูกันเข้าตรวจค้นและจับกุมคนจรซึ่งนอนเร่ร่อนในวงเวียน บรรดาหญิงบังเงาต่างหายหน้าไปสิ้น

“ ตำรวจไม่กล้าเข้ามาอยู่ไหน พวกมันต้องการมาจับผู้หญิงหากิน แต่จับไม่ค่อยได้หรอก กะหรีเดนาयरูแกวตำรวจดี คนตงงานเลยรับเคราะห์แทนแทบทุกครั้ง มันจับไปแก้ขายหน้าเท่านั้น พรุ่งนี้เข้าก็ปล่อย ”

(ในมมมิด : 185 – 189)

ในเรื่องอาญาเถื่อน ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนภาพของอาชีพตำรวจที่มีความขัดแย้งกับชาวบ้าน ในเรื่องของการทำเล้าเถื่อน ซึ่งชาวบ้านกล่าวว่าพวกเขาทำกันเฉพาะหน้าเทศกาลมีได้ทำตลอดทั้งปี หรือทำไว้ขาย แต่ตำรวจก็ไม่ยอมจ้องจะจับ ดังคำบรรยายที่ว่า

สาโทและการพนันเป็นของคู่กันกับสงกรานต์สำหรับผู้ที่มันเป็นวัฒนธรรม พวกเขาไม่ได้ทำสาโทไว้เพื่อขายหรือทำไว้กินตลอดทั้งปี หากทำเพื่อดื่มกินในช่วงเทศกาลและไว้ต้อนรับญาติพี่น้องที่มาเยี่ยมเยียน โบก – ไฟ – ชนไก่ และการพนันอื่นๆก็เล่นกันเฉพาะช่วงนี้ ไม่เกินสามสี่วันก็เลิกลา มันมีความสุขเล็กน้อยหลังตรำทำงานหนักมาตลอดทั้งปี

รถจี๊ปของตำรวจและสรรพสามิตจึงเป็นเหมือนผู้รบกวนพวกเขาเข้าหาชาวบ้านพร้อมอาญาสิทธิ์ ล้ออย่างซึ่งกดทับฝังลงบนพื้นทรายจึงเหมือนรอยเท้าที่วางทับบนหัวใจของชาวบ้าน ต่อมาจึงมีคนแอบเอาผงตะปูไปฝังรอการมาเยือนของยวดยานแห่งกฎหมาย และถัดมาก็มีเหตุปะทะกันรุนแรงระหว่างตำรวจกับชาวบ้านนักพนัน

“ ตำรวจตายไปหลายคนแล้ว ” โนนพูด “ ชาวบ้านก็หายตอมไปหลายคน ”

(อาญาเถื่อน : 101)

และข้อความที่ได้กล่าวถึงพฤติกรรมลูกตำรวจที่ได้เสียกับสาวชาวบ้านและไม่รับผิดชอบหรือทำตามประเพณีของชาวบ้านที่นี้ ดังคำกล่าวที่ว่า

พ่อแม่ของวงเดือนพาลูกสาวมาร้องทุกข์ที่บ้านผู้ใหญ่ เกี่ยวกับเรื่องชายหนุ่มต่างถิ่นที่เกิดได้เสียกับวงเดือน วุฒิชัยตามตัวมา การสอบสวนของผู้ใหญ่บ้านเริ่มขึ้น จำเลยไม่ปฏิเสธการกระทำของตน เขายอมรับความจริงต่อหน้าผู้ใหญ่ ต่อหน้าพ่อแม่ฝ่ายหญิงและชาวบ้านอีกหลายสิบคน เสียงของเขาราบเรียบไม่มีท่าทีประหวั่นต่อโทษทัณฑ์

มันเป็นความพอใจของคนสองคน เขาว่า ฝ่ายหญิงก็ยินยอมพร้อมใจ เขาไม่ได้ใช้กำลังข่มขืน ผู้หญิงอายุยี่สิบสามปีแล้ว บรรลุฉันทะ จึงไม่จำเป็นต้องแต่งงานหรือเสียค่าปรับไหม ธรรมดาหากถ้าคนเขาจะมีความสัมพันธ์ทางเพศต่อกัน หนุ่มสาวที่กรุงเทพฯได้เสียกันไม่รู้วันละกี่ร้อยก็พันคู่ วงเดือนชอบหน้ากับสีข้างแม่ ร้องไห้กระซิกๆและก่อนหน้านั้นหล่อนก็ก้มหน้าอยู่ตลอดเวลาด้วยความอับอาย ชาวบ้านซึ่งยืนมุงล้อมอยู่ข้างล่างต่างปิดปากเงียบ พวกเขาเปลือก้าหมัดและเขม็งมองหนุ่มต่างถิ่นเป็นตาเดียวใครจะไปทำอะไรเขาได้ หนุ่มต่างถิ่นเป็นถึงลูกนายตำรวจเรียนจบกฎหมาย

(อาญาเถื่อน : 112 – 113)

ในเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนภาพของตำรวจที่เข้มแข็งประชาชน และกระทำรุนแรงเกินกว่าเหตุ แม้ว่าเหล่าเถื่อนจะเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายก็ไม่น่าจะทำกันถึงตายหรือบาดเจ็บ ดังตัวละครในเรื่องที่ถูกตำรวจวิสามัญฆาตกรรมก่อนจะไปถึงโรงพัก เพราะว่าตำรวจไม่พอใจและต้องการแก้แค้นเท่านั้น ดังคำกล่าวที่ว่า

เมื่อทุกอย่างถึงกาลอวสาน เฒ่าทูนยอมรับสารภาพอย่างหน้าขึ้นตาบาน ขณะถูกคุมตัวขึ้นรถกระบะของตำรวจแกยังยิ้มกริ่มทรุดนั่งลงแล้วแกเอื้อมมือลูบคลำแกกลอนเหล่าเถื่อนที่วางอยู่ข้างๆ ตำรวจพาเฒ่าทูนไปไม่ถึงโรงพัก กระบะคันนั้นแล่นห่างจวบจุมมาได้ไม่กี่กิโลเสียงปืนก็ดังขึ้น เป็นวิสามัญฆาตกรรม จำฉายกับตำรวจที่ไปด้วยกันอ้างว่า เฒ่าทูนแย่งปืนจากเฒ่าตำรวจแล้วกระโดดลงรถหนีเข้าป่า พอถูกไล่จับกุมแกก็ยังต่อสู้ จำเป็นเองที่ตำรวจจะต้องป้องกันตัว

ป้าสายทองรู้ดี ผัวนางไม่เคยจับปืนและคนอย่างเฒ่าทูนนี่ระแวงเหล่าเถื่อนจากเฒ่าตำรวจ ถ้าหากคนอย่างแกคิดจะหนี ก็คงจะวิ่งหนีอย่างลนลานด้วยมือเปล่าทำให้เปลือยเสียมากกว่า แต่ตอนตายทำไมตำรวจยืนยันว่าในมือแกกำด้ามปืนไว้นั่น เป็นเหตุให้แกถูกระดมยิงจนพ่นไปทั้งตัว นางมองไม่เห็นหนทางจะไปสู้รบดบมือกับพวกเจ้านายบนโรงพักสำหรับชาวบ้านคาต่าอย่างนาง สิ่งที่พวกเจ้านายเห็นว่าถูกก็คือถูก นางหรือจะกล้ามีความเห็นเป็นอย่างอื่น

(อิทธิปาฏิหาริย์ : 53 – 55)

ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอภาพสะท้อนของตำรวจในด้านลบคือ พฤติกรรมการใช้อำนาจหน้าที่ของตนในทางไม่ถูกไม่ควร ข่มเหงและทำร้ายประชาชน แทนที่จะเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์

1.2.4 ผู้ใช้แรงงาน

ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพผู้ใช้แรงงานในลักษณะต่างๆ ทั้งผู้ใช้แรงงานในเรื่อง ประมง ตามโรงงานอุตสาหกรรม ร้านค้า หรือสถานประกอบการต่างๆ รวมทั้งสภาพการณ์ต่างๆที่ผู้ใช้แรงงานต้องประสบ ตลอดจนพฤติกรรมของนายจ้างที่กระทำต่อผู้ใช้แรงงาน มีเรื่องสั้นที่กล่าวถึงผู้ใช้แรงงานดังนี้ เรื่องชะตากรรมของคนเถื่อน เรื่องบทเพลงข้างถนน เรื่องรถไฟเที่ยวสุดท้าย เรื่องบังอรกับบุษบา เรื่องไอ้ค่อม เรื่องรอยบาป เรื่องปลายทางของสาวใช้ เรื่องกลางสวนร้างยามค่ำ เรื่องฝนหลงฤดู เรื่องนอกกำแพง เรื่องคนหมอนหมื่น เรื่องรางกรรม เรื่องอาชญากร เรื่องมหรกรรมแห่งชีวิต และเรื่องเรือนไม้ชรา

ในเรื่องเศษสำนึก ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของผู้ประกอบอาชีพยารักษาความปลอดภัย ที่ต้องพบกับความยากลำบากในการทำงาน ทั้งค่าแรง การหักเงินของบริษัทและเรื่องอื่นๆ อีกมากมาย ตลอดจนสภาพความเป็นอยู่ สถานที่ทำงาน ดังคำบรรยายที่ว่า

เมื่อนึกเปรียบสถานะอันเหลือล้ำระหว่างเขากับเธอ นับจากที่ทำงานของเขาที่เป็นป้อมเศษไม้หลังคาสังกะสี เก้าโหลม สภาพไม่ต่างเพิงหมาแหงน คล้ายซากกองอะไรสักอย่างที่วางทิ้งอยู่ข้างทาง รับเปลวแดดและฝุ่นละอองที่คลุ้งคลบราวกับม่านหมอกฤดูหนาวในทุกครั้งที่รถบรรทุกห่อตะปิงแล่นผ่าน ทั้งต้องยืนกรำแดดหน้าเกรียม กว่าจะได้ออกแควเนื้อตัวก็มอมแมมไม่แพ้กรรมกรก่อสร้าง เครื่องแบบห่อร่างเขาอยู่นี้ก็น่าอดสูสิ้นดี ทำให้เขารู้สึกต่ำต้อยน้อยหน้าคนอื่น ๆ เพราะว่าบริษัทเสียงเครื่องที่เขาผลิตลงมาเป็นพนักงานนี้ กัดเขาไว้ได้รอบจำกัดหลายอย่างรวมทั้งค่าแรงก็ต่ำกว่าควรจะเป็น นอกจากนี้เงินเดือนก็ถูกหักเป็นค่าชุด ค่าประกัน ค่าคู่มือ และค่าอะไรอีกหลายอย่างที่แทบจำกันไม่หวาดไหว ในแต่ละเดือนเขาจึงรับเงินเดือนเหลือจากการถูกหักเพียงน้อยนิด และมันก็หมดไปเพียงชั่วไม่ถึงสิบวัน ต้องบากหน้าเข้าบริษัทขอกู้เงิน

สังเวคดอกเบี๋ยร้อยละสามสิบต่อเดือนอย่างไม่มีทางเลือกสิบวงจรเวรร้ายอยู่เช่นนี้ เหมือนนักมวยถูกมัดมือชก

(เศษสำนึก : 52)

ในเรื่องรถไฟเที่ยวสุดท้าย ประชาคม ลูนาชัย ได้สะท้อนภาพการทำงานขายแรงงานของหนุ่มสาวคู่หนึ่งที่มาทำงานในเมืองหลวง ด้วยความหวังว่าสักวันจะมีเงินเก็บไว้มากพอจะแต่งงาน เพราะคนในหมู่บ้านหลายคนเข้ามาทำงานในเมืองหลวงและกลับมาพร้อมกับเงินทอง ความสำเร็จแห่งชีวิต ดังข้อความที่กล่าวไว้

มีคนในหมู่บ้านเดียวกันจำนวนไม่น้อยที่เข้าไปทำงานในเมือง และพวกเขากลับมาพร้อมกับเงินทอง เมืองแห่งนั้นไม่เพียงทำให้ใครต่อใครค้นพบโลกใหม่เท่านั้น หากยังสร้างชีวิตใหม่แก่ผู้กล้าเดินทางไปเก็บเกี่ยวความสำเร็จ แทนพบตัวเองกับสาวคนรักยืนแคว้งคว้างหน้าชานชาลา ท่ามกลางอากาศยามเช้าอันหนาวเหน็บ เขากับหล่อนยืนกระวนกระวายอยู่นาน กว่าญาติคนหนึ่งซึ่งทำงานอยู่ในเมืองจะเดินทางมารับพาไปยังโรงงานขนาดเล็กย่านชานเมือง ที่มีเงินเดือน ที่พักพิงและอาหารสามมื้อต่อวัน คนงานยี่สิบกว่าคนล้วนมาจากแถบถิ่นเดียวกันกับแทน

นุ่นได้งานที่ไม่ต้องใช้แรงงานหนัก หล่อนนั่งบนเก้าอี้คอยกดปุ่มให้เครื่องไฮโดรลิกเคลื่อนย้ายตัวมันเองไปตามกลไก ดักเม็ดพลาสติกเต็มลงในจานรับ และเมื่อถ้วยชามพลาสติกซึ่งออกมาจากแบบพิมพ์มีจำนวนมากจนล้นกระสอบที่รองรับ ก็จะมีคนงานอีกแผนกมารับไป แทนทำหน้าที่หลายอย่าง ช่วงกลางวันเขาง่วนอยู่กับเม็ดพลาสติกหลากหลายชนิด เทออกจากกระสอบใส่กะละมัง จัดการย่อยสรีแล้วแยกลงถังตั้งเรียงกันเอาไว้ ตกบ่ายสำเลียงถ้วยชามซึ่งบรรจุกล่องเรียบร้อยแล้ว ขึ้นรถ ถึงตอนเย็นติดรถไปส่งของตามร้านต่าง ๆ กลับถึงที่พักอีกทีก็มืดคืน

แทนทำงานกลางแดดและฝุ่นไม่เหมือนนุ่นที่อยู่แต่ในร่ม แทนกรำงานหนักมากขึ้นทุกวัน ทั้งย่อยเม็ดพลาสติกและติดรถส่งของ ถึงแม้เขาอยู่เมืองได้หลายเดือนแล้ว แต่การติดรถไม่มีหลังคาตะลอนๆไปตามถนนวันละหลายชั่วโมงทำให้ผิวพรรณของเขาดำคล้ำยิ่งกว่าตอนอยู่บ้านนอกเสียอีก

(รถไฟเที่ยวสุดท้าย : 44)

ในเรื่อง**บังอรกับบุษบา** ได้สะท้อนภาพของสาวโรงงานแห่งหนึ่ง ที่ต้องทำงานหนักตลอดเวลาได้ค่าตอบแทนน้อยนิด เพราะไม่มีทางเลือกอื่น ทั้งความรู้ก็ต่ำ ดังข้อความที่ว่า

เมื่อเรียนจบชั้น ป.6 บังอรก้าวสู่โรงงานปลากะป๋องเช่นเดียวกับเพื่อนหญิงท้องถิ่นเดียวกัน เช่นเดียวกับผู้ชายถิ่นนี้ที่ออกทำงานในทะเล หล่อนจึงเติบโตมากับงาน ท่ามกลางกลิ่นสาบเหม็น คาวปลา ภาพหญิงสาวผิวคล้ำ ในชุดเสื้อสีฟ้าติดบัตรพนักงานตรงกระเป๋านอกซ้าย ถูกกลืนเข้าเป็นหนึ่งในเดียวกับสาวโรงงานนับพัน เหมือนเศษแรงงานเล็กๆ ก่อตัวรวมกันเป็นคลื่นคนงาน บังอรทำงานหนักมาตั้งแต่ออกจากโรงเรียนหลังพ่อเสียชีวิต แม้สุขภาพไม่ดีทำงานไม่ได้ หล่อนกลายเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงสำคัญของครอบครัว รายได้จากการทำงานทุกบาทแปรเป็นค่ายาแม่ ค่าเสื้อผ้า หนังสือเรียนของน้องสองคน รวมทั้งปัจจัยเลี้ยงชีพที่จำเป็นอื่นๆ เงินเดือนหล่อนน้อยต้องอาศัยทำล่วงเวลาทุกวัน ทำพิเศษในวันหยุด กระนั้นยังต้องกระเบียดกระเสียสละในการใช้จ่าย หล่อนต้องทนใส่เสื้อผ้าเก่าๆขาดบางตัวต้องปะแล้วปะอีก

(บังอรกับบุษบา : 28)

และข้อความในเรื่อง ไอ้ค่อม ที่สะท้อนภาพชายหนุ่มที่มีความพิการทางร่างกาย และยังต้องทำงานใช้แรงงานอย่างหนัก เพื่อแลกกับอาหารแลที่พัก ส่วนค่าแรงก็ได้รับไม่แน่นอน ดังคำบรรยายที่ว่า

ค่อมทำงานสารพัดหน้าที่ ตามแต่ใครจะเรียกใช้แลกกับอาหารสามมื้อและที่ซุกหัวนอนกับค่าแรงขึ้นอยู่กับความพอใจของเจ้าแก่ ค่อมเป็นคนพูดน้อย มีความอดทนต่องานหนักและคำเหยียดหยามที่ได้ยิน แม้ถูกเพื่อนคนงานกลั่นแกล้งหนักๆ เขาไม่เคยโต้ตอบหรือแสดงความไม่พอใจออกมา เขาจึงถูกมองเป็นวัตถุมีไว้เพื่อใช้งาน เป็นที่ระบายนามณ์สาธารณะ ค่อมเท่านั้นที่รู้ว่า เขามีหัวใจ มีความรู้สึก มีความเป็นคนเช่นเดียวกับคนอื่นๆ ทั่วไป

(ไอ้ค่อม : 201)

ในเรื่อง รอยบาป ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของกรรมกรก่อสร้างที่ต้องทำงานตามคำสั่งของผู้รับเหมา พอหมดงานกรรมกรก่อสร้างเหล่านี้ก็ย้ายไปสถานที่ใหม่ต่อไปเรื่อยๆ ดังคำบรรยายที่ว่า

เมื่อตึกแถวห้าชั้นสิบกว่าคูหาตั้งตระหง่าน งานเหล็กงานปูนที่คูดกิ้นแรงพวกเรามาตลอดระยะเวลาสี่สิบเดือนนั้นสิ้นสุดลงแล้ว คนงานในบ้านพักชั่วคราวเตรียมขนย้ายไปสู่โครงการใหม่ตามบัญชาผู้รับเหมา พวกเราว่าสี่สิบคนขนย้ายกันอย่างเหงาหงอย เช่นทุกครั้งที่หมดงานในหน้าที่การโยกย้ายเดินทางคือวงจรชีวิต ไม่ต่างกับดาวเหวี่ยงกลิ้งซีเมนต์ติดกายที่เสมือนเป็นส่วนหนึ่งในลมหายใจเข้าออก กรรมกรหนุ่มหรือหลังคาสังกะสี จัดฝាប់สนที่ละชิ้นๆ เศษสิ่งของเก่าๆ นี่เองคือสมบัติที่พวกเขาเป็นเจ้าของอย่างแท้จริง มันติดตามเราไปทุกหนทุกแห่งถูกรื้อและประกอบขึ้นใหม่ครั้งแล้ว ครั้งเล่า แพบเท่าจำนวนโครงการที่ตรารอยหยาบกร้านไว้บนฝ่ามือ

ผู้หญิงที่ไม่มีลูกอ่อนเป็นภรรยา ช่วยรื้อ และลำเลียงข้าวของขึ้นรถบรรทุกสิบล้อสองคันที่จอดอยู่ข้างตึกบรรดาเด็กเล็กวิ่งหยอกล้อกันอย่างสนุกสนาน บ้างขึ้นไปอยู่บนรถ ราวกับตื่นเต้นดีใจที่จะได้ย้ายไปจากที่ที่เคยอยู่ แม้แต่เด็กตัวเล็ก ยังเคยชินต่อการโยกย้ายยิ่งในบรรดาช่างปูนที่ผ่านงานมานานนับสิบปี ยิ่งไม่รู้ลึกรู้สา พวกเขาคงลืมที่จะจดจำแล้ว ว่าได้สร้างที่อยู่อาศัยให้ผู้คนมาแล้วกี่มากน้อย ระหกระเหินมาที่จังหวัด และทุกหนแห่งที่ผ่านมือผ่านชีวิตมาแล้วนั้น คงไม่มีแห่งไหนดั่งมาพอให้จดจำไว้อย่างไม่รู้ลืม

(รอยบาป : 43)

ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของสาวผู้ใช้แรงงาน หรือคนรับใช้ตามบ้าน นอกจะต้องทำงานที่หนักแล้ว จะต้องคอยรองรับอารมณ์ของนายจ้างอีกด้วย ดังข้อความในเรื่อง ปลายทางของสาวใช้ ที่กล่าวว่า

ครั้งแรกที่นวลเข้ามาสมัครงาน เธอนั่งสั่นเทาอยู่เบื้องหน้าคุณผู้หญิง ตอบคำถามของท่านอย่างขัดเขิน ตะกุกตะกัก นวลพักในเรือนคนใช้ด้านหลังติดกับคนทำงานบ้านอีกสามคน นวลกับเพื่อนทั้งสามต้องตื่นทำงานตั้งแต่เช้า แก้วช่วยคุณผู้หญิงในห้องครัว สายใจทำหน้าที่รดน้ำในสวน ส่วนนวลกับบิไลทำความสะอาดบ้าน เริ่มจากชั้นบนสุดลงมาชั้นล่าง บัดฝุ่น บัดกวาด เช็ดถูข้าวของเครื่องใช้เฟอร์นิเจอร์ทุกชิ้น และทั้งประตุน้ำต่าง พื้นห้อง บันได ทุกซอกทุกมุม แก้วกับสายใจจะมาช่วยเมื่อเสร็จงานของตนข้างล่าง

ตกสายก่อนคุณผู้หญิงจะออกไปทำธุระนอกบ้าน ท่านจะเดินตรวจดูความเรียบร้อย หากส่วนรับผิดชอบของใครไม่สะอาดก็จะถูกดู อาจโดนคาดโทษตัดเงินเดือนอีกกระทงหนึ่ง สาวใช้ทุกคนต่างเกรงกลัวคุณผู้หญิงกันมาก รู้ว่าท่านเป็นคนอารมณ์ร้อน ปากร้าย หน้าตาบึ้งตึงตลอดเวลา คนใช้บ้านนี้อยู่กันได้นานไม่ค่อยเปลี่ยนหน้า ไม่ใช่เพราะเจ้าของบ้านใจดีหรือให้เงินเดือนสูง แต่เป็นเพราะคุณผู้หญิงเข้าใจคัดสรร เลือกเฉพาะคนที่หัวอ่อน เพิ่งเข้ากรุงเทพฯ ครั้งแรก ไม่เคยผ่านงานอื่นมาก่อน เมื่อมาอยู่ที่นี้ก็ไม่กล้าย้ายไปไหนเห็นว่าบ้านคุณผู้หญิงให้ความอบอุ่นและปลอดภัย งานไม่ถึงกับเหนื่อยยากจนเกินไปนัก ช่วงบ่ายว่างๆ ก็ได้นอนพักผ่อน ในรอบหนึ่งเดือนมีเพียงสองวันที่ต้องตัดแต่งสวน ซึ่งเป็นงานที่เหนื่อยน้อยมาก กว่าเสร็จก็สี่ห้าทุ่ม แต่คุณผู้หญิงก็จ่ายพิเศษให้คนละร้อยสองร้อย

อิสรภาพของคนใช้บ้านนี้มีไม่มากนักนอกจากห้ามรับโทรศัพท์แล้ว จดหมายทุกฉบับที่มาถึงต้องผ่านสายตาคุณผู้หญิงเสียก่อน หากทางบ้านเขียนมาเรียกตัวกลับเพราะมีญาติเจ็บป่วย คุณผู้หญิงก็จะเรียกเจ้าของจดหมายไปพูดคุยเป็นการส่วนตัว หากมีความเห็นว่าไม่หนักหนาสาหัส คุณผู้หญิงก็จะให้เบิกเงินส่งหน้าส่งกลับไปช่วย แต่ถ้ามีจดหมายผู้ชายเขียนมาเพื่อถามข่าว แม้จะเป็นพี่ชายแท้ๆ ก็จะถูกคุณผู้หญิงทิ้งลงถังขยะ

ครั้งแรกที่นวลกลับไปเยี่ยมบ้านนั้นต้องบอกลาคุณผู้หญิงล่วงหน้าถึงสามเดือน เพื่อให้ท่านหักเงินเดือนส่วนหนึ่งไว้เป็นประกันว่าเธอจะต้องกลับมาอีก คนอื่นก็ไม่ต่างจากนวล คุณผู้หญิงจะตีกันแบบมัดมือชกไว้อย่างรอบคอบ เมื่อแม่ของสายใจป่วยหนัก ทางบ้านส่งโทรเลขมาเรียกตัวกลับก่อน แต่โทรเลขทุกฉบับถูกคุณผู้หญิงเก็บเรียบ จนกระทั่งแม่ของหล่อนเสียชีวิต งานศพเสร็จสิ้นไปแล้ว สายใจจึงทราบข่าวความสูญเสียด้วยน้ำตานองหน้า คุณผู้หญิงได้บาปตัวเองด้วยการขึ้นเงินเดือนให้สายใจ

(ปลายทางของสาวใช้ : 242 – 243)

และข้อความในเรื่องเดียวกันที่ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนภาพของนายจ้างที่ทำร้ายร่างกายของลูกจ้างด้วยเรื่องราวเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ดังข้อความที่กล่าวว่า

เป็นเช้าวันหยุดที่คุณผู้หญิงเข้ามาโอดลูกสาวเหมือนเคย หลังจากหยอกล้อกับคุณหนูทูลานัน เรียกนวลเสียงเซียว

“ นวล แกดูลูกสาวของฉันทันทีถึงปล่อยให้อยู่กัด ”

นวลตกใจหน้าซีด ผวาเข้าไปดูที่ขาพับคุณหนู ตุ่มแดงๆ เท่าเม็ดถั่วเซียวนั้นฟุ้งถึงความผิมนั่นของ เธอ ริ้วรอยเล็กน้อยนั้น ทำให้คุณผู้หญิงระเบิดอารมณ์ใส่เธออย่างบ้าคลั่ง

“ เลี้ยงเสียชั่วสัปดาห์ ” คุณผู้หญิงตวาด จิกผมนวลกระชากเต็มแรง แล้วคงไม่สนใจเล็บมือยาวแหลมของคุณผู้หญิงขีดข่วนแก้มซ้ายของนวลสุดแรง เลือดไหลซึมออกมาตามรอยเล็บ นวลยกมือลูบหน้าด้วยความตกใจกลัว คุณผู้หญิงจิกผมเธอกระชากอีกครั้ง ฟังเล็บขีดข่วนลงไปอีกหน นวลพยายามเบนหน้าหลบแต่ไม่พ้น แก้มข้างเดิมเจ็บแปลบและมีเลือดไหลซึมอาบลงมาเป็นสาย นวลปิดหน้าร้องไห้วิ่งหนีลงข้างล่าง คุณผู้หญิงตะโกนตามหล่นมาเสียงก้อง

“ กลับไปอยู่กับควายที่บ้านนอกโนนไป ”

นวลสั่นระริก เลือดเปรอะ เจ็บแปลบสีกลงไปถึงหัวใจ

(ปลายทางของสาวใช้ : 244)

ตัวอย่างข้างต้นยังสะท้อนให้เห็นภาพที่น่าขมขื่น ถ้าจะเปรียบเทียบความเจ็บปวดทรมานร่างกายแล้ว ระหว่างลูกจ้างที่ถูกทำร้ายจนบาดเจ็บ กับลูกนายจ้างที่ถูกยุงกัดนั้นเทียบกันไม่ได้เป็นภาพเหตุการณ์ที่สะท้อนอารมณ์คนหนึ่ง

ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของเกษตรกร ผู้ใช้แรงงานในการเพาะปลูกพืชผล สภาพความยากแค้นความผืนผวนของราคาพืชผลที่เอาแน่นอนไม่ได้ ทำให้ผู้ปลูกหรือเกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ลำบากยากแค้นเป็นหนี้สินมากมาย มีชีวิตที่แร้นแค้น ดังคำบรรยายในเรื่องฝนหลวงฤดู ที่ว่า

เงืงสีน้ำตาลชุ่มหยาดน้ำค้างยามเช้าที่เห็นในตอนนี้เป็นภาพที่นางคุ้นเคยมาตั้งแต่เล็กจนโต มันบอกถึงฤดูเก็บเกี่ยวได้สิ้นสุดลงแล้ว การต่อสู้นานหนักของนางกับสามีและลูกได้ปรากฏผลออกมาแล้วเช่นกัน ข้าวเปลือกที่ได้ทั้งหมดนั้นเองคือรางวัลแห่งความเหนื่อยยาก ในปีนี้น้ำท่าอานวยได้ข้าวกล้าสมบูรณ์ นางกับครอบครัวก็ได้เต็มอ้อมด้วยความปิติ แต่หลายต่อหลายปีที่เพิ่มขึ้นด้วยน้ำตาข้าวปลาได้น้อย แถมติดค้างหนี้ปุ๋ยและข้าวที่กู้ยืมคนอื่นมาก็ไม่มีปัญญาจะใช้คืน

ข้าวเปลือกเจ็ดกระสอบตรงหน้าเป็นผลผลิตที่กลั่นออกมาจากหยาดเลือดหยาดเหงื่อของนางกับสามีและลูก มันเป็นตัวแทนของทุกสิ่งทุกอย่าง ทั้งความหวังและลมหายใจ ลูกชายเดินเข้าไปเกาะขาพ่อดวงตาฉายล้นของแกเป็นประกายด้วยความหวัง แกแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่ดีที่สุด กางเกงสีทาก็มีรอยประสองแห่งที่กัน เสื้อสีขาวที่ตัดเย็บด้วยผ้าฝ้ายพื้นเมืองและมันเก่ายับย้อมเหลืองจนกลายเป็นสีเทาแก เป็นชุดนักเรียนที่แกมีอยู่เพียงชุดเดียวนั่นเอง

สีหน้าของนางเงื่อนลง ข้าวเปลือกในยุ้งฉางเหลืออยู่ไม่มากนัก เมื่อคำนวณดูแล้วคงไม่พอกินถึงหน้าเก็บเกี่ยว ข้าวที่คิดสนใจแบ่งขายนั้นก็ไม่รู้จะได้เงินสักกี่มากน้อย ราคาข้าวแต่ละปีไม่รู้ขึ้นลงอย่างไร แต่พอรู้ราคาข้าวนางแทบน้ำตาร่วง ข้าวที่นางกับสามีปลูกและดูแลมาอย่างลำบากลำบนนั้น แลกกับเงินได้เพียงนิดเดียว นางกับสามีเดินซื้อข้าวของในตลาด นางต้องรองจนทำให้แม่ค้าบางคนบ่นรำคาญและแม่ค้าให้เหตุผลว่าซื้อของมาแพงก็ต้องขายแพง โรงงานที่ผลิตเข้าง้าวว่าต้นทุนสูงค่าแรงงานก็เพิ่มขึ้นทุกปีนางฟังคำพูดของแม่ค้าแล้วได้แต่ทำตาปริบๆ หวนนึกถึงข้าวเปลือกที่ขายให้เจ้าของโรงสีตอนเช้า ข้าวที่เป็นผลผลิตจากหยาดเหงื่อแรงงานของนาง แล้วทำไมนางถึงไม่มีสิทธิ์พูดถึงต้นทุน ทำไมข้าวที่นางปลูกมากับมือแท้ๆเมื่อถึงที่ขายกลับเป็นคนซื้อที่ตีราคาเอาตามใจชอบ

(ฝนหลวงฤดู : 50 – 51)

สภาพของผู้ใช้แรงงานในเรื่องนอกกำแพง ถูกทารุณ ถูกกักขังหน่วงเหนี่ยว ถูกบังคับขู่เข็ญและถูกเอารัดเอาเปรียบทุกวิถีทาง นั่นคือจ่ายค่าแรงในขั้นต่ำ และไร้อิสรภาพ ดังคำบรรยายที่ว่า

กำแพงด้านหลังสูงทะมึน เสริมเหล็กซี่แหลมมีลวดหนามขึงไว้แน่นหนาไม่มีทางที่ใครจะปีนข้ามออกไปได้ง่ายๆ

“ พวกมันหนักันบ่อย ผู้คุมคนก่อนๆชอบกินเหล้า เมาแล้วเผลอหลับ บางคืนก็หลับไปนอน ไม่ได้เรื่องได้ราวสักคน ”

ทุกๆวันเขาเห็นคนงานตื่นแต่เช้ามืด เสียงจักรเย็บผ้าและเสียงกึกกังในโรงเรือนชั้นล่างดังติดต่อกัน ยาวนานไม่ต่ำกว่าวันละสิบห้าชั่วโมง ขณะเขามาเข้าเวรพวกเขาก็กำลังทยอยกันอาบน้ำ ก่อนจะถูกดันขึ้นไปนอนรวมกันที่ห้องชั้นสอง แต่หากเป็นช่วงงานเร่ง เวลาเลิกงานของพวกเขาก็จะถูกยัดไปถึงเที่ยงคืน หรือตีสอง เข้มไม่เคยเห็นพวกเขามีวันหยุด และเขาไม่รู้ตื่นนอนบางอะไรนักเกี่ยวกับระบบการจ้างงาน

“ พี่เขมไม่ต้องไปทำญาติติดกับพวกมัน ทำหน้าเหี้ยมเข้าไว้ หากเห็นใครลงมาข้างล่างตึกๆตึ้นๆทำลับๆล่อๆมีพิธี พี่เขมจัดการได้เลยไม่ต้องถาม ”

“ พี่เขมไม่ต้องกลัวหวดพวกมันได้เต็มที่ เจ็บตายขึ้นมานันรับประกันเอง ” เจ้านายกำชับ เข้มจำขึ้นใจและหลานชายของแกที่ดูแลคนงานช่วงกลางวันก็ยกกับเขาเช่นเดียวกัน

“ น้ำเขมอย่าไปสงสัยสาร หวดมันแข่งขาหักไปสักคนสองคนได้อีกดี พวกที่เหลืจะได้อีกกล้าคิดหนี ”

(นอกกำแพง : 51)

ในเรื่องคนหมอนหมิ่น ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของชายหนุ่มผู้หนึ่งซึ่งเป็นลูกจ้างทำสวนส้ม แต่ต้องถูกนายจ้างสั่งให้คนรุมทำร้ายและไม่ยอมจ่ายค่าจ้างให้ ดังคำบรรยายที่ว่า

หญิงชรา กับ ลูกสาว ก้าวเดินออกมาหน้าร้านดังประตูลูกคนละด้านหันเข้าหากัน เสียงประตูลูกดังกราว ขอบประตูเย็นเยียบหญิงชรากระซางแสงประตูออกมาได้เพียงครึ่งแล้วยืนกึ่งตกตะลึง เมื่อเห็นร่างของใครคนหนึ่งชวนเซอร์ออกมายืนสันสะทก ร่างผอมสูงยืนโผล่โผล่ประสาณมือถือดอกโบหน้าชิดเมื่อตรวจกับซากศพ ริมฝีปากเขียวคล้ำ ดวงตาเบิกค้างตึงกลัว จ้องมองนางกับลูกสาวด้วยท่าทางหวาดหวั่น

“เข้าข้างในก่อนสิ” นางเปลือปากเชื้อเชิญอย่างไม่ตั้งใจ

“นี่ เข้ามาหลบฝนข้างในก่อน” นางย่า “ไปยังไม่มา ยังไงละ” นางเอ่ยถาม

น้ำเสียงของเขาแหบแห้งและสิ้นเครื่องบอกว่าเป็นคนจากภาคเหนือ มาทำงานเป็นลูกจ้างทำสวนส้มในย่านนี้ได้เกือบครบปีแล้ว เขาขอเบิกเงินเจ้าของสวนเพื่อจะกลับเยี่ยมบ้าน เจ้าของสวนนอกจากไม่ยอมจ่ายค่าแรงให้เขาแล้วยังใช้คนมารุมทำร้าย เขาหนีกระเซอะกระเซิงไม่รู้จะไปไหนดี ไม่มีญาติพี่น้องและคนรู้จักจะกลับบ้านก็ไม่มีเงินค่ารถ เกือบสามวันเต็มๆแล้วที่ข้าวสากเม็ดไม่ตกถึงท้อง

แสงไฟจากเพดานอาคารกระทบซีกหน้าซุบเซียว นัยน์ตาทั้งสองข้างของเขาแดงก่ำ ริมฝีปากบวมเจือโหนกแก้มเขียวช้ำ ใบหน้าเต็มไปด้วยริ้วรอยบาดเจ็บ

(คนหมอนหมิ่น : 46)

นอกจากนี้ประชาคม ลุนาชัย ยังได้สะท้อนภาพผู้ใช้แรงงานและผู้ที่ดินรนไปขายแรงงานในต่างประเทศ เพื่อหวังค่าตอบแทนที่สูง แต่ท้ายที่สุด นอกจากจะไม่ได้งานทำดังที่ตนเองตั้งใจเอาไว้แล้ว เพราะถูกนายหน้าหลอกแล้วยังสูญเสียที่นา ที่ทำไร่ – สวน เพื่อเป็นค่านายหน้าที่จะไปทำงานยังต่างประเทศ ดังข้อความในเรื่องร่างกรรม ที่กล่าวว่า

นับตั้งแต่ตัดสินใจทั้งบ้านเกิดมุ่งไปทำงานต่างแดน ครอบครัวเขาประสบหายนะวิถีถิ่นจะกอบกู้ “หมิ่นบาท” คำชักชวนของนายหน้าจัดหางานจุดประกายความหวังเขาให้บรรเจิดนัก ก็รายได้งานขนาดนั้น เพียงสองสามปีกลับมามีบ้าน เขาคงได้แต่งงานกับคนรัก มีบ้านหลังใหญ่เป็นเรือนหอ มีรถขับ มีร้านค้า อำลาอาชีพชาวนาที่เคยคร่ำครว

ความหวังแสนงาม ไม่เพียงแต่เขาเท่านั้นที่เพียรวาดไว้ในใจ พ่อแม่และน้องสาวต่างก็เห็นดีเห็นงาม ในที่สุดที่นาว่าสืบลีไวกก็ถูกขายไปเพื่อแลกกับเงินค่านายหน้าและค่าเดินทาง แน่ละ เขาและคนในครอบครัวต่างมั่นใจเต็มเปี่ยมว่า เมื่อเขากลับมากจะมีเงินมากพอที่จะซื้อสิ่งของที่สูญเสียไปนั้นคืนกลับมา

แม้ได้พูดปลอบใจไม่ให้เขาเสียใจและคิดมากที่ถูกนายหน้าจัดหางานหลอก กับเงินทองที่สูญเสียไป เพราะเสียรู้คนอื่นนั้น แม้ว่าอย่าไปเจ็บใจแค้นเขาเลย ถือเป็นหนี้กรรมที่เราจะต้องชำระ ไม่ตายคงหาได้ไหม เขาหวังไปอยู่ป่วนทำงานมีรายได้เดือนละหลายหมื่นบาท แต่สุดท้ายถูกไปลอยแพทั้งไว้ที่ไวกวันสามปีกว่ากลับมาตัวเปล่า ที่นาที่ขายไปไม่มีทางได้คืน ซ้ำที่ไร่ขายดองอันเป็นที่ทำกินของครอบครัวแปลงสุดท้ายก็ถูกขายไปก่อนหน้าที่เขาจะกลับมา

(ร่างกรรม : 28)

ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพการใช้ชีวิตของหนุ่มโรงงานที่ได้รับเงินเดือนแล้ว แต่ไม่กล้าที่จะใช้เงินนั้นเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพราะเงินที่ได้้น้อยมาก ดังในเรื่องอาชญากร

ผมรับค่าแรงเป็นคนสุดท้าย หลังอาบน้ำและทานข้าวมื้อเย็นเสร็จ ผมตั้งใจอยู่ว่าจะออกไปเที่ยวตลาด สักพักหรือจะนอนดี ระยะทางจากโรงไม้ถึงตลาดราวสามกิโลเมตร โกลฟสมควรถีเดียวหากต้องเดินเท้าไปกลับ ผมนึก คำนวณเงินค่าแรงเพียงไม่กี่ร้อยบาทที่เพิ่งได้รับ หวังว่าอาจจะไม่พอใช้จ่ายถึงวันสิ้นเดือน แต่อีกใจหนึ่งก็อยากจะไปเที่ยวเปิด หูเปิดตาเสียบ้าง มันเป็นเงินค่าแรงงวดแรก หลังจากทำงานหนักเหนื่อยมากกว่าสิบวันแม้ไม่มาก แต่ก็มีความหมายสำหรับ คนพลัดถิ่นมาไกล และไม่มีญาติพี่น้องให้พึ่งพิงยามเดือดร้อนเช่นผม ทั้งยังเป็นเงินบริสุทธิ์ เหนื่อยยากไม่น้อยกว่าจะได้มา

(อาชญากร : 58)

ในเรื่อง มหกรรมแห่งชีวิต ได้สะท้อนภาพในเชิงสัญลักษณ์ของผู้ใช้แรงงานที่ได้พิษภัย จากโรงงานอุตสาหกรรมทำให้คนงานป่วยและเสียชีวิตในที่สุด ดังคำกล่าวที่ว่า

จากวันที่กองทัพโรงงานอุตสาหกรรมเคลื่อนตัวมาถึง ชาวบ้านทุกเพศทุกวัยแตกตื่นกับขบวนหวนและ เครื่องห่มหลากสีซึ่งหล่นลงมาจากท้องฟ้า ขบวนหวนก่อนโตเพียงพอสำหรับคนหลายหมู่บ้านนี้ที่จะจัดสรรปันส่วนแก่เด็ก ๆ กลิ่นของมันหอมหวานอบอวลยั้หนักขมและยังอ่อนอยู่ ขนมหวนจากฟ้าดำรงความหอมหวานอยู่ได้ไม่ถึงห้าปี คนงานแผนกซบตะกั่ว คายทิ้งออกมาเป็นกลุ่มแรก พวกเขาเกิดอาการแน่นหน้าอก มีผื่นและรอยจ้ำเลือดตามแขนขา จับไข้ดีขึ้น ดาพราวัเหมือน ตะเกียงที่ใกล้จะดับ หลังจากนั้นก็อีกไม่นาน โรคขนมหวนก็แพร่กระจายไปตามโรงงานอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ความตื่นตระหนก ขยายวงกว้างออกไป มีคนล้มป่วยลงเป็นจำนวนมากและทยอยกันเสียชีวิต สาเหตุการป่วยไข้และการเสียชีวิตยังเป็นเงื่อนงำ มี หมอเดินทางมายังเมืองแห่งเสียอีกที ตระเวนไปทุกบ้านเรือนที่มีคนป่วย เขาตรวจพบสารตะกั่วในเส้นเลือดที่มากเกินไป มนุษย์จะทนได้ถึงห้าเท่าในกลุ่มคนงาน ในเด็กและในสัตว์เลี้ยงที่ถูกปล่อยปละละเลยรวมทั้งสารพิษและสารโลหะหนักอื่นๆอีก เกือบยี่สิบชนิด เขามองเห็นความตายทางอ้อมเลือนอยู่เหนือเมืองนี้ ยืนยันว่าทุกคนเจ็บป่วยจากการทำงาน

(มหกรรมแห่งชีวิต : 190 – 191)

ประชาคม ลุนาชัย ได้ใช้สัญลักษณ์คือขบวนหวนแทนความสมบูรณ์พูนสุขที่ชาวบ้าน คาดหวังว่าจะได้รับเมื่อเป็นคนงานที่มีรายได้กระทำในโรงงานอุตสาหกรรม แต่ขบวนหวนเหล่านั้นกลับกลายเป็นสารพิษที่ทำลายชีวิตของคนงานในที่สุด ผู้ใช้แรงงานบางคนเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ และได้งานทำที่ดี หรือทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นจากเดิม แต่ก็ต้องตรากตรำทำงานหนักเหมือนเดิม เพราะต้องอยู่ในสภาวะ ที่เป็นหนี้ตลอดเวลาจากคำกล่าวในเรื่อง เรือนไม้ขมิ้น ที่กล่าวว่า

ผมจากบ้านเกิดเข้ากรุงเทพฯ เงินเดือนลูกมือช่างทาสีเพียงหกร้อยบาท แต่เหลือส่งกลับไปให้พ่อแม่ ทุกเดือน เงินจำนวนเล็กน้อยสำหรับครอบครัวยากจนมีค่ายิ่งใหญ่เหลือเกิน เมื่อนำไปเปลี่ยนเป็นผ้าห่มผืนหนาไว้ต่อสู้ลมหนาว เป็นชุดนักเรียนสวยสะอาดของน้องสาวพร้อมสมุดหนังสือซึ่งผมและพี่สาวคนอื่นๆไม่มีโอกาสอย่างนี้ ผมร่อนเร่ตามผู้รับเหมาไป ยังโครงการก่อสร้างต่างๆนับร้อยแห่ง กลับไปเยี่ยมบ้านทุกครั้งญาติพี่น้องทั้งเป็นเสียงเดียวกันว่าคนอื่นเข้าไปทำงานกรุงเทพฯ กลับมาผิวขาวเนื้อตัวสะอาดสะอ้านกันทั้งนั้น มีผมคนเดียวที่ผิวยังคงดำเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลงเป็นเพราะทำงานกลาง แดด ป่วยป็นนั่งร้านทาสีเหมือนลิง เสียงต่อการพลัดตกลงมานอนอ่านหนังสือพิมพ์ข้างลำแคไหนดพอไม่มีวันรู้ ผมบอกเพียงว่า เป็นช่าง ซึ่งพอเข้าใจงานที่ทำไม่หนักหนาสาหัสสัก ผมก้าวขึ้นเป็นผู้รับเหมาทาสีเล็กๆเมื่อแปดปีก่อน มันเป็นครองรองของ คนทำงาน ต้องก้าวหน้าขึ้นตามความเจตจำนงและความขยันที่เพิ่มมากขึ้น

ผมเพิ่งมีบ้านเป็นของตนเองหลังหมดภาระจากการผ่อนรถกระบะมือสองซึ่งจำเป็นต้องมีไว้ใช้งานเป็น ทาวน์เฮาส์สองชั้นย่านชานเมือง มันเป็นตัวการร้ายที่ทำให้ผมต้องใช้หนี้เวรกรรมกับธนาคารอีกหลายปี การมีบ้านเป็นของตนเอง

เองให้ความรู้สึกแตกต่างจากที่เคยตะลอนๆไปนอนตักสร้างใหม่ของคนอื่นๆแปลกแยกและอ้างว้างชอกกลืนในตอนแรกเมื่อนึกได้ว่านี่คือบ้านถาวรที่หมดตลึงใจลงหลักปักฐาน ไม่มีวันจะได้หวนกลับไปใช้ชีวิตยังบ้านป่าเหมือนเดิมอีก

(เรือนไม้ชา : 63 – 64)

ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนภาพของผู้ใช้แรงงานในลักษณะต่างๆ ทั้งกรรมการ โรงงาน ลูกจ้างตามห้างร้าน ยาม กรรมกรก่อสร้าง คนรับใช้ตามบ้าน ผู้ใช้แรงงานเหล่านี้ล้วนมีชีวิตที่ต้องดิ้นรนต่อสู้ ต้องอดทนต่อการเอาเปรียบของนายจ้าง งานหนัก และค่าตอบแทนที่ไม่เป็นธรรม ผู้ใช้แรงงานเหล่านี้จึงมีคุณภาพชีวิตต่ำกว่ามาตรฐาน

1.2.5 สื่อมวลชน

ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอภาพของสื่อมวลชนในลักษณะต่างๆทั้งการทำงาน การประพฤติปฏิบัติตน การวางตัวต่อสาธารณชน รวมไปถึงจรรยาบรรณที่ผู้ทำงานในสาขาอาชีพนี้พึงมีพึงกระทำ ด้วยเหตุที่ว่าสังคมในยุคปัจจุบัน สื่อมวลชนมีบทบาทอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นการเสนอข่าวสารข้อมูล แลกเปลี่ยนข้อเท็จจริงต่างๆหรือสื่อมวลชนในแขนงต่างๆที่ทำงานเกี่ยวข้องกัน ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของสื่อมวลชนไว้ในเรื่องสั้นต่างๆ ได้แก่ เรื่องดอกไม้ เรื่องเมื่อผมซื้อกรุงเทพฯ และเรื่องภาพเกียรติยศ ซึ่งจะมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ในเรื่องดอกไม้ ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของนักข่าวหนุ่มผู้ที่ทำงานด้วยความมุ่งมั่น บนอุดมการณ์อันแรงกล้า ทำงานด้วยความรักตลอดระยะเวลาห้าปีเต็ม จนชายหนุ่มได้มีโอกาสเดินทางไปท่องเที่ยว ทำให้ชายหนุ่มหวนนึกถึงอาชีพ สายงานที่ตนเองรับผิดชอบ และเกิดความคิดเบื่อหน่ายกับงานที่ทำตลอดจนคิดว่าตนเองนั้นได้กลายเป็นเครื่องมือของกลุ่มบุคคลบางกลุ่มไปโดยไม่รู้ตัว ดังคำบรรยายที่ว่า

ชายหนุ่มไม่เคยคาดคิดมาก่อนเลยว่าเขาจะมีโอกาสสัมผัสท้องดินชนบทอย่างใกล้ชิดเช่นนี้ นับตั้งแต่เรียนจบเข้าทำงานหนังสือพิมพ์จมปลักกับงานข่าวสายการเมือง วนเวียนอยู่ในโลกแคบๆที่น่าเบื่อหน่าย จนกระทั่งตัดสินใจลาออกมาพักผ่อนระยะหนึ่ง แล้วออกเดินทางท่องเที่ยวอย่างไร้จุดหมาย

ชายหนุ่มคุ้นเคยกับชาวบ้านกลุ่มน้อยอย่างรวดเร็ว ด้วยอัธยาศัยคนบ้านนอกที่เปิดเผยจริงใจ ไม่มีนอกใน ลึกซึ่งต้องคอยระวังคำพูดเหมือนคบค้ากับคนเมือง ชอบความตรงไปตรงมาไม่ร้อยเล่ห์พันกลของชาวบ้านที่นี่ และนึกเปรียบชาวบ้านที่เฝ้ากับนักการเมือง ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่เขาเห็นว่าชั่วร้ายหลอกลวงที่สุด ยิ่งเป็นพวกพรรคที่ได้อำนาจบริหารซึ่งแสดงออกถึงความเห็นแก่ตัวอย่างน่าเกลียดที่สุด

ตลอดเวลาห้าปีเต็มของชีวิตนักข่าว ชายหนุ่มรำคาญตัวเองด้วยความอดสูว่าหน้าที่นักข่าวคือกระโถนรองรับความโป๊ปลดคนกลุ่มนี้ แล้วสื่อผ่านสาธารณชนและหรือ คำพูดกลับกลอนนั้นหรือคือข้อเท็จจริงที่น่าสนใจ โจทย์ร้ายในครบเครื่องแต่งกายหุหรานี่หรือคือ แผลงข่าว เขาหมดสิ้นความภาคภูมิใจในอาชีพที่เป็นคล้ายเครื่องมือชูฉลากหลอกลวงที่คนกลุ่มนั้นบรรจุแต่งปั้นขึ้นตาประชาชน เมื่อชายหนุ่มล่ายจากงาน เขารีบเข้าคลินิกให้หมอช่วยล้างหู ล้างตา รับประทานอุปกรณ์ถ่ายภาพและเทปบันทึกเสียงไปทำความสะอาดเพื่อขจัดความโสโครกที่มันรองรับน้ำลายนักการเมืองมานานปี

(ดอกไม้ : 52)

ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของสื่อประเภทหนังสือพิมพ์ที่ทำงานอย่างชาดจรรยาบรรณ ไม่มีความเป็นกลาง ตอบสนองความต้องการของผู้จ้างวาน จนบางครั้งขาดจุดยืน และควมมีอุดมการณ์ของตนเอง ดังข้อความในเรื่องเมื่อผมซื้อกรุงเทพ ที่กล่าวว่า

ปัญหาหลายอย่างล่องพัน ภูเขาสูงเล็กลูกใหญ่ถูกยกออกจากอกผมไปเกือบหมด โลกอันเบิกบานนี้เอง ทำให้ผมมองเห็นความรื่นรมย์ของกรุงเทพ ผมเดินเล่นอย่างเพลิดเพลิน ไม่ทันระวังก็มีสิ่งแหลมคมฝังลงที่นองซ้ายเจ็บแปลบ รู้สึกเหมือนเนื้อตรงนั้นถูกกระชากขาดหายไป และเลือดกำลังไหลทะลักออกมา ผมหันไปทางผู้ประทุษร้ายหมาฝรั่งตัวโตถูกเจ้าของตึงกลบอย่างรวดเร็ว ผมเห็นโซ่ปลอกคอและสีหน้าตื่นตกใจของชายผู้ที่เป็นเจ้าของ บาดแผลหมากัดที่นองทำให้ผมเดินขาเกแปลกเข้าห้องประชุมในตอนบ่าย ท่วงท่าเดินเหินของผมไม่สง่างามเอาเสียเลย ทั้งๆที่กำลังจะอภิปรายปัญหาสำคัญสุดยอด

ผมขมใจลืมเหตุการณ์อัปยศเมื่อตอนเช้า ดิสนิทัศน์เครื่องรับฟังบรรดาที่ปรึกษาถกกันถึงสถานะของสื่อ ทุกคนมีความเห็นเป็นเสียงเดียวกันว่าสื่อทุกแขนงล้วนเป็นผู้มีความสำคัญสมควรให้อยู่กับกรุงเทพสืบนานเท่านาน สื่อทุกชนิดทุกประเภทล้วนเป็นปากเสียงให้กับคนกรุงเทพ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์รายวันควรได้รับความชื่นชมเป็นพิเศษ ในข้อที่พวกเขาปกป้องผลประโยชน์ทุกประการของกรุงเทพและสนองตอบอารมณ์ความรู้สึกของคนกรุงเทพอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตลอดมา

“เราควรตอบแทนความเสียสละของพวกเขา” ดอกเตอร์หนุ่มสมองโลกกล่าวเสียงดังกว่าทุกครั้ง

“หนังสือพิมพ์ย่อมเป็นเจ้าของถ้อยคำหยาบคาย เสียสละจรรยาบรรณ ละเลยความเป็นกลางและละเมิดต่อจริยธรรมของสื่อที่ดีเพื่อใคร หากไม่ใช่เพื่อสนองตอบอารมณ์ความรู้สึก และปกป้องผลประโยชน์ของกรุงเทพอย่างเราๆ ท่านๆ ที่นั่งอยู่ตรงนี้”

“โลกที่หมุนมาถึงวันนี้ กงล้อประวัติศาสตร์ที่ถูกผลักเคลื่อนไปข้างหน้า และเหยียบศตวรรษใหม่ไว้ในอู่เท้า กาลเวลาได้พิสูจน์สัญธรรมในใจมนุษย์แล้ว” นักวิชาการผมขาวาวาดมือประกอบคำพูด

“ความเป็นกลางคืออะไรในใจพวกท่านที่นั่งอยู่ตรงนี้นั้นมีคำตอบอยู่แล้ว ความเป็นก็คือการตอบสนองต่อมือที่ทรงพลัง แล้วจรรยาบรรณของสื่อละ แท้จริงแล้วก็คือความไม่มีจรรยาบรรณนั่นเอง มันสำคัญตรงที่ว่าพวกเขาจะใช้เราไหม เป็นหมาเฝ้าบ้านที่ดีแก่เราอย่างเต็มกำลังหรือไม่”

(เมื่อผมซื้อกรุงเทพ : 51)

ในเรื่องภาพเกียรติยศ ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพถึงช่างภาพหนุ่มที่ประสบความสำเร็จ เมื่อภาพที่เขาถ่ายนั้นได้รับรางวัลชนะเลิศในการประกวดภาพถ่าย ทำให้เขารู้สึกภาคภูมิใจยิ่งนักและคิดว่าเป็นความสำเร็จสูงสุดในชีวิตของนักข่าวและช่างภาพ ดังคำบรรยายที่ว่า

“ ทุกครั้งที่แขกสำคัญหรือเพื่อนสนิทมาที่บ้าน ของเราใช้ห้องนี้รับรองแทนห้องรับแขกซึ่งมีขนาดเล็ก เขาจะชวนผู้มาเยือนชมรางวัลเกียรติยศ พร้อมเล่าที่มาของภาพรางวัลด้วยสีหน้าภาคภูมิใจ โดยเฉพาะสามภาพบนโต๊ะ เขาจะเอ่ยถึงอย่างปลื้มปิติ ประหนึ่งมันเป็นงานทัศนศิลป์ชิ้นเอกของโลก ”

องอาจวนเวียนอยู่กับงานข่าวมาเกือบยี่สิบปี ผ่านหนังสือพิมพ์รายวันมากกว่าสิบฉบับ ผ่านการถ่ายภาพเหตุการณ์ต่างๆมานับไม่ถ้วน เขาจึงซาเจตต่อภาพที่ถูกเสนอเป็นข่าวใหญ่หากให้นับภาพหรือนับเหตุการณ์ร้ายๆที่เคยผ่านสายตา ของเราคิดว่ายากพอที่จะทำให้นับจำนวนจำนวนหยดน้ำในมหาสมุทร ข่าวทุกข่าวคือลมหายใจสืบทอดชีวิต นักข่าวและช่างภาพก็เหมือนหมาล่าเนื้อที่กินเงินเดือนบริษัทขายเนื้อเหตุการณ์ร้ายๆเปรียบประดุจเชื้อเพลิงที่ทำงานข่าวเคลื่อนไหวได้ข่าวต่างๆ ก็คืออาหารซึ่งเหยี่ยวร้ายอย่างเขาจะต้องกางอุ้งเล็บโฉบจับให้ได้ก่อนใครอื่น

หลายร้อยหลายพันภาพในงานประจำใจ ไม่ว่าเหตุการณ์นั้นจะมีผลกระทบต่องสังคมเช่นไรตัวเขาเองรู้สึกว่ามันเป็นเพียงงาน ไม่เคยให้ความสำคัญต่อภาพใดภาพหนึ่งเป็นพิเศษ จนกระทั่งภาพถ่ายของเขาได้รับการคัดเลือกเป็นภาพข่าวยอดเยี่ยมแห่งปี หลังวันประกาศภาพถูกลงหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันต้นสังกัดอีกครั้ง พร้อมชื่อเขาในฐานะช่างภาพ

หลังจากวันนั้น งามอาจเดินเข้าออกสำนักงานหนังสือพิมพ์อย่างยิ้มแย้ม ใครๆต่างเข้ามุล้อมแสดงความยินดี รางวัลและเกียรติยศหอมหวานเช่นนี้เอง มนต์เสน่ห์ของมันทำเอาเขาหลงใหลเหมือนคนติดยาเสพติด เจ้าของหนังสือพิมพ์ บรรณาธิการฝ่ายต่างๆหรือแม้แต่พนักงานเมืองที่แวะมาเยี่ยมสำนักงานล้วนกล่าวชื่นชมเขา งามอาจอยากให้โลกหยุดหมุนในนาทินั้น แต่เมื่อเป็นไปไม่ได้ เขาก็อยากให้โอกาสอันยิ่งใหญ่เช่นนี้หวนคืนมาอีก เขาจะต้องทำให้ได้ เพื่อยืนยันความสามารถที่แท้จริงของตน

(ภาพเกียรติยศ : 141 – 142)

ภาพสะท้อนของสื่อมวลชนที่ปรากฏในเรื่องสั้นของประชาคม นั้น คือสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือของนักการเมือง ปกป้องผลประโยชน์เฉพาะคนบางกลุ่มหรือกลุ่มคนที่มีอิทธิพล มีความต้องการในเกียรติยศชื่อเสียงมากกว่าจะทำหน้าที่เพื่อเป็นปากเป็นเสียงของประชาชนอย่างแท้จริง

1.3 ปัญหาสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา และเกิดขึ้นได้กับทุกสังคม การเปลี่ยนแปลงต่างๆย่อมส่งผลกระทบต่อระบบโครงสร้างของสังคม ทำให้เกิดปัญหาซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากความที่ไม่สามารถจะปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ๆที่ผุดผกแตกต่างไปจากเดิม (ประสาท หลักศิลา 2511 : 23)

ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพปัญหาสังคมไว้ในเรื่องสั้น ก็เพื่อจะให้เห็นถึงปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคม ทั้งที่มีผู้คนคอยช่วยเหลือแก้ไขและไว้ผู้ที่รับผิดชอบต่อปัญหานั้นๆ ซึ่งส่งผลให้มนุษย์ในสังคมพบปัญหาดังกล่าว หรือทำให้ขาดความสงบสุขที่จะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้

ปัญหาสังคมที่ประชาคม ลุนาชัย ต้องการสะท้อนภาพให้เห็นนั้นพบได้ 5 ประการ ดังนี้

1. ปัญหาการล่องละเมิดทางเพศ
2. ปัญหาเด็กและเยาวชน
3. ปัญหาความยากจน
4. ปัญหาอาชญากรรม
5. ปัญหาสิ่งแวดล้อม

ผู้วิจัยได้นำมาศึกษาวิเคราะห์เป็นประเด็นดังต่อไปนี้

1 ปัญหาการล่องละเมิดทางเพศ

ปัญหาการล่องละเมิดทางเพศ ที่เกิดขึ้นในสังคมมีหลายรูปแบบ ปัญหาเหล่านี้ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนไว้ในเรื่องสั้นหลายๆเรื่อง ได้แก่ปัญหาการข่มขืนและทำร้ายร่างกาย ปัญหาโสเภณีเด็ก

1.1 การข่มขืนและการทำร้ายร่างกาย

การข่มขืนและทำร้ายร่างกาย นับเป็นการสร้างบาปให้กับผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงที่ถูกข่มขืนต้องเจ็บปวดและฝังใจกับความทารุณที่ได้รับไปตลอดชีวิต ดังคำบรรยายในเรื่องรอยบาป ที่กล่าวว่า

คนงานที่ก่อสร้างอาคารพาณิชย์ชั้นถัดไปทางทิศใต้ นั้น พวกมันฉวยโอกาสคืนวันเสร็จงานส่งท้ายข่มขืนหล่อนอย่างป่าเถื่อน มีคนเข้าไปพบมันนอนเปลือยสลบอยู่ในเพิงคางถูกเวียนเทียนหลายสิบเที่ยวทีเดียว จากนั้นไม่นานแกมก็ตั้งครวญ

จากคำบอกกล่าวของลุงเชิด ทำให้ข้าพเจ้าเข้าใจแววดาหวาดกลัวที่พบเห็นในวันแรก มันคงฝังใจจะคุณ

แม้ผมเองที่มันคุ้นหน้า แต่หากเข้าไปพบมันในชุดคนงานก่อสร้างมีคราบปูนทรายติดเสื้อผ้าเพียงเล็กน้อย มันจะกลัวผมเหมือนเห็นผีทีเดียว

(รอยบาป : 45)

และข้อความในเรื่องไอ้ค่อม ที่กล่าวว่า

คนงานทั้งยี่สิบเก้า ผลัดเวียนกันเป็นต้นก้ามปูขึ้นห้องแม่ครัว ขึ้นไปชมชินหึงพิการ ที่ไกรการต่อสู้ ป่าพลอยเองก็รู้เห็นเป็นใจ สมคบคิดกับคนงาน เก็บค่าผ่านหน้าต่างเป็นรายหัว

เธอมีท่าที่เศร้าซึม ไม่มีรอยยิ้มขึ้นบานเช่นวันก่อน และในแวตาศอกสลดนั้น ได้ยินเสียงเธอร้องไห้ อย่างสิ้นหวัง ก้องสะท้อนมาพร้อมกับเสียงคร่ำครวญรูดร่ำ

(ไอ้ค่อม : 203)

หรือข้อความในเรื่องหาบเร่ หญิงบ้า และสถานีรถไฟที่กล่าวว่า

ในตอนสายของวันถัดมา เจ้าหน้าที่รถไฟเข้าไปพบหล่อนนอนอยู่ในโบกี้เก่าหลังสถานีในสภาพถูกมัดมือมัดเท้าเปลือยกายล่อนจ้อน มีก้อนกระดานหนังสือพิมพ์เก่าอุดปากไว้แน่น เนื้อตัวเขียวช้ำ หน้าตาบวมแฉ่ ช่วงโคนขาและสะโพกเต็มไปด้วยคราบเลือด ถูกข่มขืนและทำร้ายยับเยินไปทั้งตัว

(หาบเร่ หญิงบ้า และสถานีรถไฟ : 3)

นอกจากนี้ประชาคม ลุนาชัย ยังได้สะท้อนพฤติกรรมของผู้หญิงที่ตกเป็นของผู้ชายและถูกทำร้าย เมื่อต้องการขับไล่ไล่ส่ง เรื่องบ่วงไฟ ที่กล่าวว่า

ยามบ่ายเป็นเวลาแม่กับน้องสาวไปจ่ายตลาด ผมจึงรับภาระเฝ้าร้านชาคนเดียว หล่อนได้ของตามที่ต้องการแล้ว แต่ยั้งนั่งคุยกับผมเพื่อระบายความทุกข์ที่ทับถมอยู่ในใจ หล่อนแฉพฤติกรรมสำส่อนของชายไทย สันดานดิบของเขาคือเต็มไปด้วยความป่าเถื่อน หล่อนถลกแขนเสื้ออวดหัวไหล่เขียวช้ำ

“ เขาทุบตีหนูแล้วไล่ให้ไปให้พ้นๆ ” หล่อนสะอื้น “ หนูกำลังจะเลิกลาแล้วเหมือนกัน ”

“ เคยเข้าใจกันดีไม่ใช่หรือ ” ผมว่า “ บางทีความรักอาจผ่านบททดสอบที่หนักหน่วงสักหน่อย ”

“ ความรักหรือ ” หล่อนจ้องหน้าผมตรงๆ แค้นยี้มและก้มหน้าลงอีก “ เขาพาผู้หญิงอื่นมานอนค้ำบ่อๆ ไม่ซ้ำหน้ากันเลย ตอนแรกหนูทำได้ เพราะคิดว่านั้นคือส่วนเกินแต่พอนานเข้าส่วนเกินที่แท้จริงคือตัวหนูนี่แหละ ”

(บ่วงไฟ : 160)

การล่วงละเมิดทางเพศด้วยการข่มขืนและทำร้ายร่างกายนั้น ผู้หญิงตกอยู่ในฐานะผู้ถูกกระทำ ประชาคม ลุนาชัย ให้ภาพที่น่าสงสารของผู้หญิงในฐานะผู้เคราะห์ร้าย รังเกียจพฤติกรรมของผู้ชายที่ทำร้ายข่มขืนผู้หญิง แต่ก็ไม่ได้ประณามหรือต่อสู้เพื่อสิทธิของผู้หญิงแต่อย่างไร

1.2 ปัญหาโสเภณีเด็ก

สังคมทุกวันนี้มีความเคลื่อนไหว ขยายตัว ตลอดจนความซับซ้อนมากขึ้น จึงเป็นจุดที่ทำให้เกิดปัญหาต่างๆมากมาย ปัญหาการกดขี่ทางเพศและโสเภณีเด็ก ก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ ประชาคม ลุ นาศัย ต้องการนำเสนอและสะท้อนภาพชีวิตของอาชีพโสเภณีเด็กเหล่านี้ ซึ่งส่วนมากจะมาจากภาคต่างๆ ของประเทศ โดยเฉพาะภาคเหนือตอนบน ซึ่งสาเหตุนั้นมีหลายประการทั้งความยากจน ขาดการศึกษาที่ มากพอ ค่านิยม การถูกล่อลวง และอื่นๆ

ในเรื่องกลางป่าคอนกรีต ได้สะท้อนภาพชีวิตของหญิงค้าประเวณี โดยเฉพาะเด็กๆที่ โดนล่อลวงหรือขาย ทั้งความสนใจของทั้งสองฝ่าย ดังคำบรรยายที่ว่า

ต้นฤดูหนาวหลังหน้าเก็บเกี่ยวผ่านไป ผู้หญิงบริการเก่าซึ่งกลับไปอยู่บ้านเกิดวนกลับมาอีกครั้ง บางคนพ่วงเอาลูกพี่ลูกน้องมาด้วย แม่สำไยเองก็ตระเวนไปรับตัวเด็กสาวจากภาคเหนือในช่วงนี้ เด็กสาวบางคนมีพ่อเดินทาง มาส่ง แต่มารู้จักบ้านแม่สำไยเพื่อรับเงินล่วงหน้างวดต่อไปมากกว่าจะเป็นห่วงลูกในไส้ของตน

เด็กใหม่รายหนึ่งที่แม่สำไยเพิ่งซื้อตัวมาจากบ้านนอกชื้อปอย อายุเพิ่งย่างสิบสี่ปี รูปร่างผอมแก่งก้าง หน้าตาละม้ายชาวไทยภูเขา ผิวกร้านแดด เธอยังเด็กมาก หลังแอบร้องไห้เพราะคิดถึงบ้านอยู่เพียงสองสามวันก็เริ่มคุ้นเคยกับ สถานที่ หัวเราะและหยอกล้อกับเพื่อนๆ อย่างไม่ประสีประสากับงานที่จะได้ทำ

(กลางป่าคอนกรีต : 173)

2 ปัญหาเด็กและเยาวชน

ประชาคม ลุ นาศัย ได้สะท้อนภาพปัญหาของเด็กและเยาวชน ไว้ในเรื่องสั้นหลายเรื่อง ใน เรื่องของปัญหาการใช้แรงงานเด็กและทารุณกรรม ปัญหาการมั่วสุมตามสถานบันเทิง ดังจะกล่าวต่อไปนี้

2.1 ปัญหาการใช้แรงงานเด็กและทารุณกรรม

ในสังคมปัจจุบันนี้เรามักจะพบเห็นมีเด็กและเยาวชนที่ต้องออกมาเร่ขายแรงงานตาม สถานประกอบการต่างๆ หรืองานทำสวน ทำไร่ ลูกจ้างตามห้างร้าน เด็กและเยาวชนเหล่านี้มาจากชนบท หรือ ได้รับการศึกษาที่ไม่เพียงพอ แต่ไม่มีใครหาเลี้ยง จึงต้องออกมาขายแรงงานตามสถานที่ดังกล่าว

ดังในเรื่องสินน้ำใจ เด็กหนุ่มจากภาคอีสาน 2 คน มารับจ้างทำไร่นานับเดือนจนครบ กำหนดแล้วจึงขอลากลับบ้านและเมื่อทราบถึงอัตราค่าจ้างที่ตนจะได้รับ ที่เกิดอาการทำใจได้ยาก แต่เด็กหนุ่มทั้งสองคนก็ต้องรับ ดังคำบรรยายที่ว่า

“ จะให้มันเดือนเท่าไรดี ” แก่ไม่เคยพูดถึงอัตราค่าจ้างนี้หว่า จะให้เท่าไรก็ควรขึ้นอยู่กับความพอใจของ แก่

“ ให้มันเดือนละสามร้อยก็พอ ” ลุงสงพลสนใจแน่นอน แก่รู้อยู่แก่ใจที่ว่าค่าแรงขั้นต่ำเขตจังหวัดแก้วนละ เท่าไหร่ รู้ว่าเป็นอัตราเดียวที่แก่เคยจ้างคนงานเมื่อสิบกว่าปีก่อน คิดดูตกหัวโหม่งไม่ถึงบาท แก่รู้สึกเจ็บปวดอยู่ลึกๆแต่ก็พยายามสลัดมันทิ้ง

สองพี่น้องสลัดลงพร้อมกันเมื่อทราบถึงอัตราเงินเดือน คนน้องรีบคลี่เงินในซองออกบ้าง คนพี่จึงหน้า แก่เขม็ง คล้ายส่งคำถามบางอย่างมาทางสายตา ลุงสงพลหน้าชาด้วยความอับอาย

คนน้องถือซองเงินค้ำ คล้ายไม่อาจทำใจกับอัตราเงินเดือนที่ได้รับ คนพี่พับซองใส่กระเป๋าเสื้อ แม่ริมฝีปากครุ่นคิด ก่อนหันมายิ้มและพยักหน้าให้แกช้าๆ

(สิ้นน้ำใจ : 93 – 94)

ในเรื่องในมมมิต ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนสภาพของเด็กหนุ่มจากต่างจังหวัดที่เข้ามาเสี่ยงโชคในเมืองหลวง และค้นพบว่าในเมืองหลวงนั้นไม่ได้ดังงามหรือน่าลุ่มหลงเลย ถ้าไม่รู้จักระวังตัวให้ดีมักจะโดนหลอกเสมอ ดังคำบรรยายที่ว่า

เด็กหนุ่มยิ้มเยาะอยู่ในใจ หล่อนคงเข้าใจว่าเขาเพิ่งเข้ามาในกรุงเทพฯ เป็นครั้งแรก ยังไม่คุ้นเคยเล่ห์เหลี่ยมคนเมืองเช่นเดียวกับคนบ้านนอกซึ่งมักตกเป็นเหยื่อการต้มตุ๋นครั้งแล้วครั้งเล่า อันที่จริงเขาอยู่เมืองนี้มาจะครบห้าปีแล้ว เข้ามาระลุยเดี่ยวตั้งแต่ตัวยังกระเป๋ายก พวกสำนักจัดหางานหลอกขายเขามาหลายครั้งแล้ว เขาลาออกจากงานบ่อย บางแห่งใช้งานเขาอย่างไม่ปรานี บางแห่งให้ข้าวเขากินวันละเพียงครึ่งท้อง

(ในมมมิต : 187)

เรื่องนอกกำแพง ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของเด็กสาวหลายสิบคนที่ทำงานในโรงงานทอผ้า ซึ่งพวกเธอทำงานอย่างหนักไม่ได้พักผ่อน ค่าแรงต่ำ ถูกทารุณทุบตี หากคิดหลบหนี ดังคำบรรยายที่ว่า

ทุกวันนี้เขาเห็นพวกคนงานตื่นแต่เช้ามืด เสียงจักรเย็บผ้าดังกึกก้องในโรงเรือนชั้นล่างดังติดต่อกันยาวนานไม่ต่ำกว่าวันละสิบห้าชั่วโมง ขณะเขาเข้าเวรพวกเธอกำลังทยอยกันอาบน้ำ ก่อนจะถูกลัดต้อนขึ้นไปนอนรวมกันที่ห้องชั้นสอง แต่หากเป็นช่วงงานเร่ง เวลาเลิกงานของพวกเธอก็ถูกยึดไปถึงเที่ยงคืนหรือตีสอง เติมไม่เคยเห็นพวกเธอมีวันหยุด สภาพแท้จริงของคนงานที่เรพบเห็น เป็นเพียงเด็กสาวตัวเล็กจ๋วยไม่ถึงยี่สิบ ทุกคนเนื้อตัวขาวซีด ผอมโซ สีหน้าเรียบเฉยเหมือนน้ำนิ่ง นัยน์ตาเชื่องซึมเจือด้วยแววหม่นหมองท่าทางเดินเหินของพวกเธอเหมือนหุ่นไร้ชีวิต เคลื่อนไหวตามคำสั่งลูกหลานเจ้าของโรงงาน

(นอกกำแพง : 51 – 52)

ในเรื่องคนหมอนหมิ่น สะท้อนการกระทำที่ไร้ความเห็นอกเห็นใจอย่างยิ่งของนายจ้าง นอกจากจะไม่ยอมจ่ายค่าจ้างแล้ว ยังทำร้ายร่างกายของลูกจ้างอีก ดังคำบรรยายที่ว่า

หญิงชรากับลูกสาวก้าวเดินออกมาหน้าร้านดังประตูลูกคนละด้านหันเข้าหากัน เสียงประตูลูกดังกราว ขอบประตูเย็นเยียบหญิงชรากระซอกแผงประตูดอกมาได้เพียงครึ่งแล้วยืนกึ่งตกตะลึง เมื่อเห็นร่างของใครคนหนึ่งชวนเซอร์กมัยนสันสะทก ร่างผอมสูงยื่นห่อไหล่ประสานมือกดอกใบหน้าชิดผิวดรากับซอกศพ ริมฝีปากเขียวคล้ำ ดวงตาเบิกค้างตื้นกลัว จ้องมองนางกับลูกสาวด้วยท่าทางหวาดหวั่น

“ เข้าข้างในก่อนสิ ” นางเปลือปากเชื้อเชิญอย่างไม่ตั้งใจ

“ ไปยังไงมายังไงละ ” นางเอ่ยถาม

น้ำเสียงของเขาแหบแห้งและสั่นเครือบอกว่าเป็นคนจากภาคเหนือ มาทำงานเป็นลูกจ้างทำสวนส้มในย่านนี้ได้เกือบครบปีแล้ว เขาขอเบิกเงินเจ้าของสวนเพื่อจะกลับเยี่ยมบ้าน เจ้าของสวนนอกจากไม่ยอมจ่ายค่าแรงให้เขาแล้วยังใช้คนมารุมทำร้าย เขานึกกระเซอะกระเซิงไม่รู้จะไปไหนดี ไม่มีญาติพี่น้องและคนรู้จักจะกลับบ้านก็ไม่มีเงินค่ารถ เกือบสามวันเต็มๆแล้วที่ข้าวลวกเม็ดไม่ตกถึงท้อง

แสงไฟจากเพดานตลาดกระทบซีกหน้าซุบเซียว นัยน์ตาทั้งสองข้างของเขาแดงก่ำ ริมฝีปากบวมเฝ้า โหนกแก้มเขียวช้ำ ใบหน้าเต็มไปด้วยริ้วรอยบาดเจ็บ

(คนหมอนหมื่น : 45 - 46)

ประชาคม ลุนาชัย นำเสนอภาพสะท้อนของเด็กที่มีความจำเป็นต้องใช้แรงงาน ประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตัวเอง เด็กและเยาวชนเหล่านี้ถูกนายจ้างเอารัดเอาเปรียบ การให้ค่าตอบแทนที่ไม่เป็นธรรม ทำงานเกินเวลาที่กฎหมายกำหนด ทารุณกรรมด้วยการใช้กำลังข่มขู่ ไม่ต่างจากผู้ใช้แรงงานอื่นๆ ได้ประสบ

2.2 ปัญหาการมีส่วนร่วมของเยาวชนตามสถานบันเทิง

ปัญหาการมีส่วนร่วมตามสถานบันเทิงเรีงมย์ เป็นประเด็นที่น่าสนใจและสร้างความห่วงใยมิใช่น้อยกับผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้อง นอกจากการมีส่วนร่วมตามสถานบันเทิงต่างๆแล้ว สิ่งก็ตามมาก็คือเรื่องเพศ ยาเสพติด ซึ่งเรื่องราวดังกล่าวนี้ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนไว้ในเรื่องสั้น คือ เรื่องสิ่งที่หายไป และเรื่องเดือนสิบสอง

ในเรื่องสิ่งที่หายไป กล่าวว่า

สังคมในอนาคตเป็นของเด็กรุ่นนี้ พวกเขาจะต้องดูแลประเทศชาติ และโลกอันกว้างใหญ่ไพศาล เราหวังในสำนึกอันดีงามของพวกเขา แต่ดูกิจกรรมพิเศษที่พวกสาวน้อยปากแดงไหมล่ะ บางกลุ่มเดินโฉบเฉี่ยวตามศูนย์การค้า นั่งไขว่ห้างตามร้านอาหารขยะ กลอเคลียหนุ่มๆในเงามืด เลิกเรียนแล้วแทนที่จะรีบกลับบ้านก็ยกโขยงกันเข้าผับสนุกสุดเหวี่ยง กับปาร์ตี้ยาและน้ำเมา พอเสพยาสนุกส่วนตัวผ่านไปสาวน้อยบางคนอาจอึดอัดตระเวนหาคลินิกทำแท้ง ลองคิดดูเถิด ในสภาพแวดล้อมเช่นนี้จะหลอมเยาวชนออกมาในลักษณะใดในอนาคต

(สิ่งที่หายไป : 21)

และข้อความในเรื่องเดือนสิบสอง ที่กล่าวว่า

ชายหนุ่มเหลือบมองป้ายชื่อโรงแรมมานูรูต ไฟสีเขียวยาวเรียงเป็นจุดเด่นสะดุดตา ได้ลงมายังถนนสวน บุคคลรถเก๋งหลายคันกำลังแล่นเลี้ยวเข้าไป เสียงเฮฮาดังลั่นขึ้นตรงใกล้ปากทางเข้าโรงแรม มอเตอร์ไซด์ห้าหกคันแล่นตามกันมาเป็นขบวน คนซ้อนลั่นเป็นเด็กสาววัยรุ่น พวกเธอแต่ละคนโอบเอบคนขับหนุ่มไว้นั่น เสียงเจี๊ยะจาวห่างออกไปเมื่อกลุ่ม

สองล้อทั้งหกคันแล่นลับเข้าประตูโรงแรม

(เดือนสิบสอง : 7)

3 ปัญหาความยากจน

ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนสภาพปัญหาความยากจนในสังคมไทยนี้ไว้ในเรื่องสั้นหลายๆ เรื่อง จนกล่าวได้ว่า ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนภาพของชนจนมากกว่าชนรวย ดังจะหยิบยกภาพที่ชัดเจนในเรื่องสั้นบางเรื่องมากล่าวถึงดังนี้

ในเรื่อง ฝนหลวงฤดู ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพชีวิตของชาวนาที่ฝากความหวังไว้กับดินฟ้าอากาศ ความอุดมสมบูรณ์ของน้ำท่า เพราะถ้าสิ่งเหล่านี้อุดมสมบูรณ์ข้ากล้าในนาของพวกเขาจะพลอยงอกงามทำให้ชีวิตของพวกเขาดีขึ้นได้อีกสักกระยะหนึ่ง แต่ถ้าน้ำท่าไม่เป็นใจหรือไม่แตกต่างไปจากปีก่อน เห็นที่ต้องทนยากลำบากกันอีกนาน ดังคำกล่าวที่ว่า

ในปีนี้น้ำท่าอำนวยได้ข้าวกล้าสมบูรณ์ นางกับครอบครัวก็เต็มอิ่มด้วยความปิติ แต่หลายต่อหลายปีที่เริ่มต้นด้วยน้ำตา ข้าวปลาก็ได้น้อย แถมติดค้างหนี้ปุ๋ย และข้าวที่กู้ยืมคนอื่นมากินก็ไม่มีปัญญาจะใช้คืน

(ฝนหลวงฤดู : 50)

หรือข้อความในเรื่องเดียวกันที่บรรยายสภาพความเป็นอยู่สะท้อนจากการแต่งกายของตัวละครที่บรรยายว่า

ลูกชายเดินเข้าไปเกาะขาพ่อ ดวงตาต่ำล้นของแกเป็นประกายด้วยความหวัง แกแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่ดีที่สุด กางเกงสีก็มียอยปะสองสามแห่งที่กัน เสื้อผ้าสีขาวที่ตัดเย็บจากผ้าฝ้ายพื้นเมือง และมันก็เก่ายับอมเหลืองจนกลายเป็นสีขาวแก เป็นชุดนักเรียนที่แกมีอยู่เพียงชุดเดียวนั่นเอง

(ฝนหลวงฤดู : 50)

ในเรื่อง กลางม่านมรสุม ได้สะท้อนการใช้ชีวิตของชาวไร่ที่ถูกทางการเวนคืนที่ดินจนไม่มีที่ทำกิน ต้องอพยพย้ายถิ่นไปหาที่ทำกินใหม่ แต่โชคชะตาไม่ได้เข้าข้างพวกเขา ทำให้พวกเขาต้องพบกับความยากลำบากมากยิ่งขึ้น จนต้องทำให้แต่ละครอบครัวต่างอพยพตัวเองไปทำกินในที่อื่น ๆ เพื่อความอยู่รอดของตนเองและครอบครัว ในบางครั้งต้องอดมื้อกินมื้อทุกข์ยากลำบากเหลือทน จนต้องนำแมวที่พลัดหลงมาประกอบอาหารอย่างไม่มีทางเลือกอื่นใด ดังคำบรรยายที่กล่าวไว้ว่า

เขามองไปที่มุ้งเมื่อนึกถึงลูกและเมียขึ้นมา อีกไม่นานทั้งสองก็คงตื่นขึ้นมาผจญกับความอดหิวต่อไปอีกวันหนึ่ง แม้การดิ้นรนเพื่อเอาชีวิตรอดนั้นจะเป็นเรื่องทุกข์ทรมาน แต่การอยู่อย่างไรหวังที่จะมีชีวิตดีกว่านับเป็นเรื่องที่ยากจะทนทานยิ่งนัก

เขาลูบหลังเจ้าเหลืองไปมา มันเป็นแมวจรที่อ้วนท้วนสมบูรณ์ทีเดียว เขาอุ้มเจ้าเหลืองกระซิบแนบบอก
ผลุนผลันลุกขึ้น ลีบเท้าก้าวไปยังแคร่เก็บเครื่องครัว ซึ่งยังเหลือน้ำปลาอยู่ครึ่งขวด ข้าว ตะไคร้ และพริกชี้หน่ออีกจำนวนหนึ่ง
แม้จะรู้สึกสะท้อนสะท้านใจแต่เขาจะทำอย่างไรได้ เป็นใครก็ยอมจะต้องเลือกความอยู่รอดของตัวเองไว้ก่อน เขาคว้ามีดทำครัว
ขึ้นกระซิบมือ มองเจ้าเหลืองด้วยแววตาแข็งกร้าว

เช้าวันใหม่คงมีความหมายกว่าเช้าวานก่อน ๆ หากลูกและเมียของเขาตื่นขึ้นมาในขณะที่หม้อแกงกำลังเดือด
ปุด ๆ น้ำแกงส่งกลิ่นเนื้อหอมฉุย ทั้งสองคงไม่ตามเขาหรอกว่า พ่อได้อะไรมาแกง และเขาเองก็พยายามจะไม่ตั้งคำถามนี้กับ
ตนเองเช่นเดียวกัน

(กลางม่านมรสุม : 7)

ด้วยสภาพอากาศที่แห้งแล้ง น้ำท่าไม่อุดมสมบูรณ์ก็นับว่าเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้คนไม่
น้อยต้องอพยพโยกย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำงานในเมืองหลวง และบางคนก็ต้องการมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
พ้นจากความยากจน ดังเรื่องสั้นหลาย ๆ เรื่อง เช่น เรื่องรถไฟเที่ยวสุดท้าย เรื่องบ้านเก่า คนแก่ และเมือง
ไกล เรื่องปลายทางของสาวใช้ ซึ่งจะกล่าวในลำดับต่อไป

การเข้ามาหางานทำในเมืองหลวงนับเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของผู้คนจากต่างถิ่น อย่างน้อย
พวกเขาก็ได้พบกับสิ่งที่ดีกว่า มีที่พักพิง มีงานทำ มีอาหารกินครบสามมื้อ หรืออาจจะมีเงินทองเหลือส่ง
กลับบ้านได้บ้าง ดังข้อความในเรื่อง รถไฟเที่ยวสุดท้าย ที่กล่าวว่า

เสียงหวูดรถไฟดังเสียดสีกลิ้งไปถึงหัวอกแรงทะยานของมนพากับบนันห่างแดนดินถิ่นเกิดไปทีละน้อย มีคนในหมู่บ้าน
เดียวกันจำนวนไม่น้อยที่เข้าไปทำงานในเมือง และพวกเขากลับมาพร้อมเงินทอง เมืองแห่งนั้นไม่เพียงทำให้ใครต่อใครค้น
พบโลกใหม่เท่านั้น หากยังสร้างชีวิตใหม่แก่ผู้กล้าเดินทางไปเก็บเกี่ยวความสำเร็จ

(รถไฟเที่ยวสุดท้าย : 44)

และข้อความในเรื่อง บ้านเก่า คนแก่ และเมืองไกล ที่กล่าวว่า

ลูกหลานของคนพลัดถิ่นเข้ามาทำงานตามโรงงาน เป็นสาวใช้ตามบ้าน เป็นกรรมกรก่อสร้าง แล้วก็ชักชวน
กันหลังไหลเข้ามาจากสิบเป็นร้อย จนกลายเป็นนิคมคนพลัดถิ่น

(บ้านเก่า คนแก่ และเมืองไกล : 30)

หรือข้อความที่บรรยายถึงสภาพความแห้งแล้ง – ยากจน ในเรื่อง ปลายทางของสาวใช้ ที่
กล่าวว่า

เปลวแดดเด่นยิบในท้องทุ่งสีน้ำตาล ต้นหญ้าเหี่ยวแห้งชบแทบดิน สภาพเหมือนคนอ่อนล้าจนเจียนสิ้นลม
หายใจ และต้นไม้ใบไกรน์ที่ยืนต้นเปลี่ยวร้างกลางแดดนั้น คราวคนที่สูญสิ้นทุกสิ่งทุกอย่าง ท้องทุ่งฤดูร้อนของที่นี่เหมือนไม่เคย
เปลี่ยนแปลง จากไปนานปีกลับมาก็ยังเห็นภาพเก่า ที่ออกจะเลวร้ายกว่าเดิม คงเช่นเดียวกับผู้คนที่นี้ครองความยากจน

คันแค้นตลอดกาล ยิ่งหน้าแล้งอาหารการกินยิ่งหายาก น้ำท่าก็ขาดแคลน ช่างแตกต่างกับเมืองหลวงที่นวลเฟื่องจากมาราวฟ้ากับดิน

(ปลายทางของสาวใช้ : 241)

นอกจากนั้นภาพของความยากจนจะแฝงไว้ในเรื่องสั้นที่นำเสนอปัญหาต่างๆ ซึ่งต้นตอของปัญหาที่หนีไม่พ้นความยากจน ประชาคม ลุณาชัย ยังมองปัญหาอย่างต่อเนื่องว่าความยากจนของชาวชนบท เป็นที่มาของการหางานทำในเมืองหลวง การมาแออัดในเมืองหลวงทำให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมทางสภาพแวดล้อมและศีลธรรม ทำให้มนุษย์ขาดความเป็นมนุษย์ที่ดี และทำให้สังคมเมืองไม่น่าอยู่

4 ปัญหาอาชญากรรม

ประเด็นปัญหาอาชญากรรมนี้ ประชาคม ลุณาชัย ได้สะท้อนภาพปัญหาอาชญากรรมไว้ในเรื่องสั้นหลาย ๆ เรื่องดังนี้ เรื่องก่อนจะถึงปลายทาง เรื่องชานเมือง และเรื่องกลางสวนร้างยามค่ำ

ในเรื่องก่อนจะถึงปลายทาง ได้สะท้อนภาพของมนุษย์ที่มักมองกันด้วยความฉาบฉวยหรือรูปลักษณะภายนอกมากกว่าที่จะมองกันที่ความรู้สึกนึกคิดหรือการกระทำ ดังตัวละครสาวสี่คนที่มองดูแล้วเป็นเด็กสาวน่ารักวัยสดใส แต่พวกเขเธอเหล่านั้นกลับกลายเป็นอาชญากรตัวร้าย ซึ่งต่างจากชายหนุ่มที่หน้าตาดูน่ารักแล้วเมามายด้วยพิษสุรา แต่กลับไม่มีพิษสงใด ๆ ดังคำกล่าวที่ว่า

เด็กสาวสี่คนคือผู้โดยสารถล่มสุดท้าย พวกเธออายุราวสิบเจ็ดสิบแปดปี สวมกางเกงยีนส์เสื้อยืดสีตุ่น ๆ มีแจ็กเก็ตสวมทับอีกชั้น สะพายกระเป๋าผ้าใบเล็ก พวกเธอได้เบาะนั่งหลังคนขับ นั่งลงพร้อมกันเจียน ๆ ทำทางสำรวจและไต่ตัวต่างกับชายเดี่ยวที่ใบหน้าสากกร้านและสกปรกและแววตาโง่งมเลี่ยนเยียนคนที่ไร้การศึกษา คนพวกนี้เองที่เป็นตัวร้ายในนวนิยายของหล่อน คนที่ขาดการศึกษาฐานะยากจนเขี้ยวใจ ไม่มีภูมิปัญญาที่จะต่อสู้ในสนามธุรกิจ คนร้ายที่ตกเป็นข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวัน ร้อยทั้งร้อยเป็นคนยากจน จากพื้นฐานชีวิตหยาบกระด้าง ฐานะทางเศรษฐกิจบีบคั้นคนเหล่านี้ให้กลายเป็นโจร ก่อกรรมทำเขี้ยวผู้อื่นไม่รู้สึน กังทองไม่ปรารถนาให้โลกอันสวสอาดของหล่อนแปดเปื้อนด้วยความยากจน หล่อนคิดว่าหากโลกเต็มไปด้วยความร่ำรวย ปัญหาสังคมจะไม่มี อาชญากรรมร้าย ๆ ก็จะลดลงกว่าที่เป็นอยู่

กังทองสะดุ้งตื่น รถหยุดก็กลิ้ง ไฟเปิดสว่าง เด็กสาวสี่คนยืนผิงผาดอยู่คนละด้านพร้อมปิ่นปักผมในมือ คนแรกถือปิ่นจ่อท้ายทอยคนขับ อีกคนยื่นคีมเขี่ยอยู่ทางด้านซ้าย ปิ่นในมือส่ายไปมาพร้อมจะลั่นกระสุนได้ทุกเมื่อ เด็กสาวสองคนที่เหลือเดินปลดทรัพย์สินของผู้โดยสาร กังทองนำเงินสดติดตัวมาไม่มากหล่อนส่งเงินที่มีอยู่ทั้งหมดให้โจรสาว

ทุกคนยอมจำนน การปล้นทำท่าจะเป็นไปโดยง่าย ทว่าชายร่างสูงหน้าบากผุดลุกขึ้นทำท่าจะต่อสู้ปิ่นปักผมในมือเด็กสาวฟาดเปรี้ยงลงเข้าที่บริเวณกกหู ร่างสูงใหญ่ทรุดคว่ำลง ชายเดี่ยวผวาขึ้นมาอีกคนแต่ก็ถูกด้ามปืนทุบเข้าที่แสกหน้าโจรสาวทำร้ายขึ้นนกปิ่นดังกรีก พรางประกาศก้อง

“ อยู่หนึ่ง ๆ ใครขยับกูยิง ”

ทุกคนนั่งเจียน ความเป็นตายจบสิ้นลงเมื่อเด็กสาวทั้งสี่คนก้าวลงจากรถ และกลืนหายไปกับความมืดข้างทาง

(ก่อนจะถึงปลายทาง : 3 - 5)

และข้อความในเรื่องบ้านชานเมือง ที่กล่าวว่า

แม่เฒ่าเหลือบมองชายหนุ่มทั้งสามอย่างเห็นใจ พวกเขาดินทางมาไกลเพื่อเยี่ยมลูกชายนางน้ำใจสูงส่งเช่นนี้ ควรหรือที่นางจะตรอนได้ลง นางนึกตำหนิตนเองที่หว่าดระวางจนให้การต้อนรับพวกเขาแบบนั้น นางตัดสินใจเปิดประตูบ้าน เชื้อเชิญคนทั้งสามด้วยอริยาไย

เจ้าเอมมีเพื่อนร่วมงานเยอะนางจำไม่ไหว นางเชื่อว่าเพื่อนลูกชายล้วนเป็นคนดี มีการงานทำ มีเกียรติในสังคม และเป็นข้าราชการอนาคตไกลด้วยกันทั้งนั้น นั่งสนทนาผ่านไปครู่ใหญ่ สองในสามหนุ่มเริ่มมีอาการหัวมวด

“ ยายครับ เอ่อ ขอเข้าห้องน้ำหน่อยครับ ”

นางส่งหนุ่มคนแรกเข้าห้องน้ำชั้นล่าง พาอีกคนก้าวขึ้นบันไดเพื่อใช้ห้องน้ำอีกห้องบนชั้นสาม พอถึงชั้นลอย แยกที่นางเข้าใจว่าเป็นเพื่อนลูกชายก็เผลอเข้ารวบตัวนางจากด้านหลังอย่างรวดเร็ว นางตื่นตกใจไม่ทันส่งเสียงร้อง ชายอีกสองคนก็ช่วยกันปิดปากและจับนางไว้ นางออกแรงดิ้นรนขัดขืน จนเขาทั้งสามชวนเชกระแทกเอาโต๊ะรีดผ้ากระเด็น แม้ตาจะมองไม่เห็นแต่แม่เฒ่ายังได้ยิน เสียงฝีเท้าหนัก ๆ ก้าวขึ้นลงบันได เสียงยกลากของ นางนึกถึงห้องนอนของลูก ๆ นึกถึงข้าวของที่ถูกรื้อกระจุยกระจาย ททรัพย์สินค่าต่าง ๆ ถูกขนย้าย นึกถึงตู้เครื่องประดับที่ไม่ค่อยแข็งแรงในห้องนอนของนางแว่วยินเสียงประตูเหล็กปิดลง แล้วเสียงเครื่องยนต์ดังกระหึ่มขึ้น ก่อนแผ่วหายทิ้งไว้เพียงความเงียบงัน

(บ้านชนเมือง : 145)

บางครั้งความจำเป็นก็ทำให้บุคคลดี ๆ ต้องทำในสิ่งที่ตนเองไม่มีทางเลือก หรือไม่อยากจะทำ ดังคำกล่าวในเรื่องกลางสวนร้างยามค่ำ ที่ชายหนุ่มต้องการเงินเพื่อส่งกลับไปช่วยแม่ที่ถูกโจรปล้นบ้านที่ต่างจังหวัด ชายหนุ่มนำเรื่องดังกล่าวเข้าไปคุยกับเจ้าแก้ว แต่ก็ได้รับการปฏิเสธอย่างไม่มีเยื่อใย จึงทำให้ชายหนุ่มต้องกระทำการเยี่ยงโจร ที่ว่า

ลำแสงแห่งกลางวันหรือลง เงามืดสองฟากซอยใกล้ทางแยกคำทะมึนขึ้นทุกขณะ ชายหนุ่มยืนชุ่มอยู่ระหว่างซอกกำแพงสองต้น หางสะพานข้ามคลองมาประมาณสิบช่วงก้าวสายตาของเขาจ้องเขม็งไปยังร่องทางเดิน หัวใจเต้นแรง ไรผมขึ้นเหวี่ยงหล่นระลอกหน้าผาก เนื้อตัวสั่นเทาเหมือนลูกนกเปียกฝน ทว่าเหงื่อทั้งร่างผุดไหลออกมาไม่หยุด หน้าตาของเขาดอนน้ยมอมแมมยิ่งขึ้น หัวใจชมวดเข้าหากันบ่อยครั้ง

ลมกระโชกผ่านสวนร้างไปหลายครั้ง ร่างผู้หญิงคนนั้นจ้อยๆ โผล่พ้นแนวไม้เตี้ยๆ ออกสู่ทางโล่ง ชายหนุ่มจ้องไปยังหล่น เขาหายใจถี่กระชั้นกลัมนื้อนัยน์ตาเต้นกระตุก กลัมนื้อสองแขนเขยิบเขม็ง ค่อยๆ ดึงคัตเตอร์ออกมาถือไว้เลื่อนใบมีดคมวาวออกมาประมาณห้านิ้ว เขากำด้ามมันไว้กระชับแน่น

(กลางสวนร้างยามค่ำ : 72)

ปัญหาอาชญากรรมเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ ประชาคม ลุนาชัย นำเสนอว่าสังคมในปัจจุบันเป็นสังคมที่ซับซ้อนขาดความปลอดภัยในทรัพย์สินและบุคคล ผู้คนประสบปัญหาจากระบบเศรษฐกิจที่ล่มสลายทำให้ผู้คนตกงาน หรือขาดรายได้ประจำไป นอกจากนี้บางคนอาจจะมี ความจำเป็นที่ต้องการใช้เงินในจำนวนที่มาก หรือเป็นแก๊งที่ท้ามาหากินในอาชีพนี้อย่างตรง ประชาคม ลุนาชัย จึงชี้ให้เห็นว่าสังคมเมืองหลวงอย่างในปัจจุบันนี้หาความปลอดภัยได้ยาก

5 ปัญหาสิ่งแวดล้อม

ประชาคม ลูนาซัย ได้กล่าวถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากวัฒนธรรมเมืองแผ่กระจายสู่ชนบท ทำให้วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนเปลี่ยนไป ทั้งเกิดมลพิษทางอากาศ ดังคำกล่าวในเรื่องหมอกคุณธรรม ที่ว่า

ผู้คนเมืองนี้ทำทางร่ำรวยและมีชีวิตสุขสบายขึ้นกว่าเดิมมาก เขาเห็นความเปลี่ยนแปลงแต่มีวีรรอยเหมือน พลิกฝ่ามือ ดึกสูงระฟ้าแข่งกันเสียดยออยู่ทั้งสองฟากแม่น้ำ ถนนคอนกรีตแข็งแรงและกว้างขวางก่อกำเนิดขึ้นหลายสาย สะพานข้ามแม่น้ำโค้งยาวและเต็มไปด้วยสายระโยงระยาง รถยนต์เนืองแน่นราวกับการราวนมคปลวก เรือแจวที่เขาเคยเห็นในวันก่อนไม่มีเหลืออยู่อีกแล้ว ทำน้ำทั้งสองฝั่งเต็มไปด้วยรถยนต์ความเร็วจัดและเสียงดัง เหนือยอดเขาซึ่งเคยมีฝ้าหมอกและกลุ่มเมฆห่อคลุม บัดนี้มีไอควันสีดำจากปากปล่องโลหะลอยขึ้นเป็นสาย เปลี่ยนเมืองแห่งรอยยิ้มและมิตรภาพเป็นเมืองใต้หมอกควันประหลาด เมืองทั้งเมืองเต็มไปด้วยเสียงกึกกัก ไม่เคยหลับไหลแม้ยามที่ เมืองนี้เปลี่ยนไปมาก สวนและทุ่งนากลายเป็นป่าคอนกรีต ไม่มีที่ดินว่างพอสำหรับเกษตรกรรมต่อไป ผู้คนจากต่างถิ่นหลั่งไหลกันมาทำธุรกิจ ก่อตั้งโรงงานอุตสาหกรรม สร้างโรงแรม และสถานที่ท่องเที่ยว

(หมอกคุณธรรม : 371)

และข้อความในเรื่องเดียวกันที่ว่า

สองฝั่งแม่น้ำดาดด้วยแสงไฟ แท่งคอนกรีตสูงทะมึนลายพร้อยด้วยไฟหลากสี เสียงแผดคำรามของ ยวดยานดังโหยหวนราวกับสัตว์ถูกทำร้าย ร่างผอมบางของชายคาเหล็กก้าวผ่านประตูรั้วออกมา หรีดามองเมืองแห่งเครื่องจักร กลที่พราวระยิบระยับอยู่ในคำคืน แต่ทว่าในความรู้สึกของเขา ตอนนั้นไม่ตื่นตาตื่นใจเหมือนเมื่อครั้งมาเมืองนี้วันแรก เขาได้กลิ่นเน่าของสายน้ำและกลิ่นเหม็นไหม้จากควันท่อไอเสียรถยนต์ หูอื้ออึงด้วยเสียงกึกกัก

(หมอกคุณธรรม : 373)

สภาพธรรมชาติที่เลวร้ายจนมนุษย์ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ สืบเนื่องมาจากฝีมือและการกระทำของมนุษย์นั่นเอง ความละโมภโลภมาก แกร่งแย่งแข่งขัน การทำลายล้างที่ไม่มีวันสิ้นสุด เป็นผลให้ธรรมชาติแปรปรวน เกิดวิบัติ ไม่เป็นไปตามกลไกทางธรรมชาติ สรรพสิ่งน้อยใหญ่ล้มตาย จนถึงชะตากรรมของมนุษย์ในที่สุด ดังคำบรรยายในเรื่องสุสานทะเลทราย

เมื่อมองสำรวจไปรอบ ๆ จากสภาพที่เห็นและเป็นอยู่ แม้แต่สัตว์เลื้อยคลานหรือแมลงตุงเล็ก ๆ ก็ไม่มายังชีพอยู่ได้ ชายหนุ่มสืบทอดไปข้างหน้าซ้ายขวาตามองซากหักพังผุร่อนบนผืนแผ่นดินที่ไม่เหลือแม้หญ้าสักต้น เดินฝ่าม่านแดดทะเลถึงท้ายบ้านริมทุ่ง ลมร้อนสายหนึ่งหอบฝุ่นทรายฟุ้งมาแต่ไกล ที่ดินเคยเป็นไร่นาก็แห้งแล้งจนไม่อาจปลูกพืชผลอะไรได้อีกต่อไป ฝนฟ้าเหมือนผู้คนที่นี่เข้าเมืองแล้วไม่หวนกลับมาอีก ฤดูกาลก็วิบัติไม่เหมือนเมื่อก่อน ซากดินไม้ยังพอมีเหลือยืนตายได้แต่กลางแดด กิ่งก้านถูกกระซางลงเหลือเพียงลำต้นยอดคั่น ลมร้อนพัดฝุ่นทรายคลุ้งวนเหนือพื้นโล่งกันเป็นระลอกเหมือนรื้อคลื่น ตะวันคล้อยต่ำลงเรื่อย ๆ แต่อากาศยังร้อนอบอ้าวเหมือนเดินอยู่ข้างเตาเผาขนาดยักษ์

(สุสานทะเลทราย : 192 – 195)

และข้อความในเรื่องเดียวกันที่ว่า

ชายหนุ่มชมตาหลับลงอย่างยากลำบาก นึกถึงความวิบัติที่กลืนกินแผ่นดินไปที่ละช่วงคล้ายเปลวไฟที่ไหม้ลามไปอย่างไม่หยุดยั้ง นี่กระมังผลพวงจากการทำลาย ผลสะท้อนความละโมภของมนุษย์ที่ไล่ล่าบริโภคทุกสิ่งทุกอย่างบนแผ่นดิน จนกระทั่งสายใยธรรมชาติขาดสะบั้น ความสมดุลไม่หลงเหลือ ในที่สุดมนุษย์เองก็เป็นฝ่ายถูกไล่ล่าด้วยภัยพิบัติที่ไม่มีอาวุธหรือเทคโนโลยีใดๆจะต้านทานหายนะนี้ได้

ชายหนุ่มเกรงว่าอีกไม่นาน อาจชั่วชีวิตคนรุ่นเขายังไม่สิ้นเมืองที่เขาอยู่และทุกเมืองในประเทศนี้จะกลายเป็นทะเลทรายไปตดยเสมอภาคกัน และอาจเป็นโลกทั้งโลกในวันหนึ่งข้างหน้า หายนะจะกินสนองมนุษย์เช่นที่เขาเคยกระทำต่อโลกและธรรมชาติ มันจะกลายเป็นการล้างแค้นครั้งสุดท้าย

ชายหนุ่มพารถเก๋งคู่ชีพตะลุยฝ่าเพลิงแดดและฝุ่นทรายในเส้นทางวิบาก อีกกว่าร้อยกิโลเมตรจะพ้นเขตทะเลทรายและอีกหลายร้อยกิโลเมตรกว่าจะถึงมหานครของประเทศนี้ ในระหว่างการเดินทางหลายครั้งที่ชายหนุ่มหยุดมองแผ่นดินเว้งว้าง และซอกปรักหักพังของสรรพสิ่งในสองฟากทางคล้ายกลิ่นเน่าเหม็นของซากศพในเมืองร้างคลุ้งกระจายไปทั่ว ในใจเขาวาดภาพทะเลทรายที่กินอาณาเขตยาวไกลไปเรื่อยๆเหมือนอู้งาถมที่ที่เคียวกลืนทุกสิ่งอย่างตะกละตะกลาม

(สุสานทะเลทราย : 201 – 202)

ในเรื่องเพื่อนเล่น ประชาคม ลูนาชัย ได้สะท้อนภาพของความเจริญก้าวหน้า ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและไร้การควบคุม จนกลายเป็นปัญหาที่ตามมามากมาย เป็นต้นว่า อาคารบ้านเรือน ที่ถูกสร้างขึ้นอย่างมากมายจนกลายเป็นชุมชนแออัด ตึก หรือรีสอร์ท สถานที่ท่องเที่ยว ที่พักตากอากาศ และสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ ตลอดจนนิคมอุตสาหกรรม ฝุ่นควันจากท่อไอเสียของรถยนต์นานาชนิด ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดมลภาวะทางธรรมชาติแทบทั้งสิ้น ดังคำบรรยายที่ว่า

หมู่บ้านแรกกลายเป็นเมือง คำว่ากิ่งข้างหน้าหายไปเหลือเพียงอำเภอ ปรากฏชื่อบนแผนที่ประเทศไทยเป็นครั้งแรกปะติดอยู่กับทางหลวงสายใหม่ ซึ่งขีดผ่านแผ่นดินจากตัวจังหวัดสู่นิคมอุตสาหกรรมตลาดแรงงานแห่งใหม่ที่ก่อตั้งหลังจากเขื่อนตรงปากแม่น้ำสร้างแล้วเสร็จอยู่เหนืออำเภอเราขึ้นไปราวห้าสิบกิโลเมตร ผืนป่าหายไปพร้อมตำนานอาถรรพ์น้ำสะพรึงกลัว แทนที่ด้วยอ่างเก็บน้ำขนาดมหึมา บ้านพักตากอากาศสำหรับนักท่องเที่ยวจากแดนไกล สนามกอล์ฟ โรงแรมหรูซึ่งยืงผาดเหมือนยักษ์คอนกรีต และดอกเห็ดแห่งรีสอร์ทโผล่ขึ้นอวดหลังคาสีแดงอยู่ตามลาดเนินไหล่เขา ป้ายลูกศรชี้ตามริมทางล้วนเป็นแผ่นป้ายของสถานที่เหล่านี้ เมืองของเราดูเหมือนแทบเป็นแบบก้าวกระโดด ถนนลาดยางทันสมัย ตึกรามบ้านช่องใหญ่โต สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ยืดยึดครองแผ่นดินแทนที่ต้นไม้ชั้นเดียวยกพื้นสูง ฝูงวัวควายแทบสูญพันธุ์ไปหมดสิ้น บนถนนทุกสายรถยนต์หลากหลายชนิดแล่นสวนกันไปมาแผดเสียงกระหึ่มก้อง ฝุ่นสีแดงมหาประลัยจักรไม่มีให้เห็นอีกแล้ว หากเปลี่ยนเป็นฝุ่นไร้สีจากที่ก่อสร้างและฝุ่นสีดำสนิทจากควันท่อไอเสียรถยนต์

(เพื่อนเล่น : 128)

ผลของการเจริญเติบโตทางธุรกิจและอุตสาหกรรม ส่งผลกระทบต่อนิเวศวิทยา เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเด่นชัด ทั้งสารตกค้างมากมายทั้งในผืนดิน ผืนน้ำ ป่าไม้ ผู้คนจำต้องอพยพย้ายถิ่นฐานที่ทำการไปยังถิ่นอื่น ดังคำบรรยายในเรื่องมหรรรพแห่งชีวิต ที่กล่าวว่า

ทุ่งลิบโล่งประดับหย่อมหญ้าและผืนทราย ไม่มีรวงข้าวสีทองและฤดูเก็บเกี่ยว เมื่อหลายปีก่อน พายุเศรษฐกิจพองสบู่เคยพัดพาสนามกอล์ฟและพันธุ์ไม้อันตราายมายึดครองผืนแผ่นดินย่านนี้เกือบทั้งหมด บ้านหลังคาสีสดประดับดอกไม้ฝรั่งผุดขึ้นกลางดงและตามลาดเนินไหล่เขา ถนนหลายสายพาดผ่านกลางป่าทึบ นำขบวนแรลลี่ของคนเมืองแผดเสียงดังก้องราวฟ้าดลุ่ม ตามริมแม่น้ำใกล้เขื่อนมีโรงงานผลิตเยื่อกระดาษตั้งตระหง่านเป็นตัวการย้อมน้ำให้เป็นสีดำและฆาตกรรมหมู่ฝูงปลา

ใบหน้าของความเจริญเหล่านี้ขีดเผือดลงพร้อมการแตกตัวของพองสบู่ ต่อมาไม่นานภัยธรรมชาติก็โหมกระหน่ำ พายุฝุ่นหลายระลอกกล่มสนามกอล์ฟพังพินาศ บ้านหลังคาสีและถนนแรลลียับเยิน ไม่มีชิ้นดีด้วยพายุลูกเห็บซึ่งกระหน่ำลงมาเหมือนความตายจากเบื้องบน ชาวบ้านต่างตื่นตระหนกกับเภทภัยที่นับวันจะรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นลมสีแดงหรือฝนน้ำแข็ง ผู้คนที่เหลือรอดต่างพากันอพยพไปอยู่ถิ่นอื่น ไม่มีใครอวารถัดถิ่นเก่าของตนซึ่งเหลือเพียงซากศพของทุ่งข้าวและแม่น้ำที่ตายแล้ว

(มหกรรมแห่งชีวิต : 194)

ประชาคม ลูนาชัย ชี้ให้เห็นว่าการทำลายธรรมชาติและสภาพแวดล้อมในทุกวันนี้เป็นเพราะมนุษย์ไม่ตระหนักถึงคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง มนุษย์หวังเพียงเพื่อกอบโกยประโยชน์จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเท่านั้น ใช้ทรัพยากรอย่างขาดความยั้งคิดจนเกิดภัยพิบัติต่างๆไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติที่แปรปรวน การเกิดอุทกภัย ฝนแล้ง วัฏจักรของธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งปัญหาเหล่านี้ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นมนุษย์ในสังคมเห็นถึงโทษของการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และถึงเวลาแล้วที่มนุษย์ต้องร่วมมือกันในการปกป้องธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่คู่มนุษย์ต่อไป

2 เศรษฐกิจ

ประชาคม ลูนาชัย ได้สะท้อนให้เห็นสภาพทางเศรษฐกิจในระบบทุนนิยมที่ได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากต่อมนุษย์ในสังคมยังได้ส่งผลกระทบในการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมทำให้ประชาชนเดือดร้อนในเรื่องราคาของสินค้าที่แพงขึ้น การกระจายรายได้ไม่เป็นธรรม และการการที่ประเทศกำลังก้าวเข้าสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่

ในเรื่องมหกรรมแห่งชีวิต ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ที่เข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม และส่งผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์ในอนาคตไม่ว่าจะเป็นการดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรม ผลพวงจากกระบวนการการผลิต การมุ่งลงทุนเพื่อกอบโกยผลประโยชน์ของบรรดานายทุนต่างหลังผลจากไปอย่างไร้ความรับผิดชอบ ดังคำกล่าวที่ว่า

เมืองอุตสาหกรรมที่โรงงานข้ามชาติมายึดเป็นฐานการผลิต หลายสิ่งหลายอย่างเปลี่ยนไป ปากปล่องเหล็กพ่นควันสีดำสู่ท้องฟ้า เครื่องจักรกลแผดคำรามลั่น เหล็กต่อเหล็กกระทบกันส่งเสียงดังราวที่นี้กลายเป็นสนามรบ นักลงทุนข้ามชาติส่งอาวุธมาต่อสู้กันอย่างดุเดือด ดาบต่อดาบ เงินต่อเงิน เนื้อต่อเนื้อ เล่ห์ตอกล กลิ่นเหม็นเลือดคั่งไปทั่วย่าน เมื่อลากเท้าหนีมาของมันผ่านไป ถนนทุกสายว่างเปล่า ซากคอนกรีตยืนตระหง่าน อาคารซึ่งเคยเป็นฐานผลิตอิเล็กทรอนิกส์ทุกแห่งยืนเฉยราวใบหน้าความตาย ดวงดาหายนะ เหมือนจ้องมองอย่างประสกรั้ยอยู่ทุกหนทุกแห่ง เมืองค่อยเสื่อมสภาพ รอเวลาล้มครืน ทากสารพิษต่างๆที่ถูกทิ้งไว้ฝังตัวอยู่ทุกเม็ดทราย

(มหกรรมแห่งชีวิต : 187)

จากตัวอย่างข้างต้นได้ให้ภาพของนายทุนที่ผลจากไปหลังจากเมืองไม่ได้ให้ประโยชน์อีกต่อไป โดยไม่แยแสกับสังคมของเมืองนั้น ขณะที่เศรษฐกิจในภาคอุตสาหกรรมมีการเจริญเติบโตอย่างเต็มที่ แต่เศรษฐกิจในภาคเกษตรกรรมของชนบทยังด้อยพัฒนาและล้าหลัง ทำให้เกิดปัญหาต่างๆตามมามากมายไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการกระจายรายได้ หนี้สินของเกษตรกร หรือการรับประกันราคาผลผลิตทางภาคเกษตรกรรมที่มีราคาตกต่ำมาก เป็นเหตุให้เกษตรกรได้รับความยากลำบากเป็นหนี้สินมากขึ้น ดังในเรื่องฝนหลงฤดู และ สินน้ำใจ ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นถึงการประสบปัญหาของเกษตรกรในการจำหน่ายผลผลิตที่ตนลงทุนไปมากมายแต่กลับได้ผลตอบแทนเล็กน้อยไม่คุ้มทุนทำให้ฐานะของเกษตรกรยากจนมากขึ้น และไม่มีโอกาสได้ลืมตาอ้าปากได้เลย ดังคำบรรยายที่ว่า

การต่อสู้งานหนักอันยาวนานของนางกับสามี และลูกได้ปรากฏผลออกมาแล้วข้าวเปลือกที่ได้ทั้งหมดนั้นเองคือรางวัลแห่งความเหนื่อยยาก ในปีนี้น้ำท่าอำนวยได้ข้าวกล้าสมบูรณ์ นางกับครอบครัวก็เต็มอิ่มด้วยความปิติ แต่หลายต่อหลายปีก็เต็มตื่นด้วยน้ำตา ข้าวปลาได้น้อย แถมติดค้างหนี้ปุ๋ยและข้าวที่กู้ยืมคนอื่นมากินก็ไม่มีปัญญาจะใช้คืน ไม่ว่าผลปรากฏจะดีร้ายเช่นไร ชัยชนะแท้จริงของชาวนาอย่างนางช่างอยู่ไกลแสนไกลเหลือเกิน รวากับแสงริบหรี่ที่กำลังจมดิ่งลงในห้วงมืดมน ตราบชั่วชีวิตแสนส้นของนางคงไม่มีทางไปถึง ข้าวเปลือกเล็กๆกระสอบตรงหน้าเป็นผลผลิตที่กลั่นออกมาจากหยาดเลือด หยาดเหงื่อของนางกับสามีและลูก มันเป็นตัวแทนของทุกสิ่งทุกอย่าง ทั้งความหวังและลมหายใจ

(ฝนหลงฤดู : 50)

และข้อความในเรื่องสินน้ำใจ ที่กล่าวว่า

จนกระทั่งหอมงวดแรกทยอยออกจากไร่ เป็นช่วงราคากำลังดีดังเหวลดลงเหลือก็โลกรั้มละไม่กี่บาท ข้าวรัยหอมแก้งยังเน่าใส่ เสียหายนับสิบไร่ แกกิดคำนวณท่าไหนก็มองเห็นแต่หนทางขาดทุน ยิ่งหอมในไร่เหลือน้อย แกยังกลัดกลุ้มกระวนกระวายทั้งหนักใจหนี้สินที่พอกพูนจากปีก่อนและค่าจ้างคนงานที่เป็นปัญหาเฉพาะหน้า

(สินน้ำใจ : 89)

นอกจากสภาพเศรษฐกิจในระบบทุนนิยมส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนชนบทแล้ว คนในเมืองก็ยังได้รับผลกระทบจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอย่างชัดเจน ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นถึงภาพของพนักงานในระบบลูกจ้าง เช่นพนักงานในโรงงานต่างๆที่มีค่าครองชีพที่ไม่เพียงพอรายจ่าย และต้องระมัดระวังในการจ่ายอย่างดีมิเช่นนั้นจะทำให้เกิดปัญหาต่างๆตามมา ดังในเรื่องสายฝนและคำคืน สะท้อนภาพพนักงานในโรงแรมแห่งหนึ่งที่มานั่งติดฝนตอนเลิกงาน เพื่อรอรถประจำทางจะกลับรถแท็กซี่ก็ลงไม่ได้ เพราะไม่มีเงินพอเพียงรายได้แต่ละเดือนจำกัด และยังถูกเอารัดเอาเปรียบจากสถานประกอบการอีก ดังคำบรรยายที่ว่า

รายได้ที่จำกัดและบ้านพักก็อยู่ไกล ขึ้นไปแท็กซี่คืนนี้ผมมีหวังอดข้าวหลายวันกว่าเงินเดือนงวดใหม่จะออก และเงินที่มีถ้ากระเป๋ายูในเวลานี้มีจำนวนไม่พอจ่ายค่าแท็กซี่ด้วยซ้ำ เพื่อนร่วมงานทุกคนต่างก็มีฐานะการเงินไม่ดีไปกว่าผม แต่ละเดือนผมมีรายได้และรายจ่ายค่อนข้างจำกัด หากเดือนไหนเกิดเงินไม่พอใช้ก็หมายความว่าผมต้องหาทางชนะความหิวให้ได้

ตามลำพัง โรงแรมที่ผมทำงานมีกฎระเบียบมากมาย ทั้งอัตราค่าจ้างที่แสนถูกและจ่ายล่าช้ากว่าที่อื่นๆ มีรายการหักเงินเดือน จุกจิกอยู่นับสิบรายการ

(สายฝนและคำคืน : 101-102)

การต้องประหยัดในทุกวิถีทางส่งผลให้ชีวิตครอบครัวเปลี่ยนไป แม้แต่การเลือกที่อยู่อาศัยก็ต้องเลือกที่ใกล้ที่ทำงานเพื่อสะดวกในการเดินทางและยังช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายได้ด้วยตั้งข้อความในเรื่องกฎเหล็กข้อที่ห้า ที่กล่าวว่า

รมย์มาเช่าห้องแบ่งของตึกสามชั้นนี้เมื่อเจ็ดปีก่อน บ้านที่ตั้งอยู่กลางซอยห่างถนนใหญ่ประมาณสามร้อย เมตรใกล้ที่ทำงานของเขาและภรรยาเพียงแค่ว่าใช้เวลาไม่ถึงยี่สิบนาทีที่เหตุที่รมย์เลือกที่นี่เพราะเห็นว่าใกล้ที่ทำงานไม่ต้อง ขึ้นรถไปผจญกับปัญญจราจร

(กฎเหล็กข้อที่ห้า : 112)

หรือข้อความจากเรื่องภาพฝันที่หายไป ที่กล่าวถึงชายหญิงที่ใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน แต่ทั้งสองยังไม่กล้าที่จะมีบุตร เนื่องด้วยเกรงว่าค่าใช้จ่ายต้องเพิ่มขึ้น หรือเป็นเหตุให้ใครคนใดคนหนึ่งต้องออกจากงานเพื่อมาเลี้ยงดูบุตร ตั้งข้อความที่กล่าวว่า

เราเช่าห้องแคบๆเป็นที่ซุกหัวนอนและรังรัก มีรายได้มาจากการงานไม่ถึงกับเหลือใช้เหลือจ่าย นั่นคือข้อจำกัด เดือนให้เราระมัดระวังไม่ให้มีการสะสมหนี้เพิ่มขึ้น เพราะหากคนใดคนหนึ่งมีอันต้องลาออกจากงานมาเลี้ยงลูก ย่อมหมายถึง รายได้ประจำต้องลดลง พลอยทำให้ปากแผ่นชีวิตที่เราคาดหวัง ไม่มีวันที่จะเป็นจริงขึ้นมาได้

(ภาพฝันที่หายไป : 129)

ในระบบทุนนิยมที่นายจ้างมุ่งแต่ผลกำไร บางครั้งจึงมีการเอาเปรียบกดขี่ลูกจ้างโดยไม่มีสวัสดิการใดให้ และยังให้ลูกจ้างทำงานล่วงเวลาโดยไม่ได้ให้ค่าตอบแทนประชาคม ลุนาชัย สะท้อนภาพของเรื่องราวเหล่านี้ไว้ในเรื่องนอกกำแพง ดังคำกล่าวที่ว่า

ทุกวันนี้เขาจะเห็นพวกคนงานตื่นแต่เช้ามีด เสียงจักรเย็บผ้าและเสียงกึกก้องในโรงเรือนชั้นล่างดังติดต่อกันยาวนาน ไม่ต่ำกว่าวันละสิบห้าชั่วโมง ขณะเรามาเข้าเวรพวกเธอกำลังทยอยกันอาบน้ำ ก่อนจะถูกไล่ต้อนขึ้นไปนอนรวมกันที่ห้องชั้นสอง แต่หากเป็นช่วงงานเร่งด่วน เวลาเลิกงานของพวกเธอก็จะถูกยัดไปถึงเที่ยงคืนหรือตีสอง เห็นไม่เคยเห็นพวกเธอมีวันหยุด และไม่ทราบพวกเธออยู่ที่มานานเท่าใดแล้ว ใครเป็นช่างเย็บจักร ใครเป็นคนตัดซั้ด้าย และได้ค่าแรงคนละเท่าไรต่อเดือน ทราบแต่เพียงว่าพวกเธอยังชีพด้วยอาหาร และมีค่าใช้จ่ายต่อเดือนมากพอควร รายจ่ายทุกบาททุกสตางค์ของคนงานจะถูกจดลงบัญชี อาหารและข้าวของทุกอย่างมีราคาแพงกว่าข้างนอกสามสี่เท่า และมีไว้ขายเฉพาะคนงานเท่านั้น

(นอกกำแพง : 51 – 52)

จากตัวอย่างข้างต้นได้ชี้ให้เห็นว่า นอกจากนายจ้างจะเอาเปรียบด้วยการไม่ให้สวัสดิการ และค่าจ้างที่เหมาะสม ยังขูดเลือดขูดเนื้อด้วยการขายอาหารและข้าวของต่างๆในราคาที่ไม่เป็นธรรม และแพงกว่าราคาในท้องตลาดหลายเท่าตัว

ประชาคม ลุนาชัยยังได้สะท้อนสภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วงค่าเงินบาทลอยตัว และเศรษฐกิจตกต่ำ ต้องเป็นหนี้ต่างประเทศ ในเรื่องเมื่อผมซื้อกรุงเทพฯ การที่เศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ ย่ำแย่หนี้ ประชาคม ลุนาชัย ได้กล่าวว่าไม่เพียงแต่คนกรุงเทพฯเท่านั้นที่ต้องรับภาระหนี้สิน แต่หมายถึงคนทั้งประเทศที่ต้องได้รับความเดือดร้อนจากหนี้สิน เนื่องจากเศรษฐกิจของประเทศตกต่ำด้วยกันทั้งสิ้น ไม่เว้นแม้แต่พวกตาสี ตาสา หรือชาวชนบท ดังคำบรรยายที่ว่า

ผมเป็นเจ้าของสำนักงานฉลากกินแบ่งฯ ป่อนเถื่อน ตลาดหุ้น ธนาคาร บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ โรงรับจำนำ และหนี้ ผมไม่มีทางหลีกเลี่ยงหนี้สินอันไม่พึงปรารถนาที่คนกรุงเทพฯได้ก่อไว้ก่อนหน้านี้ หนี้สินจำนวนกว่า 5 ล้านล้านบาท เมื่อหลายเดือนก่อนเพิ่มขึ้นอีก 7 แสนล้านบาท และกำลังจะทยอยเพิ่มอีก 3 แสนล้านบาท ตายแล้วเกิดใหม่อีกก็ร้อยชาติถึงจะชดใช้ได้หมด ดอกเบี้ยเบ่งบานขึ้นทุกวินาที วิชากรรมสาหัสนักกดทับให้ผมจมลงสู่ก้นเหวแห่งความเป็นทาสอย่างไร้วันปลดปล่อย

“อย่าได้ห่วงเรื่องนี้เลยครับ” เขาปลอบ “หนี้สินทั้งหมดไม่ใช่ของท่านคนเดียว”

“ถูกแล้ว” “หนี้สินและดอกเบี้ยทั้งหมดทั้งคนกรุงเทพฯ และคนต่างจังหวัดต้องรับภาระร่วมกัน” ดอกเตอร์ดังข้างข้ามเสริม

“ท่านไม่ต้องห่วงหรอกครับ ภาระหนี้สินของกรุงเทพฯต่อให้สาหัสกว่านี้อีกร้อยเท่า คนบ้านนอกผู้ซื้อสตั๊ด และมีน้ำใจงามไม่มีทางทอดทิ้งเราอย่างเด็ดขาด ไม่นานหรอกครับเราจะทำให้เศรษฐกิจฟื้นตัว หายนะวิบัติจากการเป็นลูกหนี้ต่างชาติก็ล่วงพ้นไป” นักวิชาการผมขวยยืนยง

(เมื่อผมซื้อกรุงเทพฯ : 51)

สภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำในช่วงค่าเงินบาทลอยตัวทำให้ผู้คนต้องตกงาน ขาดรายได้บริษัทต่างๆขาดทุน ทำให้ต้องปิดกิจการลงเป็นจำนวนมาก เป็นเหตุให้ผู้คนไม่น้อยต้องคิดสั้น และฆ่าตัวตายจากพิษเศรษฐกิจ หรือจากการตกงาน ดังเหตุการณ์ในเรื่องทางสี่เทา ที่ตัวละครต้องมีสภาพความเป็นอยู่ที่ย่ำแย่ลงเพราะตกงาน ดังคำกล่าวที่ว่า

สีหน้าของลูกชายลูกสะใภ้เปลี่ยนไป รอยยิ้มว่าเรีงและท่วงท่าอาจเต็มไปด้วยความหึงหอยงค่อยๆหายไป รถยนต์ที่จอดอยู่ในโรงรถข้างบ้านหายไปทีละคันสองคัน ผัวเมียสองคู่มักจะออกจากบ้านไปในตอนเที่ยงวัน ขนข้าวของเต็มรถเหมือนจะย้ายบ้าน กลับมาอีกครั้งตอนสามสี่ทุ่มพร้อมรถที่เกือบว่างเปล่า หลานที่ยังเล็กอยู่คนหนึ่งบอกว่าพ่อกับแม่ไปขายของ พ่อแม่ตกงานแล้วและกิจการค้าที่มีหุ้นอยู่ก็ประสบภาวะขาดทุน

“เศรษฐกิจไม่ดีแม่” สมหมายบอกกับนาง “ทรัพย์สินล้ม ธนาคารหลายแห่งมีที่ท่าจะเจ๊งในอีกไม่ช้า บ้านที่ซื้อไว้ก็ไม่ว่าจะเอาเงินที่ไหนไปผ่อน ผมกลัวเหมือนกันนะแม่ อาจต้องออกจากงานในเดือนสองเดือนนี้”

(ทางสี่เทา : 6)

ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมส่งผลให้ค่านิยมของผู้คนในสังคมเน้นที่วัตถุนิยมกันมากขึ้น ในเรื่อง มหกรรมแห่งชีวิต ประชาคม ลูนาชัย ได้สะท้อนภาพของเศรษฐกิจในยุคที่เศรษฐกิจแบบทุนนิยม ทุกสิ่งทุกอย่างถูกตีค่าเป็นเงินทองทรัพย์สิน ทำให้ชีวิตของมนุษย์ไร้ค่าลงโดยสิ้นเชิง ดังคำบรรยายที่ว่า

ในยุคเศรษฐกิจเฟื่อง ฟองสบู่ยังไม่แตกกระจาย ชีวิตคนต่ำต้อยกว่าวัสดุสิ่งทุกอย่างถูกตีค่าเป็นเงินไปเสียทั้งสิ้น เมื่อโลกถูกยึดอำนาจทุนนิยม คนยากจนเหมือนเศษวัสดุที่ไม่ควรค่าแก่การกล่าวถึง ความเป็นชีวิตและสิ่งที่เป็นนามธรรมไม่มีคุณค่าทางการตลาดล้วนถูกฝังลิ้มไว้ใต้ชอกอารยธรรม

(มหกรรมแห่งชีวิต :166 – 167)

ประชาคม ลูนาชัย เสนอภาพของคนเมืองหลวงที่ชีวิตผูกติดอยู่กับการทำงานและเศรษฐกิจหรือผลประโยชน์ ผลกำไรจากการทำธุรกิจ การแข่งขันทางธุรกิจ ดังคำบรรยายในเรื่อง ทางสี่เทา

นอกจากงานประจำแล้วพวกเขายังทำการค้าอย่างอื่น ผลกำไรที่ได้ก็นำไปต่อทุนเพื่อให้เกิดเม็ดเงินเพิ่มขึ้นเป็นร้อยพันทวี คนเมืองไม่ใช่ชาวสวนที่มีมือเพียงคู่เดียว เพราะนอกจากแข่งกับตัวเองแล้วยังต้องพยายามเอาชนะคนอื่น ๆ อีกในทุกๆ ด้าน

(ทางสี่เทา : 5)

ประชาคม ลูนาชัย สะท้อนภาพของเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อคนในสังคม โดยชี้ให้เห็นถึงที่มาของปัญหาคือระบบทุนนิยมกับสภาพทางเศรษฐกิจ ที่ปรากฏในเรื่องสั้นของประชาคม ลูนาชัย จึงเป็นภาพสะท้อนของการเอารัดเอาเปรียบ และมุ่งคำนึงถึงแต่ประโยชน์ส่วนตัวของนายทุน ภาพของชาวไร่ชาวนาที่ต้องเป็นหนี้เป็นสิน ภาพของคนเมืองหลวงที่ต้องประหยัดเงินทุกวิถีทาง ภาพของกรรมกรที่ถูกนายจ้างกดขี่ขูดรีด ตลอดจนสะท้อนให้เห็นภาพของประเทศในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ เนื่องจากค่าเงินบาทลอยตัว ส่งผลกระทบต่อคนในสังคม

3 การเมือง

ประชาคม ลูนาชัย ได้สะท้อนภาพทางการเมืองในประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยที่ไม่ได้พัฒนา เพราะพรรคการเมืองมุ่งกอบโกยผลประโยชน์มากกว่าทำเพื่อประชาชน เวลาสมัครรับเลือกตั้งก็หาเสียงหรือแถลงนโยบายพูดชวนเชื่อเพื่อให้ประชาชนไปลงคะแนนให้กับพรรคของตนเองดังในเรื่อง ชนมบัฏ ที่มีผู้แทนของพรรคการเมืองหนึ่งไปหาเสียงแถลงนโยบายกับชาวไร่ชาวนา รวมทั้งการให้คำมั่นสัญญาการให้หลักประกันว่าเมื่อตนและพรรคพวกของตนได้เข้าจัดตั้งรัฐบาลจะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ตามที่ได้ให้สัญญาไว้กับประชาชน ดังคำบรรยายที่ว่า

ก่อนการเลือกตั้งจะมีขึ้นราวสองสัปดาห์ ผู้แทนท่านนี้ได้ไปหาเสียงที่หมู่บ้าน นอกจากเปิดปราศรัย และแจกใบปลิวแล้ว ท่านยังลงมาจากเวทีมายกมือไหว้ทักทายชาวบ้านอย่างเป็นกันเอง ให้คำมั่นสัญญากับชาวบ้านหลายข้อ ซึ่งเขายืนฟังอยู่ด้วยพอจะจำได้คร่าวๆว่า ท่านจะพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญ มีถนน มีไฟฟ้า มีแหล่งน้ำเพียงพอต่อการเพาะปลูกและการ

บริโภค ท่านจะส่งเสริมอาชีพให้ชาวบ้านทุกคนมีงานทำ ไม่ต้องเร่ขายแรงงานยังต่างถิ่นเหมือนที่ผ่านมา

(ขนมบึง : 31)

นอกจากนี้ประชาคม ลูนาชัย ยังสะท้อนภาพของการที่นักการเมืองใช้วิธีการที่ทุจริตในการหาเสียงเลือกตั้ง โดยการใช้เงินหรือทรัพย์สินเป็นเครื่องจูงใจให้ประชาชนไปลงคะแนน เพื่อเลือกตนเองและพรรคของตนในการเลือกตั้งครั้งนี้ ดังข้อความในเรื่องเดียวกันที่กล่าวว่า

“ แม้มีเงินเหลืออยู่แต่ก็เอ็งลูก เก็บไว้ตั้งแต่คราวผู้แทนเขาให้ ” คำของแม่แว่วในความทรงจำ

การเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมานับเป็นครั้งแรกที่เขามีสิทธิ์ลงคะแนน แต่เขาไม่ได้ให้ความสนใจมากนัก ไม่เหมือนพ่อกับแม่ที่ตอกใจทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง ยิ่งครั้งนี้ครัวเรือนมีคนใช้สิทธิ์เพิ่มขึ้น ยิ่งหมายถึงจำนวนเงินที่พ่อกับแม่จะได้รับจากหัวคะแนนเพิ่มขึ้น เขาไม่ทราบว่าจะพ่อกับแม่รับเงินจากหัวคะแนนของผู้สมัครเบอร์ไหนบ้าง

(ขนมบึง : 31)

ประชาคม ลูนาชัย เสนอภาพของยุคสมัยที่เปลี่ยนไปทำให้วิถีทางของเหล่าบรรดานักการเมืองพลอยเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ดังในเรื่องตัวละครตกสมัย ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมของนักการเมืองที่แต่เดิมหาเสียง แกล้งนโยบายกับชาวไร่ ชาวนา หรือประชาชนคนธรรมดาๆ แต่เมื่อเวลาเปลี่ยนไป ยุคสมัยแปรเปลี่ยนตามเหล่าบรรดานักการเมืองก็ปรับกลุ่มเป้าหมายในการหาเสียง แกล้งนโยบาย มุ่งมายังกลุ่มของพวกนักลงทุนต่างชาติ นักเล่นหุ้น กลุ่มนักลงทุนหรือนักธุรกิจ รวมถึงคนในภาคอุตสาหกรรมต่างๆ ดังคำบรรยายที่ว่า

แม้แต่นักการเมืองที่เคยหาเสียงกับความยากจนของชาวบ้านมาทุกยุคทุกสมัยยังพากันเปลี่ยนเป้าหมายไปเอาใจนักเล่นหุ้น นักลงทุนต่างชาติ นักธุรกิจ และคนในภาคอุตสาหกรรม ยุคนี้ชาวไร่ ชาวนา ไม่ใช่กระดูกสันหลังของชาติอีกต่อไปแล้ว ลุง ความทุกข์ของคนเหล่านี้เปรียบเสมือนอากาศธาตุ วุ่นเปล่าและไร้สาระ ทุกข์ของนักลงทุนต่างหากที่กลายเป็นทุกข์สาหัสของแผ่นดิน น้ำตาของคนชั้นสูงแต่ละหยดเป็นดั่งน้ำมันเดือดในหัวใจของรัฐบาล แล้วน้ำตาของคนอย่างลุนั้นเล่า ต่อให้หลั่งออกมาเป็นธารเลือดก็ไม่ใคร่ให้ความสนใจ

(ตัวละครตกสมัย : 14)

ประชาคม ลูนาชัย ยังได้เสนอภาพการทำงานของรัฐบาลในแต่ละสมัยผ่านเรื่องสงคราม กล่าวถึง การที่รัฐบาลจะสร้างเขื่อน ซึ่งมีทั้งผู้ที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ผู้ที่เห็นด้วยก็สนับสนุนการทำงานของรัฐบาล ส่วนผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการสร้างเขื่อน และเห็นว่าสร้างเขื่อนจะนำผลร้ายมาให้มากกว่าผลดีก็ได้รวมตัวกันประท้วงการทำงานของรัฐบาลแต่รัฐบาลไม่นำพากับความเดือดร้อน หรือการต่อต้านของประชาชน กลับมุ่งจะสร้างเขื่อนให้ได้โดยอ้างเหตุผล เพียงเพื่อให้ชาวบ้านเชื่อ ดังข้อความที่ว่า

บนท้องถนน ผู้คนจำนวนมากหลายร้อยคนเดินต่อแถวเป็นขบวนยาวเหยียด หัวขบวนถือธงสีส้มสามคัน ข้างรถซึ่งผ้าทอเขียนข้อความต่อต้านการสร้างเขื่อน ไท่โง่งในมือชายฉกรรจ์ว่างสันทัด ซึ่งอยู่บนรถคันหน้าแผดเสียงกันดารัฐบาล และชักชวนชาวบ้านร่วมแสดงพลัง เขานึกถึงนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีหลายท่านซึ่งจะเดินทางมาถึงตัวจังหวัดในปลายวันนี้ นอกจากผู้คนจำนวนหนึ่งที่จะไปมอบดอกไม้ให้กำลังใจแล้ว คงจะผจญเข้ากับเสียงกันดารัฐบาลและกองกำลังต่อต้านนโยบายซึ่งยกขบวนไปรอรับอยู่แล้ว เชื่อนขนาดใหญ่ว่าจะสร้างตรงปากแม่น้ำเหนืออำเภอขึ้นไ้ ผ่านวันเวลาและความขัดแย้งของคนหลายกลุ่ม โครงการจึงหยุดชะงักและทำท่าจะล้มเลิกครั้งแล้วครั้งเล่า จู่รัฐบาลชุดนี้ก็ปลุกผีโรคกลัวน้ำท่วมขึ้นมาขู่ชาวบ้าน เชื่อนขนาดมหึมากลับมาทำท่าจะเป็นจริงในอนาคตอันใกล้

(สงคราม : 85 – 87)

ในเรื่องบ้านในเมือง ประชาคม ลุนาชัย ก็ได้สะท้อนนโยบายของรัฐบาล ต่อการสร้างเขื่อนเช่นกัน เหตุผลของการสร้างเขื่อนนั้นเพื่อใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้าเข้าเมืองหลวง ทำให้พื้นที่ทำการเกษตรกรรมของเกษตรกรต้องถูกน้ำท่วม ชาติที่ทำการ เกษตรกรจึงรวมตัวกันประท้วงรัฐบาลและเรียกร้องเงินชดเชยจากการกระทำของรัฐบาล แต่ก็ไม่เป็นผลแต่อย่างใด หรือแม้แต่เงินชดเชย ดังคำกล่าวที่ว่า

ขณะประท้วงยังหาข้อยุติไม่ได้ เงินค่าเวนคืนยังไม่ได้รับ

“ ได้แต่ไหนก็เอาแค่นั้นประท้วงไปไม่เกิดประโยชน์ พ่อครูที่อื่นๆเขาเป็นตัวอย่างสิ ห้าหกปีผ่านไปไม่เห็นได้อะไรเพิ่ม ชาวบ้านตาต้ออย่างเราไม่มีทางเอาชนะพวกเจ้านายหรอก ”

แกต้องย้ายไปอยู่ที่ใหม่อย่างไม่มีทางเสี่ยง และหลังจากนั้นอีกไม่นาน แผ่นดินที่เคยเป็นไร่นาและหมู่บ้านของแกก็จมอยู่ใต้น้ำ ไม่มีอะไรเหมือนเดิมเจ้าเทือกซีเมนต์ยักษ์ที่ขวางกั้นแม่น้ำไว้นั้นไม่เพียงทำให้ป่าทั้งผืนจมอยู่ใต้น้ำ วิถีชีวิตของชุมชนเกษตรกรรมหลายสิบหมู่บ้านต่างได้ทั้งวิญญานไว้ที่นั่น

จากการประท้วงเรียกร้องเงินชดเชยเพิ่มจากทางกรยังดำเนินต่อไป แก่นำหลายคนถูกตำรวจจับกุมเนรเทศอีกหลายคนหายหน้าหายตา คำตอบจากรัฐบาลไม่ไม่เคยชัดเจน และดูเหมือนมันจะลอยตามลมไกลออกไปเรื่อยๆและถูกทางกรขึ้นใจให้เสียสละเพื่อประเทศชาติอยู่ร่ำไป เสียอะไรจะจมน้ำไม่มีบ้านอยู่และที่ทำกิน ถูกพวกทางกรหลอกต้มไม่รู้จับสืบ และเป็นฝ่ายรองรับความเจ็บปวดเสมอมา

(บ้านในเมือง : 20 – 21)

จากตัวอย่างข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นถึงการกระทำของรัฐบาลว่าสนใจแต่ผลประโยชน์ของนายทุนหรือคนกรุงเทพฯ ไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของประชาชนที่เป็นชาวไร่ชาวนา

ในเรื่องต่อไป ประชาคม ลุนาชัย เสนอภาพของนักการเมืองผ่านตัวละครหนุ่มที่มีอาชีพเป็นนักข่าว ทำข่าวเกี่ยวกับการเมือง จนรู้สึกเบื่อหน่ายกับพฤติกรรมของเหล่าบรรดานักการเมืองที่หาความจริงได้ยากยิ่ง มีแต่ความหลอกลวง เห็นแก่พรรคแก่พวกของตน มีแต่ความเห็นแก่ตัวมิได้ทำงานเพื่อประเทศชาติอย่างแท้จริงดังที่เคยพูดไว้ ดังคำบรรยายที่ว่า

นับแต่เรียนจบเข้าทำงานหนังสือพิมพ์ จมปลักกับงานข่าวสายการเมือง วนเวียนอยู่ในโลกแคบๆที่นำเบือหน่ายจนกระทั่งตัดสินใจลาออก แล้วเดินทางออกท่องเที่ยว

ชายหนุ่มนี้รักความสมณะแห่งชีวิตชนบท นึกเปรียบชาวบ้านที่นั่นกับนักการเมือง ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่เขาเห็นว่าชั่วร้ายหลอกลวงที่สุด ยิ่งเป็นพวกพรรคที่ได้อำนาจบริหารยิ่งแสดงออกถึงความเห็นแก่ตัวอย่างน่าเกลียดที่สุด ตลอดห้าปีเต็มของ

ชีวิตนักข่าว ชายหนุ่มรำถามตัวเองด้วยความอดสูว่า หน้าที่นักข่าวคือการเฝ้าระวังความโปปดของคนกลุ่มนั้นแล้วสื่อสารสู่สาธารณชนแหละหรือ เมื่อลาออกจากงาน ชายหนุ่มรีบเข้าคลินิกให้หมอช่วยล้างหู ล้างตา รับประทานอาหารถ่ายภาพและเทปบันทึกเสียงไปทำความสะอาดเพื่อขจัดคราบโสโครกที่มันรองรับน้ำลายนักการเมืองมานานปี ช่วงสามสัปดาห์ได้พักนัก หนุมานนี่จิตใจชายหนุ่มปลอดโปร่งขึ้นมาก แต่บางครั้งไม่วายนึกถึงคนบางกลุ่มและใครบางคนที่เคยสุขอยู่บนหอคอยแห่งอำนาจ

(ต่อไม่ : 52)

ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนภาพการเมืองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทย ภาพของตัวนักการเมืองที่กอบโกยผลประโยชน์ ทั้งการโกงกิน การเล่นพรรคเล่นพวก และภาพของรัฐบาลที่ไม่สนใจปัญหาของประชาชนอย่างแท้จริง

4. วัฒนธรรม

ดังที่กล่าวไว้ในหัวข้อ 1.3.2 ว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ประพติดสืบต่อกัน มีการประพติดปฏิบัติสืบต่อกันมาจากชนรุ่นก่อนถึงชนรุ่นหลัง แต่ด้วยสภาพการณ์ในปัจจุบันและชีวิตความเป็นอยู่ที่แปรเปลี่ยน ทำให้วัฒนธรรมที่ดำรงต้องปรับเปลี่ยนตามไปด้วย

ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ที่แปรเปลี่ยนไปในด้านต่างๆ ไว้ในเรื่องสั้น ดังต่อไปนี้

4.1 ครอบครัว

4.2 ค่านิยมและความเชื่อ

4.3 ความมีมนุษยธรรม

4.1 ครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันที่ใกล้ชิดกับมนุษย์มากที่สุด เป็นสิ่งที่ปลูกฝังสร้างความผูกพันรักใคร่และสร้างความอบอุ่นให้เกิดขึ้นกับสมาชิกตลอดเวลา ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพความเอื้ออาทรต่อกันของสมาชิกในครอบครัวนั้นๆ อันแสดงให้เห็นถึงสถาบันครอบครัวที่มั่นคง ขณะเดียวกันก็สะท้อนภาพสถาบันทางครอบครัวที่ไม่มั่นคงด้วยเหตุผล คือสมาชิกในครอบครัวต่างอยู่กันอย่างกระจัดกระจายหรืออยู่ร่วมกันแต่ขาดการติดต่อสื่อสารที่ดีซึ่งกันและกัน ซึ่งอาจจะกลายเป็นปัญหาต่างๆตามมา ประชาคม ลุนาชัย ได้กล่าวไว้ในเรื่องสั้นหลายๆเรื่อง ดังนี้ หนึ่งชีวิต บังอรกับบุษบา ปลายทางของสาวใช้ ภาพฝันที่หายไป รูปปั้นดินเหนียว บ้านเก่า คนแก่ และเมืองไกล กลางสวนร้างยามค่ำ แม่ของผม เกาะกลางเมือง เรือนไม้ชวา ตัวละครตกสมัย ในมุมมืด และนักชกกลับบ้าน

ในเรื่องหนึ่งชีวิต ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของชายชราผู้หนึ่งที่มีครอบครัวต้องรับผิดชอบ แบกรับภาระ แม้ว่าลูกๆทั้งหมดของชายชราจะได้มีครอบครัวเป็นของตนเองแล้วก็ตาม แต่คำว่า “ พ่อ ” ที่ทำให้ชายชราทอดทิ้งพวกลูกๆของตนไม่ได้ พวกลูกๆก็ไม่ยอมทำมาหากิน หรือมีอาชีพที่เป็นหลักเป็นแหล่ง เล่นการพนัน ดื่มสุรา ทำตัวเซเป ทำให้ชายชราผู้เป็นพ่อต้องคอยให้ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา ดังข้อความที่ว่า

“ ผมเลี้ยงลูกสี่คนตามลำพังตั้งแต่คนโตอายุสิบสาม แม่มันเสียตอนคลอดคนเล็ก สงสัยมันเรียนเต็มทีทุกคน แต่มันไม่เอาถ่าน เรียนไม่จบเกมไม่ชอบทำงานทำการกันไม่ได้ดีเลยสักคน โดมีลูกมีเมียแล้วยังต้องอุ้มชูดูแลมันเหมือนเดิม ”

“ ปล่อยให้รู้สึกเสียบ้างสิลูก ” ผมปราชญ์

“ไม่ได้หรอกคุณ มันเป็นลูก ผมให้ชีวิตมัน เมื่อมันเจ็บป่วยผมต้องดูแลรักษา ”

“เขโตกันแล้วนะลุง มีลูกมีเมียเป็นผู้ใหญ่สมควรรับผิดชอบดูแลตัวเองได้แล้ว ปล่อยให้เขาอนเจ็บ แล้วหาทางออกเองบ้าง เขาไม่มีวันแกร่งหรอกลุง หากไม่สอบผ่านบทเรียนชีวิตด้วยตัวเอง ”

“มันสายแล้วละคุณ ผมต้องช่วย ผมเป็นหนี้มันอยู่อีกมาก หนี้ที่ผมทำให้มันเกิดมา ”

(หนี้ชีวิต : 387 – 788)

การรับภาระทางครอบครัวอย่างในสังคมปัจจุบันนี้ไม่เฉพาะผู้ชายที่จะเป็นผู้นำของครอบครัวเท่านั้น ซึ่งในเรื่องนี้ ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพหญิงสาวที่มีชีวิตครอบครัวต้องรับผิดชอบ มีภาระมากมาย จนทำให้ขาดโอกาสทางการศึกษา เนื่องจากต้องออกมาทำงานหาเลี้ยงครอบครัว ดังข้อความในเรื่อง บ่วงรักกับบุษบา ที่ว่า

บ่วงทำงานหนักตั้งแต่ออกจากโรงเรียน หลังจากพ่อเสียชีวิตแม่สุขภาพไม่ดีทำงานไม่ได้ หล่อนกลายเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงสำคัญของครอบครัว รายได้จากการทำงานทุกบาทแปรเป็นค่ายาแม่ ค่าเสื้อผ้า หนังสือเรียนของน้องสองคน รวมทั้งปัจจัยเลี้ยงชีพที่จำเป็นอื่นๆ เงินเดือนหล่อนน้อย ต้องอาศัยทำล่วงเวลาทุกวัน ทำพิเศษในวันหยุด กระนั้นยังต้องกระเบียดกระเสียนในการใช้จ่าย

(บ่วงรักกับบุษบา : 28)

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับครอบครัวของตัวละครในเรื่อง กลางสวนร้างยามค่ำ ที่ได้สะท้อนภาพของผู้ที่เข้ามาทำงานในเมืองหลวง และส่งเงินไปจุนเจือที่บ้านเป็นประจำ ชะตากรรมของคนในครอบครัวอันเนื่องมาจากลูกต้องทำงานหาเงินห่างไกลจากบ้านเกิด จึงไม่อาจจะปกป้องครอบครัวจากโจรและผู้ร้ายได้ จึงทำให้บ้านถูกปล้น แม่ถูกยิงและพี่สาวถูกข่มขืน ล้วนแต่เป็นเรื่องที่น่าสลดที่เกิดขึ้นกับครอบครัวหนึ่ง ดังข้อความที่ว่า

เราหวนคิดถึงแม่ และข้อความในจดหมายที่เพิ่งได้รับเมื่อบ่าย “ พี่ไม่เหลือเงินมากพอที่จะโทรเลขมาถึงน้อง แต่คิดว่าจดหมายก็คงไม่ช้าเกินไป ขอให้น้องรีบกลับบ้านด่วน บ้านของเราถูกโจรปล้น แม่ถูกยิงเข้าที่ชายโครงหลายนัด กระสุนฝังใน นอนรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลจังหวัด แม่อาการสาหัสมาก ”

(กลางสวนร้างยามค่ำ:70 – 71)

ในเรื่อง ปลายทางของสาวใช้ ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนให้เห็นถึงภาพความรักของแม่ที่มีต่อลูก เมื่อลูกไปทำงานเป็นคนรับใช้ที่กรุงเทพฯ และถูกนายจ้างทำร้ายร่างกายเพราะดูแลลูกนายจ้างไม่ดี ปล่อยให้ถูกข่มขืน จนกระทั่งเธอกลับมาอยู่ที่บ้าน ทำให้แม่เห็นรอยแผลบนใบหน้าของเธอและถามว่าไปทำอะไรมา ดังบทสนทนาที่ว่า

โอ้แดนโดยสารจอดส่งพลที่หน้าบ้าน เพื่อนบ้านใกล้เรือนเคียงหลายคนนั่งจับกลุ่มบนแคร่ไม้ไผ่ใต้ถุนบ้าน ส่งเสียงทักทายแซ่ซ่งจนพลตอบไม่ทัน พลปลื้มตัวขึ้นเรือน เธออยากอาบน้ำ ขณะเดียวกัน เธอวิตกกังวลว่าจะเห็นแผลบนแก้มของเธอเข้า อาบน้ำเสร็จ พลนั่งส่องกระจกในห้องนอนเหมือนที่เคยแต่งตัวตามปกติ แต่คราวนี้ เธอค่อยๆแกะพลาส

เตอร์ออกเพื่อทำความสะอาดและใส่ยาเลือดไหลซึมจากบาดแผลอีกครั้ง รอยเล็บคุณหญิงจิลงลึกไม่น้อย แผลแรกใต้โหนกแก้มนั้นยาวเกือบสองนิ้วอีกสองแผลถัดมาขนาดนิ้วเศษๆคงหลายวันกว่าแผลจะแห้ง เมื่อหายแล้วใบหน้าคงมีแผลเป็นน่าเกลียดติดแล้ววลสะอื่นนอก อยากร้องให้ออกมาดังๆ รู้สึกปวดหนึบๆที่แผลขึ้นมา รำๆน้ำตาจะทันหลัง

ขณะนวลนั่งมองเงาตัวเองในกระจก แม่เข้ามายืนนั่งมองตั้งแต่เมื่อใดไม่รู้

“หน้าไปโดนอะไรมาล่ะลูก” แม่ถามนวลสะดุ้งตกใจ ก้มหน้าหลบสายตาแม่

“เจ็บไหมลูก ไปโดนอะไรมาล่ะลูก” แม่ถามย้ำคู้เข้าลงข้างๆ

“แม่ว่าที่บ้านคุณผู้หญิงมันชวน” นวลตอบแม่เสียงเครือ พยายามปั้นยิ้มเพื่อฝืนกลบเกลื่อน

แม่หันหน้า เอื้อมมือเชยคางของนวลเพ่งมองแผลบนแก้มนั้นอย่างพิถี

“แม่ว่าไหนจะเจ็บใหญ่ขนาดนี้ล่ะลูก” เสียงแม่สั่นสะท้านด้วยความรู้สึก

น้ำเสียงอาทรของแม่บวกกับสายตาอันราวลึกลั่น นวลสุดท้ายจะทนทน โขบบอกแม่สะอึกสะอื้นออกมาอย่าง

สุดกลั่น

(ปลายทางของสาวใช้ : 244)

ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนให้เห็นว่าครอบครัวมีส่วนผลักดันต่อวิถีชีวิตของสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะลูก ดังจะเห็นได้จากเรื่องภาพฝันที่หายไป พ่อแม่ส่งลูกไปเรียนต่อในเมือง เพราะเห็นว่าลูกคงจะไม่สามารถประกอบอาชีพประมงเหมือนพ่อแม่ พี่น้องได้ ดังข้อความที่ว่า

ครอบครัวเรามีอาชีพทำโป๊ะอวน พ่อมีเรือโป๊ะและเรือยนต์อย่างละลำ สมัยเด็กผมไม่ชอบออกทะเลเหมือนพี่น้อง ในช่วงโรงเรียนปิดเทอม ผมมักจะถูกพ่อแกล้งไล่ให้ไปนอนเฝ้าโป๊ะเป็นเพื่อนพี่ชายคนโต

“ หากทางส่งมันเข้าไปเรียนต่อในเมืองเถอะ ใ้ลูกคนนี้คงหากินกับทะเลเอาตัวไม่รอด ” แม่ปรึกษากับพ่อด้วยความเป็นห่วงในปีที่ผมเรียนจบภาคบังคับ ด้วยเห็นว่าผมไม่มีแววเอาตัวทางทะเลได้เหมือนพี่น้องอีกหกคน

(ภาพฝันที่หายไป : 129)

ส่วนในเรื่องรูปปั้นดินเหนียว พ่อแม่ในเรื่องได้ผลักดันให้ลูกชายของตนเรียนแพทย์ให้ได้ทั้งที่ลูกไม่ได้ต้องการและไม่มีความสามารถที่จะสอบได้ ดังคำกล่าวที่ว่า

“ พยายามให้สุดชีวิตเรียนนะลูก ไม่ใช่เพียงพ่อกับแม่เท่านั้นที่อยากเห็นลูกเป็นหมอ แต่มันเป็นปณิธานของตระกูลเราทีเดียว พ่อผิดหวังมากเมื่อครั้งเจ้ารังสีสอบไม่ติด และเข้าใจอีกหนักกับยายรอง เหลือลูกคนเดียวเท่านั้นที่จะกอบกู้ความภูมิใจกลับมาให้พ่อกับแม่ ”

(รูปปั้นดินเหนียว : 4)

ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนภาพชายหนุ่มผู้ที่เข้ามาเรียนหนังสือในกรุงเทพฯ และเมื่อเรียนจบก็ทำงานอยู่ในกรุงเทพฯ จนทำให้ห่างหายและไม่ติดต่อกับครอบครัวเดิม เหมือนกับตัวละครหนึ่งในเรื่องบ้านเก่า คนแก่ และเมืองไกล ที่กลับมาที่บ้านเพื่อร่วมงานศพพ่อ ทำให้ตัวละครในเรื่องคิดได้ว่าตนเองนั้นถูกแนวความคิดแบบวัตถุนิยมเข้าครอบงำจนละเลยครอบครัวและทำให้สายสัมพันธ์ในครอบครัวลดลง ดังคำกล่าวที่ว่า

เมื่อเรียนจบได้งานทำในกรุงเทพฯ ข้อผูกมัดหลายประการทำให้ผมห่างบ้านเกิดไปที่ละน้อย จากเคยกลับเยี่ยมปี่ละครทั้งช่วงห่างเหินเป็นสามสี่ปี

“ ถ้าพ่อไม่ตาย ลูกคงไม่ได้เห็นหน้าพวกมึง ” แม่พ้ออย่างน้อยใจ พลายยกชายเสื้อขึ้นซับน้ำตา

ยังใช้ชีวิตในเมืองนานปี ยังมีใจทะเยอทะยานอยากได้อะไรเหมือนคนอื่น ๆ ไม่อาจผลงานได้แม้เพียงสลัปดาห์เดียว

เผด็จพ่อเสร็จเราเรียกขบวนกลับ แม่เดินงเงินเดินมาส่งถึงที่รถ “ รอดตายพวกมึงค่อยกลับมาเจอกันอีกทีเน้อ ” แม่กล่าวประชด ผินยิ้มทั้งน้ำตาจับจ้องหลานๆ ที่ทยอยขึ้นรถทีละคนๆ นับจากวันนั้นผมและพี่สาวไม่มีใครกลับเยี่ยมแม่อีกเลย ปล่อยให้แกคิดถึงอยู่ฝ่ายเดียวจนไม่อาจทนได้

ภาพของหญิงชราสองคน แรมคืนข้ามภูเขาเดินทางมาเยี่ยมลูก คล้ายลมเหน็บหนาวสายหวักระหน่ำมาสะกิดคลอนสำนึก ให้ผมถามและตอบตัวเองว่าลูกๆ ที่อยู่ในวัยแข็งแรง ถึงไม่เป็นฝ่ายเดินทางกลับไปเยี่ยมแม่ มัวเป็นห่วงแต่ภาระผูกใจติดกับเงินทองและวัตถุอันพึงมีพึงได้ เหมือนว่าจิตใจของพวกเขากลายเป็นแท่งคอนกรีตไปแล้ว เรากำลังกลายเป็นวัตถุที่ไร้วิญญาณสูญเสียความเป็นคน จิตใจตกต่ำ ไม่อาจเรียกชีวิตอบอุ่นอันดีงามกลับคืนมาได้ ทำไมเราไม่ปล่อยวาง สลัดพันธะในชีวิตเพื่อแม่สักครั้งในแต่ละปี

(บ้านเก่า คนแก่ และเมืองไกล : 30 – 31)

ในเรื่องแม่ของผม ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพชีวิตของครอบครัวที่มีแม่เป็นผู้นำของครอบครัว มีลูกชาย – หญิงที่ต้องรับผิดชอบ เรอพยายามทำงานทุกอย่าง แม้แต่อาชีพโสเภณี ซึ่งเป็นอาชีพที่น่ารังเกียจและดูถูกได้ แต่เธอโชคดีที่มีลูกชายที่รู้จักหน้าที่ของตน ตั้งใจเรียนหนังสือ ประพฤติตัวในทางที่ดี ไม่เสื่อมเสีย และที่สำคัญเขาเกิดทุนแม่มาก ดังข้อความที่บรรยายว่า

ตลอดระยะเวลาสิบห้าปีที่ผมเกิดมา แม่คือวีรสตรีที่ยิ่งใหญ่ของผมแต่เพียงผู้เดียวไม่มีใครอีกแล้วในโลกนี้จะมาวิเศษแสนดีเทียมเท่าแม่ ทุกครั้งที่ผมนึกถึงแม่ ผมมองเห็นแต่บุญคุณอันยากที่จะหาสิ่งใดมาเปรียบปาน แม่คือชีวิต เลือดเนื้อ และลมหายใจที่ผมมีอยู่ คงไม่มีสิ่งใดในโลกมาทำให้คุณค่าของแม่ในความรู้สึกเกิดทุนของผมต่ำค่าลงมาได้ ต่อให้แม่ยากจนกว่าที่เป็นอยู่หรืออุปถัมภ์เพียงใดในสายตาคนอื่น ผมก็ยังพร้อมเสมอที่จะยกแม่ขึ้นชูวดใครต่อใครว่า แม่ นี่คือแม่ของผม

ผม แม่ และพี่สาวผมอีกคน ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในห้องเช่าแคบๆ นี้ ท่ามกลางสังคมตัวใครตัวมัน ชีวิตครอบครัวไม่มีญาติพี่น้องหรือใครอื่นพอจะพึ่งพิงได้ แม่แต่ผู้เดียวต้องรับภาระทุกอย่างจนไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่ผมและพี่เท่าที่ใจแม่ปรารถนาจะให้เป็น เมื่อพี่ผมประพฤติตัวไม่ดี แม่อาจจะรู้อยู่เต็มอกถึงจะรู้สึกผิดหวังและน้อยใจต่อการกระทำของลูกแต่ไหนแม่ก็กล้ำกลืนเก็บซ่อนความรู้สึกหลากหลายนั้นเอาไว้ในใจอย่างมิดชิดยากที่ใครจะหยั่งรู้ได้

ผมพยายามถนอมความรู้สึกของแม่เสมอมา ไม่อยากให้ท่านกังวลต่อความประพฤติผมอีกคน เป็นเด็กดีเพื่อแม่ได้นอนตาหลับเมื่อกลับมาจากทำงานเหนื่อย ไม่ต้องเก็บกดครุ่นคิดกับปัญหาที่เพิ่มขึ้น เพราะผมสำนึกเสมอว่า กว่าผมจะเติบโตมาได้จนบัดนี้ แม่ลำบากแค่ไหนกับการหาเงินมาจุนเจือเลี้ยงดูผมและครอบครัว

(แม่ของผม : 32)

ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพคนในครอบครัวที่รอคอยการกลับมาของสมาชิกในครอบครัวโดยผ่านชายชราผู้หนึ่งที่มาหลบฝนหน้าบ้านของหญิงผู้หนึ่ง ทำให้ชายชราคิดว่านางคงจะรอคอยการกลับมาของคนที่ครอบครัว และชายชรายังส่งความปรารถนาดีผ่านไปให้นางด้วย ดังข้อความในเรื่องเกาะกลางเมือง ความว่า

เด็กมากแล้วแต่หญิงคนนี้ยังไม่ปิดร้านนอน ชายเฒ่าคาดคะเนว่านางคงกำลังรอคอยการกลับมาของใครบางคน อาจเป็นสามีของนางหรือลูกชายลูกสาวคนใดคนหนึ่ง ชายเฒ่านึกพลางหึกหัวขึ้นลง อดไม่ได้ที่จะทอดสายตาดูย้อนไป ยังหญิงร่างท้วม นี่นางคงจะเป็นห่วงสามีจนไม่อาจเข้านอนหรือไม่นางอาจเข้านอนไปแล้วแต่ไม่อาจข่มตาหลับได้ ความผูกพันของคนในครอบครัวก็เป็นเช่นนี้เอง ห่วงอาหารต่อกันและกัน เป็นความรู้สึกที่งดงามยิ่ง ชายเฒ่านึกแล้วก็ได้แต่ภาวนา ขอให้สามีของหญิงคนนี้ก็กลับมาถึงบ้านโดยปลอดภัยเถิด ข้าแต่สวรรค์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย

(เกาะกลางเมือง : 162 – 163)

ในเรื่องเรือนไม้ชรา ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของความรักความผูกพันบ้านเกิดเมืองนอน ทุกชีวิตได้เจริญเติบโตจนจากไปมีครอบครัวเป็นของตนเอง บ้านเกิดก็เก่าโทรมผุพังไปตามกาลเวลา แต่บ้านหลังนี้ก็ยังคงเปี่ยมไปด้วยความสุข และความอบอุ่นในสายตาและความรู้สึกของสมาชิกหนึ่งในครอบครัว ดังคำบรรยายที่ว่า

ผมตั้งใจที่บ้านหลังเก่ายังอยู่ อันที่จริงถึงแม้จะเก่ามากแล้วแต่สภาพทั่วไปยังแข็งแรงพอจะยืนหยัดสู้กาลเวลาได้อีกหลายปี ผมได้กลิ่นคุ้นเคยและมนต์ประหลาด กลิ่นของบ้านเกิดและภาพของความหลังให้ความรู้สึกอบอุ่นและแสนเศร้าระคนกันไป ทำให้ผมคิดถึงอดีต พื้นไม้กระดานตรงหน้าผมนี่เองที่แม่นอนสงบนิ่งอยู่ท่ามกลางเสียงร่ำไห้ของลูกๆ ผมโน้มตัวไปข้างหน้าใส่มือลูบคลำเบาๆ คล้ายกับได้สัมผัสไออุ่นจากมือแม่อีกครั้ง ตรงมุมห้องถัดไปไม้ไผ่กลิ้งก่อก่อนเคยนอนชมระยาระสุดท้ายของตนผมจำสีหน้าเจ็บปวดของพ่อได้ดี พ่อยอมจำนนแล้ว แววดาพ่อเหมือนนักเดินทางที่ได้บรรลุถึงจุดหมาย ไม่หวังจะก้าวไปข้างหน้าให้ไกลกว่านี้อีก ผมสัมผัสมือขึ้นเหนือของพ่อ จ้องมองวีรกรรมกรรณชีวิตบนดวงหน้าชรา แววดาสงบนิ่งของพ่อค่อยๆปิดลงซ้ำๆ

ผมลูบคลำพื้นไม้กระดาน ดาจ้องนั่งอยู่ที่ต้นเสาซึ่งแม่เคยผูกเปลผ้าขาวม้าหย่อนร่างเล็กกระจอยร่อยของลูกๆแต่ละยุคลงนอน เมื่อแม่ยัยสายเปลงแกว่งไกวไปมา ปากร้องเพลงเท่กล่อม เรา – ลูกๆทั้งเจ็ดเติบโตมาบนเรือนหลังนี้ ทุกคนเกลือกกลิ้งไปบนพื้นกระดานนับครั้งไม่ถ้วนฝ่ากกระเบเหวือโคลที่มองไม่เห็นเอาไว้ทุกตารางนิ้ว ฝ่าไม้กระดานซึ่งไม่ได้สกปรก สองสามแผ่นแรกเรียบลื่นด้วยแผ่นหลังของเราทั้งเจ็ดพี่น้องที่นั่นเอนพิง นี่คือร่องรอยของผู้รับ แต่ผู้ให้อย่างพ่อนั้นเล่าฝ่ากหยาดเหงื่อแรงงานอันยิ่งใหญ่ แผงไว้ท่อนุ้ยเนื้อของเรือนหลังนี้ จิตวิญญาณของพ่อแทรกอยู่ทุกส่วนของบ้าน

(เรือนไม้ชรา : 66 – 67)

หรือข้อความในเรื่องตัวละครตกสมัย ที่ได้สะท้อนให้เห็นภาระความรับผิดชอบที่พึงมีต่อครอบครัวจากพฤติกรรมของชายพเนจรที่ทำงานทำเป็นหลักเป็นแหล่งไม่ได้ จนได้มาทำงานที่ห้องเย็นซึ่งเป็นงานที่ลำบาก ค่าตอบแทนเขาก็น้อย นายจ้างก็จู้จี้ขี้นและไร้มนุษยธรรม แต่ด้วยการที่กลัวว่าลูกเมียจะต้องลำบากในการเดินทางพเนจรหางาน ทำให้ชายชราต้องทนทำงานจนวาระสุดท้ายของชีวิต ดังข้อความที่กล่าวว่า

แกดันดันมาถึงห้องเย็นพร้อมเมียและลูกชายโตนวัยห้าขวบ งานที่นั่นแม้จะโหดร้ายสำหรับคนอื่นแต่เป็นหลักให้แกยึดเกาะไว้ยามที่โลกทั้งโลกเต็มไปด้วยความสิ้นหวัง งานที่มีข้าวกินและบ้านพอซุกหัวนอนได้สักแห่ง ไม่ว่าลำบากสาหัสขนาดไหนก็ต้องสู้ทน เฒ่าหมางเข้าทำงานห้องเย็นตอนอายุยี่สิบแปดปี หากดูตามตัวเลขก็คล้ายแกยังหนุ่มแน่นอยู่ในช่วงวัยแก่งเดิมที่ ทว่าการเดินทางไกลของสังขารบนถนนงานหนักสารพัดทำให้ความชราภาพเดินทางมาเยือนแกเร็วกว่าปกติ แก

เหมือนม้าซึ่งลากรถมาไกลหลายหมื่นลี้ แข็งขาเริ่มอ่อนเปลี้ย จิตใจทอดถอย การมีห่วงภาระผูกคอกทำให้แก้มไม่กล้าใช้ชีวิตเร่ร่อนแบบหัวทกกันชีวิตอีกต่อไป กร่างงานหนักในห้องเย็นได้เพียงสามวันแก้มจับไข้ น้ำมูกไหลจืดๆ ปวดหัวและวิ่งเวียนแทบเป็นลมล้มพับ

“ ลากออกดีกว่า งานหนักอย่างนี้แก้มสู้ไม่ไหวหรอก ” นางจ้องหน้าผัวเป็นเชิงคัดค้าน

แต่หาทางถอนหายใจ นิ่งคิดอยู่ชั่วครู่แล้วส่ายหน้า “ ฉันเป็นไข้เล็กน้อย เสียบอกว่าคนงานใหม่ยังไม่คุ้นกับห้องเย็นจับไข้ย่ำวันศุกร์เลย พอทำไปห้าหกวันร่างกายก็ปรับตัวได้เอง ” แก้มปลอบลูกเมีย ยึดอกขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นว่าแก้มยังแข็งแรง ไม่มีอะไรน่าเป็นห่วง แก้มพร้อมเป็นทัพหน้าพาลูกเมียก้าวสู่นาคต น้ำมูกซึ่งเอ่อซังเต็มสังขุมักเริ่มไหลรินลงเป็นสายแก้มเบือนหน้าไปอีกทางและยกมือขึ้นปาดเช็ด ราฟึงกับตัวเองในใจ เราต้องทนเอาหน่อยเพื่อลูกเมียจะได้ไม่ลำบาก งานห้องเย็นมันหนาวแทบแข็งตายก็จริง แต่ยิ่งดีกว่านอนหนาวข้างถนนเราตัดสินใจแล้ว เราจะพาลูกเมียปักหลักอยู่ที่นี้

(ตัวละครตกสมัย : 20 – 21)

ในเรื่อง ในมมมิต ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพชีวิตครอบครัวของหญิงอาชีพพิเศษหรือโสเภณี ถึงสภาพของการมีครอบครัวเป็นสิ่งที่ยากลำบาก แม้แต่เด็กที่เกิดมาจะด้วยความเต็มใจหรือความบังเอิญก็ตาม ย่อมทำให้กลายเป็นปัญหาสังคมต่อไป ดังคำกล่าวที่ว่า

“ พี่อยู่กับเด็กสามคน สองคนโตแล้ว อายุย่างเข้าสิบขวบไม่ได้เข้าโรงเรียนหรอก กลางวันไปเป็นลูกมือช่างรองเท้าได้ค่าจ้างวันละยี่สิบบาท พวกเขาเป็นลูกของเพื่อนพี่ที่ทิ้งไว้ตั้งแต่ยังเล็กๆ คนหนึ่งย้ายไปอยู่สุโขทัยอีกคนไปหากินถึงสิงคโปร์ ตอนแรกก็ส่งเงินมาให้ลูกอยู่หอพัก แต่ตอนหลังหายเงียบไป ไม่รู้เป็นตายร้ายดีอย่างไร ”

“ แล้วอีกคนล่ะ ” เด็กหนุ่มถาม

“ เพิ่งจะขอพบตัวเอง นี่แหละลูกคนเดียวของพี่ พี่ไม่คิดหรอกว่าจะมีลูกไม่กล้าหวังด้วยซ้ำ ความคิดเช่นนั้นเองทำให้พี่ต้องประมาท รู้ตัวว่ามีเด็กก็ท้องได้สี่เดือนแล้ว เพื่อนๆ แนะนำให้ไปเอาออก เขาบอกว่าคนอย่างเราไม่ควรจะมีลูก ชีวิตเราไม่พร้อมสำหรับเป็นแม่คน แต่พี่เป็นคนรักเด็กจึงตัดสินใจเอาไว้ พอคลอดออกมาแล้วพี่ก็มั่นใจว่าตัวเองคิดถูก ลูกทำให้พี่มีคุณค่ามากขึ้น แต่พี่ก็สงสารเขา ไม่มีพ่อแล้วยังมีแม่อย่างนี้ ”

เด็กหนุ่มเบือนหน้ามองออกไปยังท้องถนน เขานึกถึงเด็กสามคนในห้องเช่า เด็กที่มีแม่เป็นโสเภณี ไม่เคยมีโอกาสเรียกใครว่าพ่อ พวกเขาดิบโตขึ้นมาก็คงไม่ต่างไปจากคนจรไร้อุปการะเลี้ยงดู

(ในมมมิต : 192 – 193)

ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพชีวิตความเป็นอยู่ ชีวิตครอบครัวในหลายๆ มุมมอง อันได้แก่ ครอบครัวคนชั้นกลาง จนถึงครอบครัวที่มีการศึกษามีความรู้ สิ่งที่พบเห็นได้ตรงกันก็คือ ในวัฒนธรรมของไทย ยังเอื้อให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีความรักใคร่ใกล้ชิด เคารพพ่อแม่ โดยเฉพาะครอบครัวที่มีฐานะยากจน หรือครอบครัวในสังคมชนบท แต่ในครอบครัวของคนเมืองหลวงและคนที่อยู่ในฐานะมั่งมี กลับมีความรักใคร่ผูกพันลู่อุ้งไม่แน่นแฟ้นนัก และความสัมพันธ์จะห่างเหินกว่าครอบครัวที่มีฐานะยากจน

4.2 ค่านิยมและความเชื่อ ประชาคม ลุนาชัย ชี้ให้เห็นว่ามนุษย์มักมีค่านิยมในวัตถุ คือ กระหายในการบริโภควัตถุ และวัดค่าของคนที่ความสามารถในการครอบครองวัตถุ ซึ่งประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพเหตุการณ์ดังกล่าวไว้ในเรื่องสั้นหลายๆ เรื่อง ได้แก่ เรื่องทางวิฤต เรื่องเหนือดวงตาที่ปิด

สนิท เรื่องเล่นกับเปลือก เรื่องสิ่งที่หายไป เรื่องคนทันสมัย เรื่องตัวละครตกสมัย และเรื่องมหกรรมแห่งชีวิต

ในเรื่องทางวิฤต ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของสังคมไทยในปัจจุบันที่ผู้คนนิยมแบ่งชนชั้นวรรณะของคนด้วยรถยนต์ โดยนำเสนอผ่านความคิดตัวละครหนุ่มผู้ที่ทำงานเป็นพนักงานของโรงแรมแห่งหนึ่งที่ยืนมองรถยนต์แล่นผ่านไปมาจนทำให้เขาอยากเป็นเจ้าของบ้าง ดังข้อความที่กล่าวว่า

บนคาเฟ่ที่ห้าชั้นริมถนน มนุษย์หนุ่มผู้มีอาชีพเป็นพนักงานบริการของโรงแรมใหญ่แห่งหนึ่งเพิ่งตื่นนอนหลังทำธุระส่วนตัวเสร็จเขากลับมาขึ้นหอพักอยู่บนคาเฟ่ หันมองรถยนต์บนท้องถนน กวาดสายตามองรถยนต์แต่ละคันด้วยความเพลิดเพลิน รถจากอเมริกา เยอรมัน สวีเดน ญี่ปุ่นและเกาหลี เรียงแถวกันเป็นแนวยาว ช่างเป็นภาพสวยงามเหลือเกินในสายตาของชายหนุ่มโดยเฉพาะยามสายของวันนี้ พวกมันจอดสงบนิ่งอวดตัวต่อหน้าของเขา

เจ้ารถเก่งจุกจุกลงพันซ์เยอรมันสีน้ำเงินเข้มนั้น จอดต่อท้ายรถกระบะสายพันธุ์อาทิยู่ตัย ชายหนุ่มหยุดสายตาลงตรงนั้น เพ่งมองด้วยความสนใจ พลางคิดเล่ยเกิดไปว่า หากเขาได้นั่งขับรถยี่ห้อนี้คงจะโก้ไม่หยอก ใครๆคงไม่กล้าดูหมิ่นน้อยโรงแรมอย่างเขาอีกต่อไป ชาติเจ้ารถจุกจุกลงสายเล็ดนาซีชมขวัญผู้คนได้ชะงัดนักละ ไม่ว่าเจ้าของร้านค้า สถานบริการต่างๆ จนกระทั่งตำรวจทางหลวงบางนาย สาวๆโรงแรมเดียวกันคงไม่มีใครปฏิเสธหากเขาเอ่ยปากชวนนั่งรถกินลม เจ้ารถจุกจุกลงคือความฝันอันสูงสุดของชายหนุ่ม เขาหลงใหลรูปทรงกะทัดรัดของมัน กำลังเครื่องที่ว้าวกันว่าแรงสะใจกว่ารถตระกูลอื่นๆ ระบบเบรคยอดเยี่ยม ที่สำคัญคือระดับอัตราฐานของมันซึ่งทำให้เจ้าของกลายเป็นคนชั้นสูงในสังคมขึ้นมาเพียงชั่วข้ามคืน

(ทางวิฤต : 3)

ประชาคม ลุนาชัย ได้ชี้ให้เห็นสังขรณ์ที่ว่าเมื่อมนุษย์ได้ตายไปแล้วนั้นวัตถุสิ่งของอื่นใดตลอดจนทรัพย์สินเงินทอง ก็ไม่สามารถที่จะนำติดตัวไปได้ ดังข้อความในเรื่องเหนือดวงตาที่ปิดสนิท ความว่า

ธนาสารไม่รู้เห็นอะไรอีกแล้ว ถ้าเขายังคงไม่พอใจกับบรรยากาศเช่นนี้ บ้านของเขาจะต้องเป็นวิมานที่เต็มไปด้วยรอยยิ้มและเสียงหัวเราะ ลูกเมียคนรอบข้างเขาจะต้องมีความสุข ผมเคยร่วมทางกับเขามากัน ระหว่างเราใช้วันคืนขึ้นสุขร่วมกัน เราผืนถึงเส้นทางทอดยาวไปสู่อนาคต ซึ่งปูลาดด้วยทรัพย์สินเงินทอง ข้าทาสบริวาร เกียรติยศชื่อเสียง ทุกสิ่งทุกอย่างมีให้เสพสนองเท่าที่สติปัญญาของนักธุรกิจคนหนึ่งจะช่วยขว้ายหามาได้ เราไม่เคยนึกถึงปลายสุดของสายทาง ระเร้งไปกับความหอมหวานของชีวิต รวากับย่างก้าวไปบนพรมกลีบกุหลาบ เพลิดเพลินและกระหึ่มยิ้มย่องบนโลกที่เรายืนอยู่ที่นี่ ความสำเร็จแห่งชีวิตมิไว้ให้เก็บเกี่ยวอย่างไม่มีวันหมดสิ้น บัดนี้เราเดินทางผ่านจนสุดท้ายมาแล้ว รวดเร็วเกินคาดคิด เขานอนนิ่ง ตาปิดสนิท มองไม่เห็น สายตาอาลัยของญาติพี่น้องและลูกเมีย

(เหนือดวงตาที่ปิดสนิท : 60)

ในเรื่องเล่นกับเปลือก ได้สะท้อนภาพสังคมปัจจุบันที่ผู้คนนิยมวัดค่า ดีค่าของคนด้วยกันด้วยวัตถุภายนอก เสื้อผ้า เครื่องประดับ แต่เมื่อปราศจากสิ่งปรุงแต่งเหล่านี้แล้วผู้คนก็ไม่ได้ให้ความสำคัญหรือเหลียวมอง ดังข้อความที่กล่าวว่า

นับเป็นครั้งแรกที่ผมได้สัมผัสบรรยากาศยามค่ำของถนนสายนี้ แม้รู้สึกแปลกหน้าไม่คุ้นเคยต่อสิ่งรอบข้าง ผู้คนหลายวัยเดินขวักไขว่ได้มานั่งแสงไฟจากตึกแถวที่สาครกระทบพื้นทางเท้า เสียงร้องเชิญชวนของพ่อค้าแม่ค้า เสียงต่อรองราคาแข่งกันดังจ่อแจ่มไม่แพ้ตลาดสด ผมปลีกตัวเดินสัมผัสบรรยากาศแปลกหน้าด้วยสายตาสอดส่องสุดเห็น ทำตัวเป็นนักแสวงหาคำตอบบางอย่างเกี่ยวกับวิถีคนเมือง ในแง่มุมที่คนทั่วไปมองข้าม ผมลองพิศสารรูปตัวเองอีกครั้ง ทางเกวณูตามลิ้นชัก เสื้อเชิ้ตแขนสั้นสีน้ำตาลปล่อยชาย รองเท้าแตะราคาถูกทุกส่วนเรือนร่างปลอดเครื่องประดับอวดความมั่งมี ผมยิ้มให้ตัวเองด้วยความมั่นใจว่าสภาพการแต่งกายผมยามนี้ คงกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกับย่านการค้าของเก่านี้ได้อย่างแน่นอน หากวัดกันด้วยเปลือกนอกมอซอ ผมคงไม่ต่างกับชายแก่จนๆทั่วไปที่เห็นอยู่ดาษดื่นในท้องถนน

(เล่นกับเปลือก : 147)

ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพหนุ่มสาวที่นิยมวัตถุ บริโภคสินค้าฟุ่มเฟือยต่างๆ ใช้ชีวิตความเป็นอยู่อย่างหรูหราเกินความจำเป็น ดังข้อความในเรื่องสิ่งที่หายไป ที่กล่าวว่า

ยุคนี้ แม่สาวน้อยหน้าใสเหล่านี้สนใจอะไร รถยุโรปรุ่นใหม่ สินค้าแบรนด์เนมจากประเทศตะวันตก กิจกรรมพิเศษของพวกสาวน้อยปากแดง บางกลุ่มเช่ากระบะปายี่ห้อยดั่งมาสะพายอวดกัน บางกลุ่มเดินโฉบเฉี่ยวตามศูนย์การค้า นั่งไขว่ห้างในร้านอาหารขยะ แก๊งเกดที่จ่อครถใหม่วามั่นแน่นเอียดขึ้นทุกวัน หนุ่มเหล่านี้นางสาวสวยของเราเหมือนนางงามแสดงแฟชั่นโชว์อวดร่ำอวดรวย และจัดชุดค่าของกันและกันด้วยวัตถุ

(สิ่งที่หายไป : 21)

ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนภาพของสังคมในยุคปัจจุบันที่มนุษย์มักจะวัดคุณค่าของมนุษย์จากวัตถุภายนอก ความมั่งมี จึงเป็นเหตุให้มนุษย์ไม่น้อยยอมกระทำการผิดกรรมหยาบช้า ไร้จริยธรรมเพียงเพื่อจะได้ครอบครองเป็นเจ้าของวัตถุนิยมและความเป็นหนึ่งในสังคม ดังข้อความในเรื่องคนทันสมัย ที่กล่าวว่า

ความหมายชีวิตของผู้คนยุคใหม่อยู่ที่ตรงนี้เอง ขอให้คุณมีเงิน มีอำนาจต่อรองสูง สังคมก็จะนับหน้าถือตาว่ามีเกียรติไปเอง เพื่อนเรียนวิศวะต่างมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน ว่าพวกเขาต้องขายวิชาชีพแลกกับความร่ำรวย นักศึกษาแพทย์ต้องก้าวข้ามอุดมการณ์พื้นฐาน เมื่อเรียนจบพวกเขามุ่งสู่โรงพยาบาลเอกชนเพื่อก้าวผ่านเปิดคลินิกส่วนตัว สิ่งก็ตามมาย่อมเป็นรถยนต์คันหรู บ้านหลังใหญ่ ชีวิตสุขสบายในสังคมทันสมัย

ความสำเร็จวัดกันด้วยวัตถุ โลกยุคใหม่ไม่มีคนซื้อกับคนกดอีกต่อไปแล้ว เหลือเพียงคนโกงกับคนฉลาดเท่านั้น และผมซาบซึ้งดีศาสนาองค์ปัจจุบันของมนุษย์คือโคตรพริอันฟังมีฟังได้ลัทธิใหม่นี้ไม่ต้องมีคัมภีร์หรือคำสอน แต่ได้รับการเชิดชูงูจากคนทั้งโลก

(คนทันสมัย : 184 – 185)

และข้อความในเรื่องตั้งละครตกสมัย ที่กล่าวว่า

พอมิเกียรติและอำนาจ ข้าราชการน้อยใหญ่มอบนับเข้าหา เจริญศุภและสายสะพายทำให้สันดานดิบของเขาเปลี่ยนไป อำนาจและผลประโยชน์เปลี่ยนสำนักและจุดยืนของคนได้ทุกระดับชั้น

(ตัวละครตลกสมัย : 32 – 33)

ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพสังคมในยุคทุนนิยม ที่ผู้คนต้องตกเป็นเหยื่อของนักลงทุนหลงใหลในวัตถุนิยม ผลสุดท้ายผู้ที่ต้องรับชะตากรรมนั้นก็คือประชาชนตาต่ำๆผู้ร่วมทุกข์ทนบนความหิวร่าฟูฟ่าของนักลงทุนชาวต่างชาติ พ่อค้า และบุคคลอื่นๆ ดังคำกล่าวในเรื่องมหกรรมแห่งชีวิต ที่กล่าวว่า

ยืนชัณนึ่งอยู่จนกระทั่งเสียงกลองเจียบลง กวาดสายตามองกองกระดูกขาวโพลนได้แสงแดดยามเย็น นี่คือหุบเขาสังหารโดยแท้ ชายแขนงกระดูกหน้าตีกองอีกครั้ง เสียงทุ้มแหลมดังรัวต่อเนื่อง จากนั้นเสียงกลองซาลง เปลี่ยนจากทุ้มแหลมเป็นทุ้มต่ำ เสียงที่เปลี่ยนไปปลุกโครงกระดูกนับแสนๆลุกขึ้นเต้นระบำไปบนลานกว้าง ค่อยๆเคลื่อนขบวนสู่หอคอยแห่งอำนาจ ร่ายรำอวดสายตารัฐมนตรีกระทรวงอุตสาหกรรมผ่านหน้ารัฐมนตรีกระทรวงวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม สั่นแรงอยู่แทบเท้ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข

โครงกระดูกแห่งความขมขื่นค่อยๆแตกออกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย กระจายกันลอยละล่องไปคนละทาง บ้างแต้มติดบนอาคารใหญ่ร่าของพ่อค้าวาณิช บนรอยยิ้มอหังการของนักลงทุนข้ามชาติ ติดเด่นอยู่ในคฤหาสน์หลังโตของนายธนาคารนอนสงบนิ่งอยู่ในโรงครัว ในรถยนต์คันหรู ในแกวไวน์ ในสร้อยไข่มุก แหวนเพชรบนเรือนิ้วของคุณนายตู้ทองเคลื่อนที่

(มหกรรมแห่งชีวิต : 192 – 193)

ประชาคม ลุนาชัย ได้กล่าวเชิงเปรียบเทียบ โครงกระดูกคือ ความทุกข์ยากลำบากของประชาชนที่ถูกเหล่าบรรดานายทุนเอารัดเอาเปรียบจนกระทั่งตายก็ไม่ได้อะไรตอบแทน

นอกจากนั้นประชาคม ลุนาชัย ยังชี้ให้เห็นถึงค่านิยมที่แปรเปลี่ยนไปตามสภาพสังคม จากเรื่องคนทันสมัย ค่านิยมที่ถูกต้อง เช่นการช่วยเหลือผู้อื่น การไม่ทิ้งขยะในที่ไม่ควรทิ้ง กลับดูเป็นเรื่องที่น่าขบขันในสังคมเมือง

สภาพสังคมอย่างในปัจจุบันที่ผู้คนส่วนมากให้ความสำคัญกับวัตถุและผู้คนไม่น้อยที่ถูกวัตถุครอบงำทำให้ต้องดิ้นรน แสวงหาเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งของเหล่านี้ ส่วนหนึ่งเพื่อแสดงอำนาจของผู้ครอบครอง จึงเป็นเหตุทำให้ผู้คนในสังคมต่างแข่งขันกันเพื่อครอบครองหรือเป็นเจ้าของวัตถุ สิ่งของเหล่านั้น

แม้ความเชื่อบางอย่างจะแปรเปลี่ยนแต่ ความเชื่อ ความกลัวในเรื่องไสยศาสตร์ เป็นสิ่งที่อยู่คู่สังคมไทยและคนไทยมานานจนแทบจะแยกออกจากกันไม่ได้ ในเรื่องคนหูเล็ก ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพความเชื่อที่ว่ารูปลักษณะของมนุษย์นั้นสามารถบ่งบอกหรือกำหนดชะตาชีวิตของบุคคลนั้นๆได้ ซึ่งความเป็นจริงอาจจะไม่ได้เป็นอย่างนั้นเสมอไป ดังคำกล่าวที่ว่า

พ่อหมอนั่งมองทารกน้อยวัยแปดวันทีนอนนิ่งอยู่บนเบาะ แก่ไล่สายตาจากสองฝ่าเท้าเล็ก ผ่านร่างซึ่งถูกห่มคลุมไว้ด้วยผ้าขนหนูสีขาว ถึงใบหน้าสีแดงระเรื่อและตาที่หลับปริ้ม แล้วหยุดนิ่งอยู่ที่ใบหูของทารก ใบหูซึ่งเล็ก กลมป้อม และผิดขนาด นี่เป็นลักษณะไม่ดี พ่อหมอชวบอกรับตัวเองในใจ มันบ่งบอกถึงชะตากรรมในกายภาพหน้าของเด็กคนนี้

(คนหูเล็ก : 201)

หรือข้อความในเรื่องเดียวกันที่กล่าวว่า

การได้ลูกชายมาเพียงหนึ่งคนก็ถือเป็นโชคอันยิ่งใหญ่แล้ว ตามความเชื่อที่ว่าลูกชายคือผู้ที่สืบทอดสกุล เขาเคยนึกถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเจ้าพ่อเจ้าแม่ซึ่งเคยได้ยินเพื่อนบ้านกล่าวขานกันว่า สามารถให้ลูกชาย หญิงแก่ผู้บงานได้

(คนहुเล็ก : 201 – 202)

ความศรัทธาในสิ่งที่ตนเองสัมผัสหรือมองไม่เห็นนั้นมีอิทธิพลกับผู้คนในสังคมไทยตลอดมา การบอกกล่าวกันปากต่อปากถึงความศักดิ์สิทธิ์ อิทธิปาฏิหาริย์ หรือสิ่งอื่นใดที่สามารถดลบันดาลให้กับผู้ที่มีความศรัทธาแล้วสัมฤทธิ์ผลได้ในที่สุด ย่อมทำให้ผู้คนมีความเชื่อมั่นศรัทธามากยิ่งขึ้นจนกลายเป็นความมั่งงาย ดังคำบรรยายในเรื่องต่อไม้

หลายวันก่อนมีหญิงชรามากวาบไหว้ต่อไม้ด้วยสีหน้าเศร้าสลด คราวนี้นางกลับมาอีกครั้งด้วยสีหน้าแจ่มขึ้น พร้อมนำข้าวของมาแก้บน ที่ทำให้หลานชายของนางซึ่งล้มป่วยมาหลายเดือน อาการมีแต่ทรงกับทรุด แต่พอนางมาบนบานต่อไม้ อาการของหลานชายนางดีขึ้นดิลิน จึงทำให้นางเชื่อสนิทใจว่านี่เป็นเพราะความศักดิ์สิทธิ์ของต่อไม้

เช่นเดียวกับชายชราอีกคน ที่เป็นทุกข์เป็นร้อนเพราะลูกสาวหายหน้าไปหลายปีหลังจากที่แกมาบนบานต่อไม้เพียงไม่กี่สัปดาห์ ลูกสาวแกก็กลับมาอย่างไม่คาดฝัน เรื่องราวความสมหวังเหล่านี้ดอกล้ำคร่ำครวญผู้คนที่มิต่อต่อไม้ให้หนักแน่นยิ่งขึ้น

(ต่อไม้ : 53)

และข้อความในเรื่องชาปปลอมของปู่ ที่กล่าวว่า

ผมบอกแม่เกี่ยวกับชาของปู่ แน่ใจว่าเป็นข้างเดียวกับชาผมที่ถูกตัดทิ้ง แต่ไม่ทราบว่าจะใช้ได้หรือเปล่า “ จะดีหรือลูก ” แม่ไม่เห็นด้วยเพราะชาของคนตายไปแล้ว ไม่สมควรที่คนยังอยู่จะนำมาใช้ สำหรับเรื่องแม่เป็นกังวลนั้นไม่มีใครเขายึดถือกันหรอก มีคนอีกมากมายที่เอาอวัยวะส่วนต่างๆของคนอื่นที่บริจาคไว้มาใช้แทน

(ชาปลอมของปู่ : 71)

ค่านิยมที่ ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนให้เห็นในเรื่องสั้นของเขา คือ ค่านิยมทางวัตถุที่มีมานานแล้ว แต่ทวีความรุนแรงในสังคมเมืองหลวง ดังได้สะท้อนภาพความยึดมั่นในวัตถุนิยมในเรื่องสั้นหลายเรื่อง ส่งผลให้ค่านิยมที่ตึงามอื่นๆ เป็นค่านิยมที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม เมื่อยึดถือวัตถุเป็นสรณะ ส่วนความเชื่อที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ ประชาคม ลุนาชัย เป็นความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติที่สืบทอดกันมาโดยไม่มิตเหตุผลที่ชัดเจน

4.3 ความมีมนุษยธรรม

ในเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย หลายเรื่องที่กล่าวถึงมนุษย์ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันและกันนั้นนับว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในสังคม ดังในเรื่อง คนหมอนหมิ่น ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของชายหนุ่มผู้หนึ่งที่เดินทางมาจากภาคเหนือเพื่อมาหางานทำในเมือง เมื่อได้งานทำแล้วก็กลับถูกโกงค่าแรง ตลอดจนการทำร้ายร่างกาย แสดงให้เห็นถึงจิตใจที่โหดเหี้ยมของมนุษย์ที่กระทำต่อมนุษย์ด้วยกัน ดังคำบรรยายที่ว่า

น้ำเสียงของเขาแหบแห้งและสั่นเครือบอกว่าเป็นคนมาจากเมืองเหนือ มาทำงานเป็นลูกจ้างทำสวนส้มในย่านนี้ได้เกือบครบปีแล้ว เราขอเบิกเงินเจ้าของสวนเพื่อจะกลับไปเยี่ยมบ้าน เจ้าของสวนนอกจากไม่ยอมจ่ายค่าแรงให้เขาแล้วยังใช้คนรุมทำร้าย เขาหนีกระเซอกระเซิงไม่รู้จะไปไหนดี ไม่มีญาติพี่น้องและคนรู้จัก จะกลับบ้านก็ไม่มีเงินค่ารถ เกือบสามวันเต็มๆแล้วที่ข้าวสากเม็ดไม่ตกถึงท้อง แสงไฟจากเพดานศาลกระแทบซีกหน้าซุบเขียว นัยยิต่างสองข้างของเขาแดงก่ำ ริมฝีปากบวมแฉ่ ใบหน้าเต็มไปด้วยริ้วรอยบาดเจ็บ หูึงขรามองน้ำฝนที่ไหลผ่านร่างของเขาลงสู่พื้น สำนวญเกล้าหน้าและแววตาแสนซื่อ รู้สึกสงสารเขาขึ้นมาจับใจ

(คนหมอนหมิ่น : 46)

การฉวยโอกาสหรือเป็นคนเห็นแก่ตัวก็เป็นอีกส่วนหนึ่งในเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย ที่นำเสนอเหตุการณ์เช่นนี้ไว้ในเรื่องสั้นเรื่อง ก่อนจะถึงปลายทาง โดยสะท้อนภาพของชายหนุ่มสามคนที่เดินทางไปต่างจังหวัดระหว่างทางเกิดการโจรกรรมบนรถโดยสารและมีผู้ได้รับบาดเจ็บจากเหตุการณ์ดังกล่าวโดยที่ได้มีชายสามคนนำคนเจ็บส่งโรงพยาบาล แต่ได้ล้วงกระเป๋าของคนเจ็บ ดังคำบรรยายที่ว่า

รถแล่นฝ่าความมืดมาเกือบครึ่งชั่วโมงกว่าเข้าสู่เขตเมือง และจอดลงหน้าโรงพยาบาลประจำจังหวัด คนเจ็บและชายหนุ่มทั้งสามต่างมีจุดหมายปลายทางที่เมืองนี้ สองคนช่วยประคองคนเจ็บลงรถ อีกคนถือกระเป๋าเจมส์บอนด์ตามหลัง กิ่งทองมองข้ามพนักเบาะชายหนุ่มสองคนกำลังประคองคนเจ็บก้าวไปยังปากประตู จากมุมมองตรงนี้ อาจมีหลอนเพียงคนเดียวเท่านั้นในจำนวนผู้โดยสารทั้งหมดที่เห็นเหตุการณ์นี้ ชายหนุ่มคนหัวกระเป๋ามีเจตนาขัดแย้ง เขายืนขวางใช้กระเป๋าและตัวบังสายตาคนบนรถเปิดโอกาสให้เพื่อนสองคนล้วงกระเป๋าคนเจ็บได้สะดวก กิ่งทองเพิ่งนึกคิดว่าคนเจ็บทั้งสองไม่ได้ถูกโจรปล้นทรัพย์สิน เงินในกระเป๋าพวกเขายังคงอยู่ครบ ชายหนุ่มแต่งกายสุภาพซึ่งทำตัวเป็นม้ายาวีทั้งสามคงล่วงรู้ในข้อนี้ และเตรียมการกันไว้อย่างดี

(ก่อนจะถึงปลายทาง : 7)

ในเรื่อง สินน้ำใจ ตัวละครได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพของความเห็นแก่ตัวในจิตใจมนุษย์ที่นับวันจะเพิ่มมากขึ้นในสังคมไทย ทำให้ต่างคนต่างคิดแค่ประโยชน์ส่วนตนไม่ได้คิดถึงจิตใจของบุคคลอื่นใดและประโยชน์ส่วนรวม ดังคำบรรยายที่ว่า

เมื่อถึงกรุงเทพฯการเป็นตามที่คาดไว้ ไอ้เตี้ยเล้งต้อนรับแกล้งเหยียดหยาม

“ติดลบอีกสองหมื่นลุง” มันผลักบัญชีให้แกดู ก่อนส่ายหน้า “ปีหน้าลุงไม่ต้องมาเอาที่ฉันอีกแล้วนะ เอาที่ใครฉันไม่ห้าม แต่ต้องส่งผักไซ้ให้ฉัน”

ไอ้เตี้ยเล้งไล่เบี่ยงอย่างไม่เกรงใจ ลุงสรวงได้แต่ก้มหน้า “ดูสิหนูลุง แสนกว่าบาทเขาไปแล้ว ถ้าปีหน้าลุงยังไม่มีปัญญาไซ้ ฉันเห็นที่จะต้องคิดดอกกลูร่อยละยีสืบ”

พวกความแค้นเต็มอกกลับบ้าน สันตริธาต่อน้ำจิตน้ำใจคนร่วมโลก เข้าใจเจตนาลูกเขยได้แจ่มแจ้งทั้งวันนี้อง
ที่มันยุให้แก้ทำไรก็เพราะไม่อยากแบกภาระหนี้สินแทนตนเอง หากแกมีกำไรขึ้นมามันก็พลอยได้อาศัยและเมื่อโชคร้ายล่มจม
แกกับเมียต้องหาทางชดใช้หนี้สินกันตามลำพัง ลูกสาวลูกเขยแกไม่ผิดอะไรกับไอ้เดี๋ยวลี้ พอดีที่มีเปรียบเข้าไม่มีเสียละที่มัน
จะหวงเงินถึงความหลังครั้งเก่า เมื่อคนเราคิดถึงแต่ตัวเองกันทั้งโลก แล้วทำไมแกต้องคิดถึงคนอื่น

(สิ้นน้ำใจ : 91 – 92)

หรือข้อความในเรื่องลูกแก้วสารอง ที่กล่าวว่า

ชายหนุ่มจากไปนานแล้ว ชายชราขังนั่งนิ่งอยู่ที่เดิม แกนึกถึงลูกแก้วของชายหนุ่มและครุ่นคิดคำนึงถึงโลก
แห่งความเป็นจริง โลกสำหรับแกและลูกๆหลานๆของมนุษย์ร่วมเผ่าพันธุ์เดียวกันของสรรพสิ่งและธรรมชาติ โลกที่มีอยู่เพียง
ลูกเดียวไม่อาจสร้างสารองได้ใหม่ หากมันเกิดแตกร้าวหรือพินาศลงด้วยน้ำมือของสัตว์เห็นแก่ตัวบางประเภท

(ลูกแก้วสารอง : 213)

ในเรื่องไอ้ค่อม ได้สะท้อนภาพของการกระทำของมนุษย์ที่ไร้จิตสำนึก ของมนุษย์ที่ดีจะ
พึงกระทำนั้น ตัวละครพิการได้ถูกขึ้นใจ โดยที่ตนเองไม่มีทางขัดขืนได้เลย พร้อมกับมีผู้รู้เห็นเป็นใจในการ
กระทำครั้งนี้ ดังคำบรรยายที่ว่า

ไม่นานต่อมาเกิดมีเสียงซุบซิบในหมู่คนงานว่า พวกเขาไม่ต้องไปเที่ยวถึงตลาดอีกแล้วของดีซ่อนอยู่ในห้อง
แม่ครัวนี่เอง ถูกกว่าที่ตลาดหลายเท่า คนงานทั้งยี่สิบเก้า ผลัดเวียนกันเป็นต้นก้ามปูขึ้นห้องแม่ครัว ขึ้นไปชมขึ้นหญิงพิการที่
ไร้ทางต่อสู้ ป้าพลอยเองก็รู้เห็นเป็นใจ สมคบคิดกับคนงานเก็บค่าผ่านหน้าต่างเป็นรายหัว

(ไอ้ค่อม : 203)

เรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย สะท้อนทั้งความมีน้ำใจ มีมนุษยธรรมและความแล้งน้ำใจขาด
มนุษยธรรม ให้ภาพสะท้อนถึงชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ทั้งทางด้านที่มีวัฒนธรรมคือมีมนุษยธรรมและใน
ด้านที่ไม่มีวัฒนธรรม คือไร้มนุษยธรรมซึ่งปรากฏควบคู่กันในสังคมไทย แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า
ประชาคม ลุนาชัย ใช้ภาพสะท้อนของความไร้มนุษยธรรมเพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านสำนึกว่าควรมีมนุษยธรรม

จากการศึกษาวัฒนธรรมในเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย พบว่าได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับ
กับมนุษย์กับวัฒนธรรมทั้งในด้านบวกและด้านลบ

5. มลภาวะและการทำลายสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาประเทศไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมนั้น ทำให้หลายๆฝ่ายต้องสร้างปัจจัยพื้นฐานทางด้านวัตถุอย่างมากมาย ซึ่งล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมแทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องภาวะทางน้ำ อากาศ หรือเสียงเป็นพิษ ล้วนแต่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของบุคคลทั่วไปอย่างกว้างขวาง

ในเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอภาพสะท้อนพฤติกรรมการสร้างมลภาวะและการทำลายสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากความมั่งคั่งและความเห็นแก่ตัว ไว้ในเรื่องผู้เนรมิตและบ้านในเมือง

ในเรื่องผู้เนรมิต ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพจิตใจของมนุษย์ผู้ไม่รู้จักพอมีแต่ความละโมภโลภมาก ใช้อำนาจในการระรานผู้อื่น จนกลายเป็นสงคราม ผลแห่งสงครามทำให้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย กลายเป็นมลภาวะที่ยากจะแก้ไข หรือทำให้เหมือนเดิมได้อีกซึ่งมนุษย์ไม่เคยมองเห็นความสำคัญในข้อนี้ ดังคำกล่าวที่ว่า

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ และยุคสมัย ประดิษฐกรรมใหม่ๆของพวกมนุษย์เพิ่มมากขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง เครื่องฟุ้งหม่ เครื่องมือสื่อสาร และเทคโนโลยีการสงคราม ฉะนั้นมองเห็นด้านมืดในจิตใจของมนุษย์ ความไม่รู้จักพอในผลประโยชน์และอำนาจ ทำให้สำนึกที่ดีงามเสื่อมสลาย ฉะนั้นเห็นความร้ายไร้ของผืนป่าซึ่งถูกทำลาย เห็นความขุ่นมัวของสายน้ำ ความสกปรกในท้องทะเล สารเคมีซึ่งปนเปื้อนก่อนเมฆ ความเสื่อมโทรมทั้งหลายเหล่านี้ ล้วนเป็นภาพสะท้อนความโสมมในหัวใจมนุษย์ ผ่าทะลากลมของสงครามยุคใหม่ ลากรอยแห่งการทำลายเป็นทางยาวกองทัพอากาศแห่งมหาอาณาจักรรุกราน ปร่าผลาญความอุดมสมบูรณ์ของแผ่นดิน ทำลายวิถีชีวิตปกติสุขแห่งทวยราษฎร์

(ผู้เนรมิต : 51)

ในเรื่องบ้านในเมือง ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนภาพการทำลายสิ่งแวดล้อมด้วยการทิ้งขยะและสิ่งของที่เหลือใช้ ซึ่งทำให้เกิดมลภาวะทางธรรมชาติ ทั้งเกิดกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ ดังข้อความที่ว่า

ลูกสาวและลูกเขยของแกกำลังช่วยกันขนเศษสิ่งเหลือใช้ลงข้างล่าง

“จะเอาไปทิ้งที่ไหนล่ะ พ่อ” ลูกสาวร้องถาม

“กูไม่รู้หรอก” แกส่ายหน้า

ทั้งเศษโม่ ซึ่งมากับเครื่องใช้ไฟฟ้า ถังพลาสติกหลายขนาด กระดาษหนังสือพิมพ์ เชือกฟาง และกระดาษห่อของ ลูกเขยหัวขะมาสมทบอีกสองถุงใหญ่ ครั้นแล้วก็นำมองดูภูเขายขยะกลางห้องโถง

แกเดินออกมาหน้าบ้าน อยากพบใครสักคนที่พอจะแนะทางออกในเรื่องนี้ให้ได้ แกลดสายตาต่ำลง และเห็นถังขยะใบใหญ่ซึ่งเต็มจนล้น เศษขยะและสิ่งปฏิกูลกระจายเกลื่อนอยู่รอบๆ แกได้กลิ่นเหม็นเน่า มองเห็นแมลงวันหัวเขียวหลายตัวบินว่อน เหลียวมองไปที่บ้านข้างๆและบ้านหลังถัดๆไป ทุกหลังต่างมีถังขยะอยู่หน้ารั้วบ้าน แต่ล้วนเต็มจนล้น ทั้งเกลื่อนอยู่บนพื้นซีเมนต์ส่งกลิ่นเหม็นตลบอบอวล

(บ้านในเมือง : 67)

ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพที่มนุษย์ใช้ธรรมชาติอย่างไม่ยั้งคิด การบุกรุกของพื้นที่ของเขตอุตสาหกรรม การทำลายสภาพแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม การทิ้งขยะ การใช้สารเคมี ที่กล่าว

มาเหล่านี้ล้วนเป็นเหตุที่ทำให้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดมลพิษ ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในที่สุด

จากผลการศึกษาวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย สรุปผลการศึกษาวิเคราะห์ โดยแบ่งภาพสะท้อนสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ ประชาคม ลุนาชัย ออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. สังคม ได้สะท้อนภาพสังคมในลักษณะต่างๆดังนี้

1.1 สภาพสังคม ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนภาพของสังคมโดยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการเติบโตของสังคมเมือง ซึ่งผลกระทบต่อนักคิดและค่านิยมในการดำเนินชีวิตของมนุษย์อย่างมาก เช่น ทำให้มนุษย์คิดถึงแต่ตนเองมากขึ้น ขาดน้ำใจต่อเพื่อนมนุษย์ร่วมสังคม นอกจากนั้นการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมทำลายธรรมชาติและสภาพแวดล้อมให้เสื่อมโทรมลง และสร้างความเหลื่อมล้ำด้านฐานะทางสังคมให้มากขึ้น

1.2 อาชีพ ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนภาพของคนที่ประกอบอาชีพต่างๆได้แก่ อาชีพประมง อาชีพโสเภณี อาชีพตำรวจ ผู้ใช้แรงงาน และสื่อมวลชน ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพอาชีพชาวประมงไว้มากที่สุดในบรรดาเรื่องสั้นทั้งหมด ในเรื่องของลักษณะงานที่อยู่กลางทะเลเป็นระยะเวลานานๆ ความยากลำบากที่เกิดจากอาชีพนี้ การได้ค่าตอบแทนที่ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ การขาดความปลอดภัย และไม่มีหลักประกันที่แน่นอน บั่นปลายชีวิตของชาวประมงที่มักจะขมขื่นไร้สุข ส่วนอาชีพโสเภณี ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนให้เห็นภาพของการถูกดูแคลนจากคนในสังคม ความขมขื่นของคนอาชีพนี้และพยายามที่จะดิ้นรนให้พ้นจากอาชีพนี้ ซึ่งมักจะไม่สำเร็จ อาชีพผู้ใช้แรงงาน ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพความทุกข์ยากในการถูกนายจ้างเอารัดเอาเปรียบ การได้ค่าตอบแทนที่ไม่เป็นธรรม สภาพความเป็นอยู่ที่อดคัด แร้นดั้น การต้องทำงานแข่งกับเวลา ส่วนอาชีพตำรวจ ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของตำรวจในด้านลบ กล่าวคือ ตำรวจมักจะใช้อำนาจหน้าที่ของตนในทางที่ไม่ชอบธรรม ใช้อำนาจหน้าที่เอารัดเอาเปรียบและแสวงหาผลประโยชน์กับประชาชน แทนที่จะเป็นที่พึ่งอย่างแท้จริงให้แก่ประชาชน ส่วนอาชีพสื่อมวลชนนั้น ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนภาพการทำงานของบรรดาสื่อมวลชนที่ขาดจรรยาบรรณในการทำงาน ยอมให้อาชีพของตนเป็นเครื่องมือรองรับอาชีพอื่นๆ ทำให้อาชีพของตนขาดความน่าเชื่อถือ ขาดเกียรติที่น่ายกย่อง

1.3 ปัญหาสังคม ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนสภาพปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในสังคมทั้งสังคมเมืองและชนบท ซึ่งแบ่งออกเป็นปัญหาต่างๆดังนี้

1. ปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศ ได้แก่ปัญหาการข่มขืนและทำร้ายร่างกายกับปัญหาโสเภณีเด็ก ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนภาพสาเหตุของปัญหาเหล่านี้ ว่าเกิดขึ้นจากจิตใจของมนุษย์เสื่อมทรามลงจึงกระทำการข่มเหงรังแกผู้อื่น เช่น การข่มขืนและการทำร้ายร่างกาย ทำให้ผู้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อต้องมิตราบาปติดตัวไปตลอดชีวิต และชีวิตอยู่ด้วยจิตใจที่หวาดผวาและหดหู่ ส่วนปัญหาโสเภณีเด็ก ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนภาพของเด็กที่โดยล่อลวงหรือถูกซื้อขายมาเพื่อประกอบอาชีพโสเภณีเด็กจะด้วยความสมัครใจหรือไม่ก็ตาม

2. ปัญหาเด็กและเยาวชน ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนภาพเด็กและเยาวชนที่ต้องประกอบอาชีพหาเลี้ยงตัวเองและครอบครัว ถูกนายจ้างทารุณกรรม ทำร้ายร่างกายและได้รับค่าตอบแทนที่ไม่เป็นธรรม นอกจากนั้น ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพเยาวชนที่มั่วสุมกันตามสถานบันเทิง หมกมุ่นเรื่องเพศ ยาเสพติด

3. ปัญหาความยากจน ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนสภาพปัญหาความยากจน โดยเฉพาะเกษตรกรผู้คนจำนวนมากต้องเดือดร้อนกับผลผลิตที่ไม่ดีหรือขาดที่ดินทำกิน ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ฝืดเคือง จนเป็นเหตุให้อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำงานในเมือง มาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นสาวใช้ตามบ้าน เป็นต้น

4. ปัญหาอาชญากรรม ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนภาพปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในสังคมที่มีหลากหลายรูปแบบ โดยเฉพาะสังคมเมืองที่ผู้คนอยู่กันอย่างหนาแน่น

5. ปัญหาสิ่งแวดล้อม ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลาย เป็นผลมาจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมมาแทนที่ภาคเกษตรกรรม และมนุษย์ขาดสำนึกในด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม

2. เศรษฐกิจ ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนภาพของเศรษฐกิจในยุคทุนนิยมที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตของคนในสังคม ทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้นจนกระทั่งรายได้เท่าเดิม หรือยังคงไม่เป็นธรรมเพราะถูกนายจ้างลดสวัสดิการลง เพื่อลดต้นทุนการผลิต นอกจากนั้น ประชาคม ลุนาชัย ยังได้สะท้อนภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำ อันเนื่องมาจากการลดค่าเงินบาท และผลกระทบที่มีต่อผู้ประกอบการและลูกจ้าง

3. การเมือง ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนภาพของข้าราชการการเมืองที่กระทำตัวไม่น่าเชื่อถือ ขาดความซื่อสัตย์ ทำงานเพื่อกอบโกยผลประโยชน์ให้กับตนเองและพวกพ้อง

4. วัฒนธรรม ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพวัฒนธรรมของบุคคลในสังคม แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

4.1 ครอบครัว ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนภาพครอบครัวในสังคมชนบทที่มีความรักและความผูกพันปรารถนาดีต่อกัน เคารพบุพการีและผู้มีพระคุณ ส่วนครอบครัวสังคมเมืองความรักความผูกพันยังไม่แน่นแฟ้นเท่าที่ควร

4.2 ค่านิยมและความเชื่อ ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนภาพค่านิยมและความเชื่อในด้านการบริโภควัตถุที่เกิดความจำเป็นจนกลายเป็นความลุ่มหลง สะสมเพื่อสร้างอำนาจ หรืออวดกัน ทำให้มนุษย์มีศีลธรรมและจริยธรรมตกต่ำลง เพราะถูกวัตถุครอบงำ

นอกจากนั้น ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพเรื่องความเชื่อในสังคมไทยที่อยู่คู่พฤติกรรมของคนไทยมานาน แม้จะไม่มีเหตุผลใดๆนอกจากความเชื่อต่อกันมา

4.3 ความมีมนุษยธรรม ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพทั้งความมีมนุษยธรรมและความไร้มนุษยธรรมของคนในสังคมว่ามนุษย์จะเห็นใจกัน โดยแสดงทัศนคติว่าหากมีน้ำใจต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันในสังคมก็จะทำให้สังคมมนุษย์น่าอยู่มากขึ้น

5. มลภาวะและการทำลายสิ่งแวดล้อม ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพในเรื่องมลภาวะที่ถูกทำลายด้วยฝีมือมนุษย์ อันเนื่องมาจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม มนุษย์ต้องร่วมมือกันแก้ไขสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

จากการวิเคราะห์มาทั้งหมดนี้ มีข้อสังเกตว่าเรื่องสั้นของ ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนภาพ
ด้านลบในสังคมมากกว่าด้านบวก ทั้งนี้ก็เพื่อจะชี้ให้เห็นความเลวร้ายที่เกิดขึ้นในสังคม สมควรที่เราจะ
ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นและเห็นทางออกของปัญหาจากสำนึกด้านดีของมนุษย์ทุกคนที่มีอยู่ เราจะเห็น
ว่า ประชาคม ลุนาชัย จะให้ความหวังไว้เสมอว่าแม้ในสภาพสังคมที่เลวร้ายที่สุดยังมีคนดี สำนึกดีหลงเหลือ
เสมอ อันจะทำให้สังคมพอมีความหวังที่จะดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

บทที่ 4

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย จำนวน 99 เรื่อง โดยการวิเคราะห์แนวความคิด และ ภาพสะท้อนสังคม สรุปผลการศึกษาวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์แนวความคิดในเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย จากการศึกษาวิเคราะห์ สรุปได้ดังนี้

ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอแนวความคิดในเรื่องสั้นโดยแบ่งเป็นประเภทต่างๆทั้งสิ้น 4 ประเภท คือ

1. แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับสังคม
2. แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับมนุษย์
3. แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับการดำเนินชีวิต
4. แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับธรรมชาติ

1. แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับสังคม

ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอแนวความคิดในประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น ในด้าน ปัญหาการเมือง การปกครอง ปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาที่เน้นปรากฏการณ์ของสังคม

ปัญหาการเมืองการปกครอง ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอแนวความคิดทางการเมืองไว้ 2 แนว คือ แนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักการเมือง ที่ใช้อิทธิพลของนักการเมือง ใช้อำนาจหน้าที่ทางการเมืองหาผลประโยชน์ให้กับตนเองและพรรคพวก และทัศนคติที่ประชาชนเบื่อหน่ายนักการเมือง เพราะไม่ทำตามข้อตกลงที่ให้ไว้เมื่อหาเสียง

ปัญหาเศรษฐกิจ ประชาคม ลุนาชัย เสนอถึงผลกระทบจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมไว้ 2 กรณี คือ กรณีแรก ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ทำให้วิถีชีวิตของบุคคลในสังคมเปลี่ยนแปลงไป คือการที่ชาวบ้านได้รับผลกระทบจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมจนมีผลทำให้ชาวบ้านเปลี่ยนค่านิยมจากที่เคยให้ความสำคัญกับทางด้านจิตใจมาเป็นการให้ความสำคัญกับเงินหรือวัตถุแทน

กรณีที่สอง ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่เปิดโอกาสให้นายทุนเอาเปรียบผู้ใช้แรงงานด้วยการจ่ายค่าตอบแทนที่ไม่เป็นธรรม ไม่ให้สวัสดิการที่ดีแก่ผู้ใช้แรงงาน และเอาเปรียบผู้บริโภคด้วยสินค้า ฉวยโอกาสขึ้นราคาสินค้าและบริการ หรือการนำสินค้าที่ไม่มีคุณภาพมาจำหน่าย

ปัญหาที่เป็นปรากฏการณ์ของสังคม ประชาคม ลุนาชัย เสนอแนวความคิดเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ความไม่น่าอยู่ของสังคมเมือง ด้วยเหตุที่สภาพสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มนุษย์คิดสร้างสรรค์ขึ้น แม้ว่าเทคโนโลยีดังกล่าวจะมีส่วนทำให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้าก็จริง แต่ขณะเดียวกันก็ย่อมส่งผลกระทบทำให้สังคมเสื่อมลงไปด้วย และความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมนั้นยังส่งผลให้วัฒนธรรมและค่านิยมที่แปรเปลี่ยนไปในทางที่ไม่

เหมาะสม ตลอดจนทำให้มนุษย์ในสังคมเกิดความเห็นแก่ตัวและไร้มนุษยธรรม เพราะความเปลี่ยนแปลงของสังคมนี้เองทำให้บุคคลกลายเป็นผู้ที่ล้าหลังและขาดศีลธรรมกันมากขึ้น

นอกจากนี้ประชาคม ลูนาซัย ได้เสนอให้เห็นถึงปัญหาในกลุ่มอาชีพต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อสังคม ได้แก่ อาชีพหญิงบริการ ผู้ใช้แรงงาน และข้าราชการ กล่าวคือ ปัญหาหญิงบริการนั้น ประชาคม ลูนาซัย ได้เสนอแนวคิดถึงสาเหตุของการมาประกอบอาชีพนี้ว่า เกิดจากความยากจน และสภาวะความกดดันจากสถานการณ์ต่าง ๆ ค่านิยม ตลอดจนสภาพความเป็นอยู่ ปัญหาที่หญิงบริการต้องประสบ คือการถูกเหยียดหยาม การเจ็บป่วยจากโรคต่างๆ การตั้งครรภ์ เป็นต้น ส่วนปัญหาผู้ใช้แรงงาน ประชาคม ลูนาซัย แสดงแนวความคิดที่ผู้ใช้แรงงานที่ถูกนายทุนเอารัดเอาเปรียบเรื่องต่าง ๆ ทั้งค่าตอบแทน และการไม่ได้รับค่าสวัสดิการจากนายจ้างอย่างเพียงพอ สุดท้ายปัญหาข้าราชการ ประชาคม ลูนาซัย ได้แสดงแนวความคิดว่าที่ประชาชนให้ความยกย่องนับถือข้าราชการ ปัญหาที่เกิดขึ้นคือมีข้าราชการที่ไม่ได้ทำงานเพื่อประชาชนอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม เพราะส่วนใหญ่มักจะมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ ๆ

2. แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับมนุษย์

ประชาคม ลูนาซัย ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับมนุษย์ไว้ 2 ประเด็น ได้แก่

มนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคล ประชาคม ลูนาซัย ได้เสนอแนวความคิดในเรื่องนี้ไว้ว่าควรเป็นมนุษย์ที่มีจิตใจและการกระทำอันดีงาม และเป็นการกระทำที่มีคุณค่าทั้งต่อตนเองและผู้อื่น รับผิดชอบต่อตนเอง ตลอดจนการรู้จักตนเองสามารถตัดสินใจเลือกทางเดินชีวิตที่เหมาะสมให้กับตนเองได้ และมีความเข้าใจในความเป็นสัจจะของชีวิต อีกทั้งเป็นผู้ที่มีความใฝ่ฝัน ความหวัง ความรักและความเชื่อมั่นศรัทธาในชีวิตของตน

มนุษย์ในฐานะพลเมืองของสังคม ประชาคม ลูนาซัย ได้เสนอแนวความคิดในเรื่องนี้ไว้ว่ามนุษย์เป็นผู้ที่มีคุณค่าในความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและผู้อื่นในสังคม รู้จักหน้าที่ และมีมิตรภาพน้ำใจที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

3. แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับการดำเนินชีวิต

ประชาคม ลูนาซัย ได้เสนอแนวความคิดในเรื่องนี้ไว้ว่ามนุษย์ควรดำเนินชีวิตด้วยความเรียบง่าย ตลอดจนมีความเชื่อมั่นและมีความหมาย ความสุขที่แท้จริงสำหรับชีวิตของมนุษย์อยู่ที่จิตใจ รู้จักหน้าที่ของตนและปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์ที่สุด นอกจากนี้ประชาคม ลูนาซัย ยังเตือนให้มนุษย์นึกถึงภัยจากการเจริญเติบโตทางวัตถุ อันจะส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

4. แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ประชาคม ลูนาซัย ได้เสนอแนวความคิดในเรื่องนี้ไว้ว่า มนุษย์ควรตระหนักถึงคุณค่าและประโยชน์ที่จะได้รับจากธรรมชาติ ตลอดจนการอยู่ร่วมกันของมนุษย์และธรรมชาติ หากทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายด้วยน้ำมือของมนุษย์จะส่งผลกระทบต่อมนุษย์โดยตรง จากธรรมชาติที่ยากจะแก้ไขได้ และยังทำให้มนุษย์ดำเนินชีวิตด้วยความยากลำบากอีกด้วย

2. วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย

จากการศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย สามารถสรุปได้ว่าประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของสังคมในแง่มุมต่างๆ ดังนี้ ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม มลภาวะและสิ่งแวดล้อม

1.1 สังคม

สภาพสังคม ประชาคม ลุนาชัย สะท้อนภาพสังคมที่เสื่อมทราม เนื่องจากความเจริญเติบโตของสังคมเมือง ส่งผลให้จิตใจของมนุษย์คำนึงถึงแต่ความอยู่รอดของตัวเอง สะท้อนภาพสังคมแบบตัวใครตัวมัน ขาดการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

1.2 ด้านอาชีพ

1.2.1 อาชีพประมง ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของผู้ประกอบอาชีพประมงว่าเป็นอาชีพที่ได้รับความยากลำบากจากการทำงานที่ต้องออกทะเลเป็นแรมเดือนขาดหลักประกันที่แน่นอน ทั้งค่าตอบแทนก็น้อย

1.2.2 อาชีพโสเภณี ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของผู้ประกอบอาชีพโสเภณีนั้นมาจากความต้องการส่วนหนึ่งและความจำเป็น ความยากจน นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงภาพความเป็นอยู่ของโสเภณีว่ามีสภาพความเป็นอยู่ที่แร้นแค้น ต้องพักอาศัยอยู่ในสถานที่คับแคบ สกปรก ชีวิตมีแต่ความทุกข์ระทม ตลอดจนปัญหาต่างๆ เช่น การถูกเอาเปรียบจากเจ้าของกิจการ หรือแขกผู้มาใช้บริการ การทำร้ายร่างกาย ปัญหาการถูกดูหมิ่นดูแคลนจากบุคคลทั่วไปและการเสี่ยงกับปัญหาการตั้งครรภ์โดยไม่พึงประสงค์

1.2.3 ตำรวจ ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของตำรวจที่มีความประพฤติไม่ซื่อตรงต่อหน้าที่ของงาน การฉ้อฉลเบียดเบียนราษฎรหรือผู้ที่ด้อยกว่า การใช้อำนาจหน้าที่ในทางไม่ถูกต้อง แสวงหาผลประโยชน์ใส่ตนเองและพรรคพวก

1.2.4 ผู้ใช้แรงงาน ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่ที่ถูกนายทุนเอารัดเอาเปรียบในเรื่องต่าง ๆ เช่น การกดขี่ การทำร้ายร่างกาย การใช้แรงงานเด็ก สิทธิและเสรีภาพของผู้ใช้แรงงานตามสถานประกอบการต่าง ๆ

1.2.5 สื่อมวลชน ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของสื่อมวลชนที่ทำงานรับใช้ผู้มีอิทธิพล หรือมีหน้ามีตาในสังคม สื่อมวลชนที่ขาดคุณธรรมและจริยธรรม ทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนตน สื่อข้อมูลที่ไม่เป็นความจริงต่อประชาชน

1.3 ปัญหาสังคม

1.3.1 ปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศ ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพให้เห็นถึงปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศ ทั้งการข่มขืนและทำร้ายร่างกาย และปัญหาโสเภณีเด็ก ซึ่งส่วนใหญ่ผู้หญิงที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศนั้นมาจากกลุ่มผู้ใช้แรงงานที่ดื่มสุราแล้วขาดสติ หรือเกิดจากการยั่วยุกามารมณ์จากสื่อต่าง ๆ ส่วนปัญหาโสเภณีเด็กนั้นผู้เขียนเสนอให้เห็นว่าผู้ใช้บริการบางคนชอบเด็กอายุน้อย ๆ บริสุทธิ์ ทำให้ทางสถานบริการต้องสืบเสาะหาเด็กสาวที่อายุน้อยมาบริการแขก

1.3.2 ปัญหาเด็กและเยาวชน ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพให้เห็นถึงปัญหาการใช้แรงงานเด็กอย่างไม่เป็นธรรมตลอดจนการทารุณกรรม ไม่ว่าจะเป็นการทำร้ายร่างกาย กักขังหน่วงเหนี่ยว ค่าตอบแทนที่ไม่เป็นธรรม ไม่มีเวลาการทำงานที่แน่นอน หรือมีวันหยุด นอกจากนี้ผู้เขียนยังสะท้อนภาพของการช่อกสมตามสถานบันเทิงของเด็กและเยาวชน ตลอดจนโรงแรมม่านรูด

1.3.3 ปัญหาความยากจน ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพให้เห็นถึงสภาพการณ์ของผู้ประกอบอาชีพหาเช้ากินค่ำ ไม่ว่าจะเป็นอาชีพเกษตรกรรม ชาวไร่ชาวนา หรือผู้ที่จากบ้านเกิดเข้ามา

หางานทำให้เมืองหลวง ขยายแรงงานตามโรงงาน เป็นคนรับใช้ตามบ้าน เพราะติดการหนีความยากจนที่ตนเองต้องประสบอยู่

1.3.4 ปัญหาอาชญากรรม ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพการเกิดอาชญากรรม ตลอดจนความไร้ระเบียบของสังคมก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม หรือการประทุษร้ายต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่น

1.3.5 ปัญหาสิ่งแวดล้อม ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น เพราะมนุษย์ไม่เห็นคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงเกิดการทำลายสิ่งแวดล้อม ด้วยการนำความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี และวิทยาการสมัยใหม่เข้ามาใช้ ทำให้เกิดปัญหาหลากหลายต่าง ๆ ตามมาทั้งสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ อากาศเป็นพิษ

2. เศรษฐกิจ ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่เข้ามามีบทบาทในสังคมไทย ตลอดจนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ และส่งผลให้สภาพจิตใจของมนุษย์ในสังคมแปรเปลี่ยนตาม มนุษย์ยึดถือนิยมในวัตถุมากขึ้น ขาดจิตสำนึกต่อกัน ในทางกลับกันจิตใจของมนุษย์ยิ่งเสื่อมถอยลงตามไป นอกจากนี้ ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของเศรษฐกิจตกต่ำอันเนื่องมาจากนโยบายลดค่าเงินบาทของรัฐบาล ส่งผลกระทบต่อภาคธุรกิจทั้งผู้ประกอบการและลูกค้า

3. การเมือง ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพนักการเมืองที่ไม่คำนึงถึง ทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาต่อการเมืองและรัฐบาล ตลอดจนขาดความเชื่อมั่นในนโยบายของพรรคการเมืองต่างๆ อันเนื่องมาจากนักการเมืองทำงานไม่จริงจึงดังคำกล่าวไว้ในตอนหาเสียง นอกจากนี้ยังมีนักการเมืองบางคนทุจริตในหน้าที่ จึงส่งผลให้ประชาชนเกิดทัศนคติที่ไม่ดีกับนักการเมือง

4. วัฒนธรรม

4.1 ครอบครัว ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของครอบครัวว่า ครอบครัวที่อยู่ครบถ้วนพร้อมหน้าพร้อมกันเป็นครอบครัวที่มีความสุขเปี่ยมล้น แต่ถ้าสภาพครอบครัวเกิดเปลี่ยนแปลงไปไม่ว่าจะเป็นการขาดผู้นำของครอบครัว เหลือเพียงคนใดคนหนึ่ง ความไม่เข้าใจกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว การดิ้นรนชวนขวายในการประกอบอาชีพทำให้ขาดเวลาที่จะพบปะพูดคุยกัน สิ่งเหล่านี้ย่อมทำให้ครอบครัวเกิดปัญหา และในที่สุดก็เกิดการแตกแยก แต่ผู้เขียนได้พยายามสะท้อนภาพของความรักและความอบอุ่นเพื่อเป็นพื้นฐานในการประกอบครอบครัวให้มีความอบอุ่น สามัคคีกันของสมาชิก ตลอดจนความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนอย่างดี ย่อมทำให้ครอบครัวพบความสุข

4.2 ค่านิยมและความเชื่อ ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของค่านิยมแบบวัตถุนิยมว่า มีสาเหตุมาจาก สังคมที่มีการพัฒนาทางด้านวัตถุส่งผลให้เกิด การยกย่องผู้ที่มีทรัพย์สินเงินทอง มีฐานะ และหน้าที่การงานโดยไม่คำนึงถึง ความดีงามในจิตใจทำให้คนบางกลุ่มแต่งกายด้วยเครื่องประดับราคาแพง แล้วนำมาประกวดแข่งขันกัน ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ชื้อของเกินความจำเป็น เมื่อคนในสังคมให้ความสำคัญกับวัตถุ ทรัพย์สินเงินทองมากกว่าสิ่งอื่นใดจนทำให้ขาดความยั้งคิด และไม่คำนึงถึงศีลธรรม จรรยาที่ดีงามในสังคม คำนึงถึงแต่ความสะดวกสบายในชีวิตความเป็นอยู่เท่ากับว่าผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่าค่านิยมทางวัตถุนิยมเป็นค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์อย่างยิ่ง

4.3 ความมีมนุษยธรรม ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพให้เห็นว่า ความรู้มนุษยธรรมนั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเติบโตของสังคมในด้านวัตถุ ทำให้มนุษย์เห็นแก่ตัว จนถึงขนาดไร้มนุษยธรรม อย่างไรก็ตามถ้ามนุษย์ยังคงเอื้ออาทรกัน มีน้ำใจต่อกันอย่างบริสุทธิ์ใจ พึงพาอาศัยกันได้ ในยามทุกข์ยาก มนุษย์ก็จะยังคงคงความมีมนุษยธรรมอยู่ได้ ไม่แปรเปลี่ยนไปตามสภาพสังคม

5. มลภาวะและสิ่งแวดล้อม ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมนั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากมนุษย์นำเทคโนโลยีและวิทยาการใหม่ ๆ มาใช้เพิ่มมากขึ้น จนกลายเป็นการทำลายและสร้างมลภาวะให้กับธรรมชาติและสร้างความเสื่อมโทรมให้แก่สิ่งแวดล้อม

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย ในด้านแนวความคิดและภาพสะท้อนสังคมทำให้เห็นลักษณะเฉพาะของประชาคม ลุนาชัย อย่างชัดเจนซึ่งสามารถอภิปรายได้ว่าเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย เป็นเรื่องสั้นที่มุ่งเสนอแนวความคิด และสะท้อนภาพสังคมมนุษย์ตลอดจนการดำเนินชีวิตมนุษย์ กล่าวคือ การดำเนินชีวิตโดยให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องของจิตใจ และความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ ยึดมั่นคุณธรรม จริยธรรมและความถูกต้องดีงาม การดำเนินชีวิตเรียบง่ายสมถะ และประชาคม ลุนาชัย ยังมองเห็นปัญหา และข้อผิดพลาดต่าง ๆ ที่มนุษย์เป็นผู้กระทำนั้นเป็นสิ่งที่สามารถคลี่คลายได้โดยอาศัยความรัก ความเข้าใจ ความปรารถนาดีที่มนุษย์มีต่อกันนำไปสู่การแก้ไขปัญหา และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ให้ กลับกลายเป็นสิ่งที่ดีงาม และข้อผิดพลาดทั้งหมดนั้นย่อมควรที่จะได้รับการให้อภัยจากมนุษย์ร่วมสังคม

มีลักษณะเด่นที่สังเกตพบในเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัยคือ ตัวละครของประชาคม ลุนาชัย ส่วนใหญ่จะเป็นชนชั้นล่าง เป็นผู้หาเช้ากินค่ำ ทำงานหนักตลอดชีวิต ต้องสู้กับปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนอุปสรรคที่พบมากมายในชีวิต แต่ตัวละครของประชาคม ลุนาชัย ไม่เคยยอมแพ้ต่อโชคชะตา ตัวละครทำตัว เปี่ยมไปด้วยพลังและความมุ่งมั่นในการดำเนินชีวิต

ประชาคม ลุนาชัย เดิมประกอบอาชีพเป็นชาวประมงยาวนานถึง 8 ปี ก่อนที่จะมาทำงานอื่น และนักเขียน ดังนั้นงานเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย จึงถ่ายทอดชีวิต ภาพลักษณ์ มุมมองของชีวิต ชาวประมงไว้ในงานเขียนยุคต้น ๆ มากที่สุด จึงทำให้ผู้อ่านรู้จักอาชีพชาวประมงมากขึ้นตามไปด้วย

ประชาคม ลุนาชัย ได้เสนอแนวความคิด และภาพสะท้อนสังคม ผสมผสานกับประสบการณ์ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต มากเป็นเรื่องสั้น ประชาคม ลุนาชัย มักจะยึดตัวละครในเรื่องเป็นศูนย์กลางในการเล่าเรื่องและดำเนินเรื่อง ดังนั้นความคิดในเรื่องสั้นของ ประชาคม ลุนาชัย จึงเกิดขึ้นจากมุมมองของมนุษย์ที่มีต่อมนุษย์ด้วยกัน นอกจากนั้นเราจะพบความคิดของผู้เขียนผ่านตัวละครผู้เล่าเรื่อง และความคิดของผู้เขียนที่แฝงอยู่ในพฤติกรรมของตัวละครอีกทีหนึ่ง

นอกจากนี้ในเรื่องภาพสะท้อนสังคม ประชาคม ลุนาชัย ได้สะท้อนภาพของสังคมในเรื่องของสังคมและวัฒนธรรมความเป็นอยู่มากที่สุด เพราะเป็นเรื่องที่ใกล้ชิดและสัมผัสกับชีวิตมนุษย์โดยตรง

ประชาคม ลุนาชัย เสนอแนวความคิดและสะท้อนภาพสังคม โดยแสดงถึงปัญหา และมักชี้ทางออกด้วยการปลุกเร้าจิตสำนึกด้านดีของมนุษย์ ประชาคม ลุนาชัย แสดงความหวังว่าหากมนุษย์คำนึงถึงผู้อื่น ไม่คำนึงถึงแต่ความอยู่รอดของตัวเอง รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน และไม่ขาดสิ่งสำคัญ คือ น้ำใจที่มนุษย์พึงมีต่อกัน ปัญหาต่าง ๆ ก็จะคลี่คลายได้ในที่สุด

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ประชาคม ลุนาชัย เป็นนักเขียนที่นำปัญหาจากประสบการณ์ชีวิตอันหลากหลายที่เขาได้ประสบได้ตรง เป็นส่วนใหญ่นำมาเสนออย่างกระชับและคมคาย จุดเด่นที่อาจเรียกได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของ ประชาคม ลุนาชัย คือยึดมนุษย์เป็นแกนนำในการเสนอมุมมองของปัญหา โดยฝากความหวังว่ามนุษย์เท่านั้นจะแก้ไขปัญหาได้ เพราะปัญหาทั้งหมดเกิดขึ้นจากมนุษย์นั่นเอง

จากการศึกษาวิเคราะห์ครั้งนี้มีข้อสังเกตที่น่าสนใจเกี่ยวกับเรื่องสั้นของประชาคม ลุนาชัย ได้แก่

1. ประชาคม ลุนาชัย มีจุดมุ่งหมายในการนำเสนอแนวความคิดที่เด่นชัดในเรื่องสั้น ในขณะเดียวกัน ประชาคม ลุนาชัย ก็นำเสนอภาพสะท้อนของสิ่งต่างๆในสังคมมนุษย์ด้วยการนำเสนอแนวความคิดนี้ ประชาคม ลุนาชัย เสนอแนวความคิดที่กระฉ่างและชัดเจน มีอยู่บางเรื่องที่เขาเขียนได้ใช้สัญลักษณ์ แต่ก็ไม่ยากต่อการตีความมากนัก

2. ประชาคม ลุนาชัย มีความสามารถถ่ายทอดและนำเสนอเรื่องราวของมนุษย์ในสังคมทั้งแบบตรงไปตรงมา และแบบเสียดสีประชดประชันสังคม เพื่อสื่อให้ผู้อ่านเข้าใจในสภาพของความเป็นมนุษย์ในมุมมองต่างๆกันไป

กล่าวได้ว่า ประชาคม ลุนาชัย ได้นำเสนอเรื่องสั้นที่สะท้อนภาพชีวิตมนุษย์ในมุมมองที่หลากหลาย อย่างเป็นจริง อย่างเป็นกลาง และอย่างเป็นธรรม ด้วยการสอดแทรกแนวความคิดและสัญลักษณ์ สอดผสานกับความเป็นผู้โศกโชนในชีวิต ด้วยการกลั่นกรองมุมมอง และแนวคิดที่หลากหลายออกมาเป็นเรื่องสั้น และทำให้ผู้อ่านได้รับอรรถรสอย่างเต็มเปี่ยม

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้นของ ประชาคม ลุนาชัย ผู้วิจัยพบว่ามีส่วนที่น่าสนใจควรแก่การศึกษาวิจัยต่อไป อาทิเช่น

1. ศึกษาพัฒนาการด้านงานเขียน และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่องานเขียนของ ประชาคม ลุนาชัย
2. ศึกษาองค์ประกอบ เช่น ฉาก ตัวละคร กลวิธีในการแต่งเรื่องสั้นของ ประชาคม ลุนาชัย

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรณีกา ฤทธิเดช. (2522). *วิเคราะห์เรื่องสั้นของยาขอบ* ปริญญาโท กศ.ม กรุงเทพมหานคร:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ถ่ายเอกสาร.
- กระแสร มัลลิกะมาส. (2522). *วรรณกรรมไทยปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัย.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2528). *วรรณคดีวิจารณ์*. กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ขวัญเนตร คุรุพานิช. (2534). *การวิเคราะห์นวนิยายของสีฟ้า*. ปริญญาโท กศ.ม กรุงเทพมหานคร:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. (2540). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ฉัตรสมาลัย กบิลสิงห์. (2539). "ความสัมพันธ์ทางจริยธรรมกับธรรมชาติ," *แนวคิดไทยหน่วยที่ 1 - 4*. กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชิดชนก นุตสถาปนา. (2536). *วิเคราะห์นวนิยายเอกของสด กุระมะไรทิต*. ปริญญาโท กศ.ม กรุงเทพมหานคร:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ชวลิต เสถียรพัฒน์พงศ์. (2537). "ป่าชุมชนแม่ทา : เกษตรทางเลือกสู่แนวพัฒนาแบบยั่งยืนและสมดุล," *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์*. 40 (43):20;มีนาคม - เมษายน.
- ชูทิพย์ นาถ. (2533). *การศึกษาวรรณกรรมปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ดวงมน จิตรจำนงค์. (2540, ธันวาคม). "วรรณกรรมวิจารณ์," *ไรเตอร์*. 6 (12) : 56.
- ตรีศิลป์ บุญจรงค์. (2533). *นวนิยายกับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์การพิมพ์.
- ทิพย์สุนทร อนันต์บุตร. (2525). *วรรณกรรมรัตนโกสินทร์ 2 (รัชกาลที่ 5-รัชกาลที่ 7)*. กรุงเทพฯ:ประชาชนการพิมพ์.
- ธวัช ปุณโณทก. (2527). *แนวทางการศึกษาวรรณกรรมปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2539). *วรรณกรรมวิจารณ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นาค.
- นาธิกา มงคลคำนวดเขตต์. (2527). *เรื่องสั้นไทยประเภทมุ่งเสนอแนวคิดระหว่าง พ.ศ. 2475-2484*. วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- บรรจง บรรเจิดศิลป์. (2524). *ศิลปะวรรณคดีกับชีวิต*. กรุงเทพฯ: สายทพย์.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2536). *ตลอดวรรณกรรมไทย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ประกอบ เอี่ยมสะอาด. (2535). *ปรัชญาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: พิศัยการพิมพ์.
- ประชาคม ลุนาชัย. (2541). *ลูกแก้วสำรอง*. กรุงเทพฯ: สหการคนวรรณกรรม.
- _____. (2541). *ตัวละครดกสมัย*. กรุงเทพฯ: สหการคนวรรณกรรม.
- _____. (2542). *นาฏกรรมแห่งชีวิต*. กรุงเทพฯ: สหการคนวรรณกรรม.
- ประทีป เหมือนนิล. (2523). *วิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องสั้นของมนัส จรรยงค์*. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ประทีป วาทิกทินกรและสมพันธ์ เลขะพันธ์. (2521). *การอ่านและพิจารณาวรรณกรรม*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ประสาท หลักศิลา. (2514). *สังคมมนุษย์ในด้านพฤติกรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ปรีชา ปัญญาภิโรภาส. (2527). *พัฒนาการงานเขียนนวนิยายของเสนีย์ เสาวพงศ์*. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ปัทมา จันทรเจริญสุข. (2534). *วิเคราะห์แนวคิดและกลวิธีของนวนิยายแนวการเมืองและสังคมของดวงใจในช่วง พ.ศ. 2513-2520*. วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ผ่องพันธ์ มณีรัตน์. (2521). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พลศักดิ์ จิรไกรศิริ.(2521).วรรณกรรมการเมือง. กรุงเทพฯ: กราฟิการ์ต.

ภิญโญ กองทอง.(2529).”วัฒนธรรมชาวบ้านในเรื่องสั้นของศรีดาวเรือง,”ภาษาและหนังสือ 19 (1) : 41 – 52 ;
เมษายน – กันยายน.

_____. (2528).ลักษณะ”ก้าวหน้า”ของเรื่องสั้นในช่วง พ.ศ.2510 – 2516. ปริญญาโท กศ.ม.
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

มัทนา ไบชา.(2541).วิเคราะห์แนวคิดทางการเมืองในนวนิยายของนักเขียนสตรีช่วง6ตุลาคม2519-23กุมภาพันธ์ 2534.
ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
ถ่ายเอกสาร.

ยุรัตน์ บุญสนิท. (2533). ลักษณะความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับสังคม. กรุงเทพฯ : เจริญการพิมพ์.

ยูเดอร่า เวลตี. (2541). วิเคราะห์ตัวละครตลกสมัย. กรุงเทพฯ : สหการคนวรรณกรรม.

วันฤทัย สัจจพันธุ์. (2529). วรรณกรรมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

_____. (2532). วรรณกรรมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

_____. (2540, 25 เมษายน - 1 พฤษภาคม). ”วิเคราะห์วรรณกรรม,” เนชั่นสุดสัปดาห์. 6 (225) : 72.

วิภา กงกะนันทน์. (2525). วรรณคดีศึกษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิทย์ วิศุทเวทย์.(2520).ปรัชญาทั่วไป มนุษย์ โลก และความหมายของชีวิต. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

วาสนา ไชยรัตน์. (2534). การวิเคราะห์เรื่องสั้นของสุรัชย์ จันทิมาธร. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

วาสนา อ่อนสินิล. (2539). การวิเคราะห์แนวคิดในเรื่องสั้นของศรีดาวเรือง. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

วัลยา วิวัฒน์ศร. (2540,ธันวาคม). ”วรรณกรรมวิจารณ์,” ไรเตอร์. 6 (12) : 104 – 108.

ศักดิ์ แทบประสิทธิ์.(2519).”เรามาช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกันเถอะ,”สารสิ่งแวดล้อม.
4:4 – 29 ; มีนาคม.

สมภาพ นาคพันธ์. (2534). การวิเคราะห์เรื่องสั้นของอิงอร. ปริญญาโท กศ.ม. สงขลา : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา. ถ่ายเอกสาร.

สิทธิ์ บุตรอินทร์.(2532).มนุษย์นิยม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

สุนีย์ มกราพันธ์.(2525).แนวคิดจากวรรณคดีและวรรณกรรม.เอกสารประกอบการเรียนการสอนไทย 105.
กรุงเทพฯ:แพร่พิทยา.

สุชาติ สวัสดิ์ศรี. (2518). วรรณกรรมเรื่องสั้น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นาคร.

_____. (2524). แนวคิดในเรื่องสั้นร่วมสมัย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

สุดารัตน์ เสรีรัตน์. (2520) วิวัฒนาการเรื่องสั้นในเมืองไทยตั้งแต่แรกจนถึง พ.ศ.2475. วิทยานิพนธ์ อ.ม.
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

สุริวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2504). วรรณคดีและวรรณกรรมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.

สุพัทธา สุภาพ. (2528). สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี. กรุงเทพฯ :
ไทยวัฒนาพานิช.

สุวรรณา เกรียงไกรเพชร. (2514). พระอภัยมณี : การศึกษาเชิงวรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา.

เสถียร จันทิมาธร. (2525). วรรณกรรมเพื่อชีวิต. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยา.

อาจันต์ ปัญจพรรค. (2541). บทวิจารณ์ตัวละครตลกสมัย. กรุงเทพฯ : สหการคนวรรณกรรม.

- อานนท์ อาภาภิรมณ์. (2521). ลักษณะสังคมและปัญหาสังคมไทย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- อุดม หนูทอง. (2522). พื้นฐานการศึกษาวรรณคดีไทย. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- เอมอร นิรัญราช.(2522). "ทัศนะของสังคมไทยสมัยรัชการที่ 7,"โลกหนังสือ. 3(2).

ภาคผนวก

ประวัติและผลงานของประชาคม ลุนาชัย

ประชาคม ลุนาชัย เกิดที่จังหวัดยโสธร เมื่อ 15 สิงหาคม 2502 ปัจจุบันอายุ 43 ปี เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากนั้นก้าวเข้าสู่โลกแห่งประสบการณ์ชีวิตที่กลายมาเป็นพื้นฐานวิเศษสุดสำหรับการสร้างสรรค์งานเขียน เขาเคยเป็นบริกรร้านอาหาร โรงน้ำชา และเป็นลูกจ้างในโรงงานทำรองเท้า โรงงานทำขนมปัง โรงงานน้ำตาล โรงนุ่น ฯลฯ และประสบการณ์ในชีวิตที่สำคัญและส่าสุดเมื่ออายุ 24 ปี เขาได้ตัดสินใจไปเป็นลูกเรือประมง มีประสบการณ์ในการทำงานกับเรือแทบทุกประเภท อาทิ เรือลากคู่ เรือลากเดี่ยว เรือวนดำ เรือวนล่อม และต่อสูชีวิตอยู่ในทะเลทุกภาค นับแต่ภาคตะวันออก ภาคใต้ จากเพชรบุรีถึงปัตตานี และน่านน้ำ สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และเวียดนาม

เมื่ออายุได้ 32 ปีเขาเลิกอาชีพลูกเรือประมง และขึ้นบกหางานทำมีประสบการณ์ในการทำงานในเมืองอีก 1 ปี โดยทำงานเป็นเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยบริษัทหรือพาร์ทเมนต์ เขาอาศัยเวลาว่างอ่านหนังสือและเริ่มเขียนหนังสืออย่างเดี่ยว เริ่มมีผลงานตีพิมพ์ตั้งแต่ปลายปี 2536 เป็นต้นมา เขามีผลงานตีพิมพ์ในนิตยสารต่าง ๆ มากกว่า 100 เรื่อง และหลายเรื่องได้รับรางวัลจากสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ และนิตยสารช่อการะเกด

ประชาคม ลุนาชัย มีผลงานตีพิมพ์รวมเล่มมาแล้วหลายเล่ม ได้แก่ ลูกแก้วสำรอง(2539) รวมเรื่องสั้นเล่มแรกของเขาได้รับรางวัลดีเด่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ นวนิยายฝั่งแสงจันทร์ (2540) ได้รับรางวัลดีเด่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ และได้รับการคัดเลือกให้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาเมื่อปี 2541 และเข้ารอบเจ็ดเล่มสุดท้ายรางวัลซีไรต์ รวมเรื่องสั้นตัวละครตกสมัย(2541) นาฏกรรมแห่งชาติ(2542) ได้รับรางวัลดีเด่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ และเข้ารอบเจ็ดเล่มสุดท้ายรางวัลซีไรต์ นวนิยายคนข้ามฝัน(2543) เข้ารอบเจ็ดเล่มสุดท้ายรางวัลซีไรต์ ลำสุตรวมเรื่องสั้นเมืองไต้อุโมงค์(2545)

ประชาคม ลุนาชัย เป็นตัวอย่างของนักเขียนที่ไม่ผ่านระบบการศึกษาในโรงเรียน แต่ผ่านระบบมหาวิทยาลัยแห่งชีวิตและมหาวิทยาลัยแห่งการอ่าน เขาสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตผ่านรูปแบบการนำเสนอที่เกี่ยวกรำมาจากการอ่าน การเรียนรู้ และการฝึกฝนด้วยตนเอง การที่เขาสำรวจประสบการณ์ชีวิตและความยากจนทำให้น้ำเนื้อแห่งชีวิตของงานจับใจนักอ่าน และได้รับรางวัลบ่อยครั้ง

ผลงานของประชาคม ลุนาชัย

1. รวมเรื่องสั้นชุด "ลูกแก้วสำรอง" จำนวน 15 เรื่อง ดังนี้
 1. ลูกทะเล ปี 2537
 2. เด่นน้ำเค็ม ปี 2539
 3. ผึ้งสุดท้าย ปี 2536
 4. นิยายจากชายฝั่ง ปี 2538
 5. คนโซ่ ปี 2539
 6. สิ้นน้ำใจ ปี 2538
 7. สายฝนและคำคืน ปี 2536
 8. กฎเหล็กข้อที่ห้า ปี 2537
 9. ผู้หญิงหลายชั้น ปี 2537
 10. บ้านซานเมือง ปี 2538
 11. หมู่บ้านไก่ชน ปี 2536
 12. โศกนาฏกรรม ปี 2539
 13. คนทันสมัย ปี 2536
 14. สุสานทะเลทราย ปี 2536
 15. ลูกแก้วสำรอง ปี 2537
2. รวมเรื่องสั้นชุด "ตัวละครตกสมัย" จำนวน 12 เรื่อง ดังนี้
 1. ตัวละครตกสมัย ปี 2540
 2. นักชกกลับบ้าน ปี 2540
 3. เรือนไม้ชรา ปี 2540
 4. พันธุ์พันธุ์กัน ปี 2541
 5. สงคราม ปี 2539
 6. อาญาเถื่อน ปี 2541
 7. เพื่อนเล่น ปี 2537
 8. ผีฟุ้งได้ ปี 2540
 9. เกาะกลางเมือง ปี 2539
 10. กลางป่าคอนกรีต ปี 2539
 11. ในมุมมืด ปี 2539
 12. ยอดเขาและห้วงเหว ปี 2540
3. รวมเรื่องสั้นชุด "นาฏกรรมแห่งชีวิต" จำนวน 10 เรื่อง ดังนี้
 1. อีสราภาพ ปี 2541
 2. อสรพิษ ปี 2537
 3. อิทธิปาฏิหาริย์ ปี 2541
 4. ผู้แพ้ ปี 2541
 5. เพลงคลื่น ปี 2540
 6. สุดฝั่งขอบฟ้า ปี 2539

7. ชายในห้องเจียบ	ปี 2537
8. ภาพเกียรติยศ	ปี 2539
9. บ่วงไฟ	ปี 2542
10. มหกรรมแห่งชีวิต	ปี 2541
4. เรื่องสั้นที่ไม่ได้รวมเล่ม จำนวน 62 เรื่อง ดังนี้
1. หมู่บ้านสองฝั่งคลอง	ปี 2536
2. รูปปั้นดินเหนียว	ปี 2536
3. แม่ของผม	ปี 2536
4. สายรุ้งสีม่วง	ปี 2536
5. หน้าที่	ปี 2536
6. ที่พึ่งสุดท้าย	ปี 2536
7. กรรมของพี่ที่ทิ้งไว้ให้ผมรับ	ปี 2536
8. บังอรกับบุษบา	ปี 2537
9. รอยบาป	ปี 2537
10. ไอ้ค่อม	ปี 2537
11. หนี้ชีวิต	ปี 2537
12. เฒ่าทะเลภูผาหิน	ปี 2537
13. ปลายทางของสาวใช้	ปี 2537
14. หาบเร่ หมิงบ้านและสถานีรถไฟ	ปี 2537
15. วันที่เขากลับมา	ปี 2537
16. วิสามัญชาตกร	ปี 2537
17. คนตกสำรวจ	ปี 2537
18. ขนมนั่ง	ปี 2537
19. บ้านเก่า คนแก่และเมืองไกล	ปี 2537
20. ไอ้ตัวร้าย	ปี 2537
21. ชะตากรรมของคนเถื่อน	ปี 2537
22. ขาปลอมของปู่	ปี 2537
23. ฝนหลงฤดู	ปี 2538
24. ภาพฝันที่หายไป	ปี 2538
25. เล่นกับเปลือก	ปี 2538
26. อาณาจักรมายา	ปี 2538
27. ยามเช้า	ปี 2538
28. กลางม่านมรสุม	ปี 2538
29. คนต่างสี	ปี 2538
30. นอกกำแพง	ปี 2538
31. ตอไม้	ปี 2538
32. เศษสำนึก	ปี 2538

33. รางกรรม	ปี 2538
34. หมอคุณธรรม	ปี 2539
35. ทางคลื่น	ปี 2539
36. บนถนนสายธุรกิจ	ปี 2539
37. ทางวิฤต	ปี 2539
38. เดือนสิบสอง	ปี 2539
39. งานชิ้นเอก	ปี 2539
40. บทเพลงข้างถนน	ปี 2539
41. น้ำกับเรือ	ปี 2539
42. คนหมอนหมิ่น	ปี 2539
43. อาชญากร	ปี 2539
44. คนหูเล็ก	ปี 2540
45. ชายสามคนบนเกาะไร้อ้อ	ปี 2540
46. ได้กั๊ง	ปี 2540
47. กลางสวนร้างยามค่ำ	ปี 2540
48. บ้านในเมือง	ปี 2540
49. ขุนโจรนอกตำนาน	ปี 2541
50. ผู้เฒ่ามิด	ปี 2541
51. เมื่อผมซื้อกรุงเทพ	ปี 2541
52. ทางสี่เทา	ปี 2542
53. ก่อนจะถึงปลายทาง	ปี 2542
54. นักฝัน	ปี 2542
55. คนฝันคืนฝัน	ปี 2542
56. ปลอกคอ	ปี 2542
57. ช่างรองเท้า	ปี 2542
58. เหนือดวงตาที่ปิดสนิท	ปี 2542
59. สิ่งที่หายไป	ปี 2542
60. นางระบำ	ปี 2542
61. รถไฟเที่ยวสุดท้าย	ปี 2542
62. ไม้เท้ายอดทอง	ปี 2543

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นายพิเชษฐ คงโต
วันเดือนปีเกิด	17 มกราคม 2515
สถานที่เกิด	เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	5/7 หมู่ 11 ถนนพัฒนาการ แขวงบางหว้า เขตภาษีเจริญ จังหวัดกรุงเทพมหานคร 10160
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	อาจารย์ 1 ระดับ 3
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนวัดไทร(ถาวรพรหมานุกูล) เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2533	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม
พ.ศ. 2539	ปริญญาตรี ครุศาสตรบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย สถาบันราชภัฏ บ้านสมเด็จเจ้าพระยา
พ.ศ. 2545	ปริญญาโท การศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ